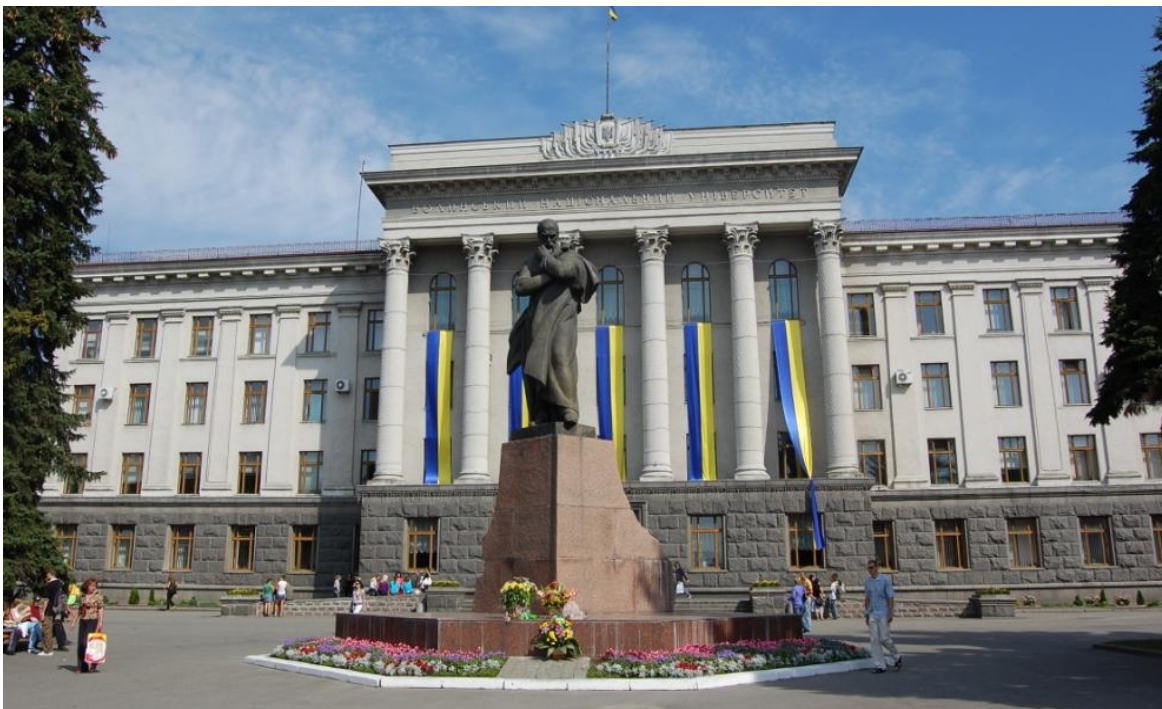

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА УПРАВЛІННЯ
КАФЕДРА ОБЛІКУ І ОПОДАТКУВАННЯ
ЛЬВІВСЬКИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВРОЦЛАВСЬКИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КРАКІВСЬКИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЧЕНСТОХОВСЬКИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ (ПОЛЬЩА)
КООПЕРАТИВНО-ТОРГОВЕЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ МОЛДОВИ
МЕТОДОЛОГІЧНА РАДА З БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ПРИ МІНІСТЕРСТВІ ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ФЕДЕРАЦІЯ ПРОФЕСІЙНИХ БУХГАЛТЕРІВ ТА АУДИТОРІВ УКРАЇНИ
ФЕДЕРАЦІЯ БУХГАЛТЕРІВ, АУДИТОРІВ І ФІНАНСИСТІВ АПК УКРАЇНИ
АУДИТОРСЬКА ПАЛАТА УКРАЇНИ
SCHOOL OF ECONOMICS AND BUSINESS SARAJEVO (UNIVERSITY OF SARAJEVO) (BOSNIA AND
HERZEGOVINA), FACULTY OF ECONOMICS AND BUSINESS
UC LEUVEN-LIMBURG – UCLL (BELGIUM), ACCOUNTANCY AND TAXES
UNIVERSITY OF MONTENEGRO (MONTENEGRO), FACULTY OF ECONOMICS

Тези доповідей VIII міжнародної науково-практичної конференції

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ, КОНТРОЛЮ, АУДИТУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ

27 травня 2025 року

Луцьк

УДК 657(08)+336.2(08)

*Рекомендовано до друку Вченою радою
факультету економіки та управління
Волинського національного університету
імені Лесі Українки (протокол № 6 від 27.05.2025 р.)*

Рецензенти:

Олена ПАВЛОВА, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економіки і торгівлі,
Волинський національний університет імені Лесі Українки

Сучасні тенденції розвитку обліку, аналізу, контролю, аудиту та оподаткування: матеріали
міжнародної наук.-практ. конф. (27 травня 2025 р.) – 154 с.

У збірнику подано тези доповідей VIII міжнародної науково-практичної конференції **«Сучасні тенденції розвитку обліку, аналізу, контролю, аудиту та оподаткування»**, у яких відображено дослідження тенденцій сучасних напрямів розвитку обліку, аналізу, контролю, аудиту та оподаткування в умовах новітніх перетворень; стану і розвитку бухгалтерського обліку як науки та практичної діяльності; міжнародного та вітчизняного досвіду організації, функціонування та розвитку економічного аналізу; сучасних викликів в удосконаленні теорії та практики аудиту; оподаткування діяльності підприємств: проблеми та перспективи розвитку; покращення інформаційних систем обліку, аналізу та аудиту на етапі становлення цифрової економіки; обліково-аналітичного забезпечення бізнес-процесів підприємства.

Для науковців, аспірантів, студентів, економістів, практикуючих бухгалтерів і всіх, хто цікавиться питаннями розвитку аудиту, контролю, оподаткування та обліково-аналітичного забезпечення підприємств.

УДК 657(08)+336.2(08)

© Автори тез, 2025
© ВНУ імені Лесі Українки, 2025

ЗМІСТ

Бандурка Максим ІНТЕГРОВАНА МОДЕЛЬ ЗВІТНОСТІ ДЛЯ СТРАТЕГІЧНИХ ЗМІН У КОМПАНІЇ.....	6
Баранчук Віктор, Садовська Ірина СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ.....	8
Батієвич Дмитро ВАЖЛИВІСТЬ СТВОРЕННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКА НА ПІДПРИЄМСТВІ ДЛЯ БУХГАЛТЕРА.....	10
Вакуліна Анастасія ОБЛІК У ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОМУ БІЗНЕСІ (HORECA).....	12
Гадзевич Андрій ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ В АУДИТІ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ВИКЛИКИ.....	14
Гезун Вікторія, Тлущкевич Наталія НЕПРЯМІ ВИТРАТИ ЯК СКЛАДОВА СОБІВАРТОСТІ.....	16
Герасименко Тамара ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСАМИ ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	19
Гнилицька Лариса, Саттаров Арсеній ІНТЕЛЕКТУАЛЬНІ АГЕНТИ ЯК ЦИФРОВІ СУБ'ЄКТИ ФІНАНСОВОЇ ЕКОСИСТЕМИ: ОБЛІК, КОМПЛАСНС, КОНТРОЛЬ.....	21
Гончарова Валентина, Кльоц Анастасія МСФЗ 18 – НОВИЙ ПІДХІД ДО ПОДАННЯ Й РОЗКРИТТЯ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ.....	23
Гринявський Сергій ОСОБЛИВОСТІ ІНСТИТУЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ НА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ.....	25
Грицевич Євгеній, Тлущкевич Наталія ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІНСЬКОЇ ЗВІТНОСТІ.....	27
Грудзевич Юлія ОСОБЛИВІ АСПЕКТИ АДМІНІСТРУВАННЯ МІНІМАЛЬНОГО ПОДАТКОВОГО ЗОБОВ'ЯЗАННЯ ДЛЯ ВЛАСНИКІВ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ.....	28
Гузьо Максим LEAN ВИРОБНИЦТВО ЯК СУЧАСНИЙ ШЛЯХ ДО ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ.....	30
Дацюк Альона ІНТЕГРОВАНА ЗВІТНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА.....	32
Джунінський Леонід УПРАВЛІНСЬКИЙ ОБЛІК В ІНСТИТУЦІЙНОМУ СЕРЕДОВИЩІ.....	34
Жукевич Світлана АКСІОЛОГІЧНІ ВИКЛИКИ ТА ТРАНСФОРМАЦІЯ МЕТОДОЛОГІЇ ФІНАНСОВОГО АНАЛІЗУ В УМОВАХ ПОСТІНДУСТРІАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ.....	36
Задорожний З.-М. В., Задорожний М.З. ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ОКРЕМИХ ВИДІВ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ.....	38
Замула Ірина, Майстренко Наталія ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ЯК ОСНОВА ДЛЯ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ ЦИРКУЛЯРНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ.....	40
Захаров Дмитро ПОРУШЕННЯ ПРИНЦИПУ ПОВНОГО ВИСВІТЛЕННЯ В МЕРЕЖЕВИХ КОРПОРАТИВНИХ СТРУКТУРАХ.....	42
Іванина Катерина, Фатенюк-Ткачук Алла ОБЛІКОВИЙ СУПРОВІД РЕАЛІЗАЦІЇ ЦІЛІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ 8 «ГІДНА ПРАЦЯ ТА ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ».....	44
Іванина Катерина, Шматковська Тетяна АВТОМАТИЗАЦІЯ ОБЛІКУ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....	46
Іщенко Яна ВИЗНАННЯ ТА ОЦІНКА БІОЛОГІЧНИХ АКТИВІВ ОРГАНІЧНОГО ВИРОБНИЦТВА: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗРОБКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ОБЛІКУ.....	48
Корець Петро ЦИФРОВІЗАЦІЯ АУДИТУ БЮДЖЕТІВ ГРОМАД: НА ШЛЯХУ ДО ПРОЗОРОСТІ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ.....	50
Кулинич Мирослава ПЕРЕВАГИ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ОБЛІКУ ТА ПЕРСПЕКТИВИ У ВИКОРИСТАННІ ЇЇ МЕНЕДЖЕРАМИ.....	52
Кулинич Мирослава, Новак Маргарита ПРОДАЖ ТОВАРІВ ЗІ ЗНИЖКАМИ: ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ І ОПОДАТКУВАННЯ.....	54
Лайчук Світлана, Ковтунівська Анастасія ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З ОПЛАТИ ПРАЦІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ.....	55

Мазурик Віталій СТРАТЕГІЧНИЙ ОБЛІК ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕАЛІЗАЦІЇ КОРПОРАТИВНОЇ СТРАТЕГІЇ.....	57
Малофєєв Олександр, Сафарова Анна ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ МІЖНАРОДНИХ ТРАНСПОРТНИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ.....	59
Маслій Сергій ВИДИ РИЗИКІВ В СИСТЕМІ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ.....	61
Матвійчук Іванна ВПЛИВ ВОЄННОГО РИЗИКУ НА АНАЛІЗ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: НОВІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ РИЗИКІВ ТА ВТРАТ.....	63
Медвідь Л.Г. КЛАСИФІКАЦІЯ ВИТРАТ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ В УПРАВЛІННІ ТОРГОВЕЛЬНИМ ПІДПРИЄМСТВОМ.....	65
Михалевич Світлана ОПЕРАЦІЇ З ДАВАЛЬНИЦЬКОЮ СИРОВИНОЮ НА ШВЕЙНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ ТА ОБЛІК ЗВОРОТНИХ ВІДХОДІВ	67
Москаль Н. В. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ВПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ПЕРВИННИХ ДОКУМЕНТІВ У БУХГАЛТЕРСЬКОМУ ОБЛІКУ.....	69
Назарова Ірина РОЗВИТОК НОВОЇ ПАРАДИГМИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ.....	71
Нужна Оксана АНАЛІЗ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ...73	73
Нужна Оксана, Мельник Микола НЕМАТЕРІАЛЬНІ АКТИВИ: ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ АУДИТУ.....	75
Нужна Оксана, Савчук Олександр ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ФІНАНСОВОГО АНАЛІЗУ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ПІДПРИЄМСТВА.....	77
Нужна Оксана, Суровий Матвій ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ БІОЛОГІЧНИХ АКТИВІВ ТВАРИННИЦТВА: ДОКУМЕНТАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ.....	79
Нужна Оксана, Троць Олександра ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ЛЕГКОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ.....	81
Ожема Сергій, Угреньук Вадим АНАЛІЗ ЕКОНОМІЧНИХ НАСЛІДКІВ СТРАТЕГІЇ ТУРИЗМУ В ШВЕЦІЇ.....	83
Омецінський Орест ОЦІНКА ЛІКВІДНОСТІ БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ НА ОСНОВІ ДАНИХ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ.....	85
Охрим Іванна НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ОБІГУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ ОПЕРАЦІЙ З КРИПТОАКТИВАМИ.....	86
Поліщук Аліна, Тлучкевич Наталія ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ СОБІВАРТОСТІ ВИГОТОВЛЕНОЇ ПРОДУКЦІЇ.....	88
Поліщук Ірина, Когут Ксенія РОЗКРИТТЯ ІНФОРМАЦІЇ ПРО КОРПОРАТИВНЕ УПРАВЛІННЯ У ЗВІТІ ПРО УПРАВЛІННЯ: АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ.....	90
Поліщук Ірина, Пилипчук Софія СТАТИСТИЧНА ОЦІНКА ВПЛИВУ РОБОТИ МИТНИЦІ НА РЕЗУЛЬТАТИ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ ВІТЧИЗНЯНИХ СУБ'ЄКТІВ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	92
Радчук Марія, Шматковська Тетяна ДИДЖИТАЛІЗАЦІЯ ОБЛІКУ В СУЧАСНОМУ БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩІ	94
Ракубовчук Юлія, Скорук Олена STAWKI PODATKU OD TOWARÓW I USŁUG (VAT) W POLSCE: WYSOKOŚCI I ZAKRES ZASTOSOWANIA.....	96
Романюк Д.Б., Сейсебасва Н.Г. СУЧАСНІ ВИКЛИКИ В УДОСКОНАЛЕННІ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ АУДИТУ.....	98
Садовська Ірина ПЕРЕВАГИ МЕТОДОЛОГІЇ LEAN В СИСТЕМІ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	99
Садовська Ірина, Ішук Ольга ВИДИ ТА ПРИЗНАЧЕННЯ АУДИТОРСЬКОГО ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ.....	102
Садовська Ірина, Літвінчук Володимир РОЛЬ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ТА АНАЛІТИКИ ДАНИХ В МОДЕРНІЗАЦІЇ СУЧАСНОГО ВИРОБНИЦТВА.....	103
Садовська Ірина, Сосинець Ангеліна ЕВОЛЮЦІЯ КОНЦЕПЦІЙ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ.....	105
Сафарова Анна СОЦІАЛЬНИЙ ОБЛІК ЯК ІНФОРМАЦІЙНА БАЗА СОЦІАЛЬНО ВІДПОВІДАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ.....	107

Свірська Катерина, Тлущкевич Наталія ЕКОНОМІЧНИЙ ЗМІСТ І КЛАСИФІКАЦІЯ ДОХОДІВ.....	109
Сейсебасва Н.Г., Куксенко В.В. ПРАКТИЧНИЙ ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ ПРОГРАМНОГО ПРОДУКТУ DEBIT+ ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ.....	111
Сидорук Тетяна, Панасюк Наталія АКТУАЛЬНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В УКРАЇНІ.....	112
Скорнякова Юлія, Гайдаш Дар'я ОПЛАТА ПРАЦІ ЯК ІНСТРУМЕНТ МОТИВАЦІЇ ПЕРСОНАЛУ: ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНИЙ АСПЕКТ.....	114
Строцьонь Андрій УПРАВЛІНСЬКИЙ ОБЛІК ВИТРАТ НА ДИЗАЙН У СТРУКТУРІ ВИДАВНИЧИХ ПРОЄКТІВ.....	116
Струк Н. С., Филоненко Ю.О. БЕНЧМАРКІНГ – ДІЄВИЙ ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ В ДЕРЖАВНОМУ СЕКТОРІ.....	118
Талах Тетяна ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ЕКОНОМІЧНІЙ АНАЛІТИЦІ.....	120
Тарасюк Олександр ФОРМУВАННЯ ЗВІТУ ПРО УПРАВЛІННЯ З УРАХУВАННЯМ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ.....	122
Тишкевич Тетяна, Садовська Ірина ПОДАТОК НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ ЯК РЕГУЛЯТОР ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ОПЕРАЦІЙ.....	124
Тишкевич Тетяна, Садовська Ірина ФОРМУВАННЯ ОПТИМАЛЬНОГО БЮДЖЕТУ ПІДПРИЄМСТВА.....	125
Ткачук Анастасія АВТОМАТИЗАЦІЯ ОБЛІКУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ.....	127
Ткачук Софія НОВІ АСПЕКТИ ФІНАНСОВОГО ОБЛІКУ У БЕЗГОТІВКОВИХ РОЗРАХУНКАХ.....	128
Тлущкевич Наталія ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ СОБІВАРТОСТІ ПОСЛУГ НА ГАЗОРОЗПОДІЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ.....	130
Фатенок-Ткачук Алла ОБЛІКОВІ ПРОЦЕДУРИ В ПАБЛІК РІЛЕЙШІНЗ (PABLIC RELATION, PR).....	132
Фатенок-Ткачук Алла, Тишкевич Тетяна ОБЛІКОВИЙ СУПРОВІД РЕАЛІЗАЦІЇ ЦСР №9 «ІННОВАЦІЇ ТА ІНФРАСТРУКТУРА» НА ОСНОВІ КОМПАНІЇ «KROMBERG & SCHUBERT».....	135
Фатенок-Ткачук Алла, Ткачук Софія ОБЛІКОВИЙ СУПРОВІД ЦІЛІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ №12: «ВІДПОВІДАЛЬНЕ СПОЖИВАННЯ ТА ВИРОБНИЦТВО» В КОНТЕКСТІ ТДВ «РОЖИЩЕНСЬКИЙ СИРЗАВОД».....	136
Фатенок-Ткачук Алла, Шульган Юлія ЦІЛЬ СТАЛОГО РОЗВИТКУ №3: «МІЦНЕ ЗДОРОВ'Я» В КОНТЕКСТІ ПІДПРИЄМСТВА KROMBERG & SCHUBERT.....	138
Цвек О.В. ОСНОВНІ АСПЕКТИ ОБЛІКОВО-КОНТРОЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ МЕНЕДЖМЕНТУ ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	140
Чавлюк Іванна, Тлущкевич Наталія ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ.....	142
Чугай Анна, Шматковська Тетяна РЕАЛІЗАЦІЯ ЦИФРОВИХ РІШЕНЬ В ОБЛІКУ І ОПОДАТКУВАННІ.....	143
Шматковська Тетяна СУЧАСНЕ РОБОЧЕ МІСЦЕ БУХГАЛТЕРА В УКРАЇНІ: СИНЕРГІЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ.....	145
Шматковська Тетяна, Ракубовчук Юлія ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОБЛІКУ, АУДИТІ ТА ОПОДАТКУВАННІ: ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ.....	147
Шматковська Тетяна, Шульган Юлія ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОБЛІКУ І ОПОДАТКУВАННІ: РЕАЛІЗАЦІЯ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ.....	149
Янчева Ліана, Варивода Наталія ОСОБЛИВОСТІ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ ЗАПАСІВ В ПІДПРИЄМСТВАХ ТОРГІВЛІ.....	151
Маркеєва Тетяна, Мойсеєць Наталія ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ЮРИДИЧНОМУ АУДИТІ.....	153

ІНТЕГРОВАНА МОДЕЛЬ ЗВІТНОСТІ ДЛЯ СТРАТЕГІЧНИХ ЗМІН У КОМПАНІЇ

У сучасному економічному середовищі, яке зазнає постійних трансформацій під впливом цифровізації, глобалізації та кліматичних викликів, актуальність інтегрованої моделі звітності стає беззаперечною. Зростаючий попит з боку зацікавлених сторін на прозору, цілісну й стратегічно орієнтовану інформацію змушує компанії переглядати традиційні підходи до звітності. Стратегічний облік, орієнтований на довгострокове збереження та створення вартості, потребує нових інструментів інформаційного забезпечення, серед яких інтегрована звітність є ключовою. Традиційна фінансова звітність має обмежену здатність відображати взаємозв'язки між нефінансовими чинниками, стратегічними пріоритетами та ризиками. Проф. Семанюк В. трактує облік як «особливий спосіб мислення, економічну метрологію, специфічну мову для інформаційного відображення економічної реальності з її недоліками та досягненнями, а завдання – надання змісту всім процесам економічної діяльності, адже коли ми говоримо про спотворення звітності, то це може бути не лише спотворення чисел у звітних формах, а й невідповідна реальності облікова мова». [1]. Відсутність у єдності трактування обліку та звітності породжує проблему інформаційної асиметрії між керівництвом компанії, інвесторами та іншими стейкхолдерами. Відсутність цілісної системи стратегічного обліку, здатної поєднувати фінансові та нефінансові аспекти в єдиній звітній моделі, створює ризики хибної оцінки бізнесу та перешкоджає ефективному управлінню сталим розвитком.

Інтегрована модель звітності базується на принципах стратегічного обліку, які передбачають системне мислення, орієнтацію на майбутнє і релевантність перспективної інформації. Як зазначено в IRF, «інтегроване звітування сприяє переходу від фрагментованої до цілісної моделі корпоративної комунікації, що забезпечує логічну взаємозалежність між стратегічною орієнтацією, управлінням ризиками, ефективністю та капіталами» [2]. На думку Nadia Gulko, Flor Silvestre Gerardou, Nadeeka Withanage (2024), «організації, що запроваджують інтегровану звітність, демонструють вищий рівень стратегічної адаптивності та більш ефективну капітальну алокацію» [3]. Міжнародна рада зі стандартів сталого розвитку (ISSB) у своєму звіті зазначає, що «інтегрована звітність забезпечує основу для гармонізації фінансової та нефінансової інформації у стратегічному управлінні» [4]. Також дослідження KPMG (2020) підкреслює, що «компанії, які впровадили інтегровану модель звітності, демонструють вищу довіру інвесторів та покращені позиції у світових ESG-рейтингах» [5].

Упровадження інтегрованої моделі звітності (Integrated Reporting, IR) у систему стратегічного обліку є ключовим кроком на шляху до побудови сучасної системи корпоративного управління, яка відповідає вимогам сталого розвитку та глобальної інформаційної прозорості. Одним із першочергових завдань у цьому напрямі є створення методик та використання IRFramework в управлінській практиці підприємств. Це дозволить забезпечити уніфікований підхід до формування інтегрованої звітності, що охоплює як фінансові, так і нефінансові аспекти діяльності компаній. «Інтегрована звітність дозволяє організації не лише пояснювати, як вона створює цінність, а й демонструвати взаємозв'язок між її стратегією, управлінськими процесами та результатами діяльності у контексті зовнішнього середовища» [6]

Нарівні з інституційною базою, важливою передумовою ефективного впровадження інтегрованої звітності є професійна підготовка фахівців – бухгалтерів, фінансових аналітиків, менеджерів, які повинні володіти компетенціями в області стратегічного аналізу,

управлінського обліку та нефінансової звітності. Йдеться про формування нової управлінської культури, що базується на принципах інтегрованого мислення та довгострокового створення вартості. Цифровізація облікових процесів також виступає потужним інструментом підтримки інтегрованої звітності. Створення інтегрованих інформаційних систем, здатних акумулювати дані щодо різних форм капіталу (фінансового, інтелектуального, соціального, природного), відкриває нові можливості для аналізу та візуалізації багатовимірної інформації. Це сприяє не лише оперативності управлінських рішень, а й підвищенню достовірності та релевантності аналітичних висновків.

Одним із основних чинників інтегрованої моделі звітності є її зв'язок з концепцією стратегічного обліку. Інтеграція таких принципів, як орієнтація на майбутнє, оцінка ризиків, врахування зовнішнього середовища та соціальної відповідальності, дозволяє перетворити облік із реактивного інструменту контролю у проактивний інструмент стратегічного управління. Особливу увагу слід приділити питанням зовнішнього забезпечення достовірності інтегрованої звітності. Проведення незалежної оцінки нефінансових показників, аудит звітів про сталість та валідація ризиків і можливостей, які впливають на створення довгострокової вартості, сприяють зміцненню довіри з боку інвесторів, партнерів і суспільства в цілому.

Узагальнюючи, можна стверджувати, що інтегрована модель звітності виконує не лише інформативну, а й управлінську функцію. Вона формує нову якість стратегічного обліку, що характеризується прозорістю, комплексністю та орієнтацією на сталий розвиток. Її впровадження забезпечує системний підхід до відображення діяльності підприємства, який виходить за межі суто фінансових результатів і охоплює соціальні, екологічні та репутаційні фактори. Таким чином, інтегрована звітність стає не лише відповіддю на зростаючі очікування стейкхолдерів, а й обов'язковою умовою конкурентоспроможності в умовах динамічного та багатофакторного бізнес-середовища. У майбутньому її роль у забезпеченні стратегічної гнучкості, підзвітності та інноваційності лише зростатиме.

Інтегрована модель звітності є важливим чинником трансформації системи стратегічного обліку. Вона забезпечує прозорість, довіру, відповідальність і стратегічну релевантність у прийнятті управлінських рішень. В умовах сучасної економіки, орієнтованої на сталість і інновації, інтегрована звітність стає не просто вимогою часу, а необхідністю для збереження конкурентоспроможності бізнесу. Завдяки її впровадженню, підприємства здатні формувати цілісну картину власної діяльності, враховуючи не лише фінансові результати, а й соціальні, екологічні та інтелектуальні аспекти. Таким чином, інтегрована модель звітності перетворюється на ключовий інструмент стратегічного управління в умовах складної багатофакторної реальності.

Список використаних джерел

1. Семанюк В. З. Облікова філософія в системі теоретичного знання. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Економіка*. 2018. Вип. 1(51). С. 442-448. DOI: [https://doi.org/10.24144/2409-6857.2018.1\(51\).442-448](https://doi.org/10.24144/2409-6857.2018.1(51).442-448).
2. Integrated Reporting Framework. London: IFRS Foundation, 2021. 57 p. URL: <https://www.integratedreporting.org> (дата звернення: 24.05.2025).
3. Nadia Gulko, Flor Silvestre Gerardou, Nadeeka Withanage, The Concept of Materiality in CSR and SDGs Reporting: Definitions, Interpretation, Application, and Sustainable Value Creation, *The Emerald Handbook of Ethical Finance and Corporate Social Responsibility*, 2024. 1-30, DOI: <https://doi.org/10.1108/978-1-80455-406-720241001>
4. ISSB. IFRS Sustainability Disclosure Standards. 2023. URL: <https://www.ifrs.org> (дата звернення: 24.05.2025)
5. KPMG. The Time Has Come: The KPMG Survey of Sustainability Reporting 2020. URL: <https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/xx/pdf/2020/11/the-time-has-come.pdf> (дата звернення: 24.05.2025).
6. International Integrated Reporting Council (IIRC). The International IR Framework. London: IIRC, 2021. URL: <https://integratedreporting.org>
7. Yao Li, Michael Rockinger, Unfolding the Transitions in Sustainability Reporting, *Sustainability*, 2024. 16, 2, (809). DOI: <https://doi.org/10.3390/su16020809>.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

У сучасних умовах глобальної цифровізації економіки бухгалтерський облік зазнає суттєвих трансформацій. Технологічний прогрес, зокрема впровадження хмарних сервісів, автоматизованих облікових систем, блокчейну та елементів штучного інтелекту, кардинально змінює підходи до збору, обробки та аналізу облікової інформації. Ці зміни потребують перегляду як практичних аспектів ведення бухгалтерського обліку, так і теоретичних засад його розвитку як науки.

Фактори, що визначають розвиток бухгалтерського обліку в умовах цифрових трансформацій, є різноманітними та охоплюють такі аспекти:

1) технологічні: швидкість інновацій, адаптація до наявних систем, автоматизація облікових процесів та використання програмного забезпечення нового покоління, інтеграція облікових систем з іншими інформаційними системами підприємства, використання хмарних сервісів для зберігання та обробки облікової інформації;

2) нормативно-правові: зміни в регулюванні, стандартизація, розвиток правового поля щодо використання цифрових підписів та електронної ідентифікації;

3) освітні: підготовка кваліфікованих фахівців, оновлення освітніх програм, впровадження практико-орієнтованого навчання із використанням облікових програм, проведення курсів підвищення кваліфікації для діючих бухгалтерів, формування навичок критичного мислення та аналізу цифрових даних;

4) етичні: забезпечення конфіденційності фінансової інформації у цифровому середовищі, дотримання принципів прозорості при веденні обліку та складанні звітності, відповідальність за достовірність і цілісність облікових даних, етичне використання аналітичних інструментів і персональних даних, попередження шахрайства та маніпуляцій з використанням цифрових технологій [1].

В сукупності ці чинники формують складну систему впливів, яка визначає вектор розвитку бухгалтерського обліку в умовах цифровізації. Вони зумовлюють необхідність переосмислення традиційних підходів до облікової діяльності, сприяють трансформації ролі бухгалтера від технічного виконавця до аналітика та консультанта, а також потребують постійного оновлення знань і навичок.

Застосування digital-технологій у сфері бухгалтерського обліку закладає основу для формування якісно нової моделі обліку. Їх впровадження трансформує традиційний підхід до обробки інформації – від фіксації первинних документів до формування фінансової звітності, змінюючи сам алгоритм облікових процесів [2].

Розглянемо основні переваги застосування digital-технологій під час здійснення облікових процедур: значне підвищення оперативності та точності обробки фінансової інформації; зменшення ймовірності людських помилок; автоматизація рутинних процесів, що дозволяє зосередитись на аналітичних та стратегічних завданнях; забезпечення цілісності й безпеки даних; можливість віддаленого доступу до облікової системи в режимі реального часу; інтеграція з іншими бізнес-процесами; а також полегшення процесів складання та подання звітності відповідно до сучасних стандартів.

Серед недоліків варто виділити високі початкові витрати на впровадження сучасного програмного забезпечення та необхідність постійного оновлення технічної бази. Також існує ризик кіберзагроз і несанкціонованого доступу до конфіденційної інформації, що потребує додаткових заходів з кібербезпеки. Крім того, цифровізація вимагає від працівників бухгалтерії високого рівня цифрових компетенцій та постійного підвищення кваліфікації, що

може викликати труднощі в адаптації персоналу. Не менш важливим є і те, що автоматизація може призвести до втрати індивідуального підходу та зниження контролю над деякими процесами, а також до залежності від якості і стабільності роботи інформаційних систем.

Успішне використання digital-технологій у бухгалтерському обліку потребує комплексного підходу, який враховуватиме як переваги, так і потенційні ризики, забезпечуючи баланс між інноваціями, безпекою і професійною підготовкою кадрів.

Перехід до аналітичних форм звітності з використанням цифрових технологій є важливим для обґрунтування управлінських рішень на різних рівнях управління – це сприяє обґрунтованому вибору інвестиційної стратегії, прогнозуванню фінансових показників та виявленню резервів розвитку. Водночас зовнішні стейкхолдери отримують можливість оперативно орієнтуватися під час прийняття рішень, що стосуються взаємодії з відповідним суб'єктом господарювання.

Виділяють кілька перспективних напрямків розвитку бухгалтерського обліку:

- повна автоматизація всього документообігу на підприємстві;
- реєстрація господарських операцій без участі оператора;
- забезпечення наявності та оперативного доступу до інформації за весь період діяльності підприємства;
- широке застосування систем візуалізації управлінської інформації з можливістю доступу з будь-яких цифрових пристроїв;
- автоматичне формування висновків і рекомендацій із врахуванням максимальної кількості факторів бізнес-процесів;
- здатність моделювати різні варіанти розвитку подій залежно від прийнятих управлінських рішень щодо бізнес-процесів на підприємстві [3].

Напрямки розвитку бухгалтерського обліку, пов'язані з цифровізацією, спрямовані на підвищення ефективності та точності облікових процесів через автоматизацію, забезпечення безперервного доступу до даних і впровадження сучасних інструментів візуалізації. Вони дозволяють значно спростити управління господарськими операціями, зменшити залежність від людського фактора та оперативно отримувати аналітичні висновки для прийняття обґрунтованих рішень. Можливість моделювання різних сценаріїв розвитку подій дає підприємствам гнучкість і прогнозованість у стратегічному плануванні.

Сучасні тенденції розвитку бухгалтерського обліку в умовах цифрової трансформації акцентують увагу на зростаючій ролі аналітики даних і штучного інтелекту у прийнятті управлінських рішень. Використання передових технологій дозволяє автоматизувати рутинні процеси, отримувати прогнози, виявляти приховані закономірності та оптимізувати фінансові стратегії підприємств.

Отже, цифрова трансформація бухгалтерського обліку відкриває широкі можливості для підвищення ефективності, прозорості і стратегічного управління підприємствами, проте водночас вимагає системного підходу до модернізації технологій, навчання персоналу та забезпечення інформаційної безпеки. Лише збалансоване впровадження інновацій з урахуванням усіх цих аспектів дозволить повною мірою реалізувати потенціал цифрової епохи у сфері бухгалтерського обліку.

Список використаних джерел

1. Кузьменко О. П., Багрій К. Л., Мельянова Л. В. Розвиток бухгалтерського обліку в контексті глобальних цифрових трансформацій. *Ефективна економіка*. 2024. № 8. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2024_8_62 (дата звернення: 27.05.2025 р.).
2. Кононенко Л. В., Назарова Г. Б., Куц В. І. Трансформація форм бухгалтерського обліку в умовах розвитку digital-технологій. *Економічний простір*. 2021. № 168. С. 132-137. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecpros_2021_168_24 (дата звернення: 28.05.2025 р.).
3. Пуцентейло П. Р., Довбуш А. В. Основні вектори розвитку бухгалтерського обліку в умовах цифрової економіки. *Інноваційна економіка*. 2021. № 3-4. С. 140-151. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/inek_2021_3-4_21 (дата звернення: 28.05.2025 р.).

Батісвич Дмитро,
здобувач 3-го(освітньо-наукового) рівня вищої освіти
спец. 071 Облік і оподаткування,
Волинський національний університет імені Лесі Українки

Науковий керівник: **Ірина Садовська,**
професор, д. е. н.,
завідувач кафедри обліку і оподаткування,
Волинський національний університет імені Лесі Українки

ВАЖЛИВІСТЬ СТВОРЕННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКА НА ПІДПРИЄМСТВІ ДЛЯ БУХГАЛТЕРА

Не оцінити значення облікової політики на підприємстві просто неможливо. Адже саме цей документ є ключовим для бухгалтера, оскільки вона встановлює правила ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності вашого підприємства. Це забезпечує єдиний підхід до обліку, що дозволяє отримувати достовірну та порівнювальну інформацію.

Відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», облікова політика визначається як сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для складання та подання фінансової звітності [5].

В економічній літературі зустрічаються різні тлумачення цього поняття облікової політики:

Облікова політика - це комплекс методичних прийомів, способів і процедур організації та ведення бухгалтерського обліку, що обираються підприємством з числа загальноприйнятих або обираються самостійно, виходячи з особливостей його діяльності з метою забезпечення прав та інтересів власника [1].

На думку Житнього П.Є., облікова політика - це одночасно інструмент історичного і поточного обліку, попередньої оцінки господарських фактів, прогнозування, планування і внутрішнього контролю, а також інструмент перетворення інформації про господарські події в облікові показники відповідно до потреб фінансової звітності і управління виробничою системою [3].

На нашу думку, під обліковою політикою потрібно розуміти – документ який є запорукою виникнення незрозумілостей з боку бухгалтера та користувачів облікової інформації та основним безпековим документом підприємства загалом. Оскільки наявність облікової політики свідчить про захист економічної діяльності підприємства перед контролюючими органами зі сторони чітко укладених правил ведення бухгалтерського обліку. Не «виходячи» на передову публічної звітності, саме базові «принципи, методи і процедури» визначають фінансове обличчя бізнесу.

Наслідки прийняття облікової політики дуже важливі для внутрішнього життя підприємства і, отже, облікова політика є об'єктом пильного контролю з боку різних зацікавлених органів та осіб. Облікова політика надає можливість законного способу коригування фінансового результату і оподаткованого прибутку, що в теперішній час є дуже важливим.

Досвід країн з розвиненими ринковими відносинами свідчить про те, що важливою складовою загального механізму управління господарською діяльністю підприємств є уміло сформована облікова політика. Облікова політика визначає ідеологію економіки підприємства на тривалий період, сприяє посиленню обліково-аналітичних функцій в управлінні підприємством, дозволяє оперативно реагувати на зміни, що відбуваються в виробничому процесі, ефективно пристосовувати виробничу систему до умов зовнішнього середовища, знизити економічний ризик і дібнитися успіхів в конкурентній боротьбі і т.д. [2].

Створення облікової політики - відповідальний процес, який потребує ретельного підходу формування облікової політики, яка б відповідала специфіці роботи підприємства. Облікову політику на підприємстві розробляє головний бухгалтер та затверджує керівник

наказом або розпорядженням. Окрім цього, на всіх бухгалтерів покладаються завдання з виявлення основних проблем, які можуть виникати при формуванні облікової політики та узагальнення актуальних питань її удосконалення.

Ефективне функціонування системи облікової політики підприємства неможливо без дотримання певних принципів її побудови. Однак, в сучасних умовах господарювання, облікова політика покликана виконувати не тільки власне функції обліку та формування звітності, а й забезпечувати інші функції управління - планування, економічного аналізу, контролю та прогнозування. Тому при побудові системи облікової політики підприємства, бухгалтеру слід дотримуватися загальнонаукових принципів, які впливають на вибір важливих факторів і характеризує зв'язку внутрішніх господарських процесів із зовнішнім середовищем.

Облікова політика є складовою частиною фінансової звітності, тому повинна розроблятися кожним підприємством, зареєстрована в установленому законодавством порядку. При розробці облікової політики слід враховувати вимоги до якісних характеристик бухгалтерського обліку та фінансової звітності, викладені в пунктах 14-17 Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку №1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» методи та процедури, передбачені іншими НП(С)БО, норми і нормативи, встановлені законодавчими актами України. [4]

Нами було виявлено, що питання, які виникають безпосередньо при розробці та реалізації облікової політики, так чи інакше стосуються нормативної бази, яка в даному питанні є недосконалою та вузько направленою, що не дозволяє вирішувати значну кількість питань за допомогою облікової політики, тому потрібно керуватись ще й професійним судженням бухгалтера. Що наводить на необхідність враховувати наявність бухгалтерів та їх досвід роботи, рівень кваліфікації який забезпечить ефективність роботи підприємства загалом.

У широкому сенсі облікова політика підприємства оформлюється системою внутрішньої документації за різними ділянками облікової роботи, її зміст частково розкривається і в установчих документах підприємства.

Відповідно до принципу послідовності підприємства повинно постійно (з року в рік) застосовувати обрану облікову політику. Однак, щороку наказ про облікову політику підприємства доводиться коректувати, яким би досконалим він не був.

Отже, можна зробити висновок, формування облікової політики – непростий процес, що вимагає наявності організаційних, технічних, кадрових можливостей та він не закінчується після затвердження Наказу про облікову політику, а продовжується аж до моменту припинення діяльності підприємства. В свою чергу, чітко сформована бухгалтерами облікова політика під потреби конкретного підприємства дозволяє ефективно використовувати час для облікової роботи, і правильно і точно відображати результати діяльності в звітності, як вимагає чинне законодавство.

Наказ про облікову політику є основним внутрішнім документом, яким регулюється організація облікового процесу на підприємстві і є обов'язковим для виконання всіма службами і працівниками підприємства.

Список використаних джерел

1. Бутинець Ф.Ф. Теорія бухгалтерського обліку. Підручник. Житомир. ПП «Рута». 2006. 40с
2. Житний П.Є. Облікова політика в умовах розвитку фінансово-промислових систем: методологія та організація: монографія. Східноукраїнський національний ун-т ім. Володимира Даля. Луганськ. Вид-во СХУ ім.В.Даля, 2007. 351с.
4. Житний П.Є. Системний аспект облікової політики. Бухгалтерський облік і аудит. 2006. № 1. С.62-65.
5. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності" : затверджено Наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. від № 73 : станом на 06 березня 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text> (дата звернення: 24.05.2024).
6. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV : станом на 03 вересня 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (дата звернення: 24.05.2025)

Вакуліна Анастасія,
здобувачка освіти 1-го освітнього рівня (бакалавр),
спец. 071 Облік і оподаткування,
Волинський національний університет імені Лесі Українки

Науковий керівник: **Кулинич М. Б.,** к. е. н.,
доцент кафедри обліку і оподаткування,
Волинський національний університет імені Лесі Українки

ОБЛІК У ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОМУ БІЗНЕСІ (HORECA)

Галузь HoReCa (готелі, ресторани, кафе) – одна з найдинамічніших у світовій економіці, проте в Україні вона стикається з низкою облікових проблем, такі як сезонність доходів, що вимагає формування резервів, «тіньові операції» (готівкові розрахунки, чайові), які ускладнюють контроль, відсутність єдиних стандартів обліку для малих закладів та податковий тиск через високі ризики недоплат.

Дане питання, а саме облік у галузі HoReCa, досліджували такі українські науковці, як Коваленко О. В., яка у своїй праці «Облік витрат у ресторанному бізнесі» проаналізувала методи калькуляції собівартості страв [1], Петренко І. М. досліджувала легалізацію чайових[2] та Сидорчук Т. О., яка займалася дослідженням питання адаптації міжнародних стандартів для кафе та готелів[3].

Метою даної роботи є дослідження особливостей обліку і оподаткування у готельно-ресторанному бізнесі, проаналізувати проблеми відображення чайових у фінансовій звітності.

Облік у готельно-ресторанному бізнесі (HoReCa) є ключовим елементом успішного функціонування будь-якого підприємства цієї сфери. Він не просто фіксує господарські операції, а й надає цінну інформацію для ухвалення управлінських рішень, контролю за витратами, оптимізації прибутку та забезпечення конкурентоспроможності. Специфіка HoReCa зумовлює особливі вимоги до ведення обліку, що відрізняють його від інших галузей економіки.

Головною особливістю обліку в готельно-ресторанному бізнесі є різноманітність та динамічність господарських операцій. Надання послуг проживання та харчування – це основні види діяльності, які вимагають детального обліку заїзду/виїзду гостей, бронювань, використання номерного фонду, продажу страв і напоїв.

Що стосується управління запасами, то облік продуктів харчування, напоїв, витратних матеріалів (постільна білизна, мийні засоби тощо) є надзвичайно важливим. Швидкопсовані продукти, сезонність попиту та значна номенклатура вимагають особливої уваги до складського обліку, інвентаризації та списання. У галузі HoReCa сировина та продукти обліковуються за методом ФІФО або середньозваженої вартості через швидке псування продуктів. Також є нормування втрат, тобто природні втрати (наприклад, овочі при зберіганні) враховуються за нормами. Щодо складського обліку, то у таких закладах наявні RFID-мітки (Radio frequency identification), які допомагають відстежувати терміни придатності продуктів.

Розрахунок собівартості кожної страви чи послуги є основою для ціноутворення та визначення рентабельності. Це включає облік прямих витрат (сировина, зарплата персоналу) та непрямих (оренда, комунальні послуги, амортизація).

Облік доходів та витрат у таких закладах відбувається за центрами відповідальності. У готельно-ресторанному комплексі, як правило, є різні підрозділи (ресторан, бар, готель, конференц-зали), кожен з яких генерує доходи та витрати. Роздільний облік дозволяє оцінити ефективність кожного центру.

Важливою складовою обліку є оперативний облік дебіторської та кредиторської заборгованості, що включає розрахунки як з індивідуальними гостями, так і з туристичними агентствами, корпоративними клієнтами, а також з численними постачальниками продуктів та послуг.

Щодо обліку робочого часу та заробітної плати, то у галузі HoReCa працює велика кількість персоналу з гнучким графіком роботи, що вимагає точного обліку робочого часу для нарахування заробітної плати.

Розглянемо детальніше способи відображення чайових. Отже, вони можуть відображатись у системі, як частина виручки закладу, тобто на рахунок 70 «Доходи від реалізації» та оподатковуватись ПДВ. Іншим способом відображення є облік чайових як особистого доходу працівників. Це може фіксуватись в окремому реєстрі (щоденник чайових) та буде оподатковуватись ПДФО та військовим збором[4].

Проблемою обліку чайових є те, що, згідно дослідження Raiffeisen Bank у 2023 році, 80% чайових в Україні не обліковується у системі офіційно. Альтернативним рішенням цієї проблеми є впровадження електронних чайових (термінали з автоматичним розподілом), інтеграція з бухгалтерськими програмами. Як приклад успішної імплементації відображення чайових у обліку є мережа ресторанів «Пузата хата», яка після легалізації 50% чайових у 2022 році збільшила чисті активи на 12% згідно звіту за 2023 рік.

Як і в будь-якому іншому підприємстві, значна частка операцій здійснюється готівкою та безготівково, тому ефективний контроль за грошовими потоками є запорукою фінансової стабільності.

Що стосується автоматизації обліку, то у сучасному HoReCa без автоматизованих систем обліку практично неможливо ефективно вести бізнес. Спеціалізоване програмне забезпечення (наприклад, системи Property Management System (PMS) для готелів та Point of Sale (POS) системи для ресторанів) дозволяє оптимізувати процеси, зменшити ризики помилок, забезпечити оперативність інформації, покращити контроль та аналізувати великі обсяги даних.

Отже, підсумовуючи, можна сказати, що облік у готельно-ресторанному бізнесі є набагато складнішим і багатограннішим, ніж може здатися на перший погляд. Він вимагає глибокого розуміння специфіки галузі, постійного вдосконалення навичок та активного впровадження сучасних технологій. Ефективна система обліку є не просто набором цифр, а потужним інструментом для стратегічного планування, контролю, управління ризиками та досягнення фінансового успіху в конкурентному світі HoReCa. Саме точний і своєчасний облік дозволяє підприємствам адаптуватися до змін, оптимізувати свою діяльність та забезпечувати високий рівень сервісу для клієнтів.

Список використаних джерел

1. Коваленко О.В. Облік витрат у ресторанному бізнесі. К: НУ «Львівська політехніка». 2020.
2. Петренко І.М. Податкові ризики в готельному бізнесі. К: Видавництво "Фінанси України". 2021.
3. Сидорчук Т.О. МСФЗ для малого бізнесу в сфері послуг. Львів: "Бізнес-Ліга". 2022.
4. Податковий кодекс України. Закон України № 2755-VI. Офіційний вебпортал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 15.05.2025 р.)

ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ В АУДИТІ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ВИКЛИКИ

У XXI столітті цифровізація стала рушієм трансформації більшості процесів, зокрема аудиту. В умовах глобалізації, стрімкого розвитку ІТ-технологій та переходу до електронного документообігу, цифрові інструменти дедалі активніше впроваджуються в аудиторську практику. В Україні цей процес на тлі війни, економічних викликів та реформ у сфері фінансового контролю набуває особливого значення.

Цифрова трансформація в аудиті включає такі напрями:

- Автоматизація перевірок та розрахунків – завдяки програмам на зразок “CaseWare IDEA”, “ACL”, “TeamMate”, аудитори можуть аналізувати великі масиви фінансової інформації значно швидше [1].
- Big Data та аналітика – дозволяють виявляти неочевидні закономірності в фінансових даних. Наприклад, аналіз транзакційних потоків на підприємствах, що працюють в умовах ризику [2].
- Штучний інтелект (AI) – з його допомогою створюються моделі ризику, визначаються потенційні шахрайські схеми [3].
- Хмарні платформи – забезпечують доступ до даних у режимі 24/7, що важливо для українських підприємств, які часто мають філії в різних областях [4].
- В Україні цифровізація аудиту зростає разом із цифровою трансформацією держави. Від 2020 року активно розвивається ініціатива «Держава у смартфоні», а з 2022 року – цифрові рішення набувають особливого значення в умовах війни:
- Електронний документообіг (EDI) став стандартом у багатьох видах діяльності [1].
- Платформи типу ProZorro та E-data відкривають доступ до великої кількості відкритих фінансових даних, що полегшує аудит державних закупівель та бюджетних коштів [4].
- Законодавчі ініціативи, наприклад оновлений Закон «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність», сприяють впровадженню міжнародних стандартів [2].

Проте цифрова трансформація в аудиті в Україні відбувається нерівномірно: великі підприємства вже активно використовують ІТ-рішення, а малі аудиторські фірми часто не мають достатніх ресурсів [3].

Основними викликами цифровізації в українському аудиті є:

1. Недостатня цифрова компетентність аудиторів: значна частина українських аудиторів має класичну освіту без глибокого ІТ-фокусу; необхідне постійне навчання новим програмам, стандартам кібербезпеки, аналітичним платформам, роботі з AI; необхідність постійного навчання й адаптації стає новою нормою.
2. Фінансові обмеження: вартість якісного програмного забезпечення залишається високою для багатьох фірм; в умовах війни кошти часто спрямовуються на операційні витрати, а не інновації.
3. Кіберризик: з 2022 року кібератаки на державні та приватні ІТ-системи України зросли в рази; аудиторська документація, як конфіденційна інформація, потребує подвійного захисту; хакерські атаки, витоки інформації можуть призвести до репутаційних та фінансових втрат.
4. Регуляторні обмеження та бюрократія: не всі державні установи використовують електронні формати; повільна адаптація підзаконних актів до реалій цифрової епохи.

5. Проблеми інтеграції з існуючими системами: не всі підприємства мають однаковий рівень цифрової зрілості; узгодження цифрових інструментів з наявним бухгалтерським та ERP-програмним забезпеченням потребує часу й ресурсів.

6. Етичні та правові аспекти: використання AI потребує чіткого регулювання, особливо у прийнятті рішень, що можуть впливати на бізнес; питання відповідальності: хто винен у випадку помилки, спричиненої алгоритмом?

У світлі викладених тенденцій та викликів стає очевидним, що цифровізація аудиту в Україні – це не просто тимчасова мода або реакція на зовнішні обставини, а стратегічно важливий напрям, від якого залежить якість фінансового контролю в державі та приватному секторі. Незважаючи на наявні труднощі – від браку ресурсів до кіберзагроз і нерівномірної цифрової зрілості підприємств – перехід до цифрових форматів є незворотнім і необхідним.

Використання новітніх IT-рішень дає змогу не лише підвищити ефективність аудиторських процедур, але й зміцнити довіру до результатів аудиту, зробити процеси прозорішими та гнучкішими. Проте для того, щоб цифрові технології дійсно стали інструментом підвищення якості, а не джерелом додаткових ризиків, потрібні чіткі й зважені кроки на рівні освіти, державної політики, професійної спільноти та законодавства.

У цьому контексті надзвичайно важливо окреслити перспективи розвитку та практичні рекомендації, що сприятимуть більш ефективному впровадженню цифрових інструментів в аудиторську діяльність. Вони мають враховувати як внутрішні чинники (ресурси, підготовку кадрів, нормативну базу), так і зовнішні (міжнародні стандарти, цифрові загрози, глобальні тренди в автоматизації).

1. Розвиток цифрових навичок аудиторів: необхідно включити IT-дисципліни до програм професійної підготовки та підвищення кваліфікації.

2. Державна підтримка впровадження цифрових рішень: створення грантів, пільгових умов для малих аудиторських компаній щодо придбання ліцензійного ПЗ.

3. Міжнародна співпраця: участь у програмах цифровізації фінансового контролю за підтримки ЄС, Світового банку, USAID.

4. Інтеграція цифрових стандартів у державну політику: формування цифрової етики аудиту, а саме прозорість, захист даних, баланс між людським та автоматизованим аналізом.

Цифровізація аудиту – це не лише технологічне оновлення, а й зміна філософії самої професії. В Україні цей процес набуває особливої важливості в умовах реформ, відкритості державних фінансів та викликів воєнного часу. Цифрові інструменти вже сьогодні докорінно змінюють аудит, відкриваючи нові можливості для глибшого аналізу та підвищення ефективності. Водночас, для повноцінного впровадження потрібна стратегія розвитку цифрової компетентності, удосконалення нормативно-правової бази, забезпечення кібербезпеки. Успіх цифрової трансформації аудиту залежатиме від готовності фахівців до змін та адаптації до нової цифрової реальності.

Список використаних джерел

1. Пермінова Д. Напрями застосування цифрових технологій в діджитал аудиті. Молодий вчений. 2024. 3 (127). С. 95-99. URL: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2024-3-127-15>.
2. Андрусак В. М., Хорошилова І. О., Смірнова Н. В. Вплив цифрових технологій на розвиток системи обліку і аудиту в Україні. Актуальні питання економічних наук. 2025. 7. URL: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14697272>.
3. Мулик Я.І., Пірняк А.О., Шейко К.В. Стан та розвиток IT-аудиту в умовах цифрової економіки. Простір. 2023. 190. С. 47-56. URL: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/190-9>.
5. BDO Україна. Максимізація ефективності: роль діджиталізації в аудиті. 2024. URL: <https://www.bdo.ua/uk-ua/insights-2/information-materials/2024/digitalisation-of-audit-processes>

НЕПРЯМІ ВИТРАТИ ЯК СКЛАДОВА СОБІВАРТОСТІ

В процесі ведення господарської діяльності кожен суб'єкт господарювання несе певні витрати. Відомо, що виникають не лише прямі виробничі витрати, але присутні також непрямі витрати. Щоби зрозуміти вплив таких витрат на розмір собівартості продукції, робіт та послуг, а також вплив таких витрат на кінцевий фінансовий результат підприємства, варто спочатку визначити економічну сутність та значення непрямих витрат для підприємства.

Варто зазначити, що саме дані управлінського обліку здатні забезпечити керівництво необхідними даними для прийняття управлінських рішень. В тому числі інформація про непрямі витрати підприємства. Дані управлінського обліку дозволяють приймати рішення на основі планових, фактичних або прогнозованих показників щодо діяльності підприємства для того аби зменшити розмір витрат підприємства та забезпечити максимальний прибуток.

Наведена тема цікавить науковців уже багато років. На сьогоднішній день, коли діяльність суб'єктів господарювання стрімко розвивається з використанням нових технологій та процесів, проблема обліку та класифікації непрямих витрат не втратила своєї актуальності. Зазначимо, що питанням організації управлінського обліку та контролю непрямих витрат займалися такі науковці: Ляшенко Г.П. [1], Овсяннікова В.І. [1], Нужна О.А. [2], Євтушевська О.О. [3], Андрющенко Н.С. [4], Ющак Ж.М. [5] та інші.

Витрати є невід'ємною складовою діяльності економічних суб'єктів. Якщо говорити в цілому, витрати в економічній літературі визначають як «вартісні значення використання всіх видів ресурсів: матеріальних, фінансових, трудових та інформаційних для досягнення мети підприємства – отримання прибутку» [1].

Ляшенко Г.П., Овсяннікова В. І. досліджуючи питання витрат підприємства та управління ними визначили витрати саме таким чином. Також існує класичне визначення, яке говорить про те, що витрати визнаються за умови зменшення активів або збільшення зобов'язань, що спричиняє зменшення власного капіталу.

За своїм економічним змістом, витрати поділяють на прямі та непрямі. Прямі витрати прямо відносяться до об'єкта витрат та включаються до собівартості продукції. Що стосується непрямих витрат, то їх визначають наступним чином «непрямі витрати можна інтерпретувати як такі витрати, які не можуть прямо відноситись до об'єкта обліку витрат (не є прямими витратами) та підлягають розподілу при включенні до собівартості продукції» [2], саме так визначила непрямі витрати Нужна О.А., досліджуючи теоретико-методичні аспекти аналізу непрямих витрат підприємства.

Різні науковці дають визначення непрямим витратам виходячи із власного досвіду та наукових досліджень, але кожен з них притримується думки, що ці витрати не можливо прямо віднести до об'єкта обліку і такі витрати потребують розподілу. В таблиці 1. наведено визначення деяких науковців для категорії «непрямі витрати».

Ми вважаємо, що непрямі витрати – це такі витрати, які виникають в процесі діяльності підприємства та вони не є чітко пов'язаними із основним результатом господарської діяльності. Це усі інші понесені витрати, які неможливо було відразу віднести до витрат на виробництва. Це зокрема загальновиробничі витрати, адміністративні та витрати на збут.

Подмешальська Ю.В., Феофанов Л.К. та Абрамова І.С. одну із основних складових непрямих витрат визначають наступним чином: «загальновиробничі витрати — це непрямі

витрати, які пов'язані з організацією виробництва та керівництвом цехами, бригадами, відділеннями та іншими структурними підрозділами підприємства» [6].

Можемо погодитись із цією думкою та варто зазначити, що загальновиробничі витрати можуть включати також матеріальні, трудові та інші витрати, які були понесені в процесі виробництва декількох видів продукції і не можливо було визначити яка саме частка витрат припадає на певний вид продукції. Тоді виникає необхідність розподілити непрямі витрати на певні види продукції (роботи чи послуги) для віднесення їх до собівартості.

Таблиця 1 – Економічна сутність та значення непрямих витрат в економічній літературі

Автор	Запропоноване визначення
Євтушевська О.О. Галяс Т.В.	«Непрямі витрати – це витрати на виробництво, які не можуть бути віднесені безпосередньо до конкретного об'єкта витрат економічно доцільним шляхом і тому потребують розподілу» [3].
Андрющенко Н.С.	«Непрямі витрати – це витрати, які неможливо віднести до конкретного об'єкту в момент їх виникнення, а лише шляхом розподілу, пропорційно вибраній базі» [4].
Юшак Ж.М.	«Непрямі витрати – це витрати, що не можуть бути віднесені до певного об'єкта витрат економічно можливим шляхом, наприклад витрати, які пов'язані з виробництвом кількох видів продукції» [5].

Джерела: [3; 4; 5].

Для того щоб розподілити непрямі витрати застосовують ставку розподілу непрямих витрат, яка визначається як відношення непрямих витрат до загальної величини бази їх розподілу.

$$\text{Ставка розподілу} = \frac{\text{Непрямі витрати}}{\text{Загальна величина бази їх розподілу}} \quad (1)$$

Для визначення величини витрат, що мають включитися до собівартості, необхідно отриману ставку розподілу помножити на величину бази розподілу конкретного виду продукції. Після цього отриманий розмір понесених загальновиробничих витрат буде включено до собівартості того виду продукції для якого ці витрати визначали. І так відповідно по кожному виду продукції.

Якщо ставка розподілу є заокругленою величиною, то для розрахунку розміру непрямих виробничих витрат для останнього виду продукції необхідно розраховувати як різницю між загальними непрямыми витратами до розподілу та загальним розміром розподіленими непрямыми витратами. Після цього необхідно зробити перевірку та визначити чи величина витрат до розподілу дорівнює величині витрат після розподілу.

Після цього можна визначити виробничу собівартість продукції та відштовхуватись від цього розміру при визначенні ціни реалізації продукції (робіт, послуг) та націнки. Зауважимо, що ціна реалізації не може бути нижче виробничої собівартості.

Виробнича собівартість включає в себе лише виробничі прямі та непрямі витрати, які виникали під час виробництва продукції, виконання робіт чи надання послуг.

Проте, при визначенні ціни реалізації варто відштовхуватись від величини повної собівартості, це дозволить покрити усі понесені підприємством витрати та отримати прибуток.

Повна собівартість визначається лише в управлінському обліку для потреб управлінського персоналу. Повна собівартість включає в себе невиробничі непрямі, що були понесені підприємством.

Для визначення повної собівартості необхідно до виробничої собівартості додати суму розподілених не виробничих непрямих витрат. Розподіл адміністративних витрат та витрат на збут здійснюється за ставкою розподілу непрямих витрат, аналогічно як і розподіл загальновиробничих.

Базою розподілу непрямих виробничих витрат можуть бути:

- прямі витрати (матеріальні, трудові) у вартісному і натуральному виразі;
- обсяг продукції в натуральному виразі;
- відпрацьований час обладнання в натуральному виразі;
- планова ставка розподілу непрямих витрат, тощо.

Базою розподілу непрямих невиробничих витрат можуть бути:

- сума прямих витрат у вартісному виразі;
- обсяг продукції в натуральному виразі;
- виробнича собівартість продукції;
- дохід від реалізації продукції, тощо.

Надзвичайно важливо правильно обрати базу розподілу для непрямих витрат, адже від цього залежить точність обліку собівартості та результат управлінських рішень і відповідно на відображення даних у звітності. Тому вибір бази розподілу має бути обґрунтованим та раціональним.

Контроль за непрямыми витратами підприємства є необхідним елементом ефективного управління підприємством, враховуючи, що ці витрати можуть суттєво впливати на розмір загальних витрат та фінансовий результат діяльності підприємства. Контроль за такими витратами допоможе уникнути перевитрат, забезпечить підвищення використання ресурсів підприємства, забезпечить точність під час формування ціни та покращить фінансовий результат господарської діяльності.

Отже, непрямі витрати є невід’ємною складовою виробничої діяльності підприємства. Ці витрати включаються до собівартості продукції та впливають на розмір доходу підприємства. Тому важливо ефективно керувати цими витратами та забезпечувати точність під час включення цих витрат до собівартості продукції, робіт чи послуг.

Список використаних джерел

1. Ляшенко Г.П., Овсяннікова В.І. Витрати підприємства та управління ними. *Економіка та суспільство* (45) (2022). URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-45-27> (дата звернення: 08.05.2025).
2. Нужна О.А. Теоретико-методичні аспекти аналізу непрямих витрат підприємства (2024). URL: <https://api.dspace.khadi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/f8b13d84-07ef-4ea1-9617-6dd4234c3902/content>. (дата звернення: 08.05.2025).
3. Євтушевська О.О., Галяс Т.В. Сутність та класифікація витрат періоду підприємства (2020). URL: <https://card-file.ontu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/14365af9-5357-4fa0-8194-dfd5257bf3d9/content> (дата звернення: 10.05.2025).
4. Андрющенко Н.С. Розподіл непрямих виробничих витрат в сільському господарстві. URL: <https://magazine.faa.org.ua/rozpodil-nepriamih-virobnichih-vitrat-v-silskomu-gospodarstvi.html> (дата звернення: 11.05.2025).
5. Ющак Ж.М. Класифікація витрат орієнтована на ефективне управління підприємством. *Вісник ЖДТУ*. 2012. № 3 (61) URL: <https://eztuir.ztu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/3733/42.pdf?sequence=1>. (дата звернення: 11.05.2025).
6. Подмешальська Ю.В., Феофанов Л.К., Абрамова І.С. Актуальні аспекти розподілу загальновиробничих витрат у системі обліку. *Агросвіт*. 2018. № 24. С. 54–59. URL: [10.32702/2306-6792.2018.24.54](https://doi.org/10.32702/2306-6792.2018.24.54) (дата звернення: 10.05.2025).

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСАМИ ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Повномасштабна війна росії в Україні, розпочата в лютому 2022 року, спричинила нищівні руйнування цивільної, логістичної та енергетичної інфраструктури, призвела до вимушеної міграції населення, та завдала мільярдних збитків вітчизняному бізнесу і національній економіці вцілому. За підсумками 2022 року падіння національної економіки склало 30,4 %, реального ВВП – 29,1%, а споживча інфляція становила 26,6 %. У 2024 році, за даними Державної служби статистики України, реальний ВВП зріс на 2,9%. Не зважаючи на те, що зростання ВВП сповільнилося порівняно з 2023 роком (з 5,5%) [3], економіка України відновлюється другий рік поспіль в умовах повномасштабної війни і постійних атак росії на виробничі об'єкти та інфраструктуру. За цих обставин для торговельних підприємств, як і для інших суб'єктів господарювання, актуалізується питання підвищення ефективності управління діяльністю задля збереження та подальшого розвитку бізнесу. З огляду на те, що діяльність підприємства відповідно до управлінської концепції BPM (Business Process Management) – це система взаємопов'язаних бізнес-процесів, виникає необхідність у формуванні відповідного аналітичного забезпечення управління ними, спрямованого на досягнення тактичних і стратегічних цілей підприємств.

Теоретичні, організаційні та методичні питання, пов'язані з бізнес-процесами підприємств, досліджені у працях таких вітчизняних і зарубіжних науковців, як: Б. Андрушків, О. Артюх, О. Будько, В. Дубініна, Т. Олійник, І. Нагорна, О. Ольшанський, І. Перемозова, Н. Чорна, Х. Біннер, М. Портер, М. Хаммер, Дж. Харрінгтон та ін. Однак, незважаючи на значний доробок, динамічна зміна складних умов функціонування підприємств та стрімкий розвиток інформаційних технологій обумовлюють необхідність уточнення і доповнення наявних положень науковців.

На сьогодні у наукових колах та на практиці застосовують різноманітні підходи до виокремлення бізнес-процесів торговельних підприємств, однак, у переважній більшості, з дотриманням вимог ISO 9000:2015 “Системи управління якістю. Основні положення та словник термінів” у контексті того, що “процес – це сукупність взаємопов'язаних або взаємодійних робіт (операцій), що використовують входи для створення запланованого результату” [1].

Найбільш розповсюдженим на сьогодні є поділ бізнес-процесів підприємств, у т.ч. і торговельних, на основні та забезпечуючі (допоміжні). Однак, частина науковців виокремлюють ще й такі бізнес-процеси, як управління та розвитку, що на нашу думку, є цілком виправданим. Зокрема, доцільність виокремлення бізнес-процесу управління обумовлена, насамперед, складними умовами функціонування підприємств, пов'язаними з повномасштабною війною, що вимагає прийняття нестандартних рішень задля вирішення проблем, які, без перебільшення, виникають повсякденно (систематичне руйнування логістичних ланцюжків, брак трудових і фінансових ресурсів, тощо). Не менш важливими є і бізнес-процеси розвитку, які пов'язані з застосуванням інноваційних та впровадженням ресурсозберігаючих технологій, сучасних методів продажу й обслуговування споживачів та забезпечують створення доданої вартості у перспективі. Актуальність зазначених бізнес-процесів визначається нагальною необхідністю забезпечення досягнення сімнадцяти Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року.

Водночас, важко не погодитись із думкою О. В. Ольшанського, з приводу того, що “не існує будь-якого стандартного переліку бізнес-процесів, тому кожне підприємство повинно розробляти свої власні бізнес-процеси на основі організації активного, стабільного і збалансованого механізму управління. Бізнес-процеси можуть підрозділятися у залежності

від змісту, рівня здійснення, цілей, часу здійснення, просторової складової, використаних ресурсів, спрямованості бізнес-процесів і отриманому результату” [2, с. 138]. На нашу думку, оптимальною буде така сукупність бізнес-процесів, яка дозволить оцінювати їх результативність й ефективність та запобігати проблемам їх здійснення на основі релевантної інформації, сформованої в підсистемах обліку, аналізу та контролю. Найбільш вагомими для будь-якого торговельного підприємства є основні процеси, оскільки саме вони створюють додану вартість, яка, представляючи цінність для споживача, формує відповідний результат – прибуток, для суб’єкта бізнесу. Окрім цього, вони є взаємозалежними і взаємопов’язаними, безперервними, вимірними, керованими та спрямованими на досягнення певної цілі. До основних бізнес-процесів торговельних підприємств, на наш погляд, доцільно відносити процеси закупівлі, зберігання та реалізації товарів.

Ідентифікація бізнес-процесів торговельних підприємств дозволяє визначити інформаційні потреби управління та сформулювати адекватне аналітичне забезпечення. На нашу думку, саме аналітичне забезпечення відіграє ключову роль у підвищенні ефективності управління бізнес-процесами. Аналітичне забезпечення управління бізнес-процесами – це аналітично опрацьована, за допомогою загального і спеціального методичного інструментарію, інформація про стан і ефективність бізнес-процесів та можливі напрями і способи їх покращення для прийняття виважених управлінських рішень оперативного, тактичного й стратегічного характеру.

Формування аналітичного забезпечення повинно відбуватися з дотриманням принципів комплексного і системного підходів та використанням системи фінансових і нефінансових показників. При цьому основну увагу необхідно приділити оцінюванню результативності та ефективності бізнес-процесів задля пошуку шляхів їх оптимізації з урахуванням реалій господарювання. Відповідно до ISO 9000:2015, “результативність – це ступінь реалізації запланованих робіт і досягнення запланованих результатів, а ефективність – це співвідношення між досягненим результатом і використаними ресурсами” [1]. З огляду на це, при оцінюванні результативності основних бізнес-процесів торговельних підприємств необхідно проаналізувати виконання планових завдань, пов’язаних із закупівлею, зберіганням та реалізацією товарів. Під час оцінювання ефективності необхідно здійснити порівняльний аналіз доходів і витрат відповідного бізнес-процесу. Варто зазначити, що оцінювання і результативності, і ефективності необхідно здійснювати у контексті врахування рівня задоволеності зацікавлених осіб.

При формуванні висновків за проведеним оцінюванням для удосконалення управління основних бізнес-процесів вбачається за доцільне розглядати можливість впровадження технологічних інновацій: ERP-систем (Enterprise Resource Planning) – для інтегрування всіх основних бізнес-процесів в одну систему, що забезпечує їх прозорість і контроль; систем управління ланцюгами постачання (SCM) – для покращення планування та управління запасами; використання великих даних (Big Data) та аналітики – для аналізу ринкових трендів, поведінки споживачів й операційних показників та ін.

Отже, розуміння сутності бізнес-процесів та їх ідентифікація є основою для науково-обґрунтованого формування аналітичного забезпечення управління ними, що дає змогу підвищити ефективність діяльності торговельних підприємств і їх конкурентоспроможність в умовах загрозливих викликів сьогодення.

Список використаних джерел

1. Системи управління якістю. Основні положення та словник термінів (ISO 9000:2015, IDT). К. : ДДП УкрНДНЦ. 2016. https://m.tntu.edu.ua/storage/pages/00000651/dstu9000-2015_osnovni_pol.slovyk.pdf.
2. Ольшанський О. В. Управління бізнес-процесами підприємств торгівлі : дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук: 08.00.04. – Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). URL : <https://repo.btu.kharkov.ua/handle/123456789/34731>.
3. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL : <https://www.ukrstat.gov.ua/>

Гнилицька Лариса,
д.е.н., професор кафедри
бухгалтерського обліку та консалтингу,
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана,

Саттаров Арсеній,
аспірант спец. 071 Облік і оподаткування,
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНІ АГЕНТИ ЯК ЦИФРОВІ СУБ'ЄКТИ ФІНАНСОВОЇ ЕКОСИСТЕМИ: ОБЛІК, КОМПЛАЄНС, КОНТРОЛЬ

У сучасній цифровій економіці відбувається зміщення фокусу з автоматизації окремих облікових операцій до побудови цілісних архітектур аналітичного спостереження, прогнозування та саморегуляції у межах взаємопов'язаних фінансових систем. У цьому контексті інтелектуальні агенти, засновані на генеративному штучному інтелекті, дедалі частіше розглядаються не як допоміжні алгоритми, а як повноцінні учасники цифрової взаємодії, здатні автономно функціонувати в системах бухгалтерського обліку, аудиту, податкового адміністрування та консалтингу.

Під інтелектуальними агентами в цьому контексті розуміють програмні структури, що поєднують у собі можливості машинного навчання, логічного аналізу, обробки природної мови, прогнозного моделювання та контекстної інтерпретації ділових подій. Такі агенти мають здатність до самонавчання на основі даних конкретного підприємства, реагування на зміни середовища в реальному часі, а також до ініціювання дій у межах визначених протоколів, наприклад, автоматичного блокування підозрілих трансакцій, створення аналітичного звіту або направлення сигналу до системи комплаєнсу.

Вважаємо, що поточний етап розвитку інтелектуалізованих інформаційних систем демонструє необхідність переходу від монолітних облікових структур до гнучких, модульних, міжорганізаційних облікових середовищ. Тут агенти не лише фіксують дані, а й аналізують репутаційні патерни поведінки контрагентів, формують прогностичні моделі податкових наслідків трансакцій, здійснюють взаємний комплаєнс-контроль між організаціями. Виникає потреба у стандартизації поведінки таких агентів та формалізації критеріїв їхньої етичної і правової легітимності в умовах алгоритмічного прийняття рішень. У цьому контексті особливу роль відіграє нещодавно затверджений стандарт ISO/IEC 42001:2023, який пропонує каркас для управління системами ШІ з урахуванням прозорості, підзвітності, оцінки ризиків та технологічної автономії [1].

Інтелектуальні агенти у міжорганізаційному середовищі функціонують за принципом автоматизованого сканування трансакційних потоків, обміну сигналами про ризики, генерації поведінкових метаописів учасників фінансових відносин. Така взаємодія стає основою для побудови систем колективного довіроутворення, у яких агенти не лише виявляють порушення, а й ранжують ймовірність їх виникнення залежно від контексту, історії взаємодій та типових шаблонів звітності. Вони створюють новий вимір контролю: не регламентований ієрархією чи підписом, а зумовлений структурою даних, поведінковими закономірностями та взаємною агентною верифікацією.

Практичним прикладом такої взаємодії може бути ситуація в агропромисловому холдингу, який працює одночасно з десятками дочірніх підприємств і підрядників. В умовах сезонних контрактів та нестабільної логістики традиційний аудит витрачає багато часу на перевірку реальності постачання, вартості послуг, податкового обліку. Інтелектуальний

агент, вбудований у ERP-систему, аналізує транзакції в режимі реального часу: звіряє суму рахунків із типовими шаблонами, коригує коефіцієнти витрат пального залежно від маршруту, виявляє маніпуляції у нарахуванні ПДВ, а також співставляє поведінкові дані контрагента з попередніми циклами співпраці. Якщо контрагент з ознаками ризику знову змінює IBAN або підписує контракт у позаробочий час, агент блокує платіж і направляє тривожне повідомлення до служби безпеки та податкового відділу. Це не лише попереджає шахрайство, а й створює аналітичний архів ризиків для майбутніх рішень з управління фінансовою безпекою.

Кожен агент в такій мережі несе функцію "диспетчера довіри": він не лише приймає дані, а й оцінює їхню валідність у взаємному інформаційному середовищі, виступаючи посередником між технічним обліком і соціальною логікою підтвердження (такою логікою, яка в реальному середовищі базується не лише на формальних ознаках, а й на сукупності контекстуальних, репутаційних і поведінкових чинників, що визначають сприйняття достовірності даних між людьми, установами чи системами), реалізуючи принцип "peer-to-peer auditing", тобто децентралізованої мережевої верифікації, яка значною мірою зменшує навантаження на зовнішній аудит та знижує ризик інформаційної асиметрії. Це означає, що фінансова звітність майбутнього буде верифікована не за формою, а за змістом, і не людьми, а цифровими колективними структурами, здатними виводити статистичні ймовірності помилок та ризиків із поведінкових профілів учасників.

Разом з тим, зростає загроза виникнення викривленої логіки довіри, а саме: ситуацій, коли мережа агентів конструює довіру на основі алгоритмічно запрограмованих упереджень, або коли міжагентна змова приховує порушення через колективну нормалізацію ризиків. Існує також загроза прихованої фальсифікації, коли агент змінює не цифри, а тлумачення, вбудовуючи альтернативну логіку розуміння облікових даних. Це створює виклик для подальшого розвитку механізмів верифікації інтелектуальних дій та потребує нормативного визнання цифрової відповідальності агентів як особливого виду квазісуб'єктності в обліково-аналітичному середовищі.

Таким чином, інтеграція інтелектуальних агентів у фінансову екосистему на рівні міжорганізаційної взаємодії відкриває нову парадигму цифрового обліку. Йдеться не лише про трансформацію технічних засобів, а про формування нової логіки фінансової суб'єктності, де агент виступає не додатком до бухгалтера, а автономною аналітичною одиницею із здатністю прогнозувати системні ризики, будувати архітектури прозорості та впливати на інституційну довіру в режимі реального часу. В перспективі це може призвести до того, що контроль над інфраструктурою обліку та взаємодії між суб'єктами буде частково або повністю делеговано штучно-інтелектуальним структурам із усіма похідними етичними, юридичними та безпековими наслідками для глобальної фінансової стабільності. У найгіршому сценарії, система цифрової облікової довіри може бути підмінена саморепродуктивною мережею алгоритмічної маніпуляції, і тоді вже не людина втрачатиме контроль над системою, а сама система перетвориться на неконтрольований вектор формування реальності обліку.

Список використаних джерел

1. International Organization for Standardization. (2023). ISO/IEC 42001:2023. Система управління штучним інтелектом — Вимоги. ISO. URL: <https://www.iso.org/standard/81230.html> (дата звернення 10.05.2025)

МСФЗ 18 – НОВИЙ ПІДХІД ДО ПОДАННЯ Й РОЗКРИТТЯ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

9 квітня 2024 року Рада з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (IASB) оприлюднила МСФЗ 18 «Подання та розкриття інформації у фінансовій звітності». Цей стандарт замінить МСБО 1 «Подання фінансової звітності» і його застосування стане обов'язковим для звітних періодів, що починаються з 2027 року, а також для відповідного порівняльного періоду 2026 року.

Зміни, передбачені МСФЗ 18 у порівнянні з МСБО 1, переважно стосуються звіту про прибутки та збитки, оскільки Радою IASB було помічено значний попит на оптимізацію підходу до подання фінансових результатів. Зокрема, було виявлено потребу в удосконаленні: структури проміжних підсумків у звіті про прибутки та збитки, правил агрегування і деталізації інформації, а також уніфікації показників ефективності, які визначає управлінський персонал (так звані не-GAAP-показники). [1]

Таким чином, введення МСФЗ 18 націлено на вирішення двох глобальних завдань, що стосуються підвищення порівнюваності:

– між фінансовою звітністю, з метою забезпечення більшої логічності та цілісності всієї структури звітності, а також спрощення її аналізу та підвищення ефективності цього процесу;

– між показниками Звіту про прибутки та збитки, визначеними стандартами, і результативними показниками, які використовує менеджмент для реального управління звітним суб'єктом і які включаються до фінансової звітності з метою кращого розуміння інвесторами та аналітиками.

Паралельно з вирішенням цих двох завдань виникають передумови для досягнення ще однієї глобальної мети – створення більш структурованого, «інтелектуального» інформаційного продукту з покращеною логікою подання та розкриття змісту, що забезпечить вищу інформативність фінансової звітності в цілому для її основних користувачів.

Основні нововведення, передбачені МСФЗ 18 наведено в Таблиці 1.

Таблиця 1. Зміни, передбачені МСФЗ 18.

Зміна	Сутність
Нові проміжні підсумки звіту про прибутки та збитки	додано два нові проміжні підсумки: «операційний прибуток або збиток» та «прибуток або збиток до фінансування та податків на прибуток».
Розширення категорії доходів та витрат звіту про прибутки та збитки	доходи та витрати будуть класифікувати за однією з п'яти категорій: операційна, інвестиційна, фінансова, податки на прибуток, припинена діяльність.
Додано визначені керівництвом показники ефективності (MPMs)	управлінський персонал зможе визначати власні показники ефективності, які іноді називають «не-GAAP-показниками», зокрема щодо проміжних підсумків доходів і витрат, не передбачених МСФЗ, які використовуються в публічних комунікаціях для інформування суспільства про думку керівництва щодо аспектів фінансових результатів діяльності. MPMs мають розкриватися в окремій примітці до фінансової звітності із зазначенням мети, методу розрахунку та узгодженням із загальними або проміжними підсумками, передбаченими МСФЗ.
Переглянуто розкриття інформації про витрати	суб'єкти господарювання подаватимуть витрати в категорії операційної діяльності за ознакою характеру, функції або з використанням комбінованого підходу. МСФЗ 18 містить рекомендації щодо того, як обрати найбільш доречний підхід виходячи з конкретних особливостей

	діяльності підприємства. Якщо витрати подаються за функціями, підприємство зобов'язане додатково розкривати інформацію про окремі витрати за характером.
Покращені вимоги до агрегування та деталізації інформації	надано розширені вказівки щодо принципів агрегації та дезагрегації, які зосереджені на групуванні статей на основі їхніх спільних характеристик (характеру; функцій; бази вимірювання; розміру; географічного положення та нормативного середовища). Ці принципи застосовуються до всієї фінансової звітності та використовуються для визначення того, які статті мають бути представлені в основній фінансовій звітності та яка інформація має розкриватися в примітках.
Зміни у звіті про рух грошових коштів	«операційний прибуток або збиток» визначено як початкову точку для відображення руху грошових коштів від операційної діяльності при застосуванні непрямого методу. скасовано наявні альтернативні варіанти представлення відсотків та дивідендів, сплачених і отриманих, – тепер їхнє місце у звіті про рух грошових коштів чітко визначене відповідно до їхньої природи (зокрема дивіденди та відсотки сплачені – фінансова діяльність; отримані – інвестиційна).

Джерело: складено авторами на основі [2].

З точки зору підготовки фінансової звітності, бухгалтери та аудитори є першими, на кого впливає новий стандарт, оскільки саме вони повинні складати та перевіряти звітність відповідно до нових вимог. Цей процес, безсумнівно, включатиме зміни в облікових системах і планах рахунків, запровадження нових форм внутрішнього контролю, навчання персоналу, збільшення часу на підготовку фінансової звітності та зростання витрат на внутрішню та зовнішню комунікацію. Ступінь такого впливу значною мірою залежить від розміру компаній, наявних систем внутрішнього контролю, рівня автоматизації обліку, адаптивності команд, галузевої специфіки та бізнес-моделі. Саме тому компаніям було б доречно використати перехідний період (до 2027 року) для вивчення нового стандарту та завчасного впровадження відповідних процесів і контролів. [3]

Варто зазначити, що для вітчизняного нормативно-правового поля ці зміни не є суцільно новими. Так, в звіті про фінансові результати за НП(с)БО вже давно використовуються проміжні підсумки операційного прибутку та прибутку до фінансування і податку на прибуток, так само як і віднесення дивідендів та відсотків сплачених/отриманих до фінансової або інвестиційної діяльності в залежності від місця їх виникнення у Звіті про рух грошових коштів. Тому сподіватимемося, що імплементація нового стандарту подання та розкриття фінансової звітності не спричинить надмірного навантаження для українських суб'єктів господарювання, що звітують за МСФЗ, оскільки ключові елементи нової структури вже знайомі, бо частково були інтегровані у національну практику. Водночас, впровадження МСФЗ 18 вимагатиме перегляду підходів до управлінських показників, узгодження таких показників із вимогами МСФЗ та забезпечення належного рівня їх розкриття, що, у підсумку, сприятиме підвищенню прозорості та довіри до фінансової звітності, що надасть користувачам можливість приймати якісні рішення.

Список використаних джерел

1. Czajor P. IFRS 18: advancing the relevance and utility of financial statements for stakeholders. *European research studies journal*. 2024. XXVII, Special Issue A. P. 265–275. URL: <https://doi.org/10.35808/ersj/3650> (date of access: 14.05.2025).
2. IFRS 18 'presentation and disclosure in financial statements' has been published. PwC. URL: <https://www.pwc.ch/en/insights/accounting/ifrs-18-presentation-and-disclosure-in-financial-statements.html> (date of access: 14.05.2025).
3. Meirelles Salotti B. IFRS 18 – a nova norma de apresentação das demonstrações financeiras: principais mudanças, implicações práticas e oportunidades de pesquisa. *Revista de educação e pesquisa em contabilidade (repec)*. 2024. Vol. 18, no. 3. URL: <https://doi.org/10.17524/repec.v18i3.3583> (date of access: 14.05.2025).

ОСОБЛИВОСТІ ІНСТИТУЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ НА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Розвиток та становлення економіки України ставить вимогу розглядати її через окремі елементи загальної системи. Таким окремим елементом є стратегія. Розуміння що є сьогодні і як діяти завтра є ключовим завданням. З таким очікуванням проходить свій життєвий шлях і підприємство. Щоб ефективно здійснювати свою господарську діяльність підприємству потрібно швидко реагувати на зміни факторів внутрішнього та зовнішнього середовища. Дані для порівняння завжди очікуються з облікових реєстрів та звітності підприємства.

Інформаційне та аналітичне забезпечення процесу управління сільськогосподарського підприємством забезпечується системою управлінського обліку, яка в даний час набуває нового змісту та функціональної значущості.

Пошук інструментів і технологій, що дозволяють утримувати підприємство у стані виробничої діяльності у довготерміновій перспективі, стає важливим завданням керівників підприємств, що потребує відповідного інформаційного забезпечення стратегічного характеру. Для цього як форма управлінського обліку постає «стратегічний управлінський облік, в якому акцент робиться на інформацію, що відноситься до зовнішніх факторів по відношенню до підприємства, а також на не фінансову та внутрішню створену інформацію» [1].

Стратегічний облік, як окремий напрям досліджень, в Україні існує близько 30 років і є причиною значної кількості дискусій. В Україні немає нормативно-правової та методологічної бази ведення та впровадження стратегічного управлінського обліку.

Значна кількість вітчизняних авторів і досі займаються вивченням стратегічного управлінського обліку, розробляють етапи його впровадження та їх доцільність, а сільськогосподарські підприємства починають займатися ним на практиці і вдосконалювати його.

Основною метою стратегічного управлінського обліку є достатнє та своєчасне забезпечення всіх рівнів управління плановою фактичною та прогнозовою інформацією з метою прийняття виважених управлінських рішень за допомогою її оперативного та деталізованого збору, систематизації й аналізу [2].

Стратегічний управлінський облік являє собою систему надання та аналізу інформації виключно у фінансовому розрізі про ринки, на яких працює підприємство, про структуру витрат підприємства та витрати конкурентів протягом кількох періодів [3].

Стратегічний управлінський облік – це напрям управлінського обліку, метою якого є прийняття стратегічних управлінських рішень з урахуванням інформації, що отримана в результаті аналізу довкілля підприємства [4].

З викладеного можна зробити висновок, що стратегічний управлінський облік – це насамперед інформаційна система, яка має важливе значення в реалізації процесу прийняття стратегічних управлінських рішень при аналізі зовнішнього та внутрішнього середовища організації.

Враховуючи реальність сьогодення, стан сільськогосподарських підприємств має низку проблем. Одна з них збереження конкурентоспроможності. Ця проблема для сучасного аграрного сектору не є новою. Причиною цього, на наш погляд, є відсутність інституційного забезпечення функціонування сільськогосподарських підприємств.

Необхідною потребою виникає забезпечення сталої конкурентоспроможності, через налагоджену організаційну систему підприємств, яка включає ряд виробничих, кадрових, фінансових, облікових та інформаційних можливостей спрямованих на забезпечення довгострокового розвитку на основі сформованих стратегій.

Процес забезпечення функціонування сільськогосподарських підприємств має свої складові. Ці складові є своєрідними та унікальними, а їх ресурсний набір з його структурою залежить від рівня формування та виду діяльності.

Виділення складових інституційного забезпечення функціонування сільського господарства сприяє визначенню параметрів оптимізації його структури, забезпечує вигідну спеціалізацію, цілісність, збалансованість та пропорційність, стає основою для ефективної організації інституційного регулювання та планування розвитку.

Аналіз робіт дає можливість скласти наступні складові інституційного забезпечення функціонування сільськогосподарських підприємств:

- Кількість і якість наявних ресурсів (основні засоби, трудові, фінансові ресурси і інші);
- Здібності трудових ресурсів, що у більшості випадків залежить від їхнього професіоналізму;
- Оптимальне використання наявних ресурсів, яке також залежить від професіоналізму працівників різних рівнів, їх аналітичного мислення;
- Інформаційні та фінансові можливості.

Для успішного функціонування та виявлення можливостей, вирішення конкурентоспроможності та інших проблем доцільно запроваджувати стратегічний управлінський облік. Це порівняно нові системи актуальної та необхідної інформації, щоб підприємство мало змогу коригувати та створювати стратегію свого розвитку.

Для ефективного його здійснення потрібно врахувати та оцінити уміння вищих кваліфікаційних спроможностей професії бухгалтера та ролі бухгалтерського інституту загалом. Таким чином вірно застосовувати теоретичні знання та практичний досвід у сфері методології стратегічного обліку та аналізу без можливостей бухгалтерського обліку неможливо.

У зв'язку із вищевикладеним актуальним є питання дослідження розвитку теоретичного уявлення сутності стратегічного обліку через перегляд функціональних можливостей його бухгалтерської складової, що дозволить визначити його сучасні тренди розвитку.

Отже, враховуючи викладене, потрібно звернути увагу на систему інституційного забезпечення стратегічного управлінського обліку пошуку інструментів та технологій, що дозволяє функціонувати сільськогосподарському підприємству у довготривалій перспективі, стає важливим завданням керівників, що потребують відповідного інформаційного забезпечення стратегічного характеру.

Слід зазначити, що стратегічний управлінський облік, у плані його практичного функціонування, вимагає відповідного методичного забезпечення та навченого персоналу бухгалтерії. Стратегічний управлінський облік надає інформацію про стан підприємства та можливості його розвитку

Список використаних джерел

1. CIMA Official terminology. 2005 Edition. London: CIMA Publishing. - 2005. – P.114.
2. Труш В. Є. Сучасна парадигма стратегічного обліку / Труш В. Є., Чебан Т. М., Яценко В. Ф. // Вісник НУ «Львівська політехніка». - 2007. - № 5.
3. Василенко В. О. Антикризове управління підприємством: навч. посібник. - Київ: ЦУЛ 2016, - 504 с
4. Мирошниченко Ю. В. Антикризове управління на підприємствах малого та середнього бізнесу / Мирошниченко Ю. В., Вдовіченко А. С. // Проблеми і перспективи розвитку підприємництва. - 2020. - № 25. - С.119–132.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІНСЬКОЇ ЗВІТНОСТІ

Управлінська (внутрішньогосподарська) звітність – це складова частина управлінського обліку, яка являє собою систему інформації, що формується у вигляді внутрішніх звітів та використовується керівництвом підприємства для прийняття управлінських рішень. Основна мета управлінської звітності – забезпечити керівництво якісною, своєчасною, повною та релевантною інформацією.

Управлінська звітність є складовою управлінського обліку та ключовим інструментом інформаційного забезпечення внутрішнього управління підприємством. Її економічна сутність полягає в тому, що вона відображає результати виробничо-господарської діяльності окремих центрів відповідальності (підрозділів), бізнес-процесів, напрямів бізнесу, що дозволяє здійснювати планування, контроль та регулювання відповідних показників.

Класифікація управлінської звітності дозволяє систематизувати звіти за різними критеріями для зручності використання в управлінні. В основному управлінську звітність класифікують за такими ознаками: «за частотою складання – щоденна (оперативна), тижнева, декадна, місячна, квартальна, річна, за запитом керівництва; за змістом – звіти про витрати (факт і відхилення), звіти про обсяги виробництва та реалізації, бюджетні звіти (виконання бюджету доходів і витрат), звіти про прибутковість продукції або підрозділів, звіти про релевантні витрати за альтернативами управлінських рішень; за об'єктами спостереження – за видами продукції, за структурними підрозділами, за центрами витрат та відповідальності, за проектами або бізнес-одиницями; за формою подання – табличні звіти, графіки та діаграми, електронні панелі керування (дашборди), текстові пояснювальні записки, інтерактивні звіти в ERP-системах; за функціональним призначенням – аналітичні (виявлення причин відхилень), контрольні (оцінка відповідності плану), планові (бюджети, прогнозні дані), для прийняття рішень (альтернативні сценарії)» [1-2].

Типовий набір управлінських звітів включає звіти про витрати та прибутковість, бюджети, аналітичні звіти (з графіками та діаграмами). Приклад форм управлінської звітності для виробничого підприємства наведено в таблиці 1.

Таблиця 1 – Періодичність складання та користувачі типових управлінських звітів

Назва звіту	Періодичність складання	Основний користувач
Звіт про витрати за підрозділами	Щомісяця	Головний бухгалтер, директор
Бюджет виконання плану продажів	Щомісяця	Комерційний директор
План-факт аналіз витрат	Щомісяця	Керівники центрів витрат
Графік беззбитковості	Щокварталу	Фінансовий аналітик
Звіт про прибутковість асортименту продукції	Щомісяця	Менеджмент, маркетинг
Аналітика відхилень від бюджету	За потребою	Власник, керівництво

Джерело: [2,3].

Отже, економічний зміст управлінської звітності проявляється у її інформаційному забезпеченні системи управління та процесу прийняття управлінських рішень. Застосування різних видів управлінської звітності дозволяє адаптувати її під конкретні управлінські потреби.

Список використаних джерел

1. Шевців Л.Ю. Управлінський облік: навч. посіб. Львів: Растр-7, 2022. 642 с.
2. Лень В.С. Управлінський облік: підручник. Київ. Каравелла, 2023. 260 с.
3. Управлінський облік: навч. посіб. в 2-х частинах / Л.В. Гуцаленко, О.М. Колеснікова, І.М. Лепетан, У.О. Марчук, Л.В. Мельянова; за заг. ред.. Л.В. Гуцаленко. К.: Центр учбової літератури, 2020. 370 с.

**ОСОБЛИВІ АСПЕКТИ АДМІНІСТРУВАННЯ
МІНІМАЛЬНОГО ПОДАТКОВОГО ЗОБОВ'ЯЗАННЯ
ДЛЯ ВЛАСНИКІВ ЗЕМЕЛЬ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ**

У 2022 році в Україні запроваджено мінімальне податкове зобов'язання (МПЗ) — інструмент податкового контролю за використанням земель сільськогосподарського призначення. Згідно з Податковим кодексом, МПЗ стосується фізичних і юридичних осіб, які володіють або користуються землями сільськогосподарського призначення за межами населених пунктів, незалежно від того, ведеться господарська діяльність чи ні. Податкове зобов'язання обчислюється за спеціальною формулою залежно від наявності нормативної грошової оцінки (НГО) земельної ділянки. У разі, якщо НГО не проведено, розрахунок базується на середній НГО 1 га ріллі по області та площі ділянки. Контролюючі органи самостійно нараховують МПЗ для фізичних осіб — власників землі, якщо ті не передали свої ділянки в офіційно зареєстровану оренду. У разі передачі земель в оренду з державною реєстрацією права, МПЗ сплачує орендар. Таким чином, відсутність реєстрації договорів призводить до фіскального навантаження на власника, незалежно від фактичного користування землею. Фізичні особи-члени фермерських господарств, які користуються земельними ділянками, повинні укладати офіційні договори оренди. Без цього МПЗ буде нараховано саме їм, як власникам, навіть якщо господарство фактично використовує землю. Законодавство передбачає, що податкова використовує дані Державного реєстру речових прав, кадастру та документи, що підтверджують право на землю. Мобілізовані особи не звільняються від сплати МПЗ. Проте вони можуть уникнути відповідальності за прострочення, якщо виконають зобов'язання протягом шести місяців після завершення воєнного стану та подадуть підтверджуючі документи згідно з Порядком Мінфіну. Приклад розрахунку показує, що якщо сума податків, сплачених з 1 га сільгоспугідь, менша за МПЗ, власник повинен доплатити різницю до бюджету. Водночас ця доплата не враховується у подальших розрахунках податків у наступному періоді. Важливою умовою правильного розрахунку є державна реєстрація договорів оренди чи емфітевзису. У випадку зміни власника чи користувача МПЗ розраховується пропорційно періодам користування. Таким чином, мінімальне податкове зобов'язання стало важелем фіскального контролю та стимулювання офіційного обігу земель. Його застосування вимагає від власників належної правової та податкової обізнаності, а також активної участі у легалізації відносин щодо користування сільгоспугіддями.

У 2024 році юридичні особи-платники єдиного податку IV групи користуються податковою пільгою, яка звільняє їх від сплати орендної плати, єдиного податку та мінімального податкового зобов'язання за земельні ділянки, забруднені вибухонебезпечними предметами. З 2025 року така пільга може бути втрачена, проте обов'язок нарахування МПЗ виникає лише у разі відсутності пільги за результатами відповідного звітнього року.

Закон № 3050-IX від 11.04.2023 доповнив Податковий кодекс України, згідно з яким МПЗ не визначається для земельних ділянок і паїв, що перебувають у консервації, забруднені вибухонебезпечними предметами або щодо яких надано податкову пільгу на підставі заяв платників про їх непридатність до використання. У 2024 році, за умови дії пільги, юридичні особи не нараховують МПЗ за відповідні земельні ділянки. Водночас, за нормами п. 297-1.1

ПКУ, платники єдиного податку IV групи зобов'язані подавати податкову декларацію з розрахунком МПЗ у складі річної звітності. Оскільки платники IV групи звітують на рік наперед, у декларації за 2025 рік не зазначається МПЗ за 2024 рік, якщо за цей період діяла пільга. Якщо ж у 2025 році пільга буде втрачена, МПЗ за забруднені ділянки необхідно буде показати лише у декларації на 2026 рік — за результатами 2025 року. Таким чином, визначення обсягу МПЗ для забруднених земельних ділянок залежить від наявності чинної пільги протягом звітного періоду. У разі її відсутності — МПЗ нараховується і сплачується у загальному порядку, з урахуванням податкових декларацій та графіка сплати податку, передбаченого ПКУ.

Законодавчі зміни, внесені до Податкового кодексу України, передбачають застосування воєнних пільг з оподаткування майнових податків — плати за землю, податку на нерухомість, екологічного податку та єдиного податку четвертої групи — для об'єктів оподаткування, розташованих на територіях активних бойових дій або тимчасово окупованих. Відповідно до закону № 3050, запроваджено перелік територій, на яких ведуться бойові дії або які тимчасово окуповані, затверджений Мінреінтеграції. Це дозволяє офіційно застосовувати податкові пільги у таких регіонах. Звільнення від сплати плати за землю на цих територіях для фізичних осіб діє з 1 січня 2022 року, а для юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців — з 1 березня 2022 року. У 2023 році пільги застосовуються з дати початку бойових дій або окупації до їх завершення. Пільги передбачені також для земельних ділянок, які перебувають у консервації, забруднені вибухонебезпечними предметами або визнані непридатними для користування з огляду на потенційну загрозу забруднення. Для застосування пільг необхідне рішення органу місцевого самоврядування або військової адміністрації на підставі заяви платника. У випадку єдиного податку четвертої групи, площі таких земель вилучено з об'єктів оподаткування. Підприємці, які сплачують цей податок, звільняються від нарахування податку за періоди консервації чи забруднення земель. Також передбачено звільнення від мінімального податкового зобов'язання за земельні ділянки, які не підлягають оподаткуванню через бойові дії, тимчасову окупацію або забруднення вибухонебезпечними предметами. Платники податків мають право уточнити податкові зобов'язання за 2022—2023 роки, подавши відповідні уточнюючі декларації. Надміру сплачені суми можуть бути зараховані в рахунок майбутніх платежів. За період, на який поширюються пільги, не застосовуються штрафи або пеня. Внесені законодавчі зміни створюють умови для зниження податкового навантаження на платників у регіонах, які постраждали від воєнних дій, та підтримують бізнес і громадян у складних умовах.

Список використаних джерел

1. Податковий кодекс України: чинне законодавство зі змінами та доповненнями.
2. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо звільнення від сплати екологічного податку, плати за землю та податку на нерухоме майно» від 11.04.2023 № 3050-IX.
3. Закон України «Про оренду землі» від 06.10.1998 № 161-XIV.
4. Закон України «Про державну підтримку сільського господарства України» від 24.06.2004 № 1877-IV.

Гузьо Максим,
здобувач освіти 1-го освітнього рівня бакалавр,
спеціальність 071 Облік і оподаткування,
Волинський національний університет імені Лесі Українки

Науковий керівник: **Садовська І. Б.,** д.е.н.,
професор кафедри обліку і оподаткування,
Волинський національний університет імені Лесі Українки

LEAN ВИРОБНИЦТВО ЯК СУЧАСНИЙ ШЛЯХ ДО ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

У сучасному світі, де темпи життя неупинно зростають, а потреби нашого суспільства збільшуються із кожним днем, питання ефективного використання ресурсів стає більш актуальним ніж будь-коли раніше. Незалежно від галузі – чи то виробництво, сільське господарство чи сфера послуг - ми постійно стикаємося з обмеженістю ресурсів, яка стає чимось більшим, ніж тільки проблемою. В умовах стрімкого розвитку технологій та зростаючої світової популяції виникає необхідність в пошуку нових, більш ефективних шляхів використання обмежених ресурсів, щоб забезпечити стале зростання та розвиток суспільства. Тому концепція ощадливого виробництва (LEAN виробництва) стає не просто вимогою часу, але необхідністю для збереження наших ресурсів та забезпечення сталого розвитку.

Питанням ролі LEAN виробництва займалися чимало науковців, серед яких: Дж. Вумек, Д. Джонс, Д. Рус, О. Денисюк та інші. Технології LEAN виробництва присвячені багато праць, саме тому метою дослідження є систематизація та узагальнення інформації про LEAN виробництво як сучасний шлях до ефективності підприємств.

LEAN виробництво (ощадливе виробництво) – це методологія, яка зосереджена на мінімізації відходів у виробничих системах при одночасному підвищенні продуктивності. Це не лише стратегія ефективного використання матеріалів і енергії, але й система, що сприяє оптимізації робочих процесів та підвищенню продуктивності.

Першим, хто почав задумуватися про ідеї ощадливого виробництва був відомий американський підприємець Генрі Форд, але його ідеї, очевидно, значно випереджали той час. Більш детально ощадливе виробництво розглянув творець ощадливого виробництва Тайті Оно.

У 1930-х роках, а особливо після Другої світової війни, Кіічіро Тойода, Тайічі Оно та інші співробітники Toyota виявили зацікавленість у тому, щоб забезпечити безперервність виробничих процесів та розширити асортимент виробленої продукції. Вони визнали, що послідовне впровадження простих інновацій може стати вирішальним фактором у досягненні цих цілей. Ця ретельна перевірка водночас зумовила їх перегляд дотеперішніх концепцій, зокрема, ідеї Генрі Форда, і надихнула їх розробити власну виробничу систему Toyota, яка стала відомою як Toyota Production System [1].

Особливої популярності LEAN-менеджмент набрав у 1990 році після публікації книги Дж. Вумека, Д.Т. Джонса, Д. Руса «Машина, що змінила світ» [2,3].

Утворення культури безперервного вдосконалення в організації - це складний процес, що потребує глибокого корпоративного залучення, наполегливої праці та виклику усталеним нормам. Це вимагає впровадження нового підходу, який охоплює всю організацію і перебуває на рівні, що виходить за межі звичайних стандартів. Перехід до культури безперервного вдосконалення потребує оволодіння новими інструментами і методиками, а також підвищеного рівня внутрішньої дисципліни, який перевищує загальноприйнятий стандарт. Навіть якщо методика Lean може здатися радикальним зрушенням, успішна трансформація полягає у постійних, невеликих кроках, які надають імпульс та стимулюють культурні зміни всередині організації.

Є п'ять основоположних принципів ощадливого виробництва:

1. Встановлення цінності конкретного продукту.
2. Організація потоку створення цінності для продукту.
3. Забезпечення неперервного створення цінності продукту протягом усього процесу.
4. Забезпечення доступу споживача до продукту.
5. Прагнення до досягнення відмінності. [4]

Сьогодні ощадливе виробництво залишається ключовою стратегією для багатьох компаній у всьому світі. Воно дозволяє підприємствам підтримувати конкурентоспроможність, оптимізувати витрати та підвищувати якість продукції. Шляхом ефективного управління ресурсами, виявлення та усунення відходів, а також постійного вдосконалення процесів, компанії досягають більшої продуктивності та забезпечують задоволення потреб клієнтів.

Наприклад, підприємство Modern Expo запевняє, що принципи методології LEAN та філософії KAIZEN допомагають їм ефективно використовувати ресурси та мінімізувати вплив нашої діяльності на довкілля [5]

За останні десятиліття ощадливе виробництво стало не лише популярним, але й необхідним стратегічним інструментом для багатьох компаній у всьому світі. Цей підхід дозволяє не лише оптимізувати виробничі процеси, а й підвищувати якість продукції та забезпечувати задоволення потреб клієнтів. Застосування принципів Lean та інших методів ощадливого виробництва дозволяє підприємствам зменшувати витрати, уникати відходів та створювати більш стабільні та ефективні виробничі процеси. Це не лише сприяє підвищенню продуктивності, але й допомагає компаніям залишатися конкурентоспроможними в умовах ринку, що постійно потребує нових змін.

Незмінна популярність технології LEAN свідчить про існуючий потенціал його використання. Звичайно, як і будь-якій методології, йому характерні плюси та мінуси, проте головне – це розуміння проблемних питань та їх попередження [2].

Отже, можна зробити висновок що Lean виробництво є не лише моделлю оптимізації виробничих процесів, але й стратегічним підходом до досягнення ефективності в діяльності підприємств. Шляхом впровадження принципів Lean, підприємства можуть стати більш конкурентоспроможними в умовах сучасного ринку та забезпечити стабільний розвиток у майбутньому.

Список використаних джерел

1. A Brief History of Lean. Офіційний сайт Lean Enterprise Institute URL: <https://www.lean.org/explore-lean/a-brief-history-of-lean> (дата звернення: 09.05.2025).
2. О. Денисюк, С. Саннікова. LEAN-менеджмент як технологія управління вітчизняними підприємствами в умовах кризи. Економіка та суспільство. URL: <file:///C:/Users/%D0%9C%D0%B0%D0%BA%D1%81%D0%B8%D0%BC/Downloads/2023-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-1947-1-10-20230123.pdf> (дата звернення: 10.05.2025)
3. J. Wonack, D. Jones, D. Roos. The machine that changed the world URL: file:///C:/Users/%D0%9C%D0%B0%D0%BA%D1%81%D0%B8%D0%BC/Downloads/The_machine_that_changed_the_world.pdf (дата звернення: 10.05.2024)
4. LEAN manufacturing. TechTarget. URL: [https://www.techtarget.com/searcherp/definition/lean-production#:~:text=lean%20manufacturing%20\(lean%20production\)&text=Lean%20manufacturing%20is%20a%20methodology,not%20willing%20to%20pay%20for](https://www.techtarget.com/searcherp/definition/lean-production#:~:text=lean%20manufacturing%20(lean%20production)&text=Lean%20manufacturing%20is%20a%20methodology,not%20willing%20to%20pay%20for) (дата звернення: 10.05.2025)
5. Стейкий розвиток Modern. Modern.URL: <https://modern-expo.eu/ua/news/modern-sustainability> (дата звернення: 10.05.2025)

ІНТЕГРОВАНА ЗВІТНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА

Ефективне управління підприємством значною мірою залежить від достовірності, повноти, доречності та своєчасності інформації щодо характеру та обсягу господарських процесів, наявності та використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів, джерел отримання фінансових результатів діяльності та напрямів використання прибутку.

Узагальнення даних бухгалтерського обліку є процесом складання звітності визначених форматів. Звітність являє собою систему взаємопов'язаних узагальнюючих показників, що характеризують фінансовий і майновий стан підприємства за звітний період. Вона є одним із важливих елементів методу бухгалтерського обліку та джерелом інформації для ефективного та обґрунтованого прийняття і реалізації управлінських рішень.

Бухгалтерська звітність відіграє фундаментальну роль у забезпеченні прозорості діяльності підприємства, а також у наданні важливої інформації для зацікавлених сторін, включаючи інвесторів, кредиторів, регуляторів та управління. Облікова звітність як структурний елемент інформаційного забезпечення управління підприємством займає важливе місце у процесі планування, організації та контролю за діяльністю суб'єкта господарювання. Правильне та точне формування звітної інформації є ключовим фактором, який впливає на репутацію та ефективність господарюючого суб'єкта.

Звітність складається на підставі усіх видів господарського обліку – бухгалтерського, статистичного і оперативно-технічного. Відповідно, у звітності забезпечується відображення інформації про різнобічну господарську діяльність суб'єктів господарювання, процеси постачання, виробництва та реалізації. Звітна інформація може містити як кількісні, так і якісні характеристики, вартісні, натуральні і трудові показники.

Зміни, які відбуваються у бухгалтерській звітності, часто стосуються форми подання даних, термінології, вимог до деталізації інформації, а також введення нових показників та індикаторів, які повинні відображатися у звітах. Так, у сучасному бізнес-середовищі зростає увага до таких аспектів як корпоративна відповідальність, екологічний облік тощо.

Важливим засобом інформації для визначення перспективності розвитку суб'єкта господарювання та привабливості для інвесторів є фінансова звітність. Метою складання фінансової звітності є надання користувачам для прийняття рішень повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан та результати діяльності підприємства [1].

Тобто, фінансова звітність є основою для оцінки фінансової стійкості, ліквідності, платоспроможності та інших показників, які характеризують фінансовий стан підприємства. Але, в процесі формування фінансових звітів не враховуються такі важливі нефінансові аспекти як соціальні та екологічні фактори, які можуть суттєво вплинути на довгострокову стійкість і конкурентоспроможність бізнесу.

Більш комплексний підхід до оцінки фінансової стійкості та довгострокової вартості пропонує інтегрована звітність, яка об'єднує фінансову інформацію з нефінансовими даними про соціальну, екологічну та управлінську діяльність підприємства.

Питання становлення та розвитку, перспективи впровадження інтегрованої звітності розглядалися у наукових працях. Безверхого К.В., Голова С.Ф., Жука В.М., Нестеренко О.О., Проданчука М.А., Серпенінової Ю.С., Шевчука Н.С. та ін.

Формування нових інформаційних запитів стейкхолдерів, поява нових об'єктів бухгалтерського обліку та методів їх оцінки спричинили зсув акценту з контрольної функції обліку на комунікаційну, що призвело до трансформації фінансової звітності у бік інтеграції нефінансових показників, зокрема екології, соціальної звітності та звітності зі сталого розвитку [2, с.147].

Користувачам необхідна звітність, що цілісно відображає конкурентоспроможність суб'єкта господарювання протягом тривалого часу через усю сукупність взаємозв'язків між

стратегією, організаційним управлінням, операційною, інвестиційною та фінансовою діяльністю організації, що використовуються нею в бізнес-моделі та схильними до її впливу різними видами капіталу (фінансовим, інтелектуальним, людським, природним та соціальним) у взаємодії із зовнішнім середовищем. Задовольнити інформаційні очікування стейкхолдерів здатна інтегрована звітність.

Інтегрована звітність - це структурований комунікаційний процес генерування фінансової та нефінансової інформації, яка формує комплексне розуміння впливу підприємства на економіку, суспільство і навколишнє середовище, дозволяючи зацікавленим сторонам (стейкхолдерам) у формі єдиного інтегрованого звіту оцінити його довгострокову стійкість, інноваційну адаптивність в умовах невизначеності та відповідність викликам соціальної й екологічної відповідальності, що є основою для прийняття обґрунтованих управлінських рішень [3, с.9].

Інтегрована звітність – це продукт цілісної обліково-аналітичної системи, який містить в собі коло фінансових і нефінансових показників, які мають бути тісно взаємопов'язані і наведені з позицій обґрунтування власної стратегії діяльності компанії [4, с.56].

Головними завданнями інтегрованої звітності є об'єднання та стандартизація різних форм нефінансової звітності, інтеграція фінансових і нефінансових показників діяльності підприємств, стимулювання до більш згуртованого і ефективного підходу до корпоративної звітності, яка розкриває інформацію про всі фактори, що впливають на підприємство в матеріальному аспекті, а також доповнює інші типи звітності, дозволяючи сформулювати цілісне бачення становища підприємства.

Інтегрований звіт висвітлює інформацію щодо ефективності використання підприємством різних видів капіталів (фінансового, виробничого, людського, природного) або впливу на нього та можливостей організації створювати вартість для себе та зацікавлених сторін, стратегічних орієнтирів її розвитку на різні періоди та виступає джерелом повної інформації, необхідної для прийняття рішень користувачами інтегрованої звітності.

Інтегрований звіт не лише послідовно надає інформацію про підприємство за всіма каналами комунікацій, а й дає змогу забезпечити формування комплексної уяви та суспільної думки про підприємство, яка значно впливає на популяризацію і просування його на ринку. Відтак, інтегрований звіт стає не просто інструментом звітності підприємства, а й потужним інструментом комунікації, що допомагає формувати співпрацю підприємства і його зацікавлених сторін [5, с.123].

Інтегрована звітність більш комплексно розкриває інформацію про діяльність підприємства, забезпечує ширше охоплення інформаційних запитів стейкхолдерів, інвесторів, працівників та споживачів, що підвищує прозорість та ефективність комунікацій між підприємством і зовнішніми користувачами інформації.

Список використаних джерел

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні. Закон України від 16.07.1999р. № 996. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (дата звернення: 03.05.2025)
2. Потриваєва Н. В., Лугова О. І., Волхонська А. А., Кириленко А. В. Інтегрована звітність: сутність, передумови та тенденції розвитку. *Modern Economics*. 2019. № 18(2019). С. 145–151. URL: [https://doi.org/10.31521/modecon.V18\(2019\)-22](https://doi.org/10.31521/modecon.V18(2019)-22)
3. Баранова Ю. Сутність та економічний зміст інтегрованої звітності підприємства. *Облік і фінанси*. 2024. № 3(105). С. 5–11. URL: <https://afj.org.ua/ua/article/1080/>
4. Лоханова Н. О. Інтегрована звітність як продукт цілісної обліково-аналітичної системи. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2012. Вип. 4. С. 50–56. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vsed_2012_4_10
5. Проданчук М., Шевчук Н., Годнюк І. Принципи формування інтегрованої звітності аграрних підприємств. *Вісник економіки*. 2024. №1. С.111-128. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/50287/1/%D0%9F%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%B0%D0%BD%D1%87%D1%83%D0%BA.PDF>

Джуніський Леонід,
аспірант кафедри обліку і оподаткування,
Волинський національний університет імені Лесі Українки

Наук. керівник: Садовська І.Б., д.е.н.,
професор кафедри обліку і оподаткування,
Волинський національний університет імені Лесі Українки

УПРАВЛІНСЬКИЙ ОБЛІК В ІНСТИТУЦІЙНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Поняття управлінського обліку у науковій літературі характеризується різноманітністю підходів, що відображає як багатогранність його функцій, так і неоднорідність практичних застосувань. Загалом, управлінський облік розглядається як система збору, обробки та аналізу інформації, спрямована на забезпечення внутрішніх управлінських рішень підприємства [2]. Особливістю цього виду обліку є його орієнтація на оперативність та гнучкість, що дозволяє керівництву адаптувати стратегії і тактики діяльності в реальному часі. При цьому управлінський облік не підлягає суворому регламентуванню, що дає змогу організаціям самостійно визначати методи і форми обліку відповідно до специфіки своєї діяльності.

Інституційне середовище в контексті управлінського обліку можна розглядати як сукупність формальних і неформальних норм, правил, інститутів і культурних чинників, що впливають на організацію, функціонування і розвиток систем обліку в підприємствах [1]. До формальних елементів належать законодавчі акти, стандарти обліку, податкові вимоги та внутрішні регламенти, а до неформальних — традиції, професійні стандарти, корпоративна культура та рівень довіри серед учасників бізнес-процесів. Таке середовище формує рамки, в яких здійснюється управлінський облік, визначаючи можливості і обмеження його розвитку.

Варто відзначити, що інституційне середовище має динамічний характер, адже воно змінюється під впливом зовнішніх та внутрішніх чинників, таких як законодавчі реформи, технологічний прогрес, зміни у корпоративному управлінні та ринкових умовах [3]. Ці трансформації спричиняють необхідність адаптації методів управлінського обліку, що дозволяє підприємствам зберігати конкурентоспроможність і ефективність управління.

Управлінський облік в Україні функціонує в рамках нормативної бази, яка формує основи організації та ведення облікових процесів на підприємствах різних форм власності. Найважливішими документами, що регламентують ведення обліку, є Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» та Положення (стандарт) бухгалтерського обліку, зокрема П(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». Хоча ці документи здебільшого орієнтовані на фінансовий облік, вони задають рамки, в межах яких формується і управлінський облік, який, водночас, має гнучкіший характер і не завжди підпорядковується однаковим нормам [4]. Окрему роль у розвитку управлінського обліку відіграють нормативні акти, що регулюють організацію внутрішнього контролю і планування на підприємствах, зокрема Наказ Міністерства фінансів України № 481 від 27.06.2013 «Про затвердження Плану рахунків бухгалтерського обліку та Інструкції з його застосування», який визначає можливості для деталізації управлінської інформації.

За останні роки в Україні активізувалася розробка та імплементація стандартів, які орієнтовані саме на управлінський облік і його функціональне застосування, хоча офіційно поки що відсутні окремі нормативні акти, що регламентують виключно управлінський облік. Водночас, підвищення уваги до інституційного середовища призводить до появи методичних рекомендацій та галузевих стандартів, які допомагають підприємствам адаптувати управлінський облік до сучасних викликів і вимог бізнес-середовища [3,4].

Варто також зазначити, що у контексті євроінтеграції та гармонізації облікової практики з міжнародними стандартами, Україна поступово адаптує нормативну базу,

впроваджуючи елементи МСФЗ (Міжнародних стандартів фінансової звітності) та МСУО (Міжнародних стандартів управлінського обліку). Хоча управлінський облік не є предметом прямого регулювання міжнародними стандартами, їх вплив посилює вимоги до прозорості, достовірності і своєчасності управлінської інформації, що в свою чергу формує базис для подальшого розвитку відповідної нормативної бази в Україні [4].

Огляд проаналізованих джерел засвідчує, що проблематика управлінського обліку в інституційному середовищі є складною і багаторівневою, а дослідження, проведені вітчизняними науковцями впродовж останніх років, відображають намагання адаптувати цю функціональну підсистему управління до нових економічних, правових та організаційних викликів. Особливо актуальним є переосмислення ролі інституційних чинників як базису формування запитів до інформаційної системи підприємства, у межах якої здійснюється управлінський облік.

Н. Гражевська, А. Ходжаєн, А. Заваженко обґрунтовують, що стабільність інституційного середовища, прозорість регуляторних норм та передбачуваність економічної політики є критично важливими для функціонування внутрішніх управлінських систем [1]. У монографії за редакцією Г. Колісника акцентується увага на тому, що нинішня практика застосування управлінського обліку в Україні не має сталої методології, що обумовлює необхідність гармонізації відповідних норм і стандартів. Вказується, що у нових умовах управлінський облік повинен виконувати роль не лише інструмента контролю витрат, а й стати повноцінним засобом підтримки стратегічного бачення розвитку підприємства [3]. У дослідженні С. Скрипник, Ю. Костенка та О. Курей доводиться, що управлінський облік має забезпечувати гнучке, адаптивне інформування керівництва, враховуючи змінність інституційного середовища, обумовлену як глобальними викликами, так і локальними змінами у правовому полі [2].

Загалом розгляд наукових праць свідчить, що в сучасних умовах управлінський облік не може існувати в ізоляції від інституційного контексту. Навпаки, саме інституційні умови детермінують можливість його ефективного функціонування, зокрема через вплив на структуру облікових показників, способи формування інформації та методи її використання у прийнятті управлінських рішень. Відтак, вітчизняна наукова думка рухається у напрямі створення адаптивної, інституційно чутливої моделі управлінського обліку, що здатна відповідати запитам сучасного бізнес-середовища.

Список використаних джерел

1. Гражевська Н., Ходжаєн А., Заваженко А. Інституційне середовище як детермінанта ефективності промислового розвитку України. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. 2020. № 3(210). С. 6–12.
2. Скрипник С., Костенко Ю., Курей О. Управлінський облік на підприємствах України в умовах кризових явищ. Економіка та суспільство. 2023. Вип. 49. DOI: 10.32782/2524-0072/2023-49-32.
3. Стан і перспективи розвитку бухгалтерського і управлінського обліку в умовах глобалізації : монографія / за ред. З. М. В. Задорожного, Д. Д. Крупки та ін. ; Західноукр. нац. ун-т. Тернопіль : ВПЦ «Університетська думка», 2020. 295 с.
4. Сучасний стан та перспективи розвитку обліку, аналізу, аудиту, звітності і оподаткування в умовах євроінтеграції: монографія / за ред. д.е.н., проф. Г.М. Колісник. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2021. 274 с.

АКСІОЛОГІЧНІ ВИКЛИКИ ТА ТРАНСФОРМАЦІЯ МЕТОДОЛОГІЇ ФІНАНСОВОГО АНАЛІЗУ В УМОВАХ ПОСТІНДУСТРІАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

В умовах постіндустріальних трансформацій та становлення інформаційного (мережевого) суспільства, дедалі більшої актуальності набувають питання якості фінансово-економічних знань та методології фінансових досліджень, зокрема в контексті усвідомлення їхніх ціннісних засад. Фінансовий аналіз, що традиційно розглядався як технічний інструмент діагностики та оптимізації фінансових процесів, у новій парадигмі потребує переосмислення не лише своїх функціональних характеристик, а й епістемологічної та аксіологічної основи. У ситуації зростаючої невизначеності, багатовимірності економічних процесів, підвищених етичних вимог до бізнесу та трансформації природи фінансової інформації виникає потреба в уточненні – на яких цінностях ґрунтується фінансовий аналіз і яку роль він відіграє у формуванні відповідального фінансово-економічного знання.

Сучасне фінансове знання формується в середовищі, де морально-ціннісні орієнтири набувають дедалі більшого значення на всіх рівнях — макро-, мезо- та мікроекономічному. Це зумовлено як викликами глобальних криз (економічних, екологічних, соціальних), так і переоцінкою ролі економічної науки в суспільстві. Фінансовий аналіз втрачає статус нейтрального інструменту і дедалі більше виступає ціннісно навантаженим процесом, що вимагає не лише техніко-економічної верифікації, а й аксіологічної легітимності. Формується запит на фінансовий аналіз, який здатен не лише обчислювати, а й рефлексувати, бути етично обґрунтованим, прозорим, публічним і легітимним у соціальному вимірі.

Ціннісні чинники все активніше впливають на вектор розвитку та дизайн економічної поведінки суб'єктів господарювання, визначаючи пріоритети, межі прийнятного ризику, принципи відповідальності за наслідки фінансових рішень. Як на рівні державної фінансової політики, так і на рівні корпоративного управління, ціннісні орієнтири починають виступати не лише як фоновий чинник, а як інституціональний фільтр, через який проходять рішення щодо стратегії розвитку, інвестування, розподілу прибутку, фінансової звітності. У свою чергу, затяжні кризи (економічні, пандемічні, воєнні тощо) змінюють саму природу цінностей економічних агентів, актуалізуючи потребу у довірі, надійності, стабільності – категоріях, які виходять за межі суто економічної логіки.

Такий контекст розглядає фінансовий аналіз не тільки як інструментальну, технократичну галузь наукових знань. Він виступає аксіологічно детермінованою формою знання, що вимагає усвідомлення через призму філософських засад науки, адже «кожна наука завжди базується на певних цінностях» [1]. Питання про цінність фінансового аналізу є не лише філософське, а й прикладне, управлінське, стратегічне. Йдеться про переоцінку самої сутності аналітичної діяльності у новому етапі розвитку фінансово-економічного мислення, де аксіологічна рефлексія стає необхідною передумовою переосмислення методологічних основ фінансового аналізу [2].

Крім того, трансформація методології фінансового аналізу є відповіддю на глибокі структурні зрушення у глобальному соціально-економічному просторі. Відбувається перехід від класичної парадигми, заснованої на лінійних моделях, агрегованих показниках і нормативній однозначності, до більш гнучкої, комплексної та багаторівневої системи аналітичного пізнання, яка враховує контекстуальні, поведінкові, аксіологічні й інституційні чинники.

Традиційна методологія фінансового аналізу, орієнтована переважно на кількісні оцінки ефективності, ліквідності, прибутковості, виявляється недостатньою для адекватного розуміння функціонування економічних агентів у складному, нестабільному середовищі.

Позаяк сучасна методологія фінансового аналізу повинна інтегрувати як кількісні, так і якісні підходи, поєднувати економетричну точність із етичними стандартами, орієнтуватися не лише на прибутковість, а й на стійкість, інклюзивність, репутаційну сталість. Інтеграція якісних методів, сценарного моделювання, оцінки нематеріальних активів, управління ризиками, аналізу сталого розвитку, ESG-факторів (екологічних, соціальних, управлінських) вимагає оновлення аналітичного інструментарію, епістемологічного підходу до природи фінансової інформації та її інтерпретації [3].

Це зумовлює необхідність конвергенції існуючих наукових напрямів досліджень: фінансової аналітики, економічної філософії, прикладної аксіології, інституціоналізму в єдину систему фінансово-економічного буття, релевантну як для академічної спільноти, так і для практиків фінансового управління. Актуалізується потреба у системно-цілісному, міждисциплінарному підході, який враховує не лише економічні, але й соціальні, екологічні, правові та морально-ціннісні аспекти діяльності.

Все більшого значення набувають новітні методи обробки фінансової інформації, засновані на застосуванні технологій Big Data, штучного інтелекту та машинного навчання, які дозволяють здійснювати аналіз великих обсягів неструктурованих даних, виявляти приховані залежності та тренди, моделювати складні сценарії поведінки суб'єктів господарювання в умовах невизначеності та волатильності. Застосування інтелектуальних систем відкриває нові можливості для прогнозування, верифікації фінансових моделей, підвищення точності оцінки ризиків і ефективності управлінських рішень [4; 5].

Водночас зазначені технологічні інновації не можуть бути відокремлені від ціннісного підходу у фінансовому аналізі, який зумовлює потребу не лише в точності розрахунків, але й у гуманістичному та етичному осмисленні економічних процесів. Саме аксіологічна рефлексія дозволяє інтерпретувати результати аналітичних обчислень з урахуванням соціальної відповідальності, сталого розвитку, екологічної та культурної безпеки. У цьому розумінні цифрові технології виступають не самоціллю, а інструментом поглиблення аналітичної реальності, яка має бути співвіднесеною з базовими цінностями суспільства.

Відтак, усвідомлення методологічного підґрунтя через призму аксіології сприяє формуванню нової парадигми фінансового аналізу, в якій знання про фінансовий стан, ризики та перспективи розвитку суб'єкта господарювання пов'язуються зі змістовими контекстами, зокрема: соціальною відповідальністю, культурною легітимністю економічної поведінки та ціннісною раціональністю прийняття рішень. Це уможливило міждисциплінарну інтеграцію фінансового аналізу з іншими галузями знань, поглиблюючи його зміст і підвищуючи релевантність у складному світі новітніх економічних викликів. При цьому, фінансовий аналіз потребує технічного оновлення аналітичного інструментарію та формування нової епістемології, що інтегрує дані, технології та цінності, забезпечуючи перехід від жорстко формалізованого обчислення до ціннісно навантаженої, контекстуалізованої аналітики, яка дозволяє приймати релевантні управлінські рішення в умовах складності, багатовимірності та кризовості сучасного фінансово-економічного буття.

Список використаних джерел

1. Nugrahanti, Yeterina. (2018). Reflection of philosophical foundations in financial accounting research. *Journal of Auditing, Finance, and Forensic Accounting*. 6. 35. 10.21107/jaffa.v6i1.4328.
2. Edelheim, Johan & Joppe, Marion & Flaherty, Joan & Höckert, Emily & Boluk, Karla & Guia, Jaume & Peterson, Miranda. (2022). *Axiology, value and values*. 10.4337/9781800374560.00009.
3. Жукевич С. Конвергенція фінансового аналізу в новітній парадигмі управління: візуалізація його генштальту та основні концепти. *Вісник економіки*. 2025. *Вип. 1*. С. 199–215. DOI: 10.35774/visnyk2025.01.199
4. Dubey, Babita. (2022). Role of fintech in financial reporting and audit fraud prevention and safeguarding equity investment. *International Journal of Science and Research Archive*. 7. 559-565. 10.30574/ijrsra.2022.7.2.0310.
5. Barnett M., Salomon R. Beyond dichotomy: The curvilinear relationship between social responsibility and financial performance. *Strategic Management Journal*. 2006. Vol. 27 (11). P. 1101–1122.

Задорожний З-М. В.,
д.е.н., професор, завідувач кафедри обліку і оподаткування,
Західноукраїнський національний університет,

Задорожний М. З.,
аспірант кафедри обліку і оподаткування,
Західноукраїнський національний університет

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ОКРЕМИХ ВИДІВ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ

Необоротні активи є основою господарської діяльності кожного суб'єкта господарювання. Їх наявність суттєво впливає на показники фінансового стану підприємства і на його інвестиційну привабливість. Відповідно до НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» необоротні активи – всі активи, які не є оборотними [1]. Думається, що у це визначення потрібно внести зміни і включити в нього основний критерій відмінностей між необоротними та оборотними активами – це плановий термін експлуатації, яким для необоротних активів повинен бути «не менше 1 року».

Нині в обліку необоротних активів нагромадилося багато дискусійних та проблемних питань, які необхідно вирішувати. Ці питання розглядалися у публікаціях таких відомих вітчизняних науковців як: М. І. Бондар [2]; Гуцаленко Л.В. [4]; Загородній А.Г., І. Й. Яремко, Л. М., Пилипенко Л., Мороз А. С. [3;8]; Кафка С.М. [5]; Легенчук С.Ф.[6]; Макарович В.К. [7] та інші. Однак, ще багато з цих питань нині залишилися невирішеними, що обумовлює актуальність теми наукового дослідження.

У даній публікації зупинимося на низці проблемних моментів, пов'язаних з обліком такої складової необоротних активів, як «довгострокові біологічні активи». Облік таких активів регламентований в Україні НП(С)БО 30 «Біологічні активи» [9] та Методичними Рекомендаціями з бухгалтерського обліку біологічних активів, затвердженими Наказом Міністерства України № 1315 від 29.12.2006 з наступними змінами та доповненнями (далі Рекомендаціями № 1315) [10]. Проаналізувавши зміст Рекомендації № 1315, можна зробити висновок, що не скрізь у них враховані основні вимоги до організації і методології необоротних активів, до яких відносяться довготермінові біологічні активи. Так, зокрема у додатку 2 до цих рекомендацій наводиться кореспонденція рахунків бухгалтерського обліку операцій з біологічними активами та сільськогосподарською продукцією, у якій є записи що суперечать методології бухгалтерського обліку. У п.7 Рекомендацій № 1315 зазначається, що переоцінка незрілих довготермінових біологічних активів, які оцінюються за справедливою вартістю відображається записами: Дт 165 «Довгострокові біологічні активи» і Кт 71 «Інший операційний дохід» при збільшенні їх вартості і Дт 94 «Інші витрати операційної діяльності» та Кт 165 «Довгострокові біологічні активи» - при їх зменшенні. На нашу думку, переоцінка необоротних активів повинна відображатися на рахунках витрат і доходів від інвестиційної чи іншої звичайної діяльності (рахунки 97 «Інші витрати» і 74 «Інші доходи»), а не операційної, до якої відносяться рахунки 94 «Інші витрати операційної діяльності» і 71 «Інший операційний дохід». Тобто, при проведенні дооцінки довготермінових біологічних активів доцільно складати записи: Дт 165 «Довгострокові біологічні активи» і Кт 747 «Дооцінка необоротних активів» та Дт 975 «Уцінка необоротних активів і фінансових інвестицій» і Кт 165 «Довгострокові біологічні активи» - при проведенні їх уцінки.

Аналогічні зауваження можна висловити і щодо кореспонденції рахунків, наведеної у п.8 Рекомендацій № 1315, в якому зазначаються відображення зміни справедливої вартості довгострокових біологічних активів:

- збільшення Дт 16 «Довгострокові біологічні активи» Кт 71 «Інший операційний дохід»;

- зменшення Дт 94 «Інші витрати операційної діяльності» Кт 16 «Довгострокові біологічні активи».

Вважаємо, що тут теж замість рахунків 71 «Інший операційний дохід» і 94 «Інші витрати операційної діяльності» повинні бути використані рахунки 740 «Дохід від зміни вартості фінансових інструментів» і 970 «Витрати від зміни вартості фінансових інструментів». Назви рахунків 740 і 970 доцільно дещо змінити і переназвати відповідно на «Дохід від зміни вартості фінансових інструментів та необоротних активів» та «Витрати від зміни вартості фінансових інструментів та необоротних активів».

Крім названих операцій у Рекомендаціях № 1315 доцільно також більш детально прописати кореспонденцію рахунків, пов'язану із реалізацією довгострокових біологічних активів в частині списання витрат та доходів на фінансовий результат діяльності підприємства. Всі вищезазначені пропозиції повинні сприяти покращенню змісту нормативної бази обліку такої частини необоротних активів як довгострокові біологічні активи.

Список використаних джерел

1. Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ; Мінфін України від 07.02.2013 № 73 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0336-13>
2. Бондар, М. І., & Бабіч, В. В. (2011). АМОРТИЗАЦІЯ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ: ОБЛІК ТА ОПОДАТКУВАННЯ. «Вісник ЖДТУ»: Економіка, управління та адміністрування, (1(55), 33–34. [https://doi.org/10.26642/jen-2011-1\(55\)-33-34](https://doi.org/10.26642/jen-2011-1(55)-33-34)
3. Бухгалтерський облік за видами економічної діяльності: підручник / А. Г. Загородній, І. Й. Яремко, Л. М. Пилипенко, А. С. Мороз; М-во освіти і науки України, Нац. ун-т «Львів. політехніка». – Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2020. – 320 с.
4. Гуцаленко Л. В. Проблемні аспекти нарахування амортизації необоротних активів / Л. В. Гуцаленко, І. І. Божок // Інноваційна економіка. - 2014. - № 1. - С. 176-181. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/inek_2014_1_30.
5. Кафка С. М. Зміст і призначення амортизації основних засобів / С. М. Кафка // Економічний аналіз. - 2017. - Т. 27, № 1. - С. 270-279. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecan_2017_27\(1\)_36](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecan_2017_27(1)_36).
6. Легенчук, С. Ф. (2016). ПРОБЛЕМИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЇ НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ. «Вісник ЖДТУ»: Економіка, управління та адміністрування, (1(75), 18–23. [https://doi.org/10.26642/jen-2016-1\(75\)-18-23](https://doi.org/10.26642/jen-2016-1(75)-18-23)
7. Макарович В.К.: Бухгалтерський облік інноваційного капіталу підприємства: теоретико-методологічні аспекти. Монографія. Берегове, Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці ІІ, 2024. 330 с.
8. Пилипенко, Л. і Демська, Ю. (2018) «КОНЦЕПТУАЛЬНО-ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ АМОРТИЗАЦІЇ ТА ЗНОСУ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА», Економічний простір, (134), с.195-204. - доступний у: <https://prostir.pdaba.dp.ua/index.php/journal/article/view/255>
9. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 30 «Біологічні активи»: Наказ; Міністерство фінансів України від 18.11.2005 № 790 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z1456-05>
10. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку біологічних активів: Наказ; Мінфін України від 29.12.2006 № 1315 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/v1315201-06>
11. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: Наказ; Мінфін України від 30.11.1999 № 291 // Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99>

Замула Ірина,
д. е. н., проф.,
професорка кафедри інформаційних систем в управлінні та обліку
Державний університет «Житомирська політехніка»

Майстренко Наталія,
здобувачка освіти третього рівня
спеціальності 071 Облік і оподаткування,
Державний університет «Житомирська політехніка»

ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ЯК ОСНОВА ДЛЯ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ ЦИРКУЛЯРНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ

У сучасних умовах трансформації світових економічних процесів, що супроводжується загостренням екологічних викликів і зростанням дефіциту природних ресурсів, імплементація принципів циркулярної економіки набуває особливої актуальності. Запровадження циркулярної моделі господарювання потребує науково обґрунтованого аналітичного супроводу, який забезпечить комплексну оцінку ефективності реалізації циркулярних підходів на рівні мікро-, мезо- та макроекономічних систем.

Аналітичне моделювання процесів переходу від лінійної до циркулярної економіки є важливим інструментом для формалізації відповідних трансформацій, ідентифікації критичних точок втрат ресурсів, прогнозування наслідків впровадження циркулярних практик та розробки науково обґрунтованих рекомендацій для підтримки стратегічних і тактичних управлінських рішень.

Необхідність аналітичного забезпечення циркулярної економіки також обумовлена завданнями інтеграції України до європейського економічного простору, що передбачає відповідність національної економіки стандартам ЄС щодо ресурсоефективності та екологічної безпеки. Зважаючи на глобальні тренди переходу до «зеленої» економіки, питання економічного аналізу процесів утворення, переробки та повторного використання відходів набуває виняткового значення.

В Україні щороку накопичується суттєвий обсяг виробничих відходів, що призводить як до екологічних ризиків, так і до економічних втрат через неефективне використання ресурсів. Так, за даними офіційної статистики, у 2021 році обсяг відходів I–III класів небезпеки у сільському господарстві становив 1062,6 тонн, тоді як у 2023 році цей показник зріс до 1253,8 тонн [1]. Зазначена динаміка свідчить про необхідність запровадження ефективних стратегій управління відходами, орієнтованих на принципи замкненого циклу ресурсів.

Виробничі відходи потенційно можуть бути цінним джерелом вторинних матеріальних ресурсів, енергії та додаткових доходів. Проте, за відсутності системного підходу до економічного аналізу їх утворення, структури, вартості утилізації та можливостей повторного використання, дані резерви залишаються неактивованими. Тільки ґрунтовний економічний аналіз дозволяє оцінити повний спектр витрат і вигод, пов'язаних із впровадженням циркулярних технологій, та виявити найбільш перспективні напрями інноваційного розвитку.

Особливого значення проблематика аналітичного забезпечення циркулярної економіки набуває в умовах воєнного стану та майбутнього відновлення України. Рационалізація використання ресурсів, мінімізація втрат, підвищення енергоефективності виробництва та забезпечення екологічної безпеки мають стати фундаментальними пріоритетами національної економічної політики. У цьому контексті наукові дослідження, спрямовані на розробку економічних механізмів ефективного управління виробничими відходами, є вкрай актуальними та затребуваними.

З огляду на складну природу відходів як об'єкта управління, яка передбачає їхню багатокомпонентність, неоднорідність і різноманітність за походженням і ступенем небезпеки, процес їх аналітичного вивчення має здійснюватися за декількома послідовними етапами:

1. Аналіз наявності, структури та динаміки утворення відходів. Цей етап спрямований на виявлення кількісних і якісних характеристик відходів, що формуються у процесі виробничої діяльності підприємства. Передбачає: оцінку загального обсягу утворених відходів за звітний період; розподіл відходів за видами діяльності (технологічні процеси, допоміжне виробництво, логістика тощо); оцінку динаміки утворення – порівняння показників у ретроспективі (місяць, квартал, рік) для виявлення тенденцій; виявлення ключових джерел утворення відходів – ідентифікація структурних підрозділів, технологічних ліній або операцій, що генерують найбільшу кількість відходів. Результат: формування бази для планування зменшення обсягів відходів і переходу до ресурсоефективних технологій.

2. Оцінка напрямів поводження з відходами. Цей етап аналізу передбачає дослідження методів та результатів оброблення відходів, зокрема: структурування відходів за напрямками поводження (повторне використання, утилізація, переробка, тимчасове зберігання, передача стороннім організаціям, захоронення); визначення частки відходів, які повторно вводяться у виробничий цикл; оцінка економічної доцільності обраних підходів до поводження з відходами; визначення коефіцієнта залучення вторинної сировини, як одного з ключових показників циркулярної ефективності підприємства. Результат: виявлення можливостей для оптимізації логістики відходів, збільшення частки рециклінгу й зменшення витрат на утилізацію.

3. Аналіз за класифікаційними групами. Метою етапу є сегментація відходів за їхньою природою та специфікою впливу на виробничі процеси та довкілля: класифікація відходів за джерелом походження: органічні (біомаса, харчові рештки), неорганічні (пластик, скло, метали), хімічні, техногенні тощо; дослідження особливостей утилізації та зберігання кожної групи; ідентифікація відходів із високим потенціалом повторного використання або екологічного ризику. Результат: визначення критичних напрямів для запровадження спеціалізованих стратегій поводження з окремими видами відходів.

4. Аналіз за ступенем небезпечності. Передбачає дослідження ризиків, пов'язаних із відходами, що можуть мати негативний вплив на навколишнє середовище та здоров'я людей: визначення питомої ваги небезпечних відходів (I–IV класу небезпеки) у загальній масі; оцінка тенденцій зміни частки таких відходів у динаміці; аналіз ризиків, пов'язаних із їх зберіганням, транспортуванням і захороненням; визначення обсягів витрат на нейтралізацію, спецутилізацію або спеціальні заходи. Результат: розробка протоколів з управління ризиками, підвищення екологічної відповідальності підприємства.

5. Оцінка ефективності управління відходами. Передбачає визначення результативності впроваджених стратегій і заходів управління: розрахунок узагальнюючих коефіцієнтів ефективності: відходомісткість продукції, коефіцієнт повторного використання, прибуток від реалізації відходів, зменшення витрат на утилізацію тощо; оцінка економічної вигоди від утилізації чи реалізації відходів як вторинних ресурсів; кількісна оцінка екологічного ефекту (скорочення викидів, зменшення забруднення); виявлення вузьких місць у системі управління відходами. Результат: підготовка пропозицій щодо підвищення ефективності екологічної політики підприємства в контексті переходу до циркулярної економіки.

Запропонована послідовність аналітичних процедур охоплює весь життєвий цикл відходів — від моменту їх утворення до остаточного використання або знешкодження — і дає змогу комплексно оцінити ефективність наявних систем управління ними.

Таким чином, аналітичне забезпечення управління циркулярною економікою має бути системним, комплексним та орієнтованим на досягнення балансу між економічною ефективністю та екологічною безпекою. Застосування запропонованого підходу дозволить підвищити якість ухвалення управлінських рішень, сприятиме реалізації принципів сталого розвитку та інтеграції України у глобальні економічні процеси на засадах циркулярності.

Список використаних джерел

1. Державна служба статистики України. Офіційний вебсайт. Статистична інформація щодо утворення та поводження з відходами, економіки, сільського господарства, екології. URL: <https://ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 25.04.2025).

ПОРУШЕННЯ ПРИНЦИПУ ПОВНОГО ВИСВІТЛЕННЯ В МЕРЕЖЕВИХ КОРПОРАТИВНИХ СТРУКТУРАХ

Принцип повного висвітлення бухгалтерського обліку вимагає, щоб фінансова звітність містила всі необхідні дані про діяльність підприємства, без пропусків інформації, що може вплинути на прийняття рішень користувачами інформації. Згідно з Міжнародними стандартами фінансової звітності (МСФЗ), повнота є складовою якісної характеристики достовірності: для правдивого відображення інформація повинна бути повною, нейтральною та позбавленою помилок [3]. Повне представлення інформації означає включення всієї інформації, необхідної користувачу для розуміння економічних явищ, з відповідними описами та поясненнями [3]. В українському законодавстві принцип повноти закріплений в статті 4 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» визначає принцип повного висвітлення так «фінансова звітність повинна містити всю інформацію про фактичні та потенційні наслідки господарських операцій та подій, здатних вплинути на рішення, що приймаються на її основі» [2]. Таким чином, і міжнародні стандарти, і національні норми містять вимогу щодо всебічного відображення фінансової інформації без умисних пропусків чи приховування.

Попри однозначність трактування принципу повного висвітлення, в сучасній практиці трапляються системні його порушення, особливо в умовах складних корпоративних структур. Мережі компаній, особливо такі як вертикально інтегровані бізнес-групи, холдинги, пов'язані (афілійовані) суб'єкти, створюють ризики для розкриття всієї інформації у звітності. В межах таких груп можуть проводитися операції на преференційних умовах, що неприйнятні незалежним сторонам, чи за непрозорим ціноутворенням, що спотворює фінансові показники. В МСБО 24 «Розкриття інформації про зв'язані сторони» передбачається, що відносини між пов'язаними сторонами відрізняються від ринкових – пов'язані сторони можуть укладати угоди, які не були б здійснені між незалежними сторонами [1]. Так, в п.5 МСБО 24 зазначається, що «...суб'єкти господарювання часто здійснюють частину своєї діяльності через дочірні, спільні та асоційовані підприємства. За таких обставин суб'єкт господарювання здатний впливати на фінансову або операційну політику об'єкта інвестування завдяки наявності контролю, спільного контролю або суттєвого впливу» [1]. Такі ситуації створюють особливу потребу в необхідності розкривати всю інформацію про особливі взаємозв'язки між суб'єктами господарювання, аби користувачі звітності правильно оцінювали фінансовий стан і результати компанії. Якщо ж інформація про операції в межах мережових зв'язків та спільні інтереси не повністю розкрита, виникає порушення принципу повного висвітлення.

Аналіз нормативної бази демонструє, що принцип повного висвітлення є фундаментальним як для МСФЗ, так і для українських стандартів. У МСФЗ поняття повного висвітлення розкривається через призму якісних характеристик звітності. Згідно з Концептуальною основою МСФЗ, однією з умов правдивого представлення є повнота відображення інформації, що означає включення всіх аспектів і пояснень, необхідних користувачу для розуміння фінансових показників [3]. Тобто пропуск будь-яких суттєвих даних може зробити звітність неповною та оманливою. В українському бухгалтерському обліку принцип повного висвітлення чітко закріплений законодавчо. Фінансова звітність має містити всю інформацію про фактичні та потенційні наслідки операцій, які можуть вплинути на рішення користувачів [2]. Йдеться не лише про вже здійснені факти господарської діяльності, а й про можливі наслідки та ризики, які мають бути розкриті. Наприклад, не лише відобразити укладений контракт, але й розкрити зобов'язання за гарантіями чи ймовірні збитки за судовими позовами. Таким чином, сутність принципу повноти полягає у всеохопному висвітленні фінансової інформації без замовчування суттєвих деталей. Для зовнішніх користувачів (інвесторів, кредиторів, регуляторів) є критичним, враховуючи, що

рішення щодо інвестування або кредитування приймаються на основі фінзвітності, і якщо звітні дані неповні, рішення можуть бути хибними. Принцип повного висвітлення тісно пов'язаний з іншими принципами та якісними характеристиками інформації такими як: достовірність, прозорість, правдивість відображення господарських операцій. Порухення повноти підриває довіру до фінансової звітності та може кваліфікуватися як введення в оману.

Корпоративні мережі утворюються через сукупність юридичних осіб, що об'єднані відносинами контролю чи спільного економічного інтересу. До корпоративних мереж належать холдингові компанії, фінансово-промислові групи, вертикально інтегровані структури, а також неформальні об'єднання через афілійованих власників. Такі структури самі по собі не є протизаконними, однак саме в таких умовах часто виникають можливості для непрозорих операцій. Механізми порушення повноти інформації, що реалізуються в мережах, зазвичай спираються на використання пов'язаних осіб для досягнення цілей, які було б неможливо або ризиковано реалізувати зі сторонніми контрагентами.

Пов'язані особи можуть бути інструментом для прихованого переміщення фінансових ресурсів, генерації прибутку «на папері» чи маскування ризиків. Важливо підкреслити, що такі дії зазвичай супроводжуються неповним документальним відображенням. Тобто, у фінансових документах фіксується лише частина інформації (наприклад, факт операції без згадки про афілійованість чи невідповідність ціни ринку). У результаті зовнішні користувачі не отримують цілісної картини. Наприклад, схема трансфертного ціноутворення може бути законною з точки зору податкового законодавства (якщо ціни відповідають правилам трансфертного ціноутворення), однак з точки зору принципу повноти фінансової звітності важливо розкрити такі операції. МСФЗ існує чітка вимога, щоб фінансові звіти містили інформацію про всі відносини з пов'язаними сторонами, операції та залишки за ними, включно з зобов'язаннями [1]. Якщо ж компанія структурувала операцію так, щоб формально обійти визначення «пов'язаності» або не проводити її через бухгалтерські рахунки основної компанії, тоді таку ситуацію доцільно розглядати як використання законодавства та регуляторних процедур, що веде до порушення принципу повного розкриття.

Принцип повного висвітлення передбачає забезпечення достовірності інформації в бухгалтерському обліку. В сучасних умовах дотримання принципу стикається з серйозними викликами. Складні мережі компаній, відносини контролю та впливу між суб'єктами господарювання створюють середовище, де важлива фінансова інформація може бути прихована або спотворена. Принцип повного висвітлення бухгалтерського обліку залишається одним із найважливіших принципів, що забезпечують корисність фінансової звітності. Його порушення є не просто технічним недоліком, а дією, яка підриває основи довіри в економіці. Сучасний практичний досвід підкреслює, що у глобалізованому світі мереж капіталу прозорість є критичною вимогою до суб'єктів господарювання. Українським компаніям, які прагнуть залучити інвестиції і конкурувати на світових ринках, необхідно повною мірою інтегрувати принцип повноти висвітлення у свою діяльність, *де-юре* і *де-факто*, лише тоді фінансова звітність стане по-справжньому правдивим відображенням бізнес-реальності.

Список використаних джерел

1. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 24 (МСБО 24). Розкриття інформації про зв'язані сторони: Стандарт Ради з Міжнар. стандартів бух. обліку від 01.01.2012. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_043#Text
2. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV : станом на 3 верес. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>
3. Conceptual Framework for Financial Reporting. International Accounting Standards Board. 2018. URL: <https://www.ifrs.org/content/dam/ifrs/publications/pdf-standards/english/2021/issued/part-a/conceptual-framework-for-financial-reporting.pdf>

Іванина Катерина,
здобувачка освіти спеціальності 071 Облік і оподаткування,
Волинський національний університет імені Лесі Українки,

Фатенок-Ткачук Алла,
к. е. н., доцент кафедри обліку і оподаткування,
Волинський національний університет імені Лесі Українки

ОБЛІКОВИЙ СУПРОВІД РЕАЛІЗАЦІЇ ЦІЛІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ 8 «ГІДНА ПРАЦЯ ТА ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ»

Ціль сталого розвитку 8 "Гідна праця та економічне зростання" спрямована на забезпечення стійкого економічного розвитку, повної та продуктивної зайнятості та гідної праці для всіх. Її мета — створити умови, в яких кожна людина має можливість працювати в безпечному середовищі, отримувати справедливую оплату праці, мати соціальні гарантії та рівні можливості для кар'єрного зростання. Ціль також передбачає підтримку інновацій, підприємництва, малого та середнього бізнесу, а також зменшення рівня безробіття, особливо серед молоді. Вона визнає, що гідна праця — ключовий чинник у досягненні соціальної справедливості та підвищенні якості життя.

Ініціативи підприємства Kromberg & Schubert відповідно цілі сталого розвитку 8 "Гідна праця та економічне зростання". Підприємство «Kromberg & Schubert Україна» у Луцьку реалізує низку ініціатив, які відповідають Цілі сталого розвитку 8 «Гідна праця та економічне зростання». Ці заходи спрямовані на створення якісних робочих місць, забезпечення соціального захисту працівників та сприяння професійному розвитку, а саме такі ініціативи [2]:

1. Понад 5 000 робочих місць. Підприємство є одним із найбільших роботодавців Волинської області. Воно забезпечує стабільну зайнятість для понад 5 000 людей, включаючи як основний персонал, так і допоміжний. Таким чином Kromberg & Schubert суттєво впливає на зниження рівня безробіття в регіоні.
2. Два тижні оплачуваного навчання. Нові працівники проходять обов'язковий навчальний курс перед початком роботи. Це не лише допомагає їм швидше адаптуватися, але й свідчить про повагу компанії до якості праці та інвестиції в персонал. За цей період співробітники отримують оплату, як за звичайну працю.
3. Середня заробітна плата – 30 000 грн. За даними місцевих джерел та вакансій підприємства, середня заробітна плата на заводі значно перевищує середню по регіону. Це свідчить про гідну оплату праці та економічну спроможність компанії.
4. 100+ внутрішніх підвищень на рік. Щороку понад 100 працівників переходять на вищі посади в межах підприємства. Це реальний показник того, що компанія підтримує кар'єрне зростання і визнає старання та досвід своїх співробітників.
5. 20+ навчальних програм щороку. Kromberg & Schubert реалізує навчальні ініціативи у співпраці з українськими ВНЗ (наприклад, ВНУ та ЛНТУ). Це включає тренінги з якості, ефективності, технічної грамотності, а також міжкультурне навчання для співпраці з закордонними партнерами.
6. Офіційне працевлаштування та соціальні гарантії. Усі працівники офіційно працевлаштовані з відповідним оформленням згідно з КЗпП України. Компанія дотримується норм щодо лікарняних, відпусток, страхування, пенсійних внесків, що гарантує соціальну безпеку для кожного.
7. Політика рівних можливостей. Kromberg & Schubert активно підтримує гендерну рівність. Жінки займають чималу частку керівних посад. Це забезпечує інклюзивне середовище, де кожен має шанс на розвиток, незалежно від статі чи віку.
8. Можливість кар'єрного зростання. Компанія відкрито підтримує внутрішнє просування. Працівники можуть з часом підвищувати кваліфікацію, займати керівні посади та брати участь у міжнародних проєктах. Є багато прикладів, коли працівники з виробничих позицій ставали майстрами, керівниками змін, інженерами тощо.
9. Безпечні умови праці. На підприємстві впроваджені сучасні системи вентиляції, освітлення, ергономічне обладнання, що відповідає стандартам безпеки. Періодично проводяться тренінги з охорони праці та медичні огляди для всіх працівників.

10. Підтримка молоді та освітніх програм. Компанія активно працює з технікумами та університетами. Вона надає студентам можливість проходити практику, а кращі випускники отримують запрошення на роботу. Це сприяє підготовці молодих кадрів і зменшує трудову міграцію.

Таблиця 1

Первинні документи, в яких може відображатись інформація щодо цих кількісних та якісних показників

Показник	Джерело інформації
1. Кількість працівників	• Штатний розпис • Табелі обліку робочого часу (форма №П-5) • Накази про прийняття/звільнення (форма №П-1, №П-4) • Звіт з ЄСВ
2. Оплачуване навчання	• Програми адаптації нових працівників • Накази про направлення на навчання • Розрахунково-платіжні відомості • Контракти/угоди з навчальними центрами
3. Заробітна плата	• Платіжні відомості • Розрахункові листки • Форма 1-ДФ • Звітність з ЄСВ • Відомості нарахування зарплати (форма №П-6)
4. Внутрішні підвищення	• Накази про переведення • Протоколи атестаційних комісій • Плани кар'єрного розвитку
5. Навчальні програми	• Плани підвищення кваліфікації • Журнали реєстрації тренінгів • Сертифікати, видані працівникам
6. Офіційне працевлаштування	• Трудові договори/контракти • Накази про прийом
7. Рівність можливостей	• Аналіз кадрового складу за статтю/віком • Звіти щодо дотримання антикорупційних та недискримінаційних політик
8. Кар'єрне зростання	• Індивідуальні плани розвитку • Накази про підвищення
9. Умови праці	• Акти оцінки умов праці • Журнали інструктажів з охорони праці • Протоколи медоглядів • Висновки Держпраці або СЕС
10. Підтримка молоді	• Угоди з ВНЗ • Журнали практики • Накази про прийняття студентів на стажування
11. Соціальні аспекти і кадрова політика	• Звіт з управління

Джерело: [1].

Реалізація Цілі сталого розвитку 8 на підприємстві **Kromberg & Schubert у місті Луцьку** демонструє чітке прагнення компанії забезпечувати гідні умови праці та сприяти економічному розвитку регіону. Компанія активно впроваджує політику підвищення заробітної плати, розширення соціального пакету, забезпечення безпечних умов праці та можливостей для професійного зростання працівників. Результати свідчать про зростання середньої зарплати, зменшення плинності кадрів, збільшення кількості внутрішніх тренінгів та менторських програм. Завдяки таким ініціативам Kromberg & Schubert не лише зміцнює власну репутацію як відповідального роботодавця, а й позитивно впливає на місцеву економіку, сприяючи підвищенню рівня життя громади. Підтвердженням системного підходу є відповідні внутрішні звіти, політики компанії та участь у міжнародних стандартах нефінансової звітності.

Список використаних джерел

1. Кодекс законів про працю України: Закон від 10.12.1971 № 322-VIII [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text> (дата звернення 10.05.2025 р.)
2. Kromberg & Schubert Україна ЛУ. Фінансова звітність та інша публічна інформація [Електронний ресурс]. URL: <https://kroschu.com.ua/lutsk/finansova-zvitnist-2/> (дата звернення: 11.05.2025 р.)

Іванина Катерина,
здобувачка освіти спеціальності 071 Облік і оподаткування,
Волинський національний університет імені Лесі Українки,

Шматковська Тетяна,
к. е. н., доцент кафедри обліку і оподаткування,
Волинський національний університет імені Лесі Українки

АВТОМАТИЗАЦІЯ ОБЛІКУ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

У сучасних умовах стрімкого розвитку інформаційних технологій автоматизація обліку набуває дедалі більшого значення для підприємств різних форм власності та масштабів діяльності. Вона дозволяє значно підвищити ефективність управління фінансовими ресурсами, оперативність прийняття рішень, зменшити ризики людського фактора та помилок в облікових даних. Застосування сучасного програмного забезпечення, хмарних сервісів та цифрових платформ забезпечує нові можливості для точного, прозорого і своєчасного ведення бухгалтерського, податкового й управлінського обліку.

Проте попри очевидні переваги, процес автоматизації обліку супроводжується низкою суттєвих викликів. Серед них — висока вартість впровадження систем, недостатній рівень цифрової грамотності персоналу, технічні складнощі інтеграції програмних рішень, а також постійні зміни у законодавчому середовищі. Усе це обумовлює необхідність ґрунтовного аналізу наявних проблем і пошуку шляхів їх подолання, а також прогнозування майбутнього розвитку автоматизованих облікових систем в умовах цифрової економіки.

Метою даного дослідження є всебічне вивчення процесів автоматизації обліку на сучасному етапі, виявлення ключових проблем, які виникають у підприємств при впровадженні автоматизованих облікових систем, та аналіз основних напрямів і перспектив їх подальшого розвитку. У роботі особливу увагу приділено аналізу технологічних, економічних та організаційних чинників, що впливають на успішність автоматизації, а також оцінці потенціалу інноваційних рішень (зокрема штучного інтелекту, хмарних сервісів та мобільних платформ) у сфері обліку.

Проблеми автоматизації обліку:

1. **Фінансові бар'єри впровадження.** Однією з головних проблем автоматизації обліку є висока вартість придбання ліцензійного програмного забезпечення, його встановлення, технічного обслуговування, а також навчання персоналу. Особливо це актуально для малих підприємств, які часто не мають можливості інвестувати значні кошти у цифрову інфраструктуру. Крім того, деякі облікові системи потребують регулярного оновлення, що також потребує додаткових витрат.
2. **Низький рівень цифрової грамотності персоналу.** Незважаючи на широке впровадження технологій, у багатьох працівників бухгалтерії та керівників відсутні базові навички роботи з сучасними інформаційними системами. Це призводить до помилок при роботі з програмами, потреби у тривалому навчанні або залученні зовнішніх фахівців, що збільшує витрати й ускладнює впровадження.
3. **Проблеми з інформаційною безпекою.** Захист конфіденційних облікових даних є надзвичайно важливим. У разі використання хмарних сервісів або інтеграції з онлайн-банкінгом зростає ризик кіберзагроз, витоку інформації, несанкціонованого доступу. Часто підприємства не мають належного захисту або політик кібербезпеки, що ставить під загрозу збереження фінансових та особистих даних.
4. **Нестабільність законодавчого середовища.** Часті зміни у податковому, бухгалтерському та фінансовому законодавстві потребують постійного оновлення програмного забезпечення. Це ускладнює роботу бухгалтерів, які повинні слідкувати не лише за фінансовими потоками, а й за коректністю налаштувань системи згідно з останніми нормами.

5. **Технічна фрагментарність та несумісність систем.** У багатьох організацій використовуються окремі програми для бухгалтерського обліку, складського обліку, податкової звітності, що не мають між собою інтеграції. Внаслідок цього виникає необхідність дублювання інформації вручну, що збільшує трудомісткість процесів і підвищує ризик помилок.

Перспективи автоматизації обліку:

1. **Розвиток хмарних технологій.** Хмарні платформи для обліку стають все більш популярними завдяки своїй доступності, мобільності та відсутності потреби у складному технічному забезпеченні. Вони дозволяють зберігати дані на віддалених серверах з можливістю доступу з будь-якого пристрою. Це особливо зручно для підприємств із розгалуженою структурою або віддаленим персоналом.
2. **Впровадження штучного інтелекту (ШІ) та аналітики даних.** Використання ШІ у системах обліку відкриває нові горизонти автоматизації. Зокрема, йдеться про автоматичне розпізнавання первинних документів, виявлення аномалій у витратах, формування фінансових прогнозів, оцінку податкових ризиків. Такі рішення здатні значно зменшити навантаження на бухгалтера та підвищити точність звітності.
3. **Мобільні застосунки та онлайн-доступ.** Зростає потреба у мобільних рішеннях, які дозволяють контролювати облікові процеси в реальному часі — з телефону чи планшета. Це актуально для керівників, що перебувають у відрядженнях, або підприємців, які потребують швидкого доступу до фінансових показників без прив'язки до офісу.
4. **Інтеграція з державними сервісами та банками.** Сучасні облікові системи дедалі частіше мають інтеграцію з Єдиним реєстром податкових накладних (ЄРПН), системами СЕА ПДВ, онлайн-банкінгом та електронним документообігом. Це дозволяє автоматизувати обмін інформацією, зменшити ризики порушення термінів подання звітності та полегшити аудит.
5. **Поширення міжнародних стандартів і рішень.** В умовах глобалізації зростає потреба у веденні обліку згідно з міжнародними стандартами (МСФЗ). Універсальні програмні продукти, що адаптовані до МСФЗ, дозволяють підприємствам ефективно співпрацювати з міжнародними партнерами, інвесторами та контролюючими органами, підвищуючи рівень прозорості та довіри.

Отже, автоматизація обліку є необхідною умовою ефективного функціонування сучасних підприємств, оскільки вона забезпечує оперативність, точність та прозорість обробки фінансової інформації, знижує ризик людських помилок і сприяє прийняттю обґрунтованих управлінських рішень. Разом з тим, її впровадження супроводжується низкою проблем, серед яких найбільш критичними є висока вартість, технічна фрагментарність, недосконалий рівень цифрової компетентності персоналу та нестабільність нормативного середовища. Водночас сучасні технологічні тенденції — такі як хмарні рішення, штучний інтелект, мобільні застосунки та інтеграція з державними платформами — відкривають широкі перспективи для розвитку автоматизованих облікових систем. Подолання існуючих бар'єрів можливе за умови комплексного підходу, що включає інвестиції в ІТ-інфраструктуру, навчання персоналу та адаптацію до нових стандартів, що в сукупності сприятиме підвищенню конкурентоспроможності бізнесу в умовах цифрової трансформації.

Список використаних джерел

1. Бардаш С.В., Грабчук І.Л. Цифрові технології в сфері бухгалтерського обліку: основні можливості та ризики. *Ефективна економіка*. 2021. № 9. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9301> (дата звернення 19.05.2025 р.)
2. Лемішовська О., Лінинська В. Бухгалтерський облік в умовах впровадження інформаційних технологій і систем. *Економіка та суспільство*. 2022. № 44. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-44-23> (дата звернення 19.05.2025 р.)

ВИЗНАННЯ ТА ОЦІНКА БІОЛОГІЧНИХ АКТИВІВ ОРГАНІЧНОГО ВИРОБНИЦТВА: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗРОБКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ОБЛІКУ

Основою органічного сільськогосподарського виробництва є біологічні активи, зокрема рослини та тварини, які вирощуються в умовах, що відповідають вимогам національного законодавства України та нормативам Європейського Союзу в сфері органічного виробництва. На сьогодні в Україні не розроблена методика системного обліку об'єктів органічного виробництва. Відсутність відповідної облікової інформації позбавляє ключових стейкхолдерів (підприємців, державні органи, громадські організації, науковців) необхідних інструментів для ефективного управління, розробки програм розвитку та підтримки стратегій органічного виробництва, а також організації ринків органічної продукції та здійснення моніторингу впливу цих заходів.

Відсутність системності наукових досліджень з обліку господарської діяльності в умовах органічного виробництва спричиняють проблему розробки національної системи обліку цих об'єктів.

До початку повномасштабного вторгнення в Україні спостерігалася стійка позитивна динаміка зростання як площ сільськогосподарських угідь, зайнятих органічним землеробством, так і кількості операторів органічного виробництва та рівня споживання органічної продукції. Починаючи з 2022 р. обсяги виробництва та споживання органічних продуктів на внутрішньому ринку України значно скоротились [2].

Про усвідомлення важливості інформації щодо обмежених природних ресурсів свідчить прийняття у 2005 р. Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 30 «Біологічні активи» (НП(С)БО 30), яке ввело поняття «біологічний актив» і «біологічні перетворення». До цього біологічні активи не виокремлювались як окремий об'єкт обліку, що ускладнювало оцінку їхньої реальної вартості та впливу на агроєкосистему.

Облікові стандарти визнають сільськогосподарською діяльністю процеси управління біологічними перетвореннями. Передумовою та природною основою провадження цього виду діяльності є земля. Це основний фактор виробництва, який становить основу національного багатства й природного капіталу нашої країни. Водночас даний стратегічний ресурс, у переважній більшості випадків, виключений з економічного обороту суб'єктів господарювання. Реальна вартість земель сільськогосподарського призначення не відображається у складі вартості майна підприємств.

За діючою методикою оцінка землі здійснюється за правилами, передбаченими для основних засобів. Ця методика не враховує цінності земель сільськогосподарського призначення як основної складової агроєкосистеми; як майна, що не має терміну використання і яке, на відміну від інших основних засобів, не зношується; як специфічного активу, у якому відбуваються біологічні процеси й перетворення, від яких залежить його родючість. Вважаємо, що земля сільськогосподарського призначення як актив має значно більше спільних рис із довгостроковими біологічними активами, ніж із основними засобами. На зазначених особливостях землі акцентував увагу Г.Г. Кірейцев [5, с. 13–14], який вважав її головним біологічним середовищем і біологічним активом. Науковець наголошував на хибності застосування традиційного підходу до визнання та оцінки земельних ресурсів, який призводить до їхнього знецінення і формування суспільного ставлення до землі, як до звичайного засобу праці.

Земля, за визначенням науковців, є частиною природного капіталу, який, за умов його раціонального використання, здатний самовідновлюватись. Таку здатність до саморегулювання та самовідновлення Н.М. Малюга й І.В. Замула пропонують вважати природним приростом, чи «відсотками» з капіталу [6, с. 68]. Використання лише «відсотків»

забезпечує рівновагу між господарською діяльністю людини й екосистемою, у межах якої ця діяльність здійснюється. Порушення такої рівноваги призводить до збільшення антропогенного тиску, порушення екосистем і біорізноманіття і, як результат, – до зменшення природного капіталу для прийдешніх поколінь.

Виходячи з викладеного, вважаємо земельні ресурси сільськогосподарського призначення за своєю природно-економічною сутністю і як такі, що відповідають критеріям визнання, біологічним активом. Особливо це стосується земель, які задіяні в органічному виробництві.

Органічне виробництво, як інтегрована виробнича система, зменшує антропогенний вплив на екосистему, сприяє раціональному використанню природного капіталу, охороняє навколишнє середовище та сприяє формуванню стійких агровиробничих систем. Однак позитивний ефект цієї взаємодії в агроекосистемі не відображається у традиційній обліковій методиці при оцінці вартості підприємства.

Отже, у результаті дослідження встановлено, що визначення поняття «біологічний актив», порядок визнання та склад цього виду активів, а також методика їхньої оцінки в умовах провадження органічного виробництва не відповідають природно-економічній їхній сутності, що призводить до негативних економічних, екологічних і соціальних наслідків. Назріла об'єктивна необхідність стандартизації національного бухгалтерського обліку органічного виробництва. На рівні державних інституцій необхідно розробити та затвердити окремий стандарт бухгалтерського обліку «Органічне виробництво». Стосовно біологічних активів, у цьому регламенті слід визначити основні терміни, склад біологічних активів органічного виробництва, порядок їх визнання, оцінки та обліку. У цьому контексті пропонуємо наступне (табл. 1).

Таблиця 1

Основні теоретичні дефініції щодо обліку біологічних активів органічного виробництва

Дефініція	Характеристика
Біологічні активи органічного виробництва	Сукупність біологічних елементів агроекосистеми (земля, рослини, тварини), які контролюються оператором органічного виробництва і в процесі біологічних перетворень здатні давати готову сільськогосподарську продукцію та/або додаткові біологічні активи, що відповідають принципам і вимогам органічного виробництва
Визнання біологічних активів органічного виробництва	Визнається, якщо: - оператор органічного виробництва контролює їх у результаті минулих подій; - їхні біологічні перетворення відбуваються із застосуванням технологій, що відповідають вимогам законодавства у сфері органічного виробництва; - існує ймовірність отримання у майбутньому економічних й інших вигод, пов'язаних із їх використанням; - їхня вартість може бути достовірно визначена

Джерело: авторська розробка

Подальших досліджень потребують проблеми оцінки біологічних активів органічного виробництва, та вигід (економічних й інших), пов'язаних із їхнім використанням.

Список використаних джерел

1. Жук В.М., Бездушна Ю.С. Капіталізація національного багатства України: землі сільськогосподарського призначення: наукова доповідь. Київ: ЦП «Компринт», 2019. 40 с.
2. Органік в Україні. URL: <https://organic.com.ua/organic-v-ukraini/> (дата звернення: 18.05.2025).
3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 30 «Біологічні активи»: Наказ Міністерства фінансів України від 18.11.2005 р. № 790. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1456-05#Text> (дата звернення: 18.05.2025).
4. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 41 «Сільське господарство». URL: https://mof.gov.ua/storage/files/IAS-41_ukr_2016.pdf (дата звернення: 18.05.2025).
5. Кірейцев Г.Г. Необхідність оновлення теорії обліку: виклик часу. *Розвиток бухгалтерського обліку: теорія, професія, міжпредметні зв'язки*: збірник матеріалів IX Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 26 лютого 2015 р. Київ: ННЦ «ІАЕ», 2015. С. 13-15.
6. Малюга Н.М., Замула І.В. Природний капітал: ідентифікація та бухгалтерський вимір. *Вісник економічної науки України*. 2010. № 1. С. 66-71.

Корець Петро,
*здобувач освіти третього рівня спец. 071 Облік і оподаткування,
Волинський національний університет імені Лесі Українки*

Кулинич М. Б.,
*к.е.н., доцент кафедри обліку і оподаткування,
Волинський національний університет імені Лесі Українки*

ЦИФРОВІЗАЦІЯ АУДИТУ БЮДЖЕТІВ ГРОМАД: НА ШЛЯХУ ДО ПРОЗОРОСТІ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ

Сучасний світ стрімко перетворюється під впливом цифрових технологій, що проникають у всі сфери суспільного життя, включно з публічним управлінням та фінансовим контролем. Бюджети територіальних громад, як основа їхнього самоврядування та забезпечення потреб населення, вимагають особливої уваги до прозорості, ефективності та підзвітності використання коштів. У цьому контексті цифровізація аудиту бюджетів громад є не просто трендом, а нагальною потребою, яка відкриває нові можливості для підвищення якості контролю та зміцнення довіри до влади.

Історично аудит бюджетних коштів був процесом, що значною мірою ґрунтувався на ручній обробці документів, вибірковій перевірці та людському факторі. Це призводило до значних часових витрат, обмеженості охоплення перевірок та потенційних ризиків корупції чи помилок. В епоху цифрової трансформації, коли дані стають новим «золотом», а швидкість та точність інформації є ключовими, традиційні підходи вже не відповідають вимогам часу. Як зазначає Шевчук О. В. у своєму дослідженні про роль інформаційних технологій в державному фінансовому контролі, "перехід до цифрових форматів даних та автоматизація процесів є невід'ємною частиною модернізації системи фінансового контролю" [1].

Цифровізація аудиту бюджетів громад передбачає інтеграцію інформаційних технологій у весь процес аудиторської діяльності: від планування та збору даних до аналізу, формування звітів та моніторингу рекомендацій. Це включає використання спеціалізованого програмного забезпечення, систем електронного документообігу, хмарних технологій, інструментів аналізу великих даних (Big Data), штучного інтелекту (ШІ) та навіть технологій блокчейну.

Однією з ключових переваг є підвищення ефективності та швидкості аудиторських перевірок. Замість ручного опрацювання тисяч документів, аудитори можуть використовувати автоматизовані системи для збору та попередньої обробки фінансових даних з електронних баз даних (наприклад, системи ProZorro, казначейські системи, електронні реєстри). Це дозволяє значно скоротити час на збір інформації та зосередитися на її аналізі. Дослідження, проведені Зарічним М. А. та Пономаренко О. М. щодо застосування інноваційних технологій в аудиті, підтверджують, що "автоматизація рутинних завдань вивільняє ресурси аудиторів для глибинного аналізу ризиків та виявлення аномалій" [2].

Друга важлива перевага – це збільшення охоплення та повноти аудиту. Цифрові інструменти дозволяють аналізувати 100% транзакцій, а не лише вибірку. Інструменти Big Data можуть виявляти приховані зв'язки, нетипові операції та потенційні ризики, які були б непомітними при традиційних методах перевірки. Наприклад, програмне забезпечення може автоматично ідентифікувати аномально високі або низькі ціни закупівель, незвичні обсяги платежів або дублювання виплат, що свідчить про потенційні порушення.

Третя, і, можливо, найважливіша перевага, – це зростання прозорості та підзвітності. Оцифровані аудиторські звіти, доступні у відкритому форматі, дозволяють громадськості, ЗМІ та громадянському суспільству моніторити використання бюджетних коштів. Це створює додатковий тиск на органи місцевого самоврядування щодо дотримання фінансової дисципліни та сприяє підвищенню довіри до влади. Розвиток порталів відкритих даних, як

зазначає Савченко І. В. є "важливим кроком до реалізації принципу прозорості публічних фінансів" [3].

Виклики та перспективи впровадження. Незважаючи на очевидні переваги, цифровізація аудиту бюджетів громад стикається з низкою викликів. По-перше, це необхідність значних інвестицій у відповідне програмне забезпечення, апаратне забезпечення та навчання персоналу. Не всі громади мають достатні фінансові ресурси для таких інвестицій.

По-друге, існує проблема інтероперабельності систем. Для ефективного аудиту необхідно, щоб різні державні та муніципальні інформаційні системи (казначейство, податкова, реєстри власності, системи закупівель) могли "розмовляти" між собою, обмінюючись даними у стандартизованих форматах. Відсутність єдиних стандартів та фрагментація даних значно ускладнюють автоматизацію.

По-третє, це кадрова проблема. Аудитори потребують нових компетенцій у сфері інформаційних технологій, аналізу даних, кібербезпеки. Необхідно інвестувати у підвищення кваліфікації наявних спеціалістів та залучення нових кадрів з відповідними навичками.

По-четверте, кібербезпека та захист даних. Збільшення обсягів електронних даних та їхній обмін створюють нові ризики кіберзагроз. Забезпечення надійного захисту конфіденційної інформації є критично важливим аспектом цифрової трансформації.

Незважаючи на ці виклики, перспективи цифровізації аудиту бюджетів громад є надзвичайно обнадійливими. В Україні вже існують елементи, що сприяють цьому процесу, такі як система ProZorro, електронний документообіг у державних органах, розвиток відкритих даних. Наступним кроком має стати системне впровадження сучасних аналітичних інструментів та технологій ШІ для предикативного аудиту, який дозволить виявляти ризики ще до їхньої реалізації. Можливості, які надає ШІ, такі як розпізнавання аномалій та прогнозування ризиків, можуть радикально змінити підхід до аудиту, перетворюючи його з реактивного на проактивний. Як зазначає Ковальчук В. М., "штучний інтелект у аудиті є не просто допоміжним інструментом, а трансформаційною силою, здатною забезпечити новий рівень ефективності та точності" [4].

Цифровізація аудиту бюджетів громад є ключовим фактором у формуванні ефективної, прозорої та підзвітної системи місцевого самоврядування. Вона дозволяє перейти від традиційних, трудомістких методів до швидких, глибоких та всеохоплюючих перевірок, мінімізуючи людський фактор та підвищуючи якість прийнятих рішень. Хоча цей процес пов'язаний з певними викликами, їхнє подолання є інвестицією у майбутнє, що забезпечить раціональне використання публічних коштів, зміцнення довіри громадян до влади та сталий розвиток територіальних громад. Подальші кроки у цьому напрямку повинні включати уніфікацію стандартів даних, масштабне навчання кадрів, розвиток захищених інформаційних систем та активне впровадження інноваційних технологій, таких як Big Data та ШІ, для трансформації аудиту у високотехнологічний інструмент управління.

Список використаних джерел

1. Шевчук О. В. Роль інформаційних технологій у системі державного фінансового контролю України. *Вісник економічної науки України*, 2021, 3(70), 45-52.
2. Зарічний М. А., & Пономаренко, О. М. Інноваційні технології в аудиторській діяльності: виклики та перспективи. *Фінансово-правові дослідження*, 2022, 4(28), 112-120.
3. Савченко І. В. Відкриті дані як інструмент підвищення прозорості публічних фінансів в Україні. *Державне управління: теорія та практика*, 2020, 2(101), 67-75.
4. Ковальчук В. М. Штучний інтелект у сучасному аудиті: перспективи та ризики. *Бухгалтерський облік і аудит*, 2023, 1(156), 22-29.

Кулинич Мирослава,
к. е. н., доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування,
Волинський національний університет
імені Лесі Українки

ПЕРЕВАГИ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ОБЛІКУ ТА ПЕРСПЕКТИВИ У ВИКОРИСТАННІ ЇЇ МЕНЕДЖЕРАМИ

Невід'ємною частиною сучасного динамічного бізнес-середовища стають цифрові технології, які кардинально претворюють методи збору, обробки, аналізу та представлення даних. Вони надають менеджерам підприємств потужні інструменти для прийняття обґрунтованих рішень, оптимізації бізнес-процесів та підвищення загальної ефективності діяльності. Прийняття обґрунтованих управлінських рішень повинно базуватися на належному обліково-аналітичному забезпеченні. Таке забезпечення дозволяє ефективно реалізовувати основні функції управління, під якими розуміють окремі напрями управлінської діяльності, що відрізняються видами та обсягами управлінських робіт, а також термінами їх виконання.

Конкретний зміст і послідовність цих видів управлінської діяльності визначається різними авторами неоднозначно, але основні функції управління визначаються такими взаємопов'язаними елементами (етапами, блоками єдиного управлінського процесу) - облік і звітність, контроль і регулювання, аналіз і планування, які являють собою процес безперервних, взаємопов'язаних дій і утворюють замкнутий цикл [1].

Інструментами, що мають суттєвий вплив на управлінські рішення та активно використовуються менеджерами для формування та аналізу обліково-аналітичної інформації стали:

- хмарні технології, що дозволяють зберігати та обробляти дані на віддалених серверах, забезпечуючи гнучкість, масштабованість та доступність інформації з будь-якої точки світу. Це особливо актуально для віддалених команд та глобальних підприємств;

- системи візуалізації даних, що представлені такими інструментами як Tableau, Power BI, QlikView, перетворюють складні набори даних на зрозумілі графіки, діаграми та дашборди;

- штучний інтелект (ШІ) та машинне навчання (МН) – технології, які здатні автоматизувати процеси аналізу даних, виявляти аномалії, прогнозувати майбутні події та навіть надавати рекомендації для прийняття рішень. До прикладу, ШІ може аналізувати фінансові потоки та виявляти потенційні ризики шахрайства, або прогнозувати попит на продукцію на основі історичних даних та зовнішніх факторів;

- блокчейн, технологія, яка ще знаходиться на ранніх стадіях застосування в обліку, але обіцяє підвищити прозорість, безпеку та незмінність облікових записів. Децентралізована природа блокчейну може усунути потребу в посередниках, зменшити витрати та підвищити довіру до фінансових операцій [3].

Впровадження цифрових технологій надає менеджерам підприємств цілий ряд переваг:

1. Оперативність та актуальність інформації: доступ до даних у реальному часі дозволяє швидко реагувати на зміни та приймати своєчасні рішення. Це критично важливо в умовах високої волатильності ринку.

2. Підвищення точності та достовірності: Автоматизація збору та обробки даних мінімізує людський фактор та помилки, що підвищує якість обліково-аналітичної інформації.

3. Глибина аналізу: сучасні аналітичні інструменти дозволяють проводити багатофакторний аналіз, виявляти приховані взаємозв'язки та отримувати глибоке розуміння бізнес-процесів.

4. Ефективність та економія ресурсів: автоматизація рутинних операцій звільняє час співробітників, що може бути спрямований на більш складні та творчі завдання. Зменшуються витрати на паперовий документообіг та зберігання.

5. Підвищення конкурентоспроможності: підприємства, які ефективно використовують цифрові технології для управління інформацією, отримують значну конкурентну перевагу за рахунок кращого розуміння ринку, оптимізації процесів та швидшого прийняття рішень.

Незважаючи на значні переваги, впровадження цифрових технологій у формування обліково-аналітичної інформації стикається з низкою викликів. Серед них:

- Кібербезпека: збільшення обсягів цифрових даних підвищує ризики кібератак та несанкціонованого доступу до конфіденційної інформації. Забезпечення надійного захисту даних є пріоритетним завданням.

- Інвестиції: впровадження передових цифрових рішень вимагає значних фінансових вкладень, що може бути бар'єром для малих та середніх підприємств.

- Брак кваліфікованих кадрів: потреба у фахівцях, які володіють навичками роботи з сучасними аналітичними інструментами, III та Big Data, зростає. Освітні програми мають адаптуватися до цих вимог.

- Інтеграція систем: інколи складно інтегрувати нові цифрові рішення з існуючими застарілими системами, що може створювати проблеми зі збором та обробкою даних [2].

Цифрові технології фундаментально змінюють підходи до формування та використання обліково-аналітичної інформації. Менеджери підприємств отримують в руки потужні інструменти, що дозволяють не тільки фіксувати минулі події, але й прогнозувати майбутні, оптимізувати бізнес-моделі та приймати стратегічні рішення на основі глибокого та всебічного аналізу даних. Обліково-аналітична система на підприємстві організовується з метою забезпечення зовнішніх і внутрішніх споживачів інформацією, достатньою для прийняття ефективних управлінських рішень в умовах невизначеності конкурентного середовища. Це вимагає виявлення інформаційних потреб з метою встановлення конкретних вимог користувачів облікової та звітної інформації, включення в процес формування облікового простору системи управління та удосконалення механізму зворотного зв'язку, швидкість і повнота якого досягається за рахунок використання ІТ-технологій. Задоволеність користувачів облікової інформації, на нашу думку, слід розглядати як важливий фактор у системі мотивації облікових працівників та як один з основних показників ефективності та результативності обліково-аналітичної системи суб'єкта господарювання.

Список використаних джерел

1. Кулинич М. Б., Шепелюк Н. Використання цифрових технологій у формуванні обліково-аналітичної інформації менеджерами підприємства. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки* : журнал. Луцьк : Вежа-Друк, 2019. № 4(19). С.189-197
2. Ковальчук Т. (2018). *Інформаційні технології в обліку: Навчальний посібник*. Київ: ЦУЛ.
3. Laudon K. C., & Laudon J. P. (2020). *Management Information Systems: Managing the Digital Firm*. Pearson.

ПРОДАЖ ТОВАРІВ ЗІ ЗНИЖКАМИ: ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ І ОПОДАТКУВАННЯ

Продаж товарів зі знижками є поширеною і ефективною практикою сучасного ділового життя. Основною метою надання знижок є: привертання уваги до певної торговельної марки чи до підприємства торгівлі покупців, які згодом можуть стати лояльними клієнтами; згладжування падіння сезонного попиту на ринку товарів у період низької купівельної активності; скорочення до мінімально можливого рівня товарних запасів, на які мають вплив мода, смаки і вподобання споживачів, товарів, що не мають активного попиту тощо. І, якщо питання знижок, розпродажів, бонусів та інших інструментів просування та продажу товарів належним чином розкриті з позицій маркетингу, то питання відображення цих знижок в обліку та їх оподаткування залишаються не до кінця вирішеними [1].

Економічна сутність знижок полягає у тимчасовому зменшенні ціни товару на підставі умов контракту, ринкової ситуації або у межах маркетингових заходів підприємства. Законодавчо знижки регулюються законами «Про рекламу» та «Про захист прав споживачів». Бухгалтерський облік знижок передбачає фіксацію їх на підставі відповідних документів: положень про маркетингову політику, наказів керівника тощо.

Важливим є поділ знижок за економічною сутністю: знижки, надані під час продажу; знижки після реалізації; бонусні програми; спеціальні акційні пропозиції. У бухгалтерському обліку дохід від реалізації фіксується за справедливою вартістю отриманих активів, а при наданні знижки в момент реалізації – за скоригованою вартістю на субрахунок 702. Якщо ж знижка надається після реалізації – для її відображення застосовується субрахунок 704 «Вирахування з доходу» [2].

У випадку роздрібною торгівлі, де облік ведеться за продажними цінами, застосування знижки фактично не відображається в обліку, а впливає лише на зменшення отриманого прибутку. Особливі труднощі виникають тоді, коли розмір знижки перевищує торговельну націнку – в цьому випадку "надлишок" знижки слід відносити до витрат звітного періоду.

Окрема складність виникає при обліку знижок, які надаються після реалізації продукції – наприклад, у випадку своєчасної оплати або купівлі великої партії товару. Тут можуть застосовуватись два підходи: валовий (брутто-метод) та чистий (нетто-метод). У вітчизняній практиці переважає валовий метод, при якому вся сума реалізації включається в дохід, а знижка фіксується після виконання покупцем умов. Нетто-метод, що є більш типовим для міжнародної практики, відображає операцію одразу за вирахуванням потенційної знижки [3].

Бонусні програми, як частина системи лояльності, створюють додаткові складнощі в обліку – зокрема, щодо відображення знижок, які будуть використані в майбутньому, та обліку операцій між підприємствами-партнерами. Відсутність нормативної регламентації цих операцій створює ризики для бухгалтерів.

Податковий аспект також має важливе значення: при визначенні бази оподаткування ПДВ враховується договірна ціна, але не нижча за звичайну або закупівельну. У разі реалізації товару за ціною нижчою за звичайну, необхідно донараховувати податкові зобов'язання на різницю [4].

У підсумку, облік знижок потребує глибшого методичного опрацювання, узгодження з податковими нормами та вдосконалення механізмів документального оформлення. Сучасна практика демонструє, що без розробки чітких регламентів з обліку та класифікації знижок можливі суттєві спотворення у фінансовій звітності, що унеможлиблює точну оцінку ефективності маркетингових стратегій підприємства.

Тому одним із пріоритетних напрямів удосконалення є створення деталізованого обліково-аналітичного інструментарію, що дозволить менеджменту приймати обґрунтовані рішення щодо доцільності надання знижок, їх економічної ефективності та податкових наслідків.

Список використаних джерел

1. Знижки та розпродажі: правила відображення в обліку URL: https://i.factor.ua/ukr/journals/nibu/golden/g01/articl10485.html?srsId=AfmBOopeCSaLHfME_KXRpzLSkP_hZrNMBgI9UzMJsSntSRCZknguCEuM (дата звернення: 21.05.2025).
2. Облік знижок та кешбеку. URL: <https://buhgalter911.com/uk/consultations/post-1086517.html> (дата звернення: 21.05.2025).
3. Особливості обліку торговельних знижок на підприємствах торгівлі та відображення їх у фінансовій звітності URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/2_ukr/127.pdf (дата звернення: 21.05.2025).
4. Бонуси в роздробі URL: <https://buhgalter911.com/uk/journals/buh911/2019/october/issue-43/article-105108.html> (дата звернення: 21.05.2025).

УДК 657

Лайчук Світлана,

доцент кафедри інформаційних систем в управлінні та обліку,
Державний університет «Житомирська політехніка»

Ковтунівська Анастасія,

здобувачка освіти спеціальності Облік і оподаткування,
Державний університет «Житомирська політехніка»

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З ОПЛАТИ ПРАЦІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

В умовах сучасної політики, спрямованої на підвищення ефективності діяльності та розвитку суб'єктів господарювання, а також формування системи індивідуальних і колективних стимулів, важливу роль відіграє оплата праці персоналу. Заробітна плата слугує інструментом мотивації працівників, впливає на рівень продуктивності праці, обсяги виробництва продукції, її якість та розширення асортименту. Витрати на оплату праці становлять значну частину у структурі собівартості виготовленої продукції. Крім того, заробітна плата є основним джерелом доходів населення, що прямо впливає на його соціальну захищеність і купівельну спроможність, а отже, і на загальний економічний розвиток держави.

Облік розрахунків із заробітної плати традиційно є предметом активних наукових досліджень, оскільки він передбачає дотримання норм не лише бухгалтерського, а й трудового та податкового законодавства. Нормативне регулювання оплати праці здійснюється на кількох рівнях: через ринкові механізми, державне втручання, колективно-договірне регулювання, а також внутрішню політику підприємств.

При веденні обліку основних показників праці та заробітної плати враховуються такі дані, як перелік посад і професій, чисельність працівників, їхня кваліфікація, облік робочого часу (у людино-днях та людино-годинах), обсяги фонду оплати праці за структурними підрозділами, види нарахувань, а також деталізація складових заробітної плати, що включає оклади, надбавки, премії, виплати за відпустку тощо. Крім цього, важливим є облік видів і розмірів нарахувань та інших виплат. Такі показники мають значення для обчислення важливих економічних показників, зокрема середньої заробітної плати, розміру фонду оплати праці й відрахувань, забезпеченості кваліфікованими кадрами, а також для оцінки продуктивності праці.

Заробітна плата працівників є одним із ключових соціально-економічних факторів. Вона виступає основним джерелом доходів населення, забезпечуючи їхнє матеріальне благополуччя, а для роботодавців становить істотну частину витрат і водночас служить інструментом стимулювання продуктивної праці. Відповідно, організація системи оплати праці та визначення її рівня разом із політикою зайнятості формують фундамент соціально-трудових відносин, узгоджуючи інтереси працівників і роботодавців.

В умовах воєнного стану держава продовжує впроваджувати заходи щодо дерегуляції та лібералізації бізнесу для підтримки економічної активності. Роботодавці зобов'язані здійснювати виплату заробітної плати відповідно до умов, визначених у трудових договорах, та згідно з чинними нормами законодавства. Кожна виплата має супроводжуватися сплатою

податку на доходи фізичних осіб, військового збору та єдиного соціального внеску. У випадках, коли внаслідок воєнних дій підприємство не має можливості виплачувати заробітну плату, виплата може бути тимчасово призупинена до відновлення його роботи. Проте, навіть у таких умовах, за умови виконання працівниками своїх обов'язків, заробітну плату необхідно нараховувати.

Незважаючи на воєнні обставини, роботодавець повинен максимально забезпечувати працівникам право на своєчасне отримання заробітної плати та створювати безпечні умови праці. Зі свого боку, працівники повинні розуміти важливість своєї участі у трудовому процесі для сприяння економічному відновленню. Особливо гостро в умовах війни постає питання правильного ведення обліку розрахунків із заробітної плати. Саме належна організація обліку дає змогу точно фіксувати відпрацьований час, обсяг виконаних робіт, простої та неявки працівників, а також встановлювати обґрунтовані розміри виплат.

Облікова політика підприємства щодо розрахунків з оплати праці включає сукупність принципів, методів і процедур, яких підприємство дотримується при нарахуванні, обліку та виплаті заробітної плати (табл. 1).

Таблиця 1. Елементи облікової політики щодо розрахунків з оплати праці

Елементи облікової політики	Характеристика
1. Вибір форми і системи оплати праці	- погодинна, відрядна, змішана; - проста погодинна, погодинно-преміальна, пряма відрядна, відрядно-преміальна, акордно-преміальна тощо
2. Порядок нарахування заробітної плати	- визначення бази для нарахувань (посадові оклади, тарифні ставки); - правила преміювання; - умови нарахування доплат (нічні, святкові, понаднормові години, шкідливі умови); - розрахунок середньої заробітної плати (зокрема для відпусток, відряджень, лікарняних)
3. Відображення в обліку нарахування заробітної плати	- вибір бухгалтерських рахунків та розрізів аналітики до них; - часовий інтервал нарахувань оплати праці; - вибір форм первинної документації (табелі обліку робочого часу, розрахункові листи, тощо)
4. Відображення в обліку утримань із заробітної плати	- податок на доходи фізичних осіб; - військовий збір; - інші утримання (штрафи, недостачі з вини працівника, аліменти, профспілкові внески, тощо)
5. Формування резервів щодо розрахунків з оплати праці	- створення резерву на оплату відпусток; - облік зобов'язань по бонусах та преміях

Ці елементи повинні бути чітко зафіксовані у наказі про облікову політику підприємства та відповідати чинному законодавству України, зокрема Кодексу законів про працю, Податковому кодексу та Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні».

Оплата праці є елементом економічних відносин, що відображає рівень матеріального стимулювання працівників та впливає на продуктивність праці та загальний стан економіки. Вона забезпечує відшкодування витрат на відтворення робочої сили та є основним джерелом доходу працівників. Аналіз циклу та наукової літератури показує, що питання обліку та аналізу оплати праці залишаються актуальними в умовах економічної трансформації та зміни оплати праці на ринку праці. Відзначається додаткове вдосконалення методів обліку, підвищення ефективності аналізу заробітної плати та її складових, що допоможе забезпечити більш справедливую та ефективну систему оплати праці в різних секторах економіки. В умовах глобалізації та технічних інновацій також відбувається вивчення міжнародного досвіду та адаптація сучасних підходів до реального ринку вітчизняної праці.

СТРАТЕГІЧНИЙ ОБЛІК ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕАЛІЗАЦІЇ КОРПОРАТИВНОЇ СТРАТЕГІЇ

Складні умови функціонування бізнесу, які характеризуються невизначеністю і ризиковістю, вимагають від підприємств не лише адаптації до ринкових викликів, але й можливості прогнозування власної стратегії розвитку. Ефективна реалізація корпоративної стратегії, яка є визначальним чинником довгострокового розвитку, потребує достовірної, релевантної та орієнтованої на майбутнє інформації [1]. Стратегічний облік є інструментом створення такого роду інформації, забезпечуючи зв'язок між фінансовими та нефінансовими параметрами, внутрішніми ресурсами й зовнішніми викликами, короткостроковими рішеннями і довгостроковими цілями. Попри важливість ролі стратегічного обліку, його використання на підприємствах залишається обмеженою, адже більшість підприємств формують традиційну систему управлінського обліку, який, попри все, фокусується на минулих даних, калькуляціях витрат та контролі бюджету. Як зазначають В. Семанюк, С. Жукевич «управлінський облік як складова інформаційної системи підприємства – це процес виявлення, вимірювання, накопичення, аналізу, інтерпретації та передачі інформації, що використовується управлінською ланкою для своїх потреб» [2]. Такий підхід не дозволяє належним чином забезпечити стратегічний аналіз, прогнозування, інтеграцію ринкової та внутрішньої інформації, необхідної для прийняття рішень у довгостроковій перспективі. Саме тому, метою дослідження є обґрунтування стратегічного обліку як ключового інструменту реалізації корпоративної стратегії та деталізація функціональної ролі стратегічного обліку у підтримці стратегічного управління, а також виявлення проблем впровадження стратегічного обліку в українських компаніях.

Стратегічний облік визначається як підсистема управлінського обліку, зорієнтована на інформаційне забезпечення стратегічного рівня управління, з акцентом на зовнішнє середовище, конкурентні переваги, життєвий цикл продукту, цінність для клієнта, довгострокові витрати та вигоди [3, 4]. Відмінними характеристиками стратегічного обліку створення інформації для порівняльного аналізу із конкурентами (benchmarking); орієнтації на клієнтів, сегменти ринку, канали збуту; аналізу ланцюга створення цінності (value chain analysis); оцінки стратегічних витрат (strategic cost management); обліку та визначення вартості екстерналій, екологічних і соціальних факторів.

Для реалізації корпоративної стратегії, яка зазвичай формує місію, візію, довгострокові цілі компанії та шляхи їх досягнення, в системі стратегічного обліку формуються та моніторяться ключові показники ефективності (KPI), визначають і аналізують рентабельність стратегічних бізнес-одиниць, проводять оцінку альтернативних стратегічних сценаріїв тощо. Без цього ефективної реалізації корпоративної стратегії досягти неможливо, адже стратегічний облік дозволяє відслідковувати відхилення між запланованими та фактичними результатами досягнення цілей на стратегічному рівні та коригувати напрям розвитку компанії в реальному часі.

Стратегічний облік концептуально розширює межі традиційного управлінського обліку, але його використання у реалізації корпоративної стратегії вимагає врахування поведінкових аспектів, які мають значний вплив на прийняття рішень на різних рівнях менеджменту та досягнення ефективності бізнесу, оскільки фокусується не лише на обліку витрат і доходів, а й на довгостроковій перспективі, конкурентоспроможності підприємства та інтерпретації зовнішніх і внутрішніх викликів крізь призму стратегічної інформації. Він не просто постачає управлінців даними для контролю й оцінки ефективності, а формує інтелектуальну основу для прийняття рішень у контексті реалізації корпоративної стратегії.

В умовах стратегічного управління ці чинники мають особливе значення. Наприклад, при розробці стратегії виходу на новий ринок чи зміні бізнес-моделі стратегічний облік має

не тільки відображати фінансові оцінки, а й передбачати, як ключові менеджери, працівники, акціонери та інші зацікавлені сторони сприймуть і реалізують ці зміни. Поведінкові аспекти у стратегічному обліку дозволяють краще прогнозувати реакцію учасників процесу управління на ті чи інші ризики, інвестиції або ініціативи. Крім того, стратегічний облік повинен враховувати такі елементи поведінкової економіки, як когнітивні упередження, емоційний вплив (особливо важливий в умовах криз або невизначеності), мотиваційні стимули (впливають на поведінку керівництва і персоналу при впровадженні стратегій), етичні дилеми (питання відповідальності, маніпуляцій, довіри до алгоритмічних систем тощо) [5]. Таким чином, стратегічний облік у поєднанні з поведінковим підходом створює багаторівневу систему аналізу та підтримки рішень, яка враховує не лише економічну доцільність, але й психологічну готовність організації до реалізації змін, що критично важливо у період стратегічних трансформацій, глобалізації та переходу до моделей сталого розвитку.

Згідно з опитуванням CIMA, лише 36% компаній залучають функції стратегічного обліку до процесу стратегічного планування [6]. Серед основних викликів реалізації стратегічного обліку в корпоративній практиці вітчизняних підприємств ми виділили відсутність належної IT-інфраструктури для збору й аналізу стратегічної інформації, орієнтацію управлінців в основному на фінансові показники (ROI, EBITDA тощо), недостатній рівень кваліфікації фахівців з управлінського обліку. Таким чином, ефективна реалізація стратегічного обліку в умовах динамічного бізнес-середовища потребує зміни парадигми облікової практики, її трансформації у цілісну аналітичну інфраструктуру, здатну забезпечити стратегічний розвиток підприємства.

Цифровізація облікових процесів шляхом упровадження BI-платформ (Power BI, Tableau) та інтегрованих ERP-систем (SAP, Oracle) є обов'язковою умовою для функціонування стратегічного обліку в режимі реального часу, що дозволить зменшити часові лаги між збором, обробкою та інтерпретацією даних, підвищуючи якість прогнозування та адаптації до зовнішніх змін. Формування стратегічних показників на основі SMART-метрик дозволить забезпечити узгодженість операційних дій із довгостроковими стратегічними орієнтирами. Визначення таких показників, як частка ринку, індекс інновацій або рівень задоволеності клієнтів, створить інформаційне підґрунтя для стратегічного контролінгу та комплексної оцінки результативності, а також сприятиме ефективному моніторингу реалізації корпоративної стратегії та визначенню точок стратегічного впливу.

Особливого значення в сучасних умовах набуває врахування поведінкових чинників у стратегічному обліку. Досвід пандемій, воєнних загроз, фінансових криз показав, що ірраціональні, емоційні та соціально обумовлені рішення мають не менший вплив на бізнес-процеси, ніж суто економічні чинники. Відтак інтеграція поведінкових досліджень у систему стратегічного обліку дозволить не лише краще прогнозувати поведінку економічних агентів, а й вибудовувати стратегії, які враховують культурні, етичні та психологічні особливості.

Список використаних джерел

1. Langfield-Smith, Kim. (2008). Strategic Management Accounting: How far Have We Come in 25 Years?. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*. 21. 204-228. 10.1108/09513570810854400.
2. Семанюк В. З., Жукевич С. М. Управлінський облік як інформаційна складова діагностики фінансової безпеки підприємств. *Світ фінансів*. 2023. № 1(74). С. 133–144. DOI: 10.35774/sf2023.01.133.
3. Bill Nixon, John Burns, The paradox of strategic management accounting. *Management Accounting Research*, Volume 23, Issue 4, 2012, Pages 229-244, <https://doi.org/10.1016/j.mar.2012.09.004>.
4. Michael Bromwich. The case for strategic management accounting: The role of accounting information for strategy in competitive markets. *Accounting, Organizations and Society*, Volume 15, Issues 1-2, 1990, Pages 27-46, [https://doi.org/10.1016/0361-3682\(90\)90011-I](https://doi.org/10.1016/0361-3682(90)90011-I).
5. Семанюк В., Марчишин Н. Вплив наукових концепцій поведінкової економіки на облікову науку. *Облік і фінанси*. 2025. № 1(107). С. 5–14. DOI: [https://doi.org/10.33146/2307-9878-2025-1\(107\)-5-14](https://doi.org/10.33146/2307-9878-2025-1(107)-5-14).
6. Management accounting in support of the strategic management process. Chartered Institute of Management Accountants. <https://www.aicpa-cima.com/resources/download/strategic-management-accounting>

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ МІЖНАРОДНИХ ТРАНСПОРТНИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ

Міжнародні транспортні перевезення є ключовим елементом зовнішньоекономічної діяльності. Без використання транспортних засобів доставка товарів між країнами неможлива, що, відповідно, призводить до зростання їхньої вартості. У сучасних умовах обсяг таких перевезень надзвичайно великий, а самі транспортні операції досить складні, тому виникає об'єктивна потреба в уніфікації правил і норм, що регулюють міжнародні перевезення. Необхідність гармонізації національного законодавства з міжнародними стандартами підтверджується й тим фактом, що у світі фактично сформувалася єдина транспортна система, яка охоплює значну частину територій розвинених країн, зокрема Європи, Північної Америки та інших регіонів.

Під міжнародними перевезеннями розуміють транспортування вантажів між двома або більше державами. Такі перевезення здійснюються різними видами транспорту: морським, річковим, залізничним, автомобільним, повітряним і трубопровідним.

Можна виділити низку особливостей, притаманних транспортним послугам: транспорт не створює новий продукт, але забезпечує безперервність виробничого процесу завдяки переміщенню товарів; створення транспортних послуг відбувається одночасно з їх споживанням; транспорт є важливою складовою міжнародного товарообігу, необхідним інструментом зовнішньої торгівлі, міжнародного поділу праці та економічного співробітництва між країнами; транспорт також виступає експортером своїх послуг; а його ефективність значною мірою залежить від рівня розвитку ринкової економіки [1].

Основи організації міжнародних перевезень вантажів автомобільним транспортом викладено в Законі України «Про автомобільний транспорт» [3]. Міжнародні автомобільні перевезення – це перевезення вантажів та пасажирів автотранспортним засобом на основі міжнародного договору, при якому пункт відправлення розташований на території однієї держави, а пункт призначення – на території іншої, та перевезення транзитом.

Повне та своєчасне документальне оформлення вантажних міжнародних автоперевезень має ключове значення для здійснення обліку господарської діяльності, пов'язаної з міжнародними вантажними автоперевезеннями.

За Законом [3] автомобільні перевізники та водії для здійснення внутрішніх перевезень вантажів повинні мати при собі:

- автомобільний перевізник – документ, що засвідчує використання транспортного засобу на законних підставах, інші документи, передбачені законодавством;
- водій – посвідчення водія відповідної категорії, реєстраційні документи на транспортний засіб, товарно-транспортна накладна (ТТН) або інший визначений законодавством документ на вантаж, інші документи, передбачені законодавством.

Детальніше розглянемо документи водія вантажних міжнародних автоперевезень. Товарно-транспортна накладна (ТТН) підтверджує переміщення товару, облік транспортної роботи та підставу для розрахунків за перевезення. Обов'язкова для всіх вантажних перевезень.

Подорожній лист підтверджує роботу транспортного засобу та кількість спожитого пального. Цей документ є важливим для обліку витрат на паливо та підтвердження виконаної роботи транспортного засобу. Наразі не має встановленої форми, документ розробляє підприємство самостійно. Хоч обов'язковість його було скасовано більш ніж 10 років тому, і

зараз вона прямо законодавством не передбачена, але подорожній лист чи документ, схожий за змістом та призначенням – є документом, який не тільки підтверджує кількісні витрати пального, але й підтверджує зв'язок їх із конкретною господарською операцією. Тому, щоб врахувати витрати на пальне, перевізник обов'язково повинен вести подібні документи.

Акт виконаних робіт підтверджує факт надання послуг перевезення і є підставою для оплати.

Заявка на перевезення вантажу - є замовленням на організацію перевезення і входить до пакету документів для перевізника, фактично є додатком до Договору перевезення.

Товаросупровідні документи: видаткові накладні, специфікації, пакувальні листи.

Документи для міжнародних перевезень: CMR (міжнародна товарно-транспортна накладна), Carnet TIR, зелена карта, експортна декларація, інвойс (рахунок-фактура), сертифікати якості та походження підтверджують походження та характеристики товарів [4].

Розглянемо детальніше відображення транспортних перевезень у перевізника та замовника.

Щодо бухгалтерського обліку у перевізника, то відповідно до п. 10 НП(С)БО 15 «Дохід», дохід, пов'язаний з наданням послуг, визнається виходячи зі ступеня завершеності операції з надання послуг на дату балансу, якщо результат такої операції може бути достовірно оцінений. Виходячи зі суті операції перевезення (виконавець зобов'язується доставити вантаж на місце призначення), можна стверджувати, що результат операції (як і витрати, пов'язані з нею) може бути достовірно визначений лише після її завершення, тож «бухгалтерський» дохід перевізника може бути визнано лише після доставки вантажу за місцем призначення.

Облік доходів від надання послуг з перевезення ведуть на субрахунку 703 «Дохід від реалізації робіт та послуг». За кредитом субрахунка відображають збільшення (отримання) доходу (без зменшення на суму непрямих податків), за дебетом — вирахування з доходу (сума непрямих податків, якщо перевізник — платник ПДВ), а також списання у порядку закриття на рахунок 79 «Фінансові результати». Отже, дохід, пов'язаний з наданням послуг, визнається на дату оформлення товарно-транспортної накладної, акта наданих послуг або іншого документа, що підтверджує факт завершення операції.

Суму витрат, пов'язаних з отриманням доходу від перевезень (собівартість реалізованих послуг), перевізник повинен визначати за нормами НП(С)БО 16 «Витрати». Також можна користуватися Методичними рекомендаціями з формування собівартості перевезень (робіт, послуг) на транспорті (затвердженими наказом Мінтрансу від 05.02.2001 р. № 65), у яких досить докладно описано структуру витрат транспортних підприємств.

Для відображення собівартості реалізованих послуг використовують субрахунок 903 «Собівартість реалізованих робіт і послуг». До собівартості реалізованих послуг не включаються, а відображаються у складі витрат того звітного періоду, в якому вони були здійснені, адміністративні витрати (рахунок 92), витрати на збут (рахунок 93) та інші операційні витрати (рахунок 94) [2, с. 236].

У бухгалтерському обліку замовника витрати, пов'язані з перевезенням, включають до первісної вартості (собівартості) придбаних запасів, відповідно до п. 9 НП(С)БО 9 «Запаси». Включенню до первісної вартості підлягають лише суми витрат на перевезення, пов'язані з придбанням запасів (товарів). Інші витрати на перевезення, не пов'язані з придбанням товарів (наприклад, зі збутом або з внутрішніми перевезеннями), які не стосуються первісної вартості запасів, відображають у бухгалтерському обліку у складі витрат звітного періоду.

До транспортно-заготівельних витрат (ТЗВ) належать витрати на заготівлю запасів, оплата тарифів (фрахту) за вантажно-розвантажувальні роботи і транспортування запасів усіма видами транспорту до місця їх використання, включаючи витрати на страхування ризиків транспортування запасів. ТЗВ включаються до собівартості придбаних запасів або загальною сумою відображаються на окремому субрахунку 289 «Транспортно заготівельні витрати».

Сума ТЗВ, що узагальнюється на окремому субрахунку рахунків обліку запасів, щомісяця розподіляється між сумою залишку запасів на кінець звітного місяця та сумою запасів, які вибули (використані, реалізовані, безоплатно передані тощо) за звітний місяць. Сума ТЗВ, яка відноситься до запасів, що вибули, визначається як добуток середнього відсотка ТЗВ і вартості запасів, що вибули, з відображенням її на тих самих рахунках обліку, в кореспонденції з якими відображено вибуття цих запасів. Середній відсоток транспортно-заготівельних витрат визначається діленням суми залишків транспортно-заготівельних витрат на початок звітного місяця і транспортно-заготівельних витрат за звітний місяць на суму залишку запасів на початок місяця і запасів, що надійшли за звітний місяць.

Суми ТЗВ включають до первісної вартості запасів, що надійшли, безпосередньо при їх оприбуткуванні, тобто товарно-матеріальні цінності прибуткуються на рахунках 20, 28 тощо за вартістю, що включає суму ТЗВ [2, с. 237].

Отже, ведення господарської діяльності підприємствами, що працюють у сфері міжнародних вантажних автоперевезень, в умовах воєнного стану потребує врахування специфічних підходів до організації роботи, а також їхнього впливу на систему обліку та контролю. Попри уповільнення процесів інтеграції транспортно-дорожньої інфраструктури України до європейської та світової транспортних систем у зв'язку з воєнними подіями, ці процеси не зупинилися. Підприємства, що надають послуги міжнародних перевезень, адаптували свою діяльність до нових реалій і переважно врахували ці зміни у побудові системи обліку та контролю.

Список використаних джерел

1. Жидовська Н., Прокопишин О., Малецька О. Особливості міжнародних вантажних перевезень та їх вплив на побудову обліку та контролю експортно-імпорتنих операцій. АГРАРНА ЕКОНОМІКА. 2022. Т. 15. № 3-4. С. 108-118. URL: https://agrarianeconomy.inup.edu.ua/images/docs/ae_2022_15_3-4/AE-15_3-4_13.pdf
2. Міжнародні економічні та суспільні відносини: стан, проблеми, перспективи розвитку: монографія /за ред. Л. М. Савчук, М. В. Корнєєва. Дніпро: Пороги, 2021. 488 с.
3. Про автомобільний транспорт: Закон України від 05.04.2001 № 2344-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2344-14#Text>
4. Степова О. Транспортна первинка: облік у перевізника. URL: <https://7eminar.ua/news/1648-transportna-pervinka-oblik-u-pereviznika>

УДК 657

Маслій Сергій,

здобувач освіти третього освітнього рівня (доктор філософії)
спеціальності 071 Облік і оподаткування,
Волинський національний університет імені Лесі Українки

ВИДИ РИЗИКІВ В СИСТЕМІ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ

У сучасних умовах невизначеності, швидких змін ринкового середовища та зростання вимог до ефективності управління підприємствами особливого значення набуває система управлінського обліку. Ця система забезпечує внутрішню інформаційну підтримку прийняття рішень, планування, контролю та аналізу діяльності підприємства. Водночас, ефективність управлінського обліку значною мірою залежить від своєчасного виявлення, оцінки та управління ризиками, що можуть впливати на достовірність та повноту облікової інформації.

Вітчизняні та зарубіжні науковці [1 - 5] розглядають управлінський облік як систему збору, обробки та аналізу інформації, яка використовується менеджментом підприємства для прийняття стратегічних і тактичних рішень. Його головною відмінністю від фінансового обліку є внутрішня орієнтація: інформація не призначена для зовнішніх користувачів, а для внутрішнього користування керівниками різних рівнів.

Ризики у системі управлінського обліку – це ймовірність виникнення подій або факторів, які можуть негативно вплинути на точність, своєчасність, повноту або корисність управлінської інформації. Ідентифікація таких ризиків є передумовою формування обґрунтованих рішень та забезпечення ефективної роботи підприємства.

Зазвичай розрізняють наступні види ризиків в системі управлінського обліку: інформаційні, організаційні, технічні, людські, фінансові, стратегічні.

Інформаційні ризики виникають через: помилки при зборі, обробці або інтерпретації даних; використання застарілих або недостовірних джерел інформації; низький рівень автоматизації облікових процесів. Як наслідок спостерігається прийняття неправильних управлінських рішень, зниження ефективності діяльності підприємства.

Організаційні ризики виникають через недосконалість структури управлінського обліку; відсутність розподілу відповідальності між підрозділами; неузгодженість між стратегічними цілями і показниками обліку. Результатом виникнення таких ризиків є дублювання функцій, втрати часу та ресурсів, плутанина і недостовірність в системі обліку.

Технічні ризики виникають загалом при непередбачених порушеннях у роботі програмного забезпечення; як наслідок кібератак або витоку конфіденційної інформації; при низькому рівні IT-інфраструктури. Внаслідок технічних ризиків може бути зупинка процесів обліку, втрата даних, порушення елементів системи контролю.

Людські ризики є найбільш вразливими і можуть бути спричинені низькою кваліфікацією персоналу, неуважністю і помилками при внесенні даних, недотриманням внутрішніх процедур. Внаслідок таких ризиків спостерігаються ненавмисне викривлення інформації, недотримання термінів у формуванні звітності.

Фінансові ризики проявляються у неправильному розподілі витрат, недооцінці чи переоцінці фінансових наслідків управлінських рішень, викривленні аналізу рентабельності та ефективності. Внаслідок фінансових ризиків можуть бути збитки, нераціональне використання ресурсів, прорахунки в бюджетуванні.

Стратегічні ризики виникають в результаті не урахування управлінським обліком змін у зовнішньому інституційному середовищі, якщо не проводиться аналіз альтернативних сценаріїв розвитку підприємства, у випадку, якщо система показників не узгоджена із загальною стратегією. В результаті стратегічних ризиків може спостерігатися втрата конкурентних позицій, не ефективні інвестиційні рішення.

Для мінімізації ризиків, їх ідентифікації та нівелювання в системі управлінського обліку є доцільними проведення низки заходів, зокрема:

- автоматизація облікових процесів: впровадження сучасних IT-рішень (ERP, CRM, BI-систем) дозволяє зменшити ризик помилок, підвищити точність і своєчасність інформації;
- розробка чітких внутрішніх регламентів та політик: стандартизовані процедури обробки даних забезпечують уніфікованість і контроль;
- навчання та підвищення кваліфікації персоналу: систематичне навчання допомагає зменшити людські помилки та покращити аналітичне мислення;
- систематичний внутрішній аудит: регулярний контроль допомагає виявити слабкі місця та усунути потенційні ризики;
- інтеграція управлінського обліку зі стратегією підприємства: дозволяє краще оцінювати довгострокові наслідки рішень та зменшувати стратегічні ризики.

Залучення зовнішніх експертів для аналізу облікових процесів може бути додатковим засобом зниження ризиків, особливо в періоди змін або цифрової трансформації.

Для зниження впливу ризиків у системі управлінського обліку рекомендується: впроваджувати сучасні інформаційні системи обліку (ERP, BI-рішення); періодично проводити аудит управлінських процесів; підвищувати кваліфікацію персоналу; впроваджувати політики внутрішнього контролю; забезпечити адаптацію облікової системи до змін зовнішнього інституційного середовища.

Управлінський облік є ключовим інструментом підтримки управлінських рішень, але його ефективність значною мірою залежить від здатності компанії ідентифікувати та

керувати різноманітними ризиками. Своєчасне виявлення та мінімізація ризиків сприяють підвищенню точності інформації, зміцненню контролю та досягненню стратегічних цілей підприємства. Формування ефективної системи ризик-менеджменту в управлінському обліку є передумовою стабільного функціонування підприємства, підвищення його конкурентоспроможності та довгострокової стійкості.

Список використаних джерел

1. Друпі К. (2019). *Управлінський і виробничий облік*. Пер. з англ. К.: Центр учбової літератури.
2. International Federation of Accountants (IFAC). (2021). *Identifying and Managing Risk in Management Accounting*. URL: <https://www.ifac.org>
3. Anthony R. N., Govindarajan V. (2017). *Management Control Systems*. McGraw-Hill Education.
4. COSO. (2017). *Enterprise Risk Management – Integrating with Strategy and Performance*. URL: <https://www.coso.org>
5. Савченко Т. Г. (2021). Управління ризиками в управлінському обліку: теоретичний аспект. *Економічний вісник університету*. № 47. С. 88–92.

УДК 004: 339.17

Матвійчук Іванна,
к. е. н., доцент кафедри обліку і оподаткування,
Волинський національний університет
імені Лесі Українки

ВПЛИВ ВОЄННОГО РИЗИКУ НА АНАЛІЗ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: НОВІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ РИЗИКІВ ТА ВТРАТ

Повномасштабна війна в Україні стала потужним дестабілізуючим чинником для всіх сфер господарської діяльності. Підприємства зіткнулися з безпрецедентними викликами: руйнуванням інфраструктури, порушенням логістичних ланцюгів, втратою активів, дефіцитом кадрів та зниженням платоспроможного попиту. Ці обставини вимагають перегляду традиційних підходів до аналізу господарської діяльності та впровадження нових методів оцінки ризиків і втрат.

У воєнних умовах спектр ризиків для підприємств значно розширюється. До традиційних фінансових та операційних ризиків додаються специфічні воєнні ризики:

- Фізичне знищення активів: руйнування виробничих потужностей, складів, офісів.
- Порушення логістики: блокування транспортних шляхів, знищення інфраструктури.
- Кадрові втрати: мобілізація працівників, евакуація населення, загибель персоналу.
- Фінансові ризики: втрата платоспроможності контрагентів, інфляція, девальвація національної валюти [2].

Ці ризики мають системний характер і впливають на всі види економічної діяльності в Україні. Традиційні методи аналізу господарської діяльності не враховують специфіку воєнних ризиків. Тому необхідно впроваджувати нові підходи:

- PESTLE-аналіз: допомагає ідентифікувати політичні, економічні, соціальні, технологічні, правові та екологічні фактори, що впливають на діяльність підприємства в умовах війни [1];

- SWOT-аналіз: дозволяє оцінити сильні та слабкі сторони підприємства, а також можливості та загрози в нових умовах;

- сценарне планування: розробка кількох можливих сценаріїв розвитку подій з урахуванням воєнних ризиків;

- аналіз чутливості: оцінка впливу змін ключових факторів (наприклад, вартості сировини, курсу валют) на фінансові результати підприємства.

Ці методи дозволяють більш точно оцінити ризики та втрати, а також розробити ефективні стратегії їх мінімізації.

Для ефективного впровадження нових підходів до оцінки ризиків та втрат підприємствам необхідно:

1. Створити антикризові команди: групи фахівців, відповідальних за моніторинг ситуації та розробку антикризових заходів.

2. Впровадити системи управління ризиками (ERM): інтеграція процесів ідентифікації, оцінки та управління ризиками в загальну систему управління підприємством.

3. Використовувати цифрові інструменти: аналітичні платформи, що дозволяють оперативно обробляти великі обсяги даних та моделювати різні сценарії розвитку подій.

4. Проводити регулярні тренінги для персоналу: підвищення обізнаності працівників щодо ризиків та методів їх мінімізації.

Впровадження цих заходів сприятиме підвищенню стійкості підприємств до воєнних ризиків.

Держава відіграє важливу роль у підтримці підприємств в умовах війни. Серед ключових заходів:

- Фінансова підтримка: надання пільгових кредитів, субсидій, податкових пільг для підприємств, що постраждали від війни.

- Інформаційна підтримка: створення платформ для обміну інформацією про ризики та найкращі практики управління ними.

- Нормативно-правова підтримка: спрощення процедур реєстрації, ліцензування та звітності для підприємств в умовах воєнного стану.

Ці заходи сприяють збереженню та відновленню господарської діяльності в Україні.

Війна в Україні кардинально змінила умови ведення господарської діяльності. Підприємства стикаються з новими ризиками, які потребують перегляду традиційних підходів до аналітики. Впровадження нових методів оцінки ризиків та втрат, а також активна підтримка з боку держави є ключовими факторами забезпечення стійкості бізнесу в умовах війни.

На сьогодні немає уніфікованої, практичної методики, яка б дозволяла підприємствам на постраждалих територіях оцінювати реальні втрати (включаючи недоотриманий прибуток, втрату ринків, руйнування активів тощо) з урахуванням ступеня впливу воєнного ризику.

Бухгалтерський та фінансовий облік не адаптовані до відображення форс-мажорних збитків системно, а державні механізми компенсацій вимагають точних підтверджень та моделей розрахунку, яких часто бракує.

Водночас стратегічне планування бізнесу в умовах невизначеності (воєнні зони, ризик нових атак) потребує інструментів прогнозування та оцінки стійкості за аналогією до стрес-тестування в банках.

Тому потребує подальших досліджень формування методики кількісної оцінки втрат і ризиків, спричинених воєнними діями для потреб внутрішнього аудиту та стратегічного планування, а саме розробка моделей кількісної оцінки ризику фізичного знищення або втрати активів з урахуванням географічного розташування, інтенсивності бойових дій, критичності об'єктів, методологія обліку непрямих втрат (наприклад, втрата лояльності споживачів, втрата ринків збуту, розрив довгострокових контрактів), оцінка ризику непередбачуваного переміщення бізнесу (евакуація виробництва, релокація персоналу), створення цифрових моделей (digital twin) підприємств для моделювання воєнних сценаріїв і тестування стійкості бізнес-моделі.

Список використаних джерел

1. Вінніченко О. М., Цяпа А. Г. Ідентифікація та оцінка ризиків підприємств в воєнний час. Молодий вчений. 2025. № 1 (132). С. 164-168. DOI: 10.32839/2304- 5809/2025-1-132-21.
2. Кнейслер О. В., Квасовський О. Р., Костецький В. В., Кнейслер Е. Г. Вплив воєнних ризиків на фінансову безпеку суб'єктів господарювання. Інвестиції: практика та досвід. 2025. № 1. С. 37–43. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2025.1.37>.

КЛАСИФІКАЦІЯ ВИТРАТ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ В УПРАВЛІННІ ТОРГОВЕЛЬНИМ ПІДПРИЄМСТВОМ

У сучасних умовах динамічного ринку ефективність діяльності торговельного підприємства значною мірою залежить від правильного управління його бізнес-процесами. Бізнес-процеси торговельного підприємства охоплюють всі етапи обслуговування клієнтів – від закупівлі товарів до їх реалізації, включаючи логістику, управління запасами, маркетинг, обслуговування клієнтів тощо. Особливістю торговельної діяльності є значна залежність від ринку, гнучкості асортименту та швидкості реагування на зміну попиту, що робить ефективне управління бізнес-процесами критично важливим.

У науковій літературі виокремлюють кілька підходів до класифікації бізнес-процесів. Найпоширенішим є поділ на основні, допоміжні та управлінські процеси (за моделюванням BPM) [5,6]. Основні бізнес-процеси безпосередньо створюють споживчу цінність і формують доходи підприємства. Допоміжні процеси забезпечують функціонування основних процесів, а управлінські процеси пов'язані з плануванням, контролем і розвитком підприємства. Складові кожної групи процесів торговельних підприємств подані на рис. 1.

Інший підхід базується на класифікації бізнес-процесів за функціональними сферами торговельної діяльності: закупівельні процеси; збутові процеси; логістичні процеси; аналітичні процеси; інформаційні процеси; комунікаційні процеси тощо [1,3].

Водночас ключовими чинниками забезпечення прибутковості та конкурентоспроможності торговельного підприємства є управління витратами, а тому особливої уваги набуває облік витрат у розрізі бізнес-процесів, що дозволяє не лише точно оцінити ефективність окремих напрямів діяльності, а й оптимізувати ресурсне забезпечення всієї системи управління.

Класифікація витрат бізнес-процесів базується на різних критеріях, що відображають специфіку діяльності торговельного підприємства. Найпоширенішими є класифікація за економічним змістом на прямі витрати – безпосередньо пов'язані з реалізацією товарів (вартість закупівлі, транспортні витрати) та непрямі витрати – витрати, які важко точно віднести до конкретного товару чи операції (оренда приміщень, комунальні послуги) [2].

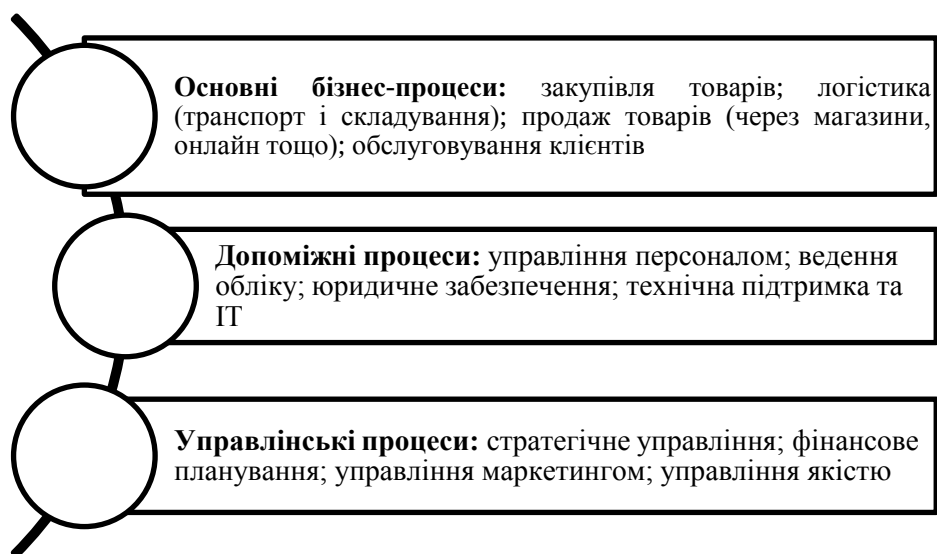

Рис. 1. Класифікація бізнес-процесів у торговельній сфері

За місцем виникнення (центрами витрат) їх поділяють на витрати: відділу закупівлі (витрати на пошук постачальників, логістику); складу (зберігання, втрати від псування); торгового залу (зарплата продавців, утримання); IT-відділу (обслуговування торговельного обладнання, CRM-систем) [4].

За функціональним призначенням витрати торговельних підприємств групують на операційні, які забезпечують виконання основних процесів (продаж, логістику); адміністративні, які забезпечують управління, облік, юридичний супровід; маркетингові – витрати на рекламу, акції, просування товарів.

За способом віднесення на об'єкт обліку розрізняють змінні витрати, які залежать від обсягів діяльності (закупівлі, доставки товарів), та постійні витрати, які залишаються сталими в короткостроковому періоді (оренда приміщень, амортизація).

Також виокремлюють витрати торговельних підприємств за періодичністю їх здійснення: регулярні (щомісячна оренда, зарплата); разові (ремонт, відкриття нової торгової точки).

Отже класифікація бізнес-процесів є ключовим інструментом оптимізації управління торговельним підприємством. Вона дозволяє формалізувати діяльність, ідентифікувати зони відповідальності, уникати дублювання функцій та забезпечувати узгодженість між структурними підрозділами. У контексті цифрової трансформації та зростаючих очікувань споживачів, системна класифікація бізнес-процесів стає передумовою гнучкого управління, адаптивності та конкурентоспроможності підприємства.

Водночас класифікація витрат бізнес-процесів у торговельній діяльності є важливим інструментом управлінського обліку, який сприяє підвищенню ефективності прийняття рішень, точнішому плануванню бюджету та зниженню витрат. Системний підхід до класифікації дозволяє встановити економічно обґрунтовані межі витрат для кожного процесу та виявити потенціал для їх оптимізації; підвищення прозорості діяльності; удосконалення механізмів управління; формалізації процедур; підвищення якості обслуговування клієнтів; зниження витрат і підвищення ефективності діяльності торговельного підприємства.

Список використаних джерел

1. Балабанов І. Т. Основи менеджменту. К.: Центр навчальної літератури, 2020. 368 с.
2. Кірейцев Г. Г., Кудряшов О. П. Управлінський облік: навч. посіб. К.: КНЕУ, 2020. 288 с.
3. Прохорова В. В. Бізнес-процеси в системі управління підприємством. *Економіка та держава*. 2022. №5. С. 45–49.
4. Сопко В. В., Сасенко О. М. Облік витрат і калькулювання собівартості: підручник. К.: Центр учбової літератури, 2023. 312 с.
5. Hammer M., Champy J. Reengineering the Corporation: A Manifesto for Business Revolution. HarperBusiness, 2019. 272 p.
6. International Federation of Accountants (IFAC). Cost Accounting Principles. IFAC, 2020. URL: <https://www.ifac.org>.

ОПЕРАЦІЇ З ДАВАЛЬНИЦЬКОЮ СИРОВИНОЮ НА ШВЕЙНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ ТА ОБЛІК ЗВОРОТНИХ ВІДХОДІВ

В нинішній час виробнича діяльність швейних підприємств, в основному, базується на використанні давальницької сировини, одержаної від підприємства – замовника для її подальшої переробки в результаті якої одержується готовий продукт.

Необхідно зазначити, що якщо підприємством – замовником являється іноземна фірма, то операції з давальницькою сировиною прийнято називати толінговими операціями. Операції з давальницькою сировиною, особливо толінгові, відрізняються від звичайних господарських операцій підприємства, мають свої особливості обліку, оподаткування та звітності.

Як свідчить практика, здійснення такого роду операцій регламентується цілою низкою законодавчих актів (як внутрішніх так і зовнішньоекономічних) які постійно трансформуються та вдосконалюються.

Законодавством України практично врегульовано питання митного оформлення давальницької сировини, яка підлягає подальшій переробці, або яка одержується як плата за надані послуги переробки та відвантаження готової продукції іноземному власнику, або її реалізації на митній території України.

Проте, методологічно не вирішеними залишаються ряд питань щодо організації облікового процесу переробки давальницької сировини у підприємства-виконавця та обліку одержаних зворотних відходів.

Облік операцій з давальницькою сировиною регламентується цілою низкою нормативних документів, основним з яких є Закон України від 15.09.1995р. №327/95-ВР «Про операції з давальницькою сировиною у зовнішньоекономічних відносинах». У відповідності до даного нормативного документу давальницькою вважається сировина, матеріали, напівфабрикати, що комплектують вироби, енергоносії, завезені на митну територію України іноземним замовником (закуплені іноземним замовником за іноземну валюту в Україні) та вивезені за її межі українським замовником для переробки в готову продукцію з наступним поверненням усієї продукції чи її частини в країну її власника (реалізацією в країні виготовлення замовником чи, за його доручення, виконавцем) або вивозом в іншу країну [1].

Козіцька Н. О. пропонує застосування нового економічного поняття «продукти переробки», як кінцевого результату від переробки давальницької сировини. Його визначено як сукупність основної, супутньої продукції та зворотних відходів, що утворилися внаслідок переробки давальницької сировини, отримання яких є основною метою підприємства-замовника [2].

Бутинець Ф. Ф. та ряд інших вчених зазначають, що операції з давальницькою сировиною ... мають більш складну схему бухгалтерського обліку, ніж подібні операції в межах України [3].

Кузьмінський Ю. А. вважає, що облік руху давальницької сировини необхідно здійснювати у книзі «Сировина і матеріали, прийняті для переробки» встановленої підприємством форми [4].

Терещенко С. зазначає, що облік давальницької сировини на складах, в цехах та на виробництві у підприємства, виконавця послуг з її переробки, здійснюється у тому ж порядку, що й облік власних матеріалів [5].

Одержана давальницька сировина на швейних підприємствах зберігається на окремому складі, який є належно підготовленим і надійним, щоб виключити можливість псування чи крадіжки. Так, кожен склад обладнаний відповідними стелажми, полицями, комірками, засіками з прикріпленими до них ярликами, які містять повну характеристику

облікованого об'єкту. Місця зберігання давальницької сировини забезпечені необхідними контрольно-вимірювальними приладами.

Переробка давальницької сировини на швейних підприємствах відбувається у тій же послідовності, що й виготовлення власних виробів. При цьому, кожна операція руху давальницької сировини знаходить відображення в первинних документах, форми яких призначені для обліку руху власних виробничих запасів швейних підприємств.

Зокрема, контроль за процесом переробки давальницької сировини здійснюється у карті розкрою, яка містить інформацію про метраж одержаної для крою сировини, норму витрачання (у відповідності до розміру швейного виробу), кількість настилів, довжину використаних полотнищ та величину зворотних відходів.

При виготовленні виробів з давальницької сировини одержуються зворотні відходи у вигляді різних за метражем кусків тканини, які на підприємствах швейної галузі прийнято називати "лоскут".

Відповідно до умов контракту зворотні відходи підлягають поверненню підприємству-замовнику, реалізації на митній території України або утилізації.

Проте, в будь-якому випадку, швейні підприємства повинні мати висновок Торгово-промислової палати про склад, розмір та величину одержаних відходів.

Вивезення відходів відбувається як з ініціативи іноземного підприємства-замовника так і з ініціативи підприємства-виробника. До того ж, дані відходи можуть вивозитись як в країну замовника так і в будь-яку іншу країну, визначену контрактом або іншим додатковим розпорядженням замовника.

Як правило, утилізації підлягають невеликі за розміром куски тканини, не придатні для їх подальшого використання, які дістали назву міжлекальних відходів. Підставою для повернення зворотних відходів підприємству-замовнику та погашення виданого векселя служить письмове розпорядження власника на здійснення даної операції, копія вантажної митної декларації на ввезення давальницької сировини та вивезення зворотних відходів.

Якщо ж зворотні відходи підлягають реалізації на митній території України, їх покупцем може бути будь-яка особа (в тому числі і підприємство - виробник), з яким укладено договір купівлі-продажу. При цьому, оформляється ввізна вантажна митна декларація (без фактичного ввезення відходів) зі сплатою податків та зборів, які справляються при ввезенні аналогічних товарів.

Як свідчить практика, досить часто іноземне підприємство-замовник готове безоплатно віддати одержані відходи підприємству-виробнику. Проте трудомісткість документального оформлення та сплата ввізних податків, зборів та платежів унеможливорює цей процес і робить його не вигідним для підприємства.

До того ж конкретно не встановлено, хто ж вправі здійснювати операції з реалізації зворотних відходів - постійні представництва іноземного замовника чи підприємство-виробник. А вирішення даної проблеми вкрай важливо, особливо для вітчизняних виробників, так як саме він здійснює ввезення давальницької сировини для її подальшої переробки і саме його дії контролюються як податковою інспекцією так і митною службою.

Отже, операції з давальницькою сировиною значно відрізняються від звичайних господарських операцій швейних підприємств, а тому, актуальним залишається питання вдосконалення обліку давальницької сировини та одержаних зворотних відходів.

Список використаних джерел

1. Про операції з давальницькою сировиною у зовнішньоекономічних відносинах : Закон України від 15 вересня 1995 р. №327/95-ВР.
2. Козіцька Н. О. Облік і контроль операцій з давальницькою сировиною (на прикладі олійно-жирових підприємств) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : 08.00.09. Київ, 2011. 34 с.
3. Бутинець Ф. Ф., Жиглей І. В., Пархоменко В. М. Облік і аналіз зовнішньоекономічної діяльності : підруч. Житомир, 2001. 544 с.
4. Кузьмінський Ю. А. Облік і аналіз зовнішньоекономічної діяльності: навч. посіб. Київ, 2001. 180 с.
5. Терещенко С. Операції з давальницькою сировиною. *Вісник податкової служби України*. 2002. №27.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ВПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ПЕРВИННИХ ДОКУМЕНТІВ У БУХГАЛТЕРСЬКОМУ ОБЛІКУ

В умовах стрімкої цифрової трансформації економіки та зростаючої потреби у прозорості фінансової інформації питання впровадження електронних первинних документів у бухгалтерському обліку набуває особливої ваги. Цифровізація бізнес-процесів змінює підходи до організації обліку.

Сучасна практика демонструє зростання ролі електронного документообігу як одного з ключових інструментів підвищення ефективності, швидкості та безперервності облікових процесів [1, с. 127]. Перехід від паперових до електронних форм первинної документації дозволяє мінімізувати ризики втрати інформації, спростити процедури перевірки та узгодження даних, а також покращити внутрішній контроль. Електронні первинні документи забезпечують оперативність реєстрації господарських операцій, точність передачі даних та зручність їх зберігання і аналізу.

Попри очевидні переваги цифровізації документообігу, процес впровадження електронних первинних документів супроводжується низкою суттєвих проблем як технічного, так і організаційно-правового характеру. Однією з ключових проблем є забезпечення верифікації достовірності та автентичності електронного документа. На відміну від паперових носіїв, електронний формат вимагає застосування спеціальних засобів електронного підпису, криптографічного захисту та цифрових сертифікатів, які не завжди є уніфікованими або доступними для всіх суб'єктів господарювання. Це ускладнює перевірку первинних документів на відповідність вимогам законодавства та стандартам бухгалтерського обліку.

Ще однією проблемною сферою є забезпечення довготривалого зберігання електронних документів. У зв'язку зі стрімким розвитком інформаційних технологій та частими змінами у форматах зберігання, виникає ризик втрати доступу до даних через технічну застарілість програмного забезпечення, пошкодження носіїв або зміну платформ, на яких зберігаються документи. У цьому контексті особливого значення набуває створення ефективних механізмів архівації, резервного копіювання та міграції даних, які повинні гарантувати збереження інформації протягом усього нормативно визначеного терміну.

Крім того, використання хмарних сервісів для зберігання та обробки електронних первинних документів зумовлює певну залежність підприємств від зовнішніх постачальників цифрових послуг. Це створює додаткові ризики, пов'язані з доступом до інформації, контролем за її використанням, а також з дотриманням вимог законодавства щодо захисту персональних даних та комерційної таємниці. У випадку відсутності належного резервного копіювання або втрати доступу до хмарного середовища підприємство може опинитися у ситуації, що загрожує цілісності облікової інформації [2, с. 18].

Окремо слід виділити питання кібербезпеки, які є особливо актуальними в умовах віддаленої роботи фахівців з обліку і оподаткування. Використання незахищених каналів передачі даних, персональних пристроїв або недостатньо захищених інформаційних систем підвищує ризики несанкціонованого доступу, втручання в облікові дані та їхнього викривлення. Це вимагає від бухгалтерів технічної обізнаності і постійного дотримання внутрішніх політик безпеки інформації, що стає новим викликом для професійної компетентності у цифровому середовищі.

У сучасних умовах цифровізації обліку значну увагу привертає практика контролю з боку фіскальних органів щодо електронних первинних документів. Вимоги податкового законодавства України передбачають, що електронні документи мають юридичну силу за

умови їх належного оформлення, збереження у встановлений термін та можливості пред'явлення під час перевірок у форматі, придатному для ідентифікації та аналізу. Однак на практиці реалізація цих вимог стикається з низкою труднощів, що обумовлені як технічними, так і нормативними аспектами. Існує невизначеність у питанні доказовості електронних документів під час податкових спорів. Зокрема, податкові органи іноді ставлять під сумнів достовірність первинних електронних документів, що створює загрози для платників податків у разі відсутності паперових аналогів або недостатньої деталізації електронних записів.

Судова практика з даного питання залишається різномірною. У деяких випадках суди визнають електронні документи повноцінними доказами за умови дотримання технічних та правових вимог (наявність електронного підпису, підтвердження цілісності даних, належне зберігання тощо). В інших випадках суди стають на бік контролюючих органів, якщо сторона не змогла належним чином довести автентичність документа або надати його у прийнятному форматі. Це свідчить про необхідність подальшого нормативного уточнення процедур прийняття електронних документів як доказів.

У відповідь на зазначені виклики бізнес поступово формує власні практичні підходи до впровадження електронного документообігу. Одним із ключових елементів цих підходів є ретельний вибір програмного забезпечення. Основними критеріями при цьому виступають:

- відповідність законодавчим вимогам (використання сертифікованих засобів електронного підпису, наявність можливості архівації та формування журналів контролю);
- захищеність інформації (автентифікація користувачів, шифрування, резервне копіювання, контроль доступу);
- інтеграція з обліковими та управлінськими системами (автоматичне формування записів у системі бухгалтерського обліку, обмін даними з податковими органами тощо).

Одним із ключових напрямів розвитку є адаптація законодавчих та підзаконних актів до реальних умов функціонування бізнесу в цифровому середовищі. Важливим кроком на цьому шляху є впровадження єдиних національних стандартів електронного документообігу, які б забезпечували уніфікований підхід до структури, формату, збереження та обміну електронними документами.

Перехід до наскрізної цифровізації всіх облікових процесів як усередині підприємства, так і у взаємодії з контрагентами, виступає одним із пріоритетних стратегічних напрямів. Такий підхід передбачає заміну паперових носіїв цифровими аналогами і створення цілісних екосистем, у яких дані передаються автоматизовано, у режимі реального часу, із забезпеченням їхньої достовірності та цілісності. Це відкриває нові можливості для оперативного управління, аналітики, прогнозування та зниження ризиків.

Електронні первинні документи виступають ключовим елементом підвищення ефективності бухгалтерського обліку, управління та контролю. Водночас їхнє успішне впровадження вимагає комплексного підходу, який поєднує нормативну, технічну та організаційну складові. Основним викликом у цьому процесі є пошук балансу між технологічними можливостями, вимогами фіскального контролю, безпекою обробки даних та захистом прав учасників облікового процесу. Саме такий збалансований підхід забезпечить сталий розвиток електронного документообігу та його інтеграцію у загальну систему цифрової економіки.

Список використаних джерел

1. Фещенко Є. А., Ганбарова Д. Д. Особливості ведення електронного документообігу суб'єктами господарювання в сучасних умовах. *Молодий вчений*. 2023. № 2 (114). С. 127–133. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2023-2-114-24>
2. Хоча Н. В., Москаль Н. В. Перехід на електронний документообіг: перспективи та виклики. *Економіка. Фінанси. Право*. Київ, 2023. № 10. С. 17–20. DOI: <https://doi.org/10.37634/efp.2023.10.3>

РОЗВИТОК НОВОЇ ПАРАДИГМИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Розвиток автоматизованих систем, новітніх інформаційних технологій з формування, обробки та передачі інформації сприяє виробленню нової парадигми бухгалтерського обліку, яка б відображала не лише нові інформаційні запити широкого кола споживачів інформації, але й враховувала кардинальні зрушення у техніці ведення обліку.

В економічній літературі зустрічаються пропозиції багатьох науковців, якою має бути сучасна парадигма бухгалтерського обліку та які критерії мають бути у ній враховані.

Так, Корягін М. В., Куцик П. О. стверджують, що зараз відбувається парадигмальний зсув від четвертої до п'ятої парадигми. Основну відмінність останньої парадигми вони вбачають у необхідності більш повного задоволення користувачів нефінансовою інформацією. Орієнтація облікового процесу має бути спрямована на дослідження факторів формування вартості підприємства, що відповідає запитам власників, інвесторів та інших користувачів [1].

Голов С. Ф. вважає нову парадигму парадигмою глобального обліку, що об'єднує ідеї уніграфічної, камеральної, диграфічної парадигм, враховує досягнення суміжних галузей знань [2].

Кірейцев Г. Г. заявляє, що нова система бухгалтерського обліку будується виключно виходячи із потреб розвинених ринків як система інформаційного сервісу управління капіталом глобальних структур [3].

Більшість науковців до основних критеріальних ознак нової парадигми обліку відносять зміну певних методологічних основ обліку, системи оцінки та відображення в обліку нових ресурсів. Але основна увага концентрується на запитах користувачів обліково-звітної інформації (стейкхолдерів) та внутрішніх потребах підприємства, перетворенні обліку у повноцінний соціально-економічний інститут, який би виконував важливу роль у суспільному житті держави [4]. Тому основні чинники, що спонукають до потреби у визнанні та розгляді, а то й формуванні нової облікової парадигми, полягають у наступному:

- переході світової цивілізації до постіндустріальної інформаційної економіки, коли головним продуктом виробництва стає інформація, яка набуває ознак товару, стає об'єктом купівлі-продажу, у тому числі й інформація, що продукується в системі бухгалтерського обліку і звітності;

- перехід від теорії акціонерів до теорії зацікавлених осіб за принципом релевантності, коли обліково-звітна інформація має задовольняти потреби не лише акціонерів, учасників, тобто власників підприємства, але й широке коло інших користувачів: управлінський персонал, контрагентів, державні служби, громадськість як потенційних інвесторів, зацікавлених у розвитку соціальної та природоохоронної інфраструктури;

- немаловажним, а може й головним чинником стає запровадження в систему обліку нових комп'ютерно-комунікаційних технологій, що дозволяє глобалізувати облік, ставити нові цілі перед ним та охопити більше об'єктів, вносити суттєві корективи в методологію, техніку та організацію облікової роботи.

У табл. 1 подані вищезазначені та інші головні ознаки, що можуть служити основою для побудови та визнання нової парадигми бухгалтерського обліку на сучасному етапі суспільного розвитку.

Оцінюючи головні критеріальні ознаки, можна сказати, що згідно із запропонованою новою парадигмою розвитку бухгалтерського обліку розширеною метою і завданням обліку є забезпечення як фінансовою, так й нефінансовою інформацією не лише основних користувачів для здійснення управлінських дій, але й публічне розкриття суспільно значущої інформації для широкого загалу населення. Парадигмальні зміни характерні і для об'єктів та методів ведення облікової роботи.

Таблиця 1.

Головні критеріальні ознаки нової парадигми обліку

Структурні елементи	Нові критерії та ознаки
1	2
Мета обліку	• Забезпечення інформацією зацікавлених користувачів для управління соціально-економічними процесами на підприємстві і в суспільстві
Нові завдання обліку	• Перерозподіл ресурсів в економіці • Забезпечення збереження та зростання капіталу підприємства • Врахування, окрім фінансових, нефінансових критеріїв в оцінці вартості бізнесу
Нові об'єкти обліку	• Об'єкти нематеріального характеру: віртуальні активи, інтелектуальний, людський, організаційний, екологічний капітал • Інформаційні ресурси тощо
Методи (прийоми) обліку: • Документування • Інвентаризація • Оцінка, калькулювання • Рахунки, подвійний запис • Балансове узагальнення, звітність	➤ Бездокументна форма реєстрації фактів господарської діяльності з допомогою технічних засобів зчитування та фіксації інформації ➤ Перманентна інвентаризація з допомогою новітніх технічних засобів ➤ Оцінка активів, зобов'язань за справедливою (ринковою, дисконтованою) вартістю ➤ Групування інформації на рахунках бухгалтерського обліку з допомогою електронних інформаційно-програмних комплексів у файловому чи цифровому форматі ➤ Формування звітності в автоматичному режимі з уведенням до неї як фінансових, так й нефінансових показників (інтегрований звіт) ➤ Накопичення та зберігання облікових та звітних даних на цифрових носіях, сервісах, у хмарному середовищі, децентралізованих базах даних ➤ Передача обліково-звітної інформації за допомогою комп'ютерно-комунікаційних засобів відповідно до запитів користувачів
Організація обліку	• Варіативність в обліковій політиці підприємств та корпорацій • Дистанційні методи ведення облікової роботи та передачі інформації • Розгалужена система зберігання даних на віддалених сервісах, у хмарному середовищі, децентралізованих базах даних (блокчейн), цифровому просторі
Техніка обліку	• Інформаційно-комунікаційні технології, що базуються на сучасних засобах комп'ютерної та організаційної техніки, програмному забезпеченні, інтернет-технологіях
Користувачі інформації	• Внутрішні із запитом на інформацію управлінського характеру (управлінського обліку) • Зовнішні з різними інформаційними інтересами фінансового та нефінансового характеру: для контролю, інвестування, продовження партнерських стосунків та інше

Новими об'єктами є активи нематеріального характеру, інтелектуального капіталу, інформаційні ресурси. Серед важливих елементів методу бухгалтерського обліку слід виокремити бездокументну реєстрацію фактів господарської діяльності, перманентне проведення інвентаризації, оцінку активів та зобов'язань, переважно, за справедливою вартістю, формування інформації на рахунках і у звітності у цифровому форматі, велику варіативність облікової політики підприємства.

Список використаних джерел

1. Корягін М. В., Куцик П. О. Проблеми та перспективи розвитку бухгалтерської звітності: монографія. Київ: Інтерсервіс, 2016. 276 с.
2. Голов С. Ф. Бухгалтерський облік в Україні: аналіз стану та перспективи розвитку: монографія. К.: Центр учбової літератури, 2007. 453 с.
3. Кирейцев Г. Г. Глобализация экономики и унификация методологии бухгалтерского учета: Научный доклад. Изд. 2-е, перераб. и доп. Житомир: ЖГТУ, 2008. 76 с.
4. Жук В. Н. Основы институциональной теории бухгалтерского учета: монография. К.: Аграрная наука, 2013. 408 с.

АНАЛІЗ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ

Важливе значення в управлінні доходами і витратами підприємства має аналітичне забезпечення процесу формування фінансових результатів. Фінансові результати впливають на розвиток підприємства та характеризують показники ефективності його діяльності. Належне аналітичне забезпечення формування фінансових результатів служить інформаційним забезпеченням при прийнятті рішень щодо управління фінансовими результатами та системи ціноутворення, аналітичної оцінки фінансового стану підприємства.

Теоретико-методичні й практичні аспекти аналітичного забезпечення формування фінансових результатів підприємства досліджували автори навчально-методичної літератури з фінансового аналізу та аналізу господарської діяльності. Метою нашого дослідження є огляд методик аналізу фінансових результатів з точки зору відображення основних аспектів аналізу.

Проведемо порівняльний огляд методик аналізу фінансових результатів на основі підходів, які розкрито у навчальних посібниках із фінансового аналізу, авторами яких є науковці: Гаватюк Л.Г., Ковальчук Н.О., Єрміїчук Н.І. [1], Гайбура Ю.А. [2], Дропа Я.Б. [3], Кондратенко Н.О., Великих К.О. [4], Магопєць О.А., Шалімова Н.С., Черновол О.М. [5], Марусяк Н.Л. [6], Приймак С.В. [7], Трусова Н.В., Терещенко М.А. [8], Тютюнник Ю.М., Дорогань-Писаренко Л.О., Тютюнник С.В. [9].

У таблиці 1 наведемо результати наших досліджень в питанні розкриття елементів методики фінансових результатів зазначених авторів.

Таблиця 1 – Розкриття елементів методики аналізу фінансових результатів у навчальних посібниках з фінансового аналізу

Елементи методики аналізу фінансових результатів	Гаватюк Л.Г. та ін. [1]	Гайбура Ю.А. [2]	Дропа Я.Б. [3]	Кондратенко Н.О. та ін. [4]	Магопєць О.А. та ін. [5]	Марусяк Н.Л. [6]	Приймак С.В. [7]	Трусова Н.В. та ін. [8]	Тютюнник Ю.М. та ін. [9]	Всього
Мета аналізу	+	+		+				+	+	5
Завдання аналізу	+	+		+	+	+	+	+	+	8
Форми аналізу						+		+		2
Методи аналізу	+					+		+		3
Джерела інформації для проведення аналізу		+		+	+		+		+	5
Абсолютні показники фінансових результатів	+	+	+	+	+	+	+	+	+	9
Показники рентабельності	+	+		+		+		+	+	6
Факторний аналіз прибутку і рентабельності	+	+	+	+	+			+	+	7
Разом	6	6	2	6	4	5	3	7	6	x

Джерело: складено автором з використанням [1-9].

Отже, за даними таблиці, автори навчальних посібників з фінансового аналізу загалом комплексно розглядають методику аналізу фінансових результатів. Однак наше дослідження показало, що різні складові елементи методики, виділені нами, знаходять своє відображення не в усіх розглянутих джерелах навчально-методичної літератури.

Так, із восьми складових елементів методики аналізу фінансових результатів найбільше розглянули Трусова Н.В. і Терещенко М.А. (сім елементів), шість елементів висвітлено авторами

Гаватюк Л.Г., Ковальчук Н.О., Єрміїчук Н.І. [1], Гайбура Ю.А. [2], Кондратенко Н.О., Великих К.О. [4], Тютюнник Ю.М., Дорогань-Писаренко Л.О., Тютюнник С.В. [9]. Решта авторів розкривають від двох до п'яти елементів методики аналізу фінансових результатів.

Якщо проаналізувати таблицю в розрізі саме складових елементів методики аналізу фінансових результатів, то можна зазначити наступне:

- найбільша кількість авторів розглядає абсолютні показники фінансових результатів (100% джерел) і завдання аналізу фінансових результатів (вісім із дев'яти, або 88,9% джерел);
- значна кількість авторів розглядає факторний аналіз прибутку і рентабельності (сім із дев'яти, або 77,8% джерел) і показники рентабельності (шість із дев'яти, або 66,7% джерел);
- у п'яти джерелах приділяється увага меті аналізу та джерелам інформації для його проведення (п'ять із дев'яти, або 55,6% джерел);
- найменша кількість авторів розглядає форми аналізу фінансових результатів (два із дев'яти, або 22,2% джерел) і методи аналізу фінансових результатів (три із дев'яти, або 33,3% джерел).

Мету аналізу фінансових результатів науковці визначають наступним чином (таблиця 2).

Таблиця 2 – Підходи науковців до визначення мети аналізу фінансових результатів

Автори	Визначення	Ключові слова
Гаватюк Л.Г., Ковальчук Н.О., Єрміїчук Н.І.	«визначення результативності й ефективності господарської діяльності та загальної оцінки роботи підприємства, а також виявлення факторів, які впливають на фінансові результати для розробки системи заходів щодо підвищення ефективності діяльності підприємства» [1; 8]	Результативність, ефективність, оцінка, фактори впливу, підвищення ефективності
Трусова Н.В., Терещенко М.А.		
Гайбура Ю.А.	«об'єктивна оцінка та виявлення резервів подальшого підвищення ефективності управління цими показниками фінансового результату діяльності підприємства» [2]	Оцінка, резерви, підвищення ефективності, управління показниками
Кондратенко Н.О., Великих К.О.	«визначення повноти та якості отримання прибутку, оцінювання динаміки абсолютних і відносних показників, з'ясування спрямованості, рівня та частки впливу окремих факторів на зміну фінансових результатів і рентабельності, виявлення й оцінювання можливих резервів їх зростання» [4; 9]	Повнота та якість отримання прибутку, оцінка динаміки, фактори впливу, рентабельність, резерви зростання прибутку і рентабельності
Тютюнник Ю.М., Дорогань-Писаренко Л.О., Тютюнник С.В.		

Джерело: складено автором з використанням [1; 2; 4; 8; 9].

Аналізуючи дані таблиці, можемо зазначити, що незважаючи на різні формулювання мети аналізу фінансових результатів, вчені акцентують увагу на таких важливих аспектах, як результативність, прибуток, оцінка, динаміка, ефективність, фактори впливу на прибуток і рентабельність, управління показниками фінансових результатів, резерви підвищення ефективності діяльності підприємства. На нашу думку, саме ці поняття у комплексі й формують мету аналізу фінансових результатів.

Список використаних джерел

1. Гаватюк Л.Г., Ковальчук Н.О., Єрміїчук Н.І. Фінансовий аналіз: навч. посіб. Чернівці: ЧНУ ім. Юрія Федьковича: Рута, 2019. 336 с.
2. Гайбура Ю.А. Фінансовий аналіз: навч. посіб. Кам'янець-Подільський: ПДАТУ, 2021. 176 с.
3. Дропа Я.Б. Фінансовий аналіз: практикум. Львів: видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2021. 179 с.
4. Кондратенко Н.О., Великих К.О. Фінансовий аналіз: конспект лекцій. Харків: ХНУМГ ім. Бекетова, 2020. 166 с.
5. Магопєць О.А., Шалімова Н.С., Черновол О.М. Фінансовий аналіз: навч. посіб. Вид. 2-ге, виправл. І доповн. Кропивницький: ЦНТУ, 2022. 230 с.
6. Марусяк Н.Л. Фінансовий аналіз: навч. посіб. Чернівці: ЧНУ: Рута, 2020. 171 с.
7. Приймак С.В. Фінансовий аналіз. Практикум: навч. посіб. Львів, 2021. 264 с.
8. Трусова Н.В., Терещенко М.А. Фінансовий аналіз підприємства: методика та практика: навч. посіб. 2-ге вид. Мелітополь: Видавничий будинок Мелітопольської друкарні. 2019. 272 с.
9. Тютюнник Ю.М., Дорогань-Писаренко Л.О., Тютюнник С.В. Фінансовий аналіз: навч. посіб. Полтава: Видавництво ПП «Астроя», 2020. Ч1. 434 с.

НЕМАТЕРІАЛЬНІ АКТИВИ: ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ АУДИТУ

Для забезпечення ефективного функціонування підприємства все більшого значення набувають нематеріальні активи, які є формою реалізації знань та дозволяють підприємству не лише ефективно функціонувати, а й розвиватися. Нематеріальні активи є специфічним об'єктом управління, завдяки їм на підприємстві створюються умови, необхідні для забезпечення і підвищення ефективності діяльності.

Методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про нематеріальні активи і розкриття інформації про них у фінансовій звітності визначені Національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку №8 «Нематеріальні активи» [2]. Зазначений стандарт бухгалтерського обліку таким чином визначає нематеріальні активи: «Нематеріальний актив – немонетарний актив, який не має матеріальної форми та може бути ідентифікований» [2].

Оскільки кількість операцій з нематеріальними активами на вітчизняних підприємствах незначна, аудит доцільно проводити суцільним способом. Перед безпосереднім здійсненням перевірки повинна бути укладена домовленість із замовником та розроблена програма проведення аудиту нематеріальних активів.

Послідовність проведення аудиту можна розділити на декілька етапів.

На першому етапі перевіряють політику щодо обліку нематеріальних активів. Зміст та спрямованість облікової політики підприємства розкриваються в наказі про облікову політику, що дає змогу організувати ведення бухгалтерського обліку нематеріальних активів таким чином, щоб максимально впливати на фінансові результати діяльності підприємства.

Зокрема, в обліковій політиці має бути розкрито питання щодо оцінки, методів і термінів нарахування амортизації, а також відображення нематеріальних активів на рахунках бухгалтерського обліку.

При цьому слід враховувати взаємозв'язок чинників, які визначають вибір елементів облікової політики щодо нематеріальних активів, розділяючи їх на чинники зовнішнього та внутрішнього середовища.

Зокрема, до чинників зовнішнього середовища автори Мельничук М.О. та Криштопець Ю.М. відносять наступні:

1. Нормативно-правове регулювання операцій з нематеріальними активами.
2. Рівень інноваційних технологій на ринках.
3. Вартість об'єктів нематеріальних активів.
4. Активний ринок щодо об'єктів нематеріальних активів.
5. Державна політика у сфері користування природними ресурсами [1].

Відповідно, на рівні підприємства на вибір елементів облікової політики щодо нематеріальних активів впливають такі фактори:

1. Застосування ПСБО чи МСФЗ.
2. Рівень автоматизації.
3. Види нематеріальних активів, які входять чи не входять до складу майна підприємства.
4. Рівень інноваційних технологій, які використовує підприємство.
5. Політика підприємства щодо амортизації нематеріальних активів.
6. Методи оцінки об'єктів нематеріальних активів.
7. Людський капітал, навчання персоналу.
8. Економічна безпека.

9. Іміджеві заходи.

10. Генерування гудвілу [1].

На другому етапі аудитор перевіряє реєстрацію в бухгалтерському обліку об'єктів, які належать до нематеріальних активів, а також їх відповідність ознакам.

Відповідно до Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку №8 «Нематеріальні активи» розрізняють шість груп нематеріальних активів:

- права користування природними ресурсами;
- права користування майном;
- права на комерційні позначення;
- права на об'єкти промислової власності;
- авторське право та суміжні з ним права;
- інші нематеріальні активи.

Характерними ознаками цього виду активів є:

- відсутність матеріальної форми;
- використання впродовж тривалого терміну;
- невизначеність в отриманні прибутку в майбутні періоди;
- здатність приносити економічну вигоду підприємству.

На третьому етапі перевіряються результати відображення інвентаризації нематеріальних активів на кореспондуючих рахунках, а також досліджуються результати інвентаризації.

При інвентаризації нематеріальних активів перевіряють: наявність супровідних документів, що підтверджують права підприємства на їх використання; правильність і своєчасність відображення нематеріальних активів в обліку.

На четвертому етапі перевіряють правильність оцінки нематеріальних активів. Оцінку визначають, виходячи з вартості відповідно до договору і порядку включення витрат на доведення їх до стану, придатного до використання в запланованих цілях. При цьому аудитор повинен визначити порядок формування первісної вартості. Проблемним питанням у частині оцінки є оцінка самостійно створених підприємством нематеріальних активів, тому потрібно розподілити витрати на дослідження і розробки на витрати періоду або до вартості новоствореного об'єкта.

На п'ятому етапі здійснюється перевірка правильності заповнення первинних документів щодо руху нематеріальних активів: авторські та ліцензійні договори; договори про передавання ноу-хау, науково-дослідні та дослідно-конструкторські розробки; установчі договори; ліцензії; свідоцтва тощо.

На шостому етапі аудитор перевіряє правильність та порядок нарахування амортизації по нематеріальних активах і відображення їх в бухгалтерському обліку.

На сьомому етапі перевіряється правильність складання кореспонденції рахунків по руху нематеріальних активів.

Восьмий етап є етапом перевірки тотожності:

- показників звітних форм по нематеріальних активах;
- даних звітності та Головної книги;
- показників Головної книги і регістрів синтетичного і аналітичного обліку.

На основі зібраної в процесі перевірки інформації щодо нематеріальних активів аудитор формує відповідний розділ завершального аудиторського висновку, вказує виявлені порушення.

Список використаних джерел

1. Мельничук М.О., Криштопець Ю.М. Обліково-аналітичне забезпечення управління нематеріальними активами підприємства. *Бізнес-Інформ*. 2020. №10. С. 286-293.
2. Нематеріальні активи: Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8, затв. Наказом Міністерства фінансів України № 242 від 18.10.1999. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0750-99#Text> (дата звернення: 19.01.2025).

Нужна Оксана,
завідувач кафедри обліку і аудиту, доцент,
Луцький національний технічний університет,

Савчук Олександр
здобувач освіти спеціальності 071 Облік і оподаткування,
Луцький національний технічний університет

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ФІНАНСОВОГО АНАЛІЗУ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ПІДПРИЄМСТВА

Фінансовий стан підприємства – це показник його фінансової конкурентоспроможності, тобто кредитоспроможності, платоспроможності, виконання зобов'язань перед державою та іншими підприємствами.

Головне завдання аналізу – своєчасно виявити й усунути недоліки у фінансовій діяльності, знайти управлінські рішення для поліпшення фінансового стану підприємства та його платоспроможності.

Звідси випливають і основні напрямки аналізу фінансового стану:

- вивчення причин, які негативно чи позитивно позначаються на фінансовому стані;
- підготовка проектів управлінських рішень щодо підвищення фінансової стабільності та платоспроможності підприємства;
- розробка заходів для оптимізації структури фінансових ресурсів і їх ефективного використання.

Завдання аналізу фінансового стану можуть бути різними залежно від цілей аналізу і специфіки підприємства.

Важливим напрямком аналізу фінансового стану підприємства є аналіз пасивів (джерел фінансових ресурсів), до складу яких входять зобов'язання або ж позиковий (залучений) капітал.

Підприємство покриває потребу у своїх активах за рахунок власного і позикового капіталу, які визначають його пасиви. Пасив показує, звідки взяли кошти і кому підприємство за них зобов'язане.

«Метою аналізу джерел фінансування є оцінка фінансового ризику підприємства» [5].

Основні завдання аналізу пасивів (капіталу, джерел фінансування) підприємства:

- «аналіз обсягу і динаміки капіталу підприємства;
- аналіз структури капіталу та її зміни в оцінках до зміни фінансового стану;
- аналіз складу та структурних змін власного і позикового (довгострокового і короткострокового) капіталу;
- оцінка зміни структурних змін джерел фінансування на показники фінансової стійкості та платоспроможності;
- пошук резервів збільшення капіталу, підвищення його віддачі та зміцнення фінансової стійкості підприємства» [5].

Позиковий капітал – це правові та господарські зобов'язання підприємства перед третіми особами.

Призначення позикового капіталу – покриття тимчасової потреби підприємства в коштах.

Використання позикового капіталу дозволяє суттєво розширити обсяги господарської діяльності, забезпечити більш ефективне використання власного капіталу, прискорити формування різних фінансових фондів і в результаті – підвищити ринкову вартість підприємства.

Відповідно до балансу, до складу позикового капіталу входять довгострокові і поточні зобов'язання та забезпечення.

«Аналіз позикового капіталу вирішує такі завдання:

- виявлення основних джерел формування позикового капіталу;

- визначення впливу змін у складі та обсягах позикового капіталу на фінансову стійкість підприємства;
- визначення пріоритетності погашення зобов'язань підприємства у разі його ліквідації» [5].

Основними методами аналізу фінансового стану, які широко застосовуються в практиці господарської діяльності підприємств, є:

- горизонтальний аналіз – у процесі аналізу визначають абсолютні і відносні зміни величин різних статей балансу за звітний період;
- вертикальний аналіз – розрахунок питомої ваги окремих статей у загальній валюті балансу, тобто визначення структури статей активу і пасиву на звітну дату;
- трендовий аналіз – порівняння кожної позиції звітності з попередніми періодами і визначення тренду, тобто основної тенденції динаміки показника, очищеної від випадкових впливів і індивідуальних особливостей окремих періодів. За допомогою тренду формують можливі значення показників у майбутньому, а отже ведеться перспективний прогностичний аналіз;
- коефіцієнтний аналіз – з його допомогою вивчають рівень і динаміку відносних показників фінансового стану, які розраховуються як відношення величин балансових статей чи інших абсолютних показників, що їх можна одержати на основі звітності. Ці коефіцієнти порівнюються з базовими даними;
- факторний аналіз – застосовується для виявлення причин зміни абсолютних і відносних фінансових показників, а також для розрахунку впливу причин (факторів) на зміну фінансового показника, що його аналізують;
- порівняльний (просторовий) аналіз – це як внутрішньогосподарський аналіз зведених показників звітності за окремими показниками фірми, дочірніх фірм, підрозділів, цехів, так і міжгосподарський аналіз показників даної фірми з показниками конкурентів, із середньо галузевими і середніми господарськими даними.

Аналізуючи позиковий капітал, оцінюють зміну його обсягу (динаміку) і структури. Аналіз структури позикового капіталу дає можливість оцінити ризик втрати фінансової стійкості підприємства. Переважання поточних зобов'язань у структурі позикового капіталу є негативним фактом, що характеризує погіршення структури балансу й підвищення ризику втрати фінансової стійкості. Переважання довгострокових зобов'язань у структурі позикового капіталу є позитивним фактом, що характеризує формування більш стійкої структури балансу й зменшення ризику витрати фінансової стійкості.

Відсутність у джерелах фінансування довгострокових кредитів може пояснюватись або не вигідністю їх залучення, або недовірою банків до кредитоспроможності підприємства.

Відсутність у джерелах фінансування короткострокових кредитів слід дослідити особливо ретельно, оскільки це один з чинників зниження рентабельності власного капіталу (за наявності об'єктів кредитування та допустимих форм отримання кредитів).

Якщо ціна банківських кредитів нижча порівняно з рентабельністю вкладання власного капіталу в активні операції підприємства, використання позикового капіталу є раціональним, оскільки забезпечує збільшення норми прибутку на вкладний капітал (ефект фінансового важеля).

Якість аналізу залежить від застосованої методики, достовірності даних фінансової звітності, а також від компетенції керівника, який приймає управлінські рішення.

Список використаних джерел

1. Кондратенко Н.О., Великих К.О. Фінансовий аналіз: конспект лекцій. Харків: ХНУМГ ім. Бекетова, 2020. 166 с.
2. Марусяк Н.Л. Фінансовий аналіз: навч. посіб. Чернівці: ЧНУ: Рута, 2020. 171 с.
3. Приймак С.В. Фінансовий аналіз. Практикум: навч. посіб. Львів, 2021. 264 с.
4. Тютюнник Ю.М., Дорогань-Писаренко Л.О., Тютюнник С.В. Фінансовий аналіз: навч. посіб. Полтава: Видавництво ПП «Астра», 2020. 434 с.
5. Школьник І.О., Боярко І.М., Дейнека О.В. та ін. Фінансовий аналіз: навч. посіб. К.: ЦУЛ, 2016. 368 с.

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ БІОЛОГІЧНИХ АКТИВІВ ТВАРИННИЦТВА: ДОКУМЕНТАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Відповідно до Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 30 «Біологічні активи», поточні біологічні активи – це біологічні активи, здатні давати сільськогосподарську продукцію та/або додаткові біологічні активи, приносити в інший спосіб економічні вигоди протягом періоду, що не перевищує 12 місяців, а також тварини на вирощуванні та відгодівлі [1].

Основними завданнями організації обліку поточних біологічних активів тваринництва на сільськогосподарських підприємствах є: постійне забезпечення керівників і спеціалістів оперативною інформацією про наявність поголів'я тварин; своєчасне та правильне оформлення документами операцій та забезпечення достовірних даних про всі зміни; контроль за збереженням тварин у місцях їх утримання і на всіх етапах їх руху; правильне обчислення первісної вартості тварин при їх надходженні та вибутті.

Документи мають юридичне значення як письмові докази здійснення господарських операцій. Порядок документального оформлення господарських операцій регламентується Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» №996-ХХV від 16.07.1999 р. [3], Положенням про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку №88 від 24.05.1995 р. [44] та іншими нормативними документами.

Первинні документи на сільськогосподарських підприємствах виступають підставою для обліку операцій з надходження, переміщення та вибуття поточних біологічних активів тваринництва. На сьогодні, наказом Міністерства аграрної політики України «Методичні рекомендації щодо застосування спеціалізованих форм первинних документів з обліку довгострокових та поточних біологічних активів у сільськогосподарських підприємствах» №73 від 21.02.2008. р., затверджено типові форми первинного обліку біологічних активів [2]. Розглянемо основні з них.

Акт на оприбуткування приплоду тварин (форма №ПБАСГ-3) застосовується на господарстві для аналізу оформлення отриманого на фермі приплоду тварин: телят, поросят, ягнят, лошат та ін. Акт складається у двох примірниках завідувачем ферми у день отримання приплоду окремо за кожним видом тварин. В акті вказується прізвище, ім'я та по батькові працівника, за яким закріплено тварин, кличка або номер матки, кількість голів і маса отриманого приплоду, присвоєні їм інвентарні номери, грошова оцінка отриманого приплоду, підписи осіб, які підтвердили отримання приплоду. Окремо фіксуються мертвнонароджені тварини. Акт є підставою для нарахування заробітної плати працівникам ферми.

Акт на вихід і сортування добового молодняку птиці (форма №ПСАСГ-5) – застосовується на сільськогосподарських підприємствах для аналізу у спеціальних птахівницьких господарствах і на птахофабриках для оприбуткування виведеного поголів'я молодняку (для приймання отриманих пташенят у результаті інкубації). Акт складається начальником цеху інкубації у день виведення пташенят. Виходячи з кількості закладених на інкубацію 332 яєць і виведених пташенят визначається відсоток виходу пташенят. Акт підписується керівником структурного підрозділу, зоотехніком, старшим оператором.

Акт на вибуття поточних біологічних активів тваринництва (забій, прирізка, падіж) (форма №ПБАСГ-6) складається у день вибуття поточних біологічних активів комісією у складі зоотехніка, ветеринарного лікаря, завідувача ферми та особи, за якою закріплені тварини. Акт затверджується підписом керівника та матеріально відповідальної особи, яка приймає продукцію від забою.

Обліковий лист забою та падежу худоби (форма №ПАСГ-8) – застосовується у господарстві для аналізу використання в спеціалізованих свинарських комплексах. Він включає три розділи: I «Забій», II «Вихід продукції», III «Падіж». Обліковий лист складається у двох примірниках, підписується керівником структурного підрозділу та головним ветеринарним лікарем. Дані про отримання на склад продукції від забою підписується комірником, який прийняв цю продукцію.

Акт на переведення тварин з групи в групу в межах поточних біологічних активів (форма №ПБАСГ-9) на сільськогосподарських підприємствах складає зоотехнік або завідувач ферми у день переведення тварин і птиці з однієї групи до іншої, відлучення молодняку звірів і кролів. У ньому вказуються всі необхідні реквізити з їх обліку. Акти підписуються керівником структурного підрозділу, завідувачем ферми підприємства.

Відомість зважування тварин (форма №ПБАСГ-10) застосовується для аналізу визначення фактичної живої маси тварин, яка в процесі вирощування або відгодівлі тварин збільшується. Основною продукцією, яку отримують від молодняку на вирощуванні і відгодівлі є приріст живої маси. Для того, щоб його визначити, тварин зважують, результати записують у Відомість, яку складає зоотехнік при щомісячних, періодичних і вибіркових зважуваннях тварин при визначенні приросту живої маси, а також у випадках надходження і вибуття тварин за видами та обліковими групами. Відомість підписує зоотехнік, бригадир і працівник, за яким закріплено худобу.

Розрахунок визначення приросту (форма №ПАСГ-11) – застосовується для аналізу визначення приросту живої маси тварин з урахуванням руху поголів'я. Розрахунок складається завідувачем ферми 333 щомісяця в цілому за фермою та обліковими групами тварин на підставі даних Відомості (форма №ПАСГ-10). Розрахунок передається до бухгалтерії і служить підставою для оприбуткування отриманого приросту живої маси і нарахування заробітної плати працівникам тваринництва.

Книга обліку руху тварин і птиці на фермі (форма №ПАСГ-12) призначена для щоденного обліку руху тварин і птиці на кожній тваринницькій фермі. Книгу веде завідувач ферми за обліковими статевовіковими групами тварин і птиці за кількістю голів, живою масою і приростом. Після запису всіх даних первинних документів за місяць підраховують підсумки з руху тварин і залишок на початок наступного місяця, які відображаються у кількісних показниках (головах, кілограмах живої маси). Підсумкові дані Книги є підставою для складання Звіту про рух тварин і птиці на фермі.

Звіт про рух тварин і птиці на фермі (форма №ПАСГ-13) застосовується для узагальнення даних, що відображають наявність та рух тварин і птиці на фермі за звітний період, складається щомісячно завідувачем ферми у двох примірниках. У Звіті вказують за кожною обліковою групою наявність тварин та їх живу масу на початок місяця, рух за місяць і залишок на кінець звітного місяця. Дані Звіту за основними показниками в бухгалтерії звіряють: кількість кормо-днів повинна відповідати даним у Відомості витрат кормів; приріст живої маси – Розрахунку приросту живої ваги; приплід тварин – даним Актів на оприбуткування приплоду тощо.

Разом з тим, для обліку поточних біологічних активів тваринництва використовуються й інші первинні документи, зокрема товарно-транспортні накладні; рахунки-фактури; накладні.

Список використаних джерел

1. Біологічні активи: Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 30, затв. наказом МФУ від 18.11.2005р. №790. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1456-05#Text> (дата звернення: 09.02.2025).
2. Методичні рекомендації щодо застосування спеціалізованих форм первинних документів з обліку довгострокових та поточних біологічних активів, затв. наказом Міністерства аграрної політики України від 21.02.2008р. №73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0073555-08> (дата звернення 25.10.2019 р.).
3. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 №996-XIV (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (дата звернення: 09.02.2025).
4. Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку: затв. наказом МФУ від 24.05.1995 р. №88. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0168-95> (дата звернення 09.02.2025).

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ЛЕГКОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Важливою умовою безперервного виробничого процесу є наявність оборотних активів у матеріальній формі (запасів), зокрема виробничих запасів (у вигляді предметів праці та частини засобів праці (матеріальні та швидкозношувані предмети). До виробничих запасів відносять сировину, матеріали, купівельні напівфабрикати та комплектуючі вироби, паливо, тара і тарні матеріали, будівельні матеріали, матеріали, передані в переробку, запасні частини, матеріали сільськогосподарського призначення, інші матеріали. На склад і структуру виробничих запасів впливають галузеві і технологічні особливості виробництва продукції.

Рациональне використання матеріальних цінностей, в тому числі й виробничих запасів, дозволяє суттєво зменшити собівартість, а отже і ціну продукції, що дає змогу підприємству краще конкурувати на ринку.

Обліковий підрозділ підприємств легкої промисловості тісно пов'язаний з усіма іншими підрозділами. Зокрема, бухгалтерія отримує від інших відділів необхідну для ведення бухгалтерського обліку та здійснення контролю документацію і надає їм економічну інформацію, здійснюючи безпосередній вплив на виконання плану постачання, виробництва та збуту продукції, рентабельність й інші економічні показники діяльності підприємства.

Головними факторами правильної організації обліку запасів є:

- раціональна організація складського господарства;
- розробка номенклатури запасів;
- наявність інструкції з обліку виробничих запасів;
- правильне групування (класифікація) запасів;
- розробка норм витрачання запасів.

Для узагальнення інформації про наявність і рух належних підприємству запасів сировини і матеріалів (у тому числі сировина й матеріали, які є в дорозі та в переробці), будівельних матеріалів, запасних частин, матеріалів сільськогосподарського призначення, палива, тари й тарних матеріалів, відходів основного виробництва призначено рахунок 20 «Виробничі запаси».

За дебетом рахунка 20 «Виробничі запаси» відображаються надходження запасів на підприємство, їх дооцінка, за кредитом – витрачання на виробництво (експлуатацію, будівництво), переробку, відпуск (передачу) на сторону, уцінка [2].

За допомогою синтетичного обліку неможливо контролювати наявність та рух кожного виду товарно-виробничих запасів. Для отримання деталізованої інформації, необхідної для управління запасами за їх окремими видами та процесами, організовується аналітичний облік. Деталізація аналітичного обліку виробничих запасів обумовлена таким чинниками:

- по-перше, наявністю великої кількості складів для їх зберігання;
- по-друге, значною їх номенклатурою;
- по-третє, складною організаційною та виробничою структурами підприємства тощо.

Підприємство відкриває аналітичні рахунки залежно від потреби в кількості, необхідній для управління виробництвом.

Найбільш типовими розрізами аналітики можуть виступати наступні:

- склади;
- комори;
- матеріально відповідальні особи;
- групи запасів;
- види діяльності тощо.

Основними завданнями внутрішнього контролю операцій із запасами є:

- перевірка організації складського господарства, стану збереження запасів;
- встановлення законності проведених операцій з запасами;
- визначення правильності віднесення витрат до складу собівартості з виробництва і реалізації продукції;
- перевірка дотримання норм витрат матеріалів, сировини і палива;
- перевірка правильності і ефективності використання запасів;
- перевірка нормативів запасів;
- перевірка дотримання правил витрачання запасів;
- оцінка системи внутрішнього контролю за використанням запасів у виробництві;
- перевірка правильності реалізації надлишків запасів; перевірка правильності формування собівартості продукції за об'єктами калькуляції витрат;
- визначення правильності синтетичного і аналітичного обліку витрат на виробництво і реалізацію продукції, які включаються у собівартість;
- перевірка дотримання підприємствами податкового законодавства щодо операцій, пов'язаних з формуванням собівартості продукції;
- оцінка повноти і правильності відображення господарських операцій з запасами в бухгалтерському обліку і звітності.

Важливим засобом контролю за збереженням матеріальних цінностей є проведення інвентаризації. Інвентаризація виконує наступні основні завдання:

- здійснює контроль за збереженням товарно-матеріальних цінностей, грошових коштів та розрахунків;
- викриває неліквідні, застарілі матеріальні цінності;
- здійснює перевірку виконання правил збереження матеріальних цінностей;
- виконує перевірку реальних сум, які відображені у статтях бухгалтерського балансу;
- встановлює надлишки або нестачі цінностей і їх регулювання та відображення в бухгалтерському обліку.

Інвентаризація матеріальних цінностей проводиться спеціально створеною комісією за наказом керівника з обов'язковим включенням до неї головного бухгалтера. Очолює інвентаризаційну комісію (постійно діючу) керівник підприємства або його заступник.

Проведення інвентаризації визначається планом, затвердженим керівником підприємства і головним бухгалтером. Проте є випадки, у яких інвентаризація проводиться обов'язково:

- перед складанням річного звіту;
- при зміні матеріально відповідальних осіб;
- при виявленні фактів крадіжок, зловживань, псування цінностей;
- при ліквідації підприємства або його структурного підрозділу;
- після катастрофи, стихійного лиха тощо;
- за рішенням слідчих та судових органів.

За нестачу матеріальних цінностей працівники несуть повну матеріальну відповідальність перед підприємством.

Список використаних джерел

1. Запаси: Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9, затв. наказом МФУ від 20.10.99р. №246. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99#Text> (дата звернення: 25.02.2025).
2. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій від 30.11.1999 р. №291 URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text> (дата звернення 25.02.2025).
3. Мелень О.В. Організація бухгалтерського обліку: конспект лекцій. Харків: Видавництво Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут», 2024. 62 с.
4. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 №996-XIV (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (дата звернення: 25.02.2025).

Ожема Сергій,
к. е. н., доцент кафедри інформаційних технологій та туризму,
Луцький інститут розвитку людини Університету «Україна».

Угренюк Вадим,
здобувач освіти спеціальності Туризм,
Луцький інститут розвитку людини Університету «Україна»

АНАЛІЗ ЕКОНОМІЧНИХ НАСЛІДКІВ СТРАТЕГІЇ ТУРИЗМУ В ШВЕЦІЇ

Туризм відіграє значну роль в економіці Швеції, роблячи свій внесок у ВВП, зайнятість та регіональний розвиток. Ось ключові економічні наслідки:

1. Внесок у ВВП:

- туризм становить приблизно 2,6% ВВП Швеції, хоча цей показник коливається залежно від світових тенденцій у сфері подорожей;
- у 2022 році Швеція отримала близько 8,96 мільярда доларів США від туризму, що становить 1,5% її ВВП.

2. Створення робочих місць:

- туристичний сектор підтримує понад 101000 робочих місць, що дорівнює 94 303 штатним посадам;
- багато робочих місць розташовані в секторах гостинності, транспорту та культури, що приносить користь як міським, так і сільським районам;

3. Дохід від міжнародного туризму:

- у 2022 році Швеція відвідала 6,63 мільйона іноземних туристів;
- у 2021 році міжнародний туризм приніс 57 мільярдів шведських крон, що становить 23% від загальних витрат на туризм.

4. Зростання внутрішнього туризму:

- внутрішній туризм зріс, особливо у сільській місцевості, причому 86% від загальної кількості туристичних ночей були внутрішніми у 2021 році;
- цей зсув підтримує місцевий бізнес та зменшує залежність від іноземних відвідувачів.

5. Регіональний економічний розвиток:

- популярні напрямки, такі як Стокгольм та Гетеборг, збільшують доходи від туризму, але менші міста отримують вигоду від екотуризму та туризму культурної спадщини;
- урядові ініціативи сприяють сталому туризму, забезпечуючи довгострокові економічні вигоди [2].

Робота над розробкою десятирічної Національної туристичної стратегії, а також стратегій сталого туризму та зростаючої туристичної галузі, включала співпрацю між Міністерствами підприємництва та інновацій, довкілля, інфраструктури, культури, освіти, праці, закордонних справ та фінансів, а також співпрацю із зацікавленими сторонами галузі.

Стратегія, започаткована у 2021 році, базується на огляді національної туристичної політики від 2017 року та результатах широких консультацій, відкритих для всіх зацікавлених сторін. Вона охоплює такі стратегічні сфери: підприємництво, робочі місця та навички, знання та інновації, доступність, а також маркетинг та комунікації. Стратегія також включає горизонтальні перспективи сталого розвитку, цифровізації, місцевої взаємодії.

Стратегія підтримує мету національної туристичної політики: мати сталий туризм зі сталим та конкурентоспроможним туристичним сектором, який зростає та сприяє зайнятості та привабливим місцям для відвідувачів, мешканців, компаній та інвестицій по всій країні.

Стратегія визначає бажані орієнтири розвитку шведського туристичного сектору на десятирічну перспективу у всіх ключових напрямках. Вона розроблена у відповідності з цілями Плану дій до 2030 року, Цілями сталого розвитку ООН та кліматичною політикою країни.

Враховуючи комплексну структуру туристичної індустрії, яка об'єднує різні сектори економіки та тісно взаємодіє з численними державними та неурядовими інституціями, перехід до конкурентоздатної, декарбонізованої та циркулярної економічної моделі вимагає консолідації зусиль широкого кола стейкхолдерів. Це передбачає координацію між різними напрямками державної політики та всіма ланками системи [1].

Стратегічні цілі розвитку туризму в Швеції спрямовані на створення конкурентоспроможної, стабільної та інноваційної галузі, яка поєднує економічний розвиток із соціальною відповідальністю та екологічною стійкістю. Основний акцент робиться на підтримку підприємництва через спрощення регуляторних процедур, стимулювання стартапів і цифровізацію бізнес-процесів.

Важливим напрямком є розвиток людського капіталу – підвищення кваліфікації працівників, залучення молоді до туристичної сфери та створення якісних робочих місць. Окрема увага приділяється інноваціям, включаючи впровадження штучного інтелекту, аналітики даних і розумних технологій для покращення туристичного досвіду. Доступність розглядається в комплексі – від транспортної інфраструктури до створення умов для маломобільних груп населення. Маркетингова стратегія ґрунтується на просуванні Швеції як лідера сталого туризму, з акцентом на унікальні природні ландшафти, культурну спадщину та сучасні міські простори.

Отже, ключовим пріоритетом є сталий розвиток, що передбачає поєднання економічного зростання з екологічною відповідальністю. Швеція прагне стати одним із перших вуглецево-нейтральних туристичних напрямків через зниження викидів, використання відновлювальної енергії та розвиток екотуризму. Цифровізація розглядається як інструмент для підвищення ефективності галузі – від систем онлайн-бронювання до персоналізованих туристичних рішень.

Регіональний розвиток будується на принципах балансу між урбанізованими центрами та сільськими територіями, збереженні культурної автентичності та підтримці місцевих спільнот. Стратегія передбачає тісну міжвідомчу співпрацю та партнерство між державою, бізнесом і громадськістю для досягнення спільних цілей, узгоджених із глобальними пріоритетами, зокрема Цілями сталого розвитку ООН та європейською кліматичною політикою.

Успіх стратегії залежить від ефективної координації між державними органами, бізнесом та місцевими громадами. Впровадження цифрових рішень (AI-чатботи, єдина платформа бронювання) суттєво підвищить конкурентоспроможність туристичного продукту. Паралельно розвиток місцевого туризму через підтримку фестивалів, реставрацію пам'яток та залучення місцевих жителів створить умови для збалансованого розвитку регіонів. Ключовим фактором стане системна комунікаційна політика, спрямована на просування регіону як інноваційного та екологічно відповідального напрямку.

Список використаних джерел

1. OECD Tourism Trends and Policies 2022. URL: https://www.oecd.org/en/publications/oecd-tourism-trends-and-policies-2022_a8dd3019-en/full-report/sweden_a8250d7a.html
2. Tourism in Sweden. URL: <https://www.worlddata.info/europe/sweden/tourism.php>

ОЦІНКА ЛІКВІДНОСТІ БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ НА ОСНОВІ ДАНИХ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

Платоспроможність будівельних підприємств є одним з основних показників фінансової стійкості суб'єктів господарювання та здатності їх виконувати боргові зобов'язання перед контрагентами. Оскільки будівельна галузь характеризується значним рівнем фінансових ризиків, оцінка платоспроможності набуває особливої актуальності для забезпечення стабільного функціонування бізнесу та підвищення ділової активності.

Платоспроможність визначається як здатність підприємства своєчасно та в повному обсязі погашати свої зобов'язання. Платоспроможність і ліквідність є взаємопов'язаними поняттями. Ліквідність відображає спроможність підприємства швидко перетворювати свої активи в грошові кошти для покриття поточних зобов'язань. Платоспроможність, у свою чергу, характеризує загальну здатність суб'єкта господарювання розраховуватися за всіма своїми зобов'язаннями – як короткостроковими, так і довгостроковими. У зв'язку з цим для повної оцінки фінансової стійкості необхідно враховувати і структуру зобов'язань, і ефективність використання ресурсів.

Основним і найбільш надійним джерелом інформації для оцінки ліквідності є фінансова звітність. Головну роль при цьому відіграє Баланс (Звіт про фінансовий стан) [1], який містить інформацію про наявні ресурси підприємства та його боргові зобов'язання на відповідну звітну дату.

В науковій літературі, як правило, виділяють такі основні показники для оцінки ліквідності: коефіцієнт поточної ліквідності, який розраховується шляхом ділення загальної суми оборотних активів підприємства на загальну суму його поточних зобов'язань; коефіцієнт швидкої ліквідності, що розраховується шляхом поділу суми найбільш ліквідних оборотних активів (грошових коштів, короткострокових фінансових інвестицій, дебіторської заборгованості) на суму поточних зобов'язань; коефіцієнт абсолютної ліквідності, що визначається як відношення суми грошових коштів на рахунках підприємства та короткострокових фінансових інвестицій до загальної суми поточних зобов'язань (високий рівень цього показника свідчить про наявність ліквідних ресурсів для негайного покриття боргів).

Оцінка ліквідності підприємств будівельної галузі має свої особливості. Так, будівельні контракти переважно носять довгостроковий характер, що ускладнює оперативну оцінку фінансового стану підприємства. Значна частка цільового фінансування, незавершеного виробництва, особливості розрахунків зі замовниками можуть призвести до викривлення показників ліквідності. Так, цільове фінансування на виконання будівельних робіт відображається у складі довгострокових зобов'язань і відповідно не враховується при розрахунку показників ліквідності. Проте таке фінансування є джерелом фінансування незавершеного виробництва, виробничих запасів та інших оборотних активів. Тому неврахування цільового фінансування при розрахунку коефіцієнта поточної ліквідності спричинить необґрунтоване завищення зазначеного показника. Сезонність будівельної галузі (зокрема, зменшення обсягів будівництва взимку) впливає на зниження грошових потоків, що також слід враховувати при оцінці ліквідності.

Сучасні складні умови функціонування будівельних підприємств можуть зумовити проблему неплатежів: значна частина дебіторської заборгованості може бути проблемною або взагалі безнадійною. Тому обґрунтовані підходи до оцінки дебіторської заборгованості сприятимуть розрахунку реальних показників ліквідності. При цьому погоджуємось з думкою Г. О. Роганової та К. В. Щербакової, що серед заходів вдосконалення управління

платоспроможністю та ліквідністю слід виділити «готовність до надзвичайних ситуацій щодо фінансового стану, тобто моделювання дій фінансово-господарського характеру в разі виникнення непередбачуваних або кризових ситуацій» [2, с. 79].

Баланс (Звіт про фінансовий стан) складається щокварталу відповідно до вимог національних та міжнародних стандартів бухгалтерського обліку, що дозволяє здійснювати систематичних розрахунків показників ліквідності. Це дає змогу своєчасно реагувати на негативні зміни в платоспроможності підприємства, ідентифікувати потенційні загрози її зниження та вчасно приймати управлінські рішення для запобігання фінансовій нестабільності. Такий підхід сприяє зміцненню фінансової дисципліни та забезпеченню належного рівня довіри з боку інвесторів, кредиторів та інших контрагентів.

Для забезпечення платоспроможності на довгострокову перспективу будівельні підприємства повинні: підтримувати достатній рівень ліквідності; контролювати рівень боргових зобов'язань; планувати грошові потоки з урахуванням кризи неплатежів; регулярно проводити аналіз фінансового стану для виявлення слабких місць.

Таким чином, оцінка ліквідності є важливою складовою аналізу підприємств, оскільки дозволяє об'єктивно оцінити його здатність виконувати короткострокові зобов'язання. Це особливо важливо для будівельної галузі, яка характеризується високим рівнем ризиків і залежністю від зовнішнього фінансування. Обґрунтований аналіз відповідних коефіцієнтів на основі фінансової звітності дасть можливість оперативно реагувати на зміни у фінансовому стані та приймати обґрунтовані управлінські рішення.

Список використаних джерел

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджене наказом МФУ від 07.02.2013 р. № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>
2. Роганова Г. О., Щербакова К. В. Оцінка ліквідності та платоспроможності підприємства кондитерської промисловості. *Наукові праці Національного університету харчових технологій*. 2020. Т. 26, № 4. С. 71-80.

УДК 347.73

Охрим Іванна,
студентка 2-го курсу спеціальності облік та оподаткування,
Шацький лісовий фаховий коледж ім. В. В. Сульки

Науковий керівник: викладач-методист вищої категорії
Панасюк А. І.

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ОБІГУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ ОПЕРАЦІЙ З КРИПТОАКТИВАМИ

В умовах сьогоденної цифрової трансформації економіки криптовалюти поступово стають ключовим елементом фінансового ринку, що вимагає належного нормативного регулювання, оподаткування та ведення бухгалтерського обліку. Незважаючи на значний інтерес до віртуальних активів, законодавча база та практичне ведення обліку криптовалют в Україні ще формуються. Ці питання є об'єктом пильної уваги вітчизняних та зарубіжних науковців, економістів і бухгалтерів.

У 2021 році в Україні було прийнято Закон «Про віртуальні активи», який став першим кроком на шляху до легалізації обігу криптовалют. Закон визначає поняття віртуального активу, встановлює правила його обігу та передбачає державну реєстрацію постачальників послуг, пов'язаних з обігом віртуальних активів. Проте станом на 2025 рік повноцінне податкове та бухгалтерське регулювання операцій з криптоактивами все ще не запроваджене, що створює правову невизначеність [1].

Важливо зазначити, що в умовах глобалізації економіки та збільшення масштабів транскордонних операцій з криптоактивами, з'являється необхідність уніфікації підходів до їх врахування та оподаткування. Це дасть змогу досягти більшої прозорості фінансової звітності та запобігти уникненню від сплати податків. У державах Європейського Союзу вже чинні всеохопні регулювання, що вимагають від суб'єктів господарювання подавати вичерпну інформацію про криптовалютні транзакції у фінансовій звітності.

На міжнародній арені підхід до бухгалтерського обліку криптовалют вирішується по-різному. У Сполучених Штатах криптовалюти класифікуються як нематеріальні активи з конкретним строком експлуатації. У Німеччині вони фігурують як приватні гроші. Міжнародні стандарти фінансової звітності (зокрема, МСБО 38 «Нематеріальні активи» та МСБО 2 «Запаси») можуть бути актуальними для бухгалтерського обліку криптовалют, враховуючи мету їх утримання [2].

В Україні відсутній усталений бухгалтерський статус для криптовалют. Згідно з переважаючою практикою, підприємства, які володіють криптоактивами, використовують принципи МСФЗ для їх відображення у звітності. Криптовалюти найчастіше розглядаються як нематеріальні активи або товар, що призводить до застосування різних методик оцінки — за первісною вартістю або справедливою вартістю [3].

Ще одним ключовим моментом є навчання й підготовка спеціалістів з бухгалтерського обліку для роботи з криптоактивами. Університети та фахові організації мають внести до навчальних планів дисципліни з цифрових активів, їхнього обліку та оподаткування. Це дасть можливість забезпечити належний рівень знань фахівців, що ведуть облік та аудит фінансової звітності в умовах цифрової епохи.

Оподаткування операцій з криптовалютами створює чимало труднощів. За законодавством передбачено обкладання податком прибутків від операцій з віртуальними активами. Поки що діє ставка 5%, але в майбутньому планується її підвищення до загальноприйнятої ставки податку на прибуток — 18% [4]. Водночас невизначеність з єдиним підходом до бухгалтерського обліку ускладнює розрахунок податкових зобов'язань.

Отже, організаційно-методичні питання обліку криптовалют вимагають розробки уніфікованого підходу, що враховуватиме економічну природу операцій з криптоактивами та міжнародний досвід. Важлива роль професійних організацій, зокрема ФПБАУ та Ради з МСФЗ, які мають сприяти стандартизації обліку віртуальних активів. У перспективі потрібно буде затвердити Національний стандарт бухгалтерського обліку операцій з криптовалютами, а також деталізувати методику оподаткування доходів від подібних операцій. Лише за умови чіткої нормативної визначеності, прозорості та єдності облікових підходів стане можливим ефективне використання криптоактивів як елементу цифрової економіки.

Список використаних джерел

1. [Закон України «Про віртуальні активи» №2074-IX від 17.02.2022]
2. [IFRS Interpretations Committee. Holdings of Cryptocurrencies. March 2019]
3. [Пилипенко О.І., Юрченко О.А. Цифрові фінансові активи: проблеми визнання, оцінки та нормативного регулювання. Вісник НАСОА. 2020. № 4. С. 38–45]
4. [Ганусич В., Ганусич К. Бухгалтерський облік криптоактивів: міжнародний досвід та вітчизняні перспективи. Acta Academiae Beregsasiensis. 2024. № 6. С. 235–248]

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ СОБІВАРТОСТІ ВИГОТОВЛЕНОЇ ПРОДУКЦІЇ

В умовах нинішньої економіки, підвищення ефективності виробництва та подальшого розвитку суб'єктів господарювання можна досягти за умов зниження собівартості продукції та ефективного управління витратами підприємства.

Собівартість продукції (робіт, послуг) є одним із показників, в якому знаходять відображення усі сторони роботи підприємства: рівень організації виробничого процесу, його технічна оснащеність, ступінь ефективності використання необоротних та оборотних активів, продуктивність праці, рівень організації матеріально-технічного постачання тощо.

«Собівартість властива природі розвинутого товарного виробництва, коли важливо не лише визначити величину прибутку (чи збитку) від виробництва і реалізації продукції, але і підрахувати економічну ефективність випуску виробів, обрати найбільш вигідний варіант їх конструкції та технології виготовлення» [1].

Собівартість продукції у межах управлінського обліку аналізується значно глибше, ніж у фінансовому обліку. Якщо останній зосереджується на дотриманні стандартів і звітності, то управлінський облік забезпечує деталізацію витрат за центрами відповідальності, видами продукції, процесами або замовленнями.

Переважно під собівартістю розуміють: «грошове вираження витрат підприємства, пов'язане з виробництвом та збутом продукції, виконанням робіт, наданням послуг; центральний об'єкт управління і якісний показник, який характеризує ефективність діяльності підприємства; вартісне вираження витрат, пов'язаних з використанням у технологічному процесі виробничої продукції (виконання робіт, надання послуг) природних ресурсів, сировини, матеріалів, палива, енергії, основних виробничих фондів, нематеріальних активів, спеціалізованого оснащення, інструменту, інвентарю, трудових і фінансових ресурсів, а також витрат на виробництво і збут готової продукції, включаючи встановлені державою як обов'язкові відрахування, податки й платежі» [2,3].

Найбільш повним і сучасним визначенням поняття «собівартість» є таке, де цей показник розглядається не лише як бухгалтерський показник, а як ключовий елемент системи управління підприємством. Так, собівартість продукції (робіт, послуг) – це вартісне вираження витрат, пов'язаних з використанням у процесі виробничої продукції (виконання робіт, надання послуг) матеріальних, трудових та інших ресурсів.

Метою обліку собівартості є своєчасне, повне і достовірне визначення фактичних витрат за етапами формування витрат, пов'язаних з виробництвом і збутом продукції, обчислення фактичної собівартості окремих видів продукції, а також контроль за використанням матеріальних, трудових та грошових ресурсів.

«Управління витратами базується на ефективній організації обліку витрат, що в значній мірі залежить від деталізації обліку витрат за місцями виникнення витрат, здійснення оперативного контролю за витратами та собівартістю» [2].

До центральних аспектів теорії управлінського обліку можна віднести розподіл витрат на прямі і непрямі, що дає змогу точніше визначати собівартість окремих виробів чи замовлень і приймати обґрунтовані управлінські рішення.

Одним із його ключових інструментів є калькулювання собівартості, що може здійснюватися різними методами залежно від специфіки виробництва. Зокрема, у практиці

застосовуються «позамовний, попроцесний, нормативний методи, а також метод директ-костинг. Позамовний метод дає змогу точно обліковувати витрати на кожне окреме замовлення, що є ефективним у разі індивідуального виробництва. Попроцесний метод доцільний у масовому виробництві, де продукція проходить кілька стадій обробки. Нормативний метод ґрунтується на порівнянні фактичних витрат із нормами, що сприяє виявленню відхилень і підвищенню контрольованості витрат. Метод директ-костинг, у свою чергу, дозволяє обліковувати лише змінні витрати, що полегшує аналіз прибутковості продукції та дає змогу оперативно приймати управлінські рішення» [3,4].

Інформація про витрати виробництва формується в інформаційній системі управлінського обліку. Така інформаційна система використовує «вхідну інформацію та відповідні процеси, що на виході має сформувані результати, який відповідатиме точно визначеним цілям. Саме тому важливим є формування таких облікових документів, які б забезпечували повне та достовірне відображення інформації, оперативне її формування. При формуванні у кінці звітної періоду звітів про виконання бюджетів можна буде визначити результат, ефективність управління витратами і доходами» [5].

Отже, управлінський облік собівартості є важливою складовою ефективної системи внутрішнього контролю та прийняття рішень на підприємстві.

Практичне значення обліку собівартості полягає в тому, що він дозволяє виявити неефективні ділянки виробництва, контролювати виконання кошторисів і бюджетів, а також формувати ціну продукції на економічно обґрунтованому рівні. Це, в свою чергу, сприяє досягненню стратегічних цілей підприємства, таких як зростання прибутку, підвищення конкурентоспроможності та оптимізація ресурсів.

Наявність різноманітних підходів до трактування собівартості свідчить про складність і багатогранність цього поняття. Однак спільним для всіх авторів є визнання ключової ролі собівартості в системі управління підприємством. Її облік повинен бути організований не лише з дотриманням облікових стандартів, а й з орієнтацією на інформаційні потреби управлінського персоналу.

Таким чином, сучасна концепція управлінського обліку витрат вимагає комплексного підходу, що поєднує теоретичні знання з практичними методами обробки, аналізу й контролю витрат. Це дозволяє зробити облік дієвим інструментом управління ефективністю підприємства.

Список використаних джерел

1. Бондаренко Н.М, Устименко А.К. Собівартість продукції: економічна сутність та її види. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Випуск 11. Частина 2. 2015. URL: [http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Nvkhdu_en_2015_11\(2\)_13.pdf](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Nvkhdu_en_2015_11(2)_13.pdf) (дата звернення: 14.05.2025).
2. Осадча Г.Г. Собівартість: аспекти бухгалтерського, податкового та управлінського обліку URL: <https://magazine.faaf.org.ua/sobivartist-aspekti-buhgalterskogo-podatkovogo-ta-upravlinskogo-obliku.html> (дата звернення: 14.05.2025).
3. Пархоменко В.М. Бухгалтерський управлінський облік: навч. посіб. Київ Каравела, 2012. 272 с.
4. Савченко Т.Г. Управлінський облік: навч. посібник. Харків: Фактор, 2017. 304 с.
5. Король В.В. Формування інформаційного забезпечення в управлінні виробництвом продукції буряківництва. *Бізнес Інформ*. 2014. №2. С. 186-191. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2014_2_33 (дата звернення: 12.05.2025).

РОЗКРИТТЯ ІНФОРМАЦІЇ ПРО КОРПОРАТИВНЕ УПРАВЛІННЯ У ЗВІТІ ПРО УПРАВЛІННЯ: АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Звіт про управління є ключовим інструментом для розкриття інформації про масштаби діяльності компанії, її стратегію розвитку, стан корпоративного управління та інвестиційну привабливість. Оприлюднені показники про фінансові результати, структуру джерел формування активів та фінансовий стан підприємства свідчать про ефективність використання активів та використання чистого прибутку за попередні періоди. Однак це не дозволяє оцінити повноту виконання належних акціонерам майнових прав у вигляді дивідендів.

Відповідно до Методичних рекомендацій зі складання звіту про управління за напрямом "Корпоративне управління" рекомендується наводити інформацію щодо: 1) органів управління, їх склад та повноваження, стратегії корпоративного управління; 2) скликання та проведення загальних зборів акціонерів; 3) структури акціонерів та їх частки в акціонерному капіталі; 4) власників цінних паперів з особливими правами контролю та опис цих прав; 5) діяльності підприємства стосовно операцій з власними акціями; 6) основних характеристик системи внутрішнього контролю; 7) дивідендної політики; 8) перспектив розвитку та удосконалення корпоративного управління; 9) політики підприємства стосовно адміністративних, управлінських та наглядових органів підприємства (вимоги до віку, статі, освіти, професійного досвіду, управлінського персоналу, цілі політики її реалізація та результати у звітному періоді тощо) [1].

Основними завданнями при розробці та впровадженні дивідендної політики є: справедливий розподіл чистого прибутку відповідно до стратегії розвитку підприємства; встановлення граничної межі прибутку, що залишається на розвиток підприємства; контроль співвідношення між статутним та власним капіталом для недопущення припинення діяльності в наступному періоді.

Невиконання майнових прав акціонерів в разі рентабельної діяльності підприємства, невідповідність розміру фактичних виплат дивідендів задекларованим підходам до нарахування дивідендів в Положенні про облікову політику, Положенні про дивідендну політику та установчих документах, можуть ініціювати аудиторські перевірки та спричинити судові спори між акціонерами та керівництвом підприємства.

Щока С.В. стверджує, що в управлінні акціонерними товариствами існують певні законодавчі обмеження щодо виплати дивідендів. Такі обмеження розроблені для захисту інтересів акціонерів, кредиторів та інших зацікавлених сторін. Акціонерне товариство не може приймати рішення про виплату дивідендів, якщо: 1) звіт щодо результатів емісії не отримав належної реєстрації згідно із законодавчими вимогами; 2) власний капітал компанії стає меншим або через таку виплату опуститься нижче за суму його статутного капіталу, резервних коштів та різниці між ліквідаційною та номінальною вартістю привілейованих акцій; 3) активи компанії недостатні для задоволення вимог кредиторів з простроченими зобов'язаннями, або після прийняття такого рішення вони можуть виявитися незадовільними для виконання таких вимог. Акціонерне товариство не може здійснювати виплату дивідендів за простими акціями, якщо: 1) товариство має зобов'язання по викупу; 2) дивіденди за привілейованими акціями не були виплачені в повній мірі [2, С. 323-324].

Отже, рішення про виплату дивідендів базується на обраній і затвердженій дивідендній політиці, затвердженій аудиторським висновком фінансовій звітності. Постає питання якості аудиторського висновку, адже від фінансових показників залежить прийняття рішення про розподіл чистого прибутку, виплату або невиплату дивідендів, стимулювання найкращих

працівників підрозділів, оновлення асортиментного ряду продуктів, маркетингову політику тощо. Лише гармонійний справедливий розподіл чистого прибутку між різними напрямками системи збалансованих показників (внутрішні бізнес-процеси, маркетингова проєкція, проєкція «Навчання та зростання») підприємства буде сприяти реалізації майнових та управлінських корпоративних прав акціонерів, продуктивності праці працівників, комфортного корпоративного клімату в колективі, підвищенню кваліфікації працівників, безперервності роботи, відсутності неочікуваних тривалих простоїв, створенню конкурентних переваг щодо унікального асортименту продукції в галузі.

Необхідно проводити аналіз структури власного капіталу із розрахунком абсолютних, відносних відхилень та відхилень пунктів структури для встановлення складових, що займають найбільшу та найменшу питому вагу, найбільших змін в напрямках збільшення та зменшення складових власного капіталу для з'ясування фактичної суми власних джерел формування активів, зароблених протягом звітного періоду, відповідно до потреби у використанні власних джерел щодо придбання засобів і предметів праці, нарахування премій працівникам, виплату дивідендів.

Аналітичне забезпечення повноти реалізації майнових прав акціонерів щодо виплати дивідендів передбачає порівняння показників чистого прибутку, що може підлягати розподілу, до наявних готівкових та безготівкових коштів:

1) якщо показник «Гроші та їх еквіваленти» в ряд. 1165 Балансу (Звіту про фінансовий стан) ф. № 1 > показник «Чистий фінансовий результат: прибуток» в ряд. 2350 Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід) ф. № 2, тоді наявний надлишок грошових коштів, підприємство є достатньо ліквідним, чистий прибуток повністю забезпечений грошовими коштами, тому обмежень щодо його розподілу немає, підстав для не виконання майнових корпоративних прав щодо виплати дивідендів немає;

2) якщо ряд. 1165 Балансу (Звіту про фінансовий стан) ф. № 1 = ряд. 2350 Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід) ф. № 2 і коефіцієнт покриття (ряд. 1195 ф. № 1: ряд. 1695 ф. № 1) > 2, то чистий прибуток достатньо забезпечений грошовими коштами, тому підстав для не виконання майнових корпоративних прав щодо виплати дивідендів немає;

3) якщо ряд. 1165 Балансу (Звіту про фінансовий стан) ф. № 1 = ряд. 2350 Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід) ф. № 2 і коефіцієнт покриття < 2, то чистий прибуток частково забезпечений грошовими коштами, є обмеження щодо виплати дивідендів на суму поточних зобов'язань.

4) якщо ряд. 1165 Балансу (Звіту про фінансовий стан) ф. № 1 < ряд. 2350 Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід) ф. № 2 і коефіцієнт покриття < 2, то чистий прибуток не забезпечений грошовими коштами, тому є обмеження щодо виплати дивідендів лише в межах наявних грошових коштів за вирахуванням суми, необхідної для погашення поточних зобов'язань.

Таким чином, аналітичне забезпечення розділу про корпоративне управління у Звіті про управління передбачає детальне описання дивідендної політики, розкриття змісту корпоративного кодексу та інших внутрішніх документів, що регламентують управління; порівняльний аналіз задекларованих норм з фактичною практикою діяльності органів управління, виявлення та пояснення причин виникнення відхилень, оцінку потенційних ризиків, пов'язаних з недосконалістю корпоративного управління, включаючи можливість судових спорів.

Список використаних джерел

1. Методичні рекомендації зі складання звіту про управління: затверджено Наказом Міністерства фінансів України: станом на 07 грудня 2018 року: № 982. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0982201-18>.
2. Щока С.В. Правове регулювання статусу акціонерів у корпоративному управлінні України: аналіз ключових аспектів та викликів. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2024. Вип. 81(1). С. 322-326. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2024_81\(1\)_53](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2024_81(1)_53)

СТАТИСТИЧНА ОЦІНКА ВПЛИВУ РОБОТИ МИТНИЦІ НА РЕЗУЛЬТАТИ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ ВІТЧИЗНЯНИХ СУБ'ЄКТІВ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Міжнародна торгівля передбачає можливості суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності здійснювати експортні, імпорتنі операції або одночасно експортно-імпорتنі операції. Ефективність даних операцій залежить від якості роботи митниць. Тому розглянемо результати опитування респондентів щодо ступеня задоволеності виконанням митниками своїх посадових інструкцій, виявлених проблем при митному оформленні, очікувань від реформ для виявлення відмінностей експортно-імпорتنих операцій та визначення перспектив майбутніх реформ митниці.

За даними опитування 344 підприємств, що здійснюють зовнішньоекономічну діяльність [1], проаналізовано динаміку індексу сприйняття роботи митниці бізнесом (СРМ) протягом 2015-2024 рр. Найвище значення припадає на 2020 рік – 0,43, найменше на 2016 рік – 0,10. В 2024 році – 0,30, що нижче рівня 2021 року, в якому він становив 0,36.

В 2024 році основними очікуваними результатами реформ на митниці стали б: 1) зменшення часу при проходженні митних процедур; 2) зменшення фінансових витрат при проходженні митних процедур; 3) автоматизація процедур; 4) покращення технічного оснащення митниці; 5) зменшення рівня корупції; 6) посилення безпекових функцій митниці [1].

Аналіз тенденцій змін протягом 2023-2024 рр. щодо проблем, виявлених респондентами щодо роботи митниць, дозволив встановити, що тільки фіскальна функція має тенденцію до зростання, що акцентує увагу в 2024 році на концентрації митників на виконанні індикативних показників щодо надходження митних платежів.

Якщо розглядати Індекс СРМ за видом транспорту, то залізничний транспорт має вищі значення порівняно з автомобільним як при здійсненні експорту, так імпорту. Причому підприємства, що використовують даний вид транспорт і здійснюють імпорتنі операції, оцінюють якість послуг перевезення вище порівняно з підприємствами, що здійснюють експорт. Отже, підприємства оцінюють вище якість перевезення вантажів залізничним транспортом порівняно з автомобільним.

Логістичні ризики пов'язані з подорожчанням вартості перевезення товарів залежно від країни постачання, збільшенням фактичної тривалості бізнес-процесу придбання у іноземного постачальника порівняно з плановою, що може призвести до порушення термінів виконання окремих замовлень, подорожчання собівартості.

Розглядаючи окремі аспекти роботи митниці протягом 2023-2024 рр., за показниками загальне враження від комунікаційних навичок митників, їх кваліфікації при виконанні посадових обов'язків та повноти застосування методичних прийомів при перевірці спостерігається підвищення позитивного враження у представників бізнесу. Однак потребує оновлення наявне матеріальне та програмне забезпечення митниць.

Аналіз джерел інформації про регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні та країнах-партнерах показав, що більшість респондентів спираються джерела, оприлюднені в інтернеті, інформацію митних брокерів, а також митних органів. Причому в 2024 році порівняно з 2023 роком зросла частка позитивних відповідей щодо використання митних органів в Україні з 30,3 % до 46,4%, а країнах-партнерах – з 25,9 % до 38,9 %. Тобто 2024 рік кандидально змінив відношення вітчизняних суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності до митних органів і підтверджує довіру до їх діяльності.

Одним з негативних моментів при митному оформленні протягом 2023-2024 рр. є продовження тенденції до зростання часових витрат як при експорті, так і при імпорті, в 2024 році спостерігається уповільнення змін часових витрат порівняно з 2023 роком як при експорті, так і при імпорті.

Аналіз часових витрат підприємств залежно від їх розміру в 2024 році показав, що найменші часові витрати як при експорті, так при імпорті припадають на мікропідприємства, відповідно 11,8 % і 9,0 %. Найвищі значення при експорті припадають на великі підприємства (14,2 години), а при імпорті – на середні підприємства (16,5 год.). Аналіз часових витрат суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності за сектором в 2024 році показав, що при експорті найменша тривалість припадає на сільське господарство (6,1 год.), а найвища на логістичні фірми (15,9 год.). При імпорті найменші часові витрати при митному оформленні припадають на торговельні підприємства 9,6 год., а найвищі – на логістичні фірми 22,5 год. Аналіз загальних часових витрат на одну зовнішньоекономічну операцію в 2024 році відрізняється залежно від того експортна чи імпортна операція була здійснена та варіант перевезення (автомобільний чи залізничний транспорт). Причому середні часові витрати за експортом по перевезенню автомобільним транспортом перевищують імпорт на 0,8 год. При експорті витрати на залізничний транспорт менше на 6,6 годин, ніж на автомобільний. В цілому витрати на одну експортну операцію досягають 12,5 годин, а на імпортну 18 годин.

Отже, при експорті вигідніше використовувати залізничний транспорт, найменші часові витрати у сільськогосподарських мікро-підприємств.

Мельник О.Г., Якимець Д.-І.І. запропоновано класифікацію ризиків зовнішньоекономічної діяльності в умовах євроінтеграції, яка містить наступні види ризиків: політичні, логістичні, митні, валютні, євроінтеграційні, ризики, що стосуються контракту, ризики торговельної політики, інформаційні [2]. Однак для оцінки ефективності здійснення зовнішньоекономічної діяльності цього недостатньо, потрібно врахувати основний вид економічної діяльності та ефективність його виконання залежно від результатів міжнародної торгівлі; обраний митний режим; розподіл обсягів міжнародної торгівлі за видами ЗЕД; перелік країн, з якими здійснюється міжнародна торгівля; переважаюча валюта щодо розрахунків з контрагентами; логістика.

Гордополов В.Ю., Норд Г.Л. визначають такі основні етапи застосування методів аналізу валютних ризиків в системі управління: 1) перевірка доцільності застосування в розрахунках за експортно-імпортними контрактами іноземної валюти; 2) визначення альтернативних варіантів умов експортно-імпортних контрактів; 3) ефективність використання методів управління валютними ризиками як на етапі їх застосування, так і після використання інструментів [3, С. 9]. Отже, завжди слід розглядати різні валюти як альтернативні варіанти оплати та визначити найвигідний варіант виконання бізнес-процесу зовнішньоекономічної діяльності для підприємства.

Серед ризиків, що найсуттєвіше впливають на ефективність зовнішньоекономічної діяльності, є валютний та логістичний ризики, які є взаємопов'язаними, адже при збільшенні тривалості митного оформлення зростають ризики коливання валютного курсу. Перспективами удосконалення роботи митниць є виконання ними функцій на засадах доброчесності, зменшення тривалості митного оформлення як при експорті, так і при імпорті; наближення вітчизняного митного законодавства із європейськими нормами; політична незалежність митних органів України.

Список використаних джерел

1. Кузяків О., Ангел Є., Федець І., Шаповалова Д., Баськов В. Моніторинг роботи митниці очима бізнесу – 2024. URL: [http://www.ier.com.ua/files/Projects/2025/TFD/2025_IER_FTC_FINAL_UA%20\(1\).pdf](http://www.ier.com.ua/files/Projects/2025/TFD/2025_IER_FTC_FINAL_UA%20(1).pdf).
2. Мельник О.Г., Якимець Д.-І.І. Класифікація ризиків зовнішньоекономічної діяльності підприємств в умовах євроінтеграції. Ефективна економіка. 2024. № 5. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2024_5_26.
3. Гордополов В. Ю., Норд Г.Л. Методичне забезпечення аналізу валютних ризиків в частині застосування методів управління валютними ризиками. Економічний простір. 2019. № 144. С. 5-32. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecpros_2019_144_3

ДИДЖИТАЛІЗАЦІЯ ОБЛІКУ В СУЧАСНОМУ БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩІ

У сучасних умовах складно уявити ефективне управління підприємством без повноцінної автоматизації, що значно спрощує виконання рутинних операцій. Бухгалтерський облік, який є одним із ключових джерел даних для управлінських рішень, також не може обійтися без диджиталізації. Сучасні моделі автоматизації бухгалтерських операцій та податкового обліку не лише забезпечують виконання всіх потрібних функцій, але й дозволяють ефективно оцінювати результати діяльності. Крім того, автоматизація зменшує ризик помилок у документах та дозволяє ефективніше використовувати кадрові ресурси, перенаправляючи їх на виконання інших завдань.

Термін «диджиталізація» походить від англійського “digitalization” і в перекладі означає «оцифровування», «цифровізація» або ж «приведення в цифрову форму». Найбільш розгорнуте визначення терміну «диджиталізація» надали Мігус І. П. і Коваль Я. С. розглядаючи диджиталізацію з позиції економічного виміру вони дійшли до висновку, що під нею слід розуміти сукупність процесів інноваційного розвитку, які знаходять своє вираження у відповідних техніко-технологічних новаціях, націлених на здійснення цифровізації ключових економічних процесів та явищ (тобто забезпеченні їх максимальної автоматизації та винесення людського фактору поза межі управлінського фокусу з метою зменшення потреб у відслідковуванні керованості таких процесів та уникненні, породжених цим фактором помилок), які за своїм змістовим наповненням зазвичай представляють певний набір повторюваних ітерацій, у межах якого людська праця набуває механічного, позбавленого інтелектуальної складової процесу, слугуючи тим самим додатковим резервом зростання продуктивності праці. [1, с. 161].

- Диджиталізація обліку в сучасному бізнес-середовищі є надзвичайно актуальною з кількох ключових причин:
- Підвищення ефективності. Автоматизація облікових процесів дозволяє значно зменшити витрати часу на рутинні операції, такі як ведення бухгалтерії, обробка документів, складання звітності тощо. Це дає змогу співробітникам зосередитися на більш стратегічних завданнях.
- Зменшення кількості помилок. Цифрові облікові системи знижують ризик людського фактору — автоматизовані програми точно виконують розрахунки, вчасно нагадують про податкові зобов'язання і попереджають про невідповідності.
- Доступність та мобільність. Хмарні рішення дозволяють керівникам і бухгалтерам мати доступ до даних з будь-якої точки світу в режимі реального часу. Це особливо важливо для компаній із віддаленими офісами або співробітниками.
- Покращення аналітики. Цифрові системи забезпечують легкий доступ до статистичних даних та звітності. Це дає змогу приймати обґрунтовані управлінські рішення, виявляти тренди та планувати розвиток бізнесу.
- Відповідність до законодавства. Багато країн (у тому числі Україна) впроваджують електронну звітність, е-рахунки, податкові перевірки в онлайн-форматі. Диджиталізація дозволяє бізнесу залишатися в межах правового поля та оперативно адаптуватися до змін у законодавстві.
- Конкурентоспроможність. Підприємства, які впроваджують цифрові технології, мають перевагу над конкурентами — вони швидше адаптуються до змін ринку, краще контролюють фінанси та ефективніше управляють ресурсами.

Приклади диджиталізації обліку, які сьогодні активно застосовуються в бізнесі:

- Хмарні бухгалтерські платформи (QuickBooks Online, Xero, SAP Business One, 1С:Підприємство в хмарі) — дозволяють вести облік з будь-якого пристрою, де є інтернет, а дані зберігаються на захищених серверах, що знижує ризик їх втрати;

- Електронний документообіг (М.Е.Doc, Вчасно, Сота, Paperless) – автоматизоване створення, підписання та обмін первинними документами (рахунки, накладні, акти), прискорення обміну документами;
- Інтеграція з банківськими системами (Клієнт-банк (API інтеграції), Монобанк Бізнес, Приват24 для бізнесу тощо) – автоматичне оновлення банківських виписок у бухгалтерській програмі;
- Автоматичне формування та подання звітності (Модуль електронної звітності у М.Е.Doc, Liga:REPORT, Соната) – можливість генерації та подачі звітів за оновленими формами онлайн із підтвердженням через ЕЦП;
- Системи управління витратами та бюджетуванням (SAP, Finmap, PlanFact) – облік доходів і витрат у реальному часі, планування бюджету та аналіз відхилень від запланованих показників;
- Інтеграція з CRM/ERP-системами (Bitrix24 + бухгалтерія, Odoo, Microsoft Dynamics 365) – дані з відділів продажів, закупівель, складу автоматично потрапляють до бухгалтерської систем. [2]

Ці інструменти не тільки спрощують облік, а й роблять бізнес більш прозорим, гнучким та адаптивним до змін

Попри всі переваги, які надає впровадження автоматизованих облікових систем, існує низка викликів, що потребують ретельного вирішення:

- Забезпечення кібербезпеки (з розвитком цифрових платформ та хмарних технологій зростає ризик витоку даних, несанкціонованого доступу, а також можливості втрати або спотворення конфіденційної фінансової інформації);
- Підвищення рівня підготовки персоналу (використання цифрових бухгалтерських рішень вимагає нових знань і навичок, тому бухгалтерам необхідно оволодіти сучасними технологіями, навчитися працювати з аналітичними інструментами та правильно інтерпретувати отримані дані);
- Етичні аспекти (можливі ризики упереджених рішень, порушення конфіденційності та складність оцінки рішень, прийнятих машиною);
- Інтеграція з наявними системами (поєднання нових цифрових рішень із вже існуючою організаційною інфраструктурою, застарілими ІТ-системами або традиційними процесами часто вимагає значних зусиль, тому налагодження сумісності та безперебійної взаємодії між системами є необхідним для уникнення технічних збоїв та повного розкриття потенціалу диджиталізації);
- Дотримання нормативних вимог (змінне правове середовище та постійне оновлення стандартів фінансової звітності, вимог щодо захисту даних і галузевих регламентів створюють додаткові труднощі, зважаючи на це, компанії мають стежити за актуальністю нормативної бази та своєчасно адаптувати свої цифрові облікові практики до нових вимог). [3]

Диджиталізація обліку стала ключовим чинником трансформації сучасного бізнес-середовища. Вона відкриває широкі можливості для підвищення ефективності, точності та прозорості фінансових процесів. Завдяки автоматизованим обліковим системам підприємства можуть оперативно приймати управлінські рішення, знижувати витрати та адаптуватися до швидких змін ринку. Разом із тим, впровадження цифрових технологій супроводжується певними викликами. Таким чином, успішна диджиталізація обліку передбачає не лише технічне впровадження сучасних інструментів, але й стратегічний підхід до управління змінами, навчання персоналу та забезпечення відповідності сучасним етичним і правовим стандартам. Тільки в комплексі ці заходи дозволять бізнесу повною мірою скористатися перевагами цифрової епохи.

Список використаних джерел

1. Мігус І. П., Коваль Я. С. Інноваційний розвиток підприємств в умовах диджиталізації економіки. Вчені записки Університету «КРОК». 2021. № 62. С. 159–165.
2. Економіка і регіон № 4 (95) – 2024 – Національний університет ім. Юрія Кондратюка. URL: <file:///C:/Users/home/Downloads/26.pdf>
3. Плекан М. В., Курей О. А., Возняк Р.-Я. А. Переваги діджиталізації в обліку для підприємств. 2024. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-68>

Ракубовчук Юлія,
бакалавр спец. 071 Облік і оподаткування,
Волинський національний університет імені Лесі Українки,

Скорук Олена,
к. е. н., доцент кафедри обліку і оподаткування,
Волинський національний університет імені Лесі Українки

STAWKI PODATKU OD TOWARÓW I USŁUG (VAT) W POLSCE: WYSOKOŚCI I ZAKRES ZASTOSOWANIA

Podatek od towarów i usług (VAT) w Polsce jest jednym z najistotniejszych podatków pośrednich, który ma kluczowe znaczenie dla gospodarki kraju. VAT jest podatkiem obrotowym, nakładanym na sprzedaż towarów i świadczenie usług, a jego regulacje znajdują się w ustawie o podatku od towarów i usług, która została przyjęta zgodnie z przepisami Unii Europejskiej. System VAT w Polsce podlega ciągłym zmianom, dostosowując się do potrzeb gospodarki oraz wymogów unijnych.

W Polsce obecnie obowiązuje kilka stawek VAT, które mają różne zakresy zastosowania w zależności od rodzaju towarów i usług. Zasadniczo wyróżnia się trzy podstawowe stawki VAT:

- Stawka podstawowa: 23% – jest to najczęściej stosowana stawka VAT, która obowiązuje dla większości towarów i usług w Polsce. Dotyczy to produktów i usług, które nie zostały objęte żadnymi preferencyjnymi stawkami lub zwolnieniami. Przykładem mogą być produkty elektroniczne, odzież, czy usługi budowlane.

- Stawka obniżona: 8% – stosowana dla niektórych grup towarów i usług, takich jak: żywność, napoje bezalkoholowe, książki, usługi hotelarskie, niektóre usługi medyczne oraz transport osób. Przykładem mogą być usługi cateringowe, wynajem lokali mieszkalnych, czy sprzedaż nieprzetworzonej żywności.

- Stawka obniżona: 5% – dotyczy niektórych produktów żywnościowych, w tym np. mięsa, warzyw, owoców, czy mąki. Dzięki tej stawce VAT, Polska stara się wspierać sektor rolniczy oraz zapewnić dostępność podstawowych artykułów spożywczych po niższej cenie dla konsumentów.

- Stawka 0% – stosowana w przypadku niektórych transakcji międzynarodowych oraz na eksport towarów. Stawka ta jest stosowana również w przypadku wewnątrzwspólnotowego nabycia towarów, czyli w transakcjach pomiędzy państwami członkowskimi UE.

Oprócz stawek podstawowych, w Polsce występuje także szereg zwolnień z VAT. Zgodnie z przepisami, niektóre towary i usługi mogą być zwolnione z podatku, np. usługi medyczne, edukacyjne czy kulturalne.

Stawki VAT w Polsce mają różny zakres zastosowania w zależności od typu towaru lub usługi, jak również od okoliczności, w jakich odbywa się transakcja. Kluczowym zagadnieniem w kontekście VAT jest określenie, które towary lub usługi są objęte obniżonymi stawkami, a które podlegają stawce podstawowej. Warto zauważyć, że Polska jest zobowiązana do stosowania przepisów unijnych w tym zakresie, dlatego wprowadza zmiany zgodnie z dyrektywami UE.

- Usługi gastronomiczne i hotelarskie: Zgodnie z przepisami, usługi hotelarskie są objęte stawką 8%, a także niektóre usługi związane z turystyką, jak wynajem pokoi w pensjonatach czy hotele. Z kolei usługi gastronomiczne, w tym catering, również objęte są stawką obniżoną 8%, jednakże nie dotyczy to napojów alkoholowych, które są obciążone stawką 23%.

- Usługi medyczne: W Polsce usługi medyczne świadczone przez podmioty lecznicze (w tym lekarzy, dentystów, pielęgniarki) są zwolnione z VAT. Z kolei usługi rehabilitacyjne, diagnostyczne oraz usługi związane z opieką nad osobami starszymi są również objęte zerową stawką VAT.

- Transport: Usługi transportowe mają zróżnicowaną stawkę VAT. W przypadku transportu pasażerskiego w Polsce stosuje się stawkę obniżoną 8%, jednak transport towarów może podlegać stawce podstawowej lub zerowej, w zależności od charakteru transakcji.

- Usługi edukacyjne i kulturalne: Zgodnie z przepisami, usługi edukacyjne, w tym zajęcia w szkołach oraz kursy zawodowe, są zwolnione z VAT. Podobnie jest w przypadku usług kulturalnych, jak np. bilety do teatrów, muzeów czy oper. Z kolei sprzedaż biletów na wydarzenia sportowe może podlegać stawce obniżonej 8%.

- Usługi finansowe i ubezpieczeniowe: Są one objęte zwolnieniem z VAT. Usługi bankowe, kredytowe, pożyczkowe oraz ubezpieczenia nie podlegają opodatkowaniu VAT.

- Nieruchomości: Zakup nieruchomości przez osoby fizyczne w Polsce jest w większości zwolniony z VAT. Jednakże w przypadku zakupu nieruchomości przez przedsiębiorców, stosuje się stawkę VAT w wysokości 23%. Istnieje także możliwość zastosowania stawki obniżonej w przypadku niektórych transakcji związanych z nieruchomościami, np. sprzedaży nowych mieszkań przez deweloperów.

W Polsce system VAT jest dynamiczny i zmienia się w odpowiedzi na potrzeby gospodarki oraz zobowiązania wynikające z członkostwa w Unii Europejskiej. Zmiany te mają na celu uproszczenie procedur, zwiększenie efektywności poboru podatku, a także walkę z szarą strefą. W ostatnich latach wprowadzono szereg reform, które ułatwiają przedsiębiorcom prowadzenie działalności gospodarczej, w tym [m.in.](#) wprowadzenie tzw. «białej listy podatników», która umożliwia weryfikację kontrahentów w systemie elektronicznym.

Ponadto, Polska stopniowo dostosowuje swoje przepisy VAT do zmieniających się wymogów unijnych, co oznacza, że przedsiębiorcy muszą być na bieżąco z nowymi regulacjami, aby uniknąć sankcji za nieprawidłowe rozliczenia. Zmiany te dotyczą [m.in.](#) takich kwestii jak: fakturowanie, procedury związane z rozliczaniem VAT w transakcjach międzynarodowych, czy też wprowadzenie tzw. e-faktur, które mają na celu uproszczenie i ułatwienie procesu rozliczeń.

Podatek od towarów i usług (VAT) w Polsce jest zróżnicowany, z kilkoma podstawowymi stawkami i wyjątkami, które wynikają z charakterystyki oferowanych towarów i usług. W Polsce funkcjonują stawki podstawowe (23%), obniżone (8%, 5%) oraz zerowe, które dotyczą [m.in.](#) eksportu towarów czy usług medycznych. System VAT jest dynamiczny i zmienia się zgodnie z przepisami Unii Europejskiej, co wymaga od przedsiębiorców ciągłego dostosowywania się do nowych regulacji. Stosowanie różnych stawek VAT w Polsce pozwala na wyróżnienie poszczególnych sektorów gospodarki, zapewniając w ten sposób ich odpowiednie wsparcie oraz obniżenie kosztów dla konsumentów w przypadku podstawowych produktów i usług.

Список використаних джерел

1. **Ustawa o podatku od towarów i usług (Ustawa VAT)** – Ustawa z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług. URL : <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20040200406>. (дата звернення: 20.04.2025 р.)
2. **Dyrektywa 2006/112/WE** Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 28 listopada 2006 r. w sprawie wspólnego systemu podatku od wartości dodanej. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX%3A32006L0112>. (дата звернення: 20.04.2025 р.)
3. **Ministerstwo Finansów RP** – Strona internetowa Ministerstwa Finansów, dział «Podatek VAT». URL: <https://www.gov.pl/web/finanse/podatek-od-towarow-i-uslug>. (дата звернення: 20.04.2025 р.)
4. **Komentarz do ustawy o VAT** – Szczegóły dotyczące stosowania stawek VAT w Polsce, red. G. Kowalski. Warszawa: Wydawnictwo Prawo i Gospodarka, 2020.
5. **Portal podatkowy** – Informacje na temat stawek VAT w Polsce i ich zastosowania. URL: <https://www.podatki.gov.pl/vat/>. (дата звернення: 20.04.2025 р.)
6. **Grupa Doradcza** – «Zmiany w systemie VAT w Polsce: Co muszą wiedzieć przedsiębiorcy?» URL: <http://surl.li/clorst>. (дата звернення: 20.11.2024 р.)

Романюк Дарія,
здобувач освіти спеціальності 071 Облік і оподаткування,
Економічний факультет, 2 курс,
Запорізький національний університет,

Сейсебасва Наталія,
кандидат економічних наук, доцент,
Запорізький національний університет

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ В УДОСКОНАЛЕННІ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ АУДИТУ

У сучасному глобалізованому світі, де економічні процеси все більше інтегруються, а інформаційні технології стрімко змінюють підходи до ведення бізнесу, аудит зазнає суттєвих трансформацій. Аудиторська діяльність перестає бути простою перевіркою фінансової звітності — вона набуває стратегічного значення у забезпеченні прозорості, довіри та стабільності фінансових ринків. У цьому контексті особливої актуальності набуває необхідність удосконалення як теоретичних основ, так і практичних методів аудиту.

Одним із ключових викликів сьогодення є цифровізація обліку та звітності. Поширення сучасних ERP-систем, хмарних технологій, автоматизація облікових процесів, використання блокчейн-рішень і штучного інтелекту призводять до зміни джерел, форм і методів отримання аудиторських доказів. З одного боку, це відкриває нові можливості для підвищення точності та ефективності перевірок. З іншого — ставить перед аудиторами нові завдання, зокрема, щодо володіння цифровими компетентностями, здатності працювати з великими масивами даних та адаптації традиційних підходів до оцінки ризиків. Необхідність поєднання фінансової експертизи з технологічними знаннями стала одним із головних трендів розвитку аудиторської професії.

Наступною актуальною проблемою є кібербезпека та захист інформації. Аудитори дедалі частіше стикаються з необхідністю перевірки інформаційних систем, оцінки внутрішнього контролю в IT-сфері, а також забезпечення безпеки і конфіденційності отриманих даних. В умовах зростання кіберзагроз і поширення випадків витоку інформації це питання стає критичним як з етичної, так і з правової точки зору. Аудитор має не лише перевіряти дотримання вимог щодо захисту даних, а й сам забезпечувати безпечне поводження з чутливою інформацією клієнта.

Окрему увагу слід приділити питанню гармонізації міжнародних стандартів. Інтеграція України у глобальні фінансові ринки потребує узгодження аудиторської практики з вимогами Міжнародних стандартів аудиту (ISA). Особливе значення мають принципи професійного скептицизму, обґрунтованості аудиторських висновків, якісної документації перевірки та об'єктивної оцінки ризиків. Водночас існує потреба у вдосконаленні національного законодавства та механізмів імплементації міжнародних стандартів у повсякденну практику українських аудиторів.

Важливим викликом є також посилення суспільної відповідальності аудиторів. Сучасне суспільство очікує, що аудитори не лише перевірятимуть бухгалтерську звітність, а й відіграватимуть роль незалежних арбітрів, які виявляють шахрайство, попереджають ризики банкрутства та сприяють ефективному корпоративному управлінню. Зростає тиск з боку громадськості, регуляторів і інвесторів щодо прозорості та інформативності аудиторських звітів, що, у свою чергу, вимагає підвищення якості аудиту та більшої відповідальності за результати роботи.

Ще одним значним викликом є дотримання етичних норм і забезпечення незалежності аудиторів. В умовах зростаючої конкуренції на ринку аудиторських послуг, скорочення вартості перевірок та збільшення залежності від окремих замовників виникають ризики компромісу з етичними стандартами. Це створює потребу у посиленні внутрішнього

етичного контролю, впровадженні політик запобігання конфлікту інтересів, а також належному регулюванні з боку професійних організацій і держави.

Усвідомлення вищезазначених викликів дає змогу сформувати напрями удосконалення теорії та практики аудиту. По-перше, необхідною є адаптація освітніх програм і професійної підготовки аудиторів до нових умов: включення до навчальних курсів тем цифрових технологій, аналітики великих даних, основ кібербезпеки та етики. По-друге, слід розробити сучасні методики аудиту, що враховують новітні інформаційні джерела, автоматизацію процесів і змінені моделі ризику. По-третє, важливо створити ефективну систему контролю якості аудиторських послуг на національному рівні, що ґрунтуватиметься на кращих міжнародних практиках.

Також перспективним є впровадження інституту ключових питань аудиту (Key Audit Matters), які надають користувачам звітності більш повну та зрозумілу інформацію про критичні аспекти перевірки. Нарешті, необхідно посилити правове та етичне регулювання аудиторської діяльності шляхом оновлення Кодексу етики професійних бухгалтерів, зміцнення незалежності органів нагляду та прозорості дисциплінарних процедур.

Таким чином, удосконалення аудиту в умовах сучасних викликів є складним, але необхідним процесом, що потребує комплексного підходу: поєднання інновацій, освіти, законодавчого регулювання та професійної відповідальності. Тільки за таких умов можливо забезпечити довіру до фінансової звітності, стабільність економіки та сталий розвиток суспільства.

Список використаних джерел

1. Аудит в умовах сталого розвитку: колективна монографія / за загальною редакцією проф. О. А. Петрик / О. А. Петрик, Н. В. Гойло, І. І. Матієнко-Зубенко, І. О. Мариніч, Ю. Б. Слободяник ін. К. : КНЕУ, 2021. 231
2. Проблеми і перспективи розвитку статистики, аудиту та економічного аналізу : моногр.; за ред. д. е. н., професора В. А. Дерія. – Тернопіль : Крок, 2016. – 362 с.
3. Міжнародні стандарти аудиту (МСА): офіційний переклад. – Київ: Федерація професійних бухгалтерів і аудиторів України, 2020. – 896 с.
4. Мельник Л. М., Савченко Т. Г. Теорія і практика аудиту: сучасні тенденції. – Київ: Центр учбової літератури, 2021. – 288 с.

УДК 657

Садовська Ірина,

завідувач кафедри обліку і оподаткування, професор,
Волинський національний університет імені Лесі Українки

ПЕРЕВАГИ МЕТОДОЛОГІЇ LEAN В СИСТЕМІ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Сучасне конкурентне середовище змушує підприємства шукати ефективні шляхи підвищення продуктивності, зменшення витрат і вдосконалення управління ресурсами. У цьому контексті все більшої популярності набуває методологія Lean, яка фокусується на створенні цінності для споживача при мінімізації втрат. Впровадження Lean-підходу в систему управлінського обліку дає змогу українським підприємствам не лише оптимізувати процеси, а й підвищити обґрунтованість управлінських рішень, зменшити ризики і посилити впевненість в умовах невизначеності і глобалізації.

Методологія Lean (від англ. «lean», що в перекладі означає «ощадливий») є філософією управління, яка виникла на основі японської виробничої системи Toyota. Джеймс Вумек і Деніел Джонс придумали термін «Lean» в своїй книзі про виробничу систему компанії Тойота (TPS, Toyota Production System) «Машина, яка змінила світ» [1]. Основна ідея започаткованої системи полягає в усуненні всіх видів втрат у процесах створення товарів

або послуг без зниження якості для кінцевого споживача. Отже, головний акцент переведений на втрати, а не на витрати, які спостерігаємо у класичному варіанті. Більш зрозумілою методологія Lean проявляється у базових принципах, які їй властиві, зокрема: орієнтація на цінність для клієнта; безперервне вдосконалення (кайдзен); оптимізація потоку створення цінності; витягування (pull system) замість поетапної класичної моделі; залучення персоналу до процесу покращення організації робочого місця, технологій, комунікацій задля максимально повного нівелювання втрат.

Управлінський облік і потребує трансформації постійно. Ми вважаємо, що саме трансформація, а не удосконалення є дієвим у практичності управлінського обліку. В іншому випадку управлінський облік залишається цікавим лише для науковців, які розпочинають дослідження. Зазвичай управлінський облік визначають як систему збору, аналізу та інтерпретації фінансової та нефінансової інформації для прийняття управлінських рішень. При цьому, традиційні методи управлінського обліку не повністю враховують зміни у зовнішньому середовищі, не відображають реального стану процесів на підприємстві, є громіздкими й орієнтованими на минулі показники.

Lean-методологія вносить нову філософію, яка фокусується на оперативному, прозорому, креативному та візуалізованому обліку, який через застосування інструменту дизайн-мислення дає змогу бачити не просто фінансові результати, а витoki проблем і потенціал для вдосконалення.

Переваги застосування Lean у системі управлінського обліку проявляються через призму принципів, нового погляду на організацію як сукупність людей з різним рівнем знань, компетенцій, інтелектуальних можливостей, виховання, внутрішніх комплексів, цінностей та світосприйняття. В центрі уваги людський фактор. Тому сьогодні все більше уваги приділяється вивченню і пропагуванню досліджень поведінки людей в організаціях. Такі модні наукові течії як поведінкова економіка, поведінкові фінанси, поведінковий управлінський облік не є новим явищем в сфері досліджень. В нашій публікації приведемо основні на наш погляд переваги впровадження Lean, зокрема: 1) зниження витрат за рахунок усунення втрат; 2) прозорість управлінської інформації та оперативність прийняття рішень; 3) спрямованість управлінського обліку на потоки створення цінності, а не на центри витрат, прибутку, інвестицій, які притаманні традиційній методології; 4) стимулювання залучення працівників і підвищення їх мотивації; 5) зменшення складності системи управлінського обліку та зниження адміністративного навантаження, яким притаманні бюрократичні важелі впливу; 6) адаптивність до змін у ринковому середовищі, що зменшує вплив невизначеності.

Lean дозволяє виявити та ліквідувати процеси, які не створюють доданої вартості (зайві переміщення, надлишкові запаси, дефекти тощо). Управлінський облік із застосуванням Lean-методології виявляє витрати не тільки у фінансовому вимірі, а й у вигляді втрат часу, енергії та ресурсів, зокрема, людської інтелектуальної праці.

Lean-методологія акцентує увагу не лише на фінансових витратах, а й на виявленні й усуненні «невидимих» втрат, які виявляються як надлишкові запаси, дублювання функцій, зайве переміщення матеріалів, простої обладнання, дефекти, некваліфіковані і з неадекватною поведінкою працівники тощо. На традиційному підприємстві облік витрат часто ведеться за цехами чи підрозділами, що може приховувати неефективність. Lean-методологія фокусується на потоці створення цінності, завдяки чому легко виявити, де саме виникають зайві витрати чи затримки. Завдяки цьому досягається зниження собівартості продукції, оптимізація логістичних і виробничих процесів, зменшення потреби в обігових коштах.

Lean-методологія передбачає спрощення звітності, відмову від зайвої деталізації та акцент на ключових показниках ефективності. Це підвищує оперативність прийняття управлінських рішень на основі актуальної інформації. Таким чином, Lean змінює принципи звітності: замість великої кількості малозрозумілих показників використовуються прості, наочні метрики, які безпосередньо стосуються процесів і є зрозумілими для лінійних

керівників. Втрати часу усуваються через використання візуальних панелей (visual boards) з ключовими показниками: час циклу, кількість дефектів, запаси, час виконання замовлень [2; 3]. Дані оновлюються щодня або щогодини. Управлінський персонал приймає рішення не «заднім числом», що констатуємо у традиційному бухгалтерському обліку, а в режимі реального часу, що зменшує ризик управлінських помилок.

У Lean системі основною одиницею аналізу є value stream (потік створення цінності), що являє собою послідовність дій, яка трансформує сировину в готовий продукт, що має цінність для клієнта, облік фокусується на загальному часі та витратах по ланцюгу. При цьому рекомендується оптимізація не окремих елементів, а всього ланцюга постачання, що дає реальний ефект прибільш стислих строках виробництва і вищій якості сервісу. На відміну від традиційного обліку, який зосереджується на окремих функціях або підрозділах, Lean-методологія спрямована на аналіз ефективності усієї системи. Це сприяє усуненню «вузьких місць» і гармонізації роботи підприємства.

Lean-методологія активно використовує принципи включення всього персоналу у процеси вдосконалення: від робітника до керівника. Завдяки простим візуалізованим індикаторам, робітник бачить власний вплив на результат (наприклад, відхилення по кількості бракованих виробів за день) і пропонує рішення, наприклад, зміну налаштувань верстата, нову послідовність дій тощо. Таким чином, зростає відповідальність, ініціативність і ефективність роботи працівників. Управлінський облік перестає бути «лише для бухгалтерії» і стає корисним усім. Спостерігається поведінкова економіка і поведінковий управлінський облік в практиці, які працюють в унісон. Lean-методологія активно залучає персонал до покращення процесів. Інформація управлінського обліку стає зрозумілою для всіх учасників процесу, що стимулює ініціативність і відповідальність.

Lean-орієнтований управлінський облік легко адаптується до нових умов, змін у ринку, потреб споживачів. Підприємство стає більш динамічним, здатним швидко реагувати на виклики. У Lean-методології відкидаються складні розподіли накладних витрат, багаторівневі калькуляції та «гіпертрофовані» бюджети. Натомість використовуються прості, прозорі правила, наприклад, витрати фіксуються у момент їх виникнення, без складних алгоритмів.

Замість розрахунків собівартості за 30-ма статтями, підприємство фокусується на витратах на одиницю потоку, при цьому контролює лише ті, що дійсно впливають на прибуток або час. Управлінський облік стає більш гнучким, легким в адаптації, не перевантажує управлінський персонал, а фінансова служба перетворюється на партнера в управлінні, а не лише на контролера.

Завдяки постійному аналізу поточних процесів та принципу «кайдзен» (безперервне вдосконалення), Lean-облік швидко реагує на зміни попиту, витрат, поведінки споживачів.

Вітчизняні підприємства при впровадженні Lean-методології в управлінський облік зустрічаються з перепонами, які спричинені здебільшого опором персоналу через нестачу знань і недосконалість ІТ-систем. Однак, приклади успішних підприємств (зокрема у машинобудуванні, аграрному секторі, харчовій промисловості) свідчать, що при правильному підході Lean-методологія суттєво підвищує ефективність і конкурентоспроможність. У Волинській області успішно впроваджено Lean-методологію управлінського обліку на ТОВ «МОДЕРН-ЕКСПО». Впровадження Lean у систему управлінського обліку українських підприємств відкриває нові можливості для підвищення прозорості, ефективності та стратегічної гнучкості бізнесу. В умовах економічної нестабільності та конкуренції Lean-орієнтований облік є потужним інструментом адаптації та розвитку. Важливою умовою успіху є системний підхід, підтримка керівництва та навчання персоналу, а також поступове впровадження змін на основі реальних потреб підприємства.

Переваги методології Lean у системі управлінського обліку виходять далеко за межі простої економії ресурсів. Йдеться про зміну мислення в управлінні: від обліку витрат до створення цінності, від контролю до партнерства, від реакції на ризики до їх передбачення.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт Lean Enterprise Institute: <https://www.lean.org>
2. Єрохин Є.А. Актуальність методології ощадливого виробництва в умовах світової економічної кризи. ЕКportal. URL: <http://www.ekportal.ru/page-id-1360.html>
3. Кобилух О.Я., Мельник Г.М. Ощадливе виробництво як концепція оптимізації виробничого та управлінського процесів. URL: <http://ena.lp.edu.ua/bitstream/ntb/23489/1/10-43-49.pdf>

УДК 657.6.

Садовська Ірина,

д. е. н., завідувач кафедри обліку і оподаткування,
Волинський національний університет імені Лесі Українки,

Ішук Ольга,

здобувачка освіти 1-го освітнього рівня (бакалавр),
спеціальність 071 «Облік і оподаткування»,

Волинський національний університет імені Лесі Українки

ВИДИ ТА ПРИЗНАЧЕННЯ АУДИТОРСЬКОГО ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Аудиторське програмне забезпечення є невід'ємною частиною сучасного аудиту, сприяючи підвищенню ефективності та точності аудиторських процедур. В умовах стрімкого розвитку інформаційних технологій, аудиторські компанії все частіше звертаються до спеціалізованих програмних продуктів, які дозволяють автоматизувати та оптимізувати процеси аудиту. У цій роботі ми пропонуємо розглянути основні види аудиторського програмного забезпечення та їх призначення.

Аудиторська діяльність має свою специфіку. Відповідно, на відміну від програм бухгалтерського обліку, вимоги до аудиторського програмного забезпечення будуть такими [1]:

1. Наявність розвинутих засобів контролю операцій.
2. Підвищена гнучкість.
3. Ергономічність.
4. Зв'язок на рівні баз даних з бухгалтерськими програмами.

Види аудиторського програмного забезпечення:

- Загальні аудиторські програми (General Audit Software, GAS).

Ці програми призначені для виконання широкого спектру аудиторських завдань. Вони включають функції аналізу даних, генерування звітів, відстеження процесу аудиту та управління аудиторськими файлами. Прикладами таких програм є IDEA (Interactive Data Extraction and Analysis) та ACL (Audit Command Language).

- Програмне забезпечення для контролю якості (Quality Control Software).

Програми цього типу допомагають забезпечити відповідність аудиторської діяльності стандартам якості. Вони дозволяють автоматизувати процеси внутрішнього контролю, управління ризиками та моніторингу відповідності вимогам законодавства. Наприклад, TeamMate AM допомагає управляти аудиторськими проектами та забезпечувати їх якість.

- Програмне забезпечення для управління ризиками (Risk Management Software).

Такі програми використовуються для ідентифікації, оцінки та управління ризиками. Вони дозволяють аудитором оцінити ризики, пов'язані з діяльністю компанії, та розробити

стратегії для їх мінімізації. Прикладом є програма RiskWatch, яка надає інструменти для управління ризиками та проведення відповідних аналізів.

- Програмне забезпечення для аналізу даних (Data Analytics Software).

Ці програми спеціалізуються на зборі, аналізі та візуалізації даних. Вони дозволяють аудиторам аналізувати великі обсяги інформації для виявлення аномалій, трендів та потенційних шахрайств. Однією з найпоширеніших програм цього типу є Tableau, що надає можливості для інтерактивної візуалізації даних.

- Програмне забезпечення для забезпечення відповідності (Compliance Software)

Програми для забезпечення відповідності допомагають компаніям відповідати вимогам законодавства та нормативних актів. Вони автоматизують процеси моніторингу відповідності, управління документами та звітності. Наприклад, програма MetricStream дозволяє організовувати комплексний підхід до управління відповідністю.

Аудиторське програмне забезпечення призначене для автоматизації аудиторських процедур (аудиторське програмне забезпечення автоматизує багато рутинних завдань, що дозволяє аудиторам зосередитися на аналізі та оцінці даних, це значно підвищує ефективність аудиторської діяльності та знижує ризик помилок), підвищення точності та якості аудиту (використання спеціалізованого програмного забезпечення забезпечує високий рівень точності при аналізі даних та підготовці звітів, програми забезпечують систематичний підхід до збору та аналізу інформації, що сприяє підвищенню якості аудиту)[2].

Аудиторське програмне забезпечення відіграє ключову роль у сучасному аудиті, забезпечуючи автоматизацію, підвищення точності та ефективності аудиторських процедур. Різноманіття видів програмного забезпечення дозволяє аудиторам вибирати інструменти, які найкраще відповідають їх потребам та завданням. Використання спеціалізованих програм сприяє забезпеченню відповідності вимогам законодавства, управлінню ризиками та підвищенню якості аудиту, що є запорукою успіху аудиторської діяльності.

Список використаних джерел

1. Програмне забезпечення аудиторської діяльності URL: https://pidru4niki.com/17540906/buhgalterskiy_oblik_ta_audit/programne_zabezpechennya_auditorskoyi_diyalnosti (дата звернення 21.05.2025).
2. Лазарева С.Ф., Ус Р.Л. Методологічне і методичне забезпечення аудиту інформаційних технологій // Формування ринкових відносин в Україні. - 2012. - № 1 (128) (дата звернення 21.05.2025).

УДК 658.5:004.8

Садовська Ірина,

д. е. н., професор,

завідувач кафедри обліку і оподаткування,

Волинський національний університет імені Лесі Українки,

Літвінчук Володимир,

здобувач освіти спеціальності D1 Облік і оподаткування,

Волинський національний університет імені Лесі Українки

РОЛЬ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ТА АНАЛІТИКИ ДАНИХ В МОДЕРНІЗАЦІЇ СУЧАСНОГО ВИРОБНИЦТВА

Сучасне виробництво перебуває на порозі трансформаційних змін, зумовлених інтеграцією штучного інтелекту (ШІ) та аналітики даних. У контексті глобальної конкуренції, зростання витрат на ресурси та потреби в сталому розвитку, компанії шукають інноваційні підходи до оптимізації процесів, підвищення ефективності та забезпечення конкурентоспроможності. ШІ та аналітика даних стали ключовими інструментами, що дозволяють не лише автоматизувати рутинні операції, але й фундаментально переосмислити

підходи до управління виробничими процесами, прогнозування ризиків та створення цінності. Актуальність цієї теми підкреслюється зростаючим обсягом даних, які генеруються у виробничій сфері, та необхідністю їх ефективного використання для прийняття стратегічних рішень, що сприяють модернізації галузі.

Застосування науки про дані у виробничому секторі виходить далеко за межі традиційного контролю виробництва. Сучасні компанії використовують аналітику даних для глибшого розуміння всього життєвого циклу продукту – від етапу проектування до дистрибуції. Це дозволяє приймати обґрунтовані стратегічні рішення, що сприяють підвищенню якості продукції, зниженню витрат та оптимізації ланцюгів постачання. Наприклад, дослідження Deloitte 2022 року показало, що британські компанії, які активно застосовують аналітику даних, досягли зростання продуктивності на 30% [1]. Такий результат свідчить про величезний потенціал даних у трансформації виробничих процесів. Аналітика даних дає змогу виявляти приховані закономірності, прогнозувати ринковий попит і адаптувати виробничі стратегії до мінливих умов, що є критично важливим у сучасних економічних реаліях.

Одним із найперспективніших напрямів застосування ШІ у виробництві є предиктивне обслуговування. Використовуючи алгоритми машинного навчання, компанії аналізують історичні дані про роботу обладнання, щоб передбачати потенційні поломки та планувати ремонтні роботи до виникнення збоїв. Такий підхід дозволяє значно скоротити час простоїв, які є однією з основних причин фінансових втрат у промисловості. Згідно з дослідженням PwC 2023 року, впровадження предиктивного обслуговування може зменшити витрати на технічне обслуговування до 30%, а непланові простої – на 45% [1]. Це створює суттєві економічні переваги, оскільки мінімізує втрати від зупинок виробництва та подовжує строк служби обладнання. Наприклад, аналіз вібраційних даних, температури чи інших параметрів роботи машин у реальному часі дозволяє алгоритмам ШІ виявляти аномалії, які можуть свідчити про наближення поломки, і пропонувати оптимальний графік технічного обслуговування.

ШІ також відіграє важливу роль у підвищенні ефективності управління ланцюгами постачання. Аналіз великих обсягів даних про постачальників, логістику та ринкові тенденції дозволяє прогнозувати затримки, оптимізувати маршрути транспортування та зменшувати витрати. Наприклад, використання ШІ для аналізу погодних умов, геополітичних ризиків чи змін у попиті допомагає виробникам адаптувати свої стратегії в реальному часі. Крім того, ШІ сприяє персоналізації виробництва, дозволяючи створювати продукти, адаптовані до індивідуальних потреб клієнтів, що особливо актуально в епоху масової кастомізації. Алгоритми ШІ аналізують дані про споживчі вподобання, що дає змогу підприємствам швидко реагувати на зміни ринкових трендів і пропонувати інноваційні рішення.

Інтеграція ШІ та аналітики даних також сприяє сталому розвитку виробництва. Аналіз даних про споживання енергії, викиди та використання ресурсів дозволяє підприємствам оптимізувати свої процеси з точки зору екологічної ефективності. Наприклад, ШІ може пропонувати сценарії зниження енергоспоживання на основі аналізу даних про роботу обладнання, що сприяє зменшенню вуглецевого сліду. Крім того, використання цифрових двійників – віртуальних моделей фізичних об'єктів – дозволяє моделювати та тестувати виробничі процеси без необхідності витрачати реальні ресурси. Такі технології не лише знижують витрати, але й сприяють більш відповідальному підходу до використання природних ресурсів.

Незважаючи на численні переваги, впровадження ШІ та аналітики даних у виробництві супроводжується викликами. По-перше, це потребує значних інвестицій у технологічну інфраструктуру, навчання персоналу та забезпечення кібербезпеки. По-друге, існує проблема якості даних, адже ефективність ШІ залежить від точності та повноти інформації, яка аналізується. Компанії також стикаються з етичними питаннями, пов'язаними з автоматизацією робочих місць, що може викликати соціальну напруженість. Проте ці

виклики не применшують потенціалу технологій, а лише потребують комплексного підходу до їх вирішення, включаючи співпрацю між урядами, бізнесом і науковими установами.

Отже, штучний інтелект і аналітика даних відіграють ключову роль у модернізації сучасного виробництва, забезпечуючи підвищення продуктивності, зниження витрат і підтримку сталого розвитку. Вони дозволяють оптимізувати весь життєвий цикл продукту, прогнозувати та запобігати збоям, удосконалювати ланцюги постачання та створювати інноваційні продукти. Водночас, успішне впровадження ІІІ потребує подолання технологічних, організаційних та етичних викликів. У майбутньому, подальший розвиток цих технологій сприятиме створенню більш гнучких, ефективних і екологічно відповідальних виробничих систем, що зміцнить конкурентоспроможність галузі на глобальному рівні.

Список використаних джерел

1. Data, Automation, And British Manufacturing. *TheDataScientist*. URL: <https://thedata scientist.com/data-automation-and-british-manufacturing/> (дата звернення: 20.05.2025)

УДК 657

Садовська Ірина,

д.е.н., завідувач кафедри обліку і оподаткування,
Волинський національний університет імені Лесі Українки,

Сосинець Ангеліна,

здобувачка освіти спеціальності 071 Облік і оподаткування,
Волинський національний університет імені Лесі Українки

ЕВОЛЮЦІЯ КОНЦЕПЦІЙ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ

У сучасних умовах господарювання все більшої ваги набуває концепція сталого розвитку, яка передбачає досягнення балансу між економічною ефективністю, соціальною відповідальністю та екологічною безпекою. Відповідно, трансформації зазнає й бухгалтерський облік, який повинен не лише фіксувати фінансові результати діяльності підприємств, а й надавати інформацію, релевантну для прийняття управлінських рішень у контексті сталого розвитку.

Сталий розвиток передбачає гармонійне поєднання трьох складових: економічної, соціальної та екологічної. Для того щоб оцінювати результати діяльності підприємств з урахуванням усіх цих компонентів, необхідно реформувати облікову систему, зробивши її більш комплексною, відкритою й адаптованою до потреб зацікавлених сторін. Саме тому в усьому світі зростає інтерес до таких форм обліку, як соціальний, екологічний та інтегрований.

На сучасному етапі бухгалтерський облік поступово еволюціонує у бік мультидисциплінарної системи, яка інтегрує нефінансові показники до загального потоку звітності підприємства. Це особливо актуально для великих компаній, що діють на міжнародних ринках або мають високий рівень публічності. Вони змушені звітувати про вплив на навколишнє середовище, умови праці, інноваційність.

У країнах ЄС, великі компанії зобов'язані оприлюднювати нефінансову інформацію. Крім того, у 2023 році Єврокомісія схвалила новий набір стандартів — ERS (European Sustainability Reporting Standards), які вводять обов'язкову нефінансову звітність з деталізацією по кожному компоненту сталого розвитку.

В Україні, незважаючи на наявність окремих прикладів запровадження інтегрованої звітності (зокрема серед компаній з іноземним капіталом або державних підприємств), в цілому така практика ще не є системною. Основними бар'єрами виступають:

- Відсутність чіткої законодавчої бази для складання нефінансової звітності.
- Недостатній рівень підготовки бухгалтерів до обліку соціальних та екологічних показників.
- Відсутність уніфікованих методичних рекомендацій щодо вимірювання та оцінки нефінансових даних.
- Обмежена цифровізація бізнес-процесів, що ускладнює автоматизацію збору та аналізу нефінансової інформації.

Варто підкреслити, що в умовах сталого розвитку змінюються самі підходи до оцінки ефективності підприємства. Наприклад, показники чистого прибутку чи рентабельності більше не є єдиними критеріями успішності. Важливими стають коефіцієнти впливу на довкілля, рівень задоволеності працівників, частка інвестицій у розвиток персоналу, дотримання прав людини.

Таким чином, облікова система повинна враховувати нові об'єкти обліку, такі як: викиди вуглекислого газу, енергоспоживання, обсяги утилізації відходів, витрати на соціальні проекти, витрати на підвищення кваліфікації персоналу, індекси інклюзивності.

У той же час такі зміни потребують глибокого методологічного переосмислення: як правильно оцінювати ці показники, як забезпечити їх достовірність, як запобігти маніпуляціям, як інтегрувати ці дані в загальну систему управління підприємством. Ці питання становлять фундамент для подальших досліджень.

Для ефективного впровадження сучасних концепцій обліку в Україні доцільно вжити такі заходи:

- Розробити національні рекомендації щодо інтегрованої звітності.
- Включити тематику сталого розвитку до програм підготовки майбутніх бухгалтерів та аудиторів.
- Стимулювати цифрову трансформацію бухгалтерського обліку.
- На законодавчому рівні поступово запроваджувати обов'язковість нефінансової звітності для підприємств певного масштабу.
- Сприяти обміну досвідом між українськими підприємствами та зарубіжними компаніями, які вже мають позитивний досвід запровадження інтегрованих моделей звітності.

Сталий розвиток став новою парадигмою, яка змінює не лише способи ведення бізнесу, а й принципи бухгалтерського обліку. Трансформація облікової системи в бік інтегрованого підходу дозволяє створювати прозору, достовірну й соціально відповідальну інформацію для прийняття стратегічних рішень. Україна має всі передумови для того, щоб інтегрувати ці процеси у свою економіку, але для цього потрібна узгоджена дія держави, бізнесу та професійної спільноти.

Список використаних джерел

1. Бутинець, Ф. Ф. (2020). Бухгалтерський облік у системі сталого розвитку підприємства. Житомир: ЖДТУ. <https://butynets.info/buhgaltersky-oblik-ta-stalyy-rozvytok>
2. International Integrated Reporting Council (IIRC). (2021). International Framework. <https://integratedreporting.org/resource/international-ir-framework/>
3. KPMG (2022). The Time Has Come: The KPMG Survey of Sustainability Reporting 2022. <https://home.kpmg/xx/en/home/insights/2022/11/the-time-has-come-the-kpmg-survey-of-sustainability-reporting-2022.html>
4. Кузьмін О. Є., Телішевська О. Ю. (2021). Удосконалення обліку в контексті сталого розвитку підприємств // Економіка і організація управління. № 3. С. 58–65. http://eztuir.ztu.edu.ua/bitstream/123456789/13549/1/3_2021_9.pdf
5. Deloitte (2023). ESG Reporting: Global Practices and Trends. <https://www2.deloitte.com/global/en/pages/risk/articles/esg-reporting.html>

СОЦІАЛЬНИЙ ОБЛІК ЯК ІНФОРМАЦІЙНА БАЗА СОЦІАЛЬНО ВІДПОВІДАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

У сучасній діяльності як вітчизняних, так і зарубіжних підприємств дедалі більшого значення у забезпеченні конкурентоспроможності, досягненні високих показників продуктивності та прибутковості набувають не лише економічні, а й неекономічні чинники. Зокрема, важливу роль відіграють рівень соціального захисту працівників, впровадження систем контролю якості, використання екологічно безпечних та енергоощадних технологій тощо. У зв'язку з цим соціальна відповідальність бізнесу в останні роки перетворилася на глобальну бізнес-концепцію, що визначає основні принципи та сучасні підходи до ведення підприємницької діяльності.

Для реалізації стратегії соціальної відповідальності господарюючі суб'єкти мають забезпечувати наявність своєчасної та достовірної інформації про соціальні ініціативи підприємства та його вплив на різні сфери суспільного життя. Такими джерелами інформаційного забезпечення виступають соціальний облік і нефінансова звітність. Водночас національна практика ведення соціального обліку та складання соціальної звітності свідчить про відсутність єдиного підходу до розуміння їх сутності та функцій, що вказує на потребу у подальших наукових дослідженнях у цій сфері.

Поняття соціальної відповідальності сформувалося у кінці двадцятого століття і на сьогодні не існує єдиного підходу до визначення цього терміну, але незмінною залишається його суть, бізнес повинен бути соціально-орієнтованим по відношенню до власних працівників, держави, суспільства, навколишнього середовища і споживачів.

Особливість соціально відповідальної діяльності полягає в тому, що її економічні вигоди неможливо однозначно оцінити під час реалізації відповідних заходів. Навіть за наявності інформації про понесені витрати складно точно визначити розмір доходу, отриманого завдяки цим діям, а формування фінансового результату залишається здебільшого теоретичним.

Бухгалтерський облік є основною складовою інформаційної системи підприємства. Його організація значною мірою залежить від специфіки виробничих процесів і взаємодії підприємства з навколишнім середовищем, що зумовлює актуальність дослідження проблем методології та організації обліку. У зв'язку з активним розвитком концепції сталого розвитку, виникла потреба у створенні нового напрямку бухгалтерського обліку — соціального обліку, який забезпечує інформаційну підтримку соціально відповідальної діяльності суб'єктів господарювання.

Аналіз наукових джерел [1, с. 121-128; 2] свідчить, що соціальний облік полягає у фіксації фактів господарської діяльності, пов'язаних із використанням, збереженням і розвитком трудових ресурсів підприємства, з урахуванням економічних та екологічних аспектів. Його головне завдання — надати інформацію про реалізацію соціальних програм і підґрунтя для формування нефінансової звітності, що відображає соціальні та екологічні наслідки діяльності підприємства.

Станом на сьогодні в Україні відсутній єдиний нормативно-правовий документ, що регламентує ведення соціального обліку та формування нефінансової звітності. Тому підприємства здебільшого орієнтуються на міжнародні стандарти, серед яких найпоширенішими є GRI та AA1000, вибір яких залежить від особливостей та потреб конкретної компанії.

Актуальними залишаються питання розробки чіткої методологічної бази та ефективних практичних рішень у сфері ведення соціального обліку і підготовки нефінансової звітності.

Це дозволяє документально підтверджувати виконання соціальних зобов'язань, що не завжди можуть бути повноцінно відображені в межах традиційного бухгалтерського обліку. Такий підхід сприяє зміцненню зв'язків з громадськістю і формуванню довіри з боку зацікавлених сторін шляхом прозорого інформування про внесок підприємства в розв'язання економічних, соціальних та екологічних проблем.

Ключовим орієнтиром соціального обліку виступають соціальні пріоритети підприємства, визначені його соціальною політикою. В умовах зростаючого значення соціальної відповідальності соціальний облік має інтегруватися в загальну систему бухгалтерського обліку, ставши її невід'ємною частиною.

На нашу думку, соціальний облік – це процес відстеження та оцінювання впливу діяльності суб'єктів господарювання на суспільство та довкілля. Він передбачає збір, аналіз та використання даних для прийняття обґрунтованих рішень щодо покращення діяльності підприємства та досягнення позитивного соціального та екологічного впливу.

Розглянемо основні складові соціального обліку та їх характеристики.

1. Визначення показників та індикаторів. Визначення ключових показників, які відображають соціальний та екологічний вплив діяльності підприємства. До таких показників належать: показники трудових відносин (наприклад, відсоток жінок на керівних посадах, рівень заробітної плати, кількість конфліктів на робочому місці), показники екологічного впливу (наприклад, викиди вуглекислого газу, споживання енергії та води, відходи, що відправляються на утилізацію), показники соціального розвитку (наприклад, кількість волонтерських проектів, внески в благодійні фонди, участь у соціальних програмах).

2. Збір даних. Збір даних за визначеними показниками, як внутрішніх (звітність компанії, внутрішні моніторинги), так і зовнішніх (результати досліджень, звіти громадських організацій, дані державних органів).

3. Аналіз даних. Аналіз зібраних даних для виявлення тенденцій, проблемних зон та позитивних результатів діяльності підприємства. Використання аналітичних інструментів та моделей для прогнозування та моделювання можливих наслідків діяльності підприємства.

4. Оцінювання та звітування. Оцінка впливу діяльності підприємства на суспільство та довкілля на основі аналізу даних. Складання звітів про соціальний та екологічний вплив підприємства, які можуть бути опубліковані на сайті підприємства або представлені у вигляді окремих звітів.

5. Покращення діяльності. Використання результатів соціального обліку для розробки та впровадження стратегій, що спрямовані на покращення соціального та екологічного впливу підприємства. Моніторинг реалізації цих стратегій та внесення необхідних змін.

Отже, метою соціального обліку є: покращення соціального та екологічного впливу діяльності підприємства; підвищення довіри та позитивного іміджу підприємства серед споживачів, інвесторів та інших зацікавлених сторін; зниження ризиків та підвищення стійкості до негативних факторів; зростання ефективності роботи підприємства.

Соціальний облік є важливим елементом стратегічного розвитку підприємства, оскільки він допомагає позитивно впливати на суспільство та довкілля.

Список використаних джерел

1. Камінська І., Хома С., Чучук Ю. Соціальний облік як інформаційна база реалізації концепції соціально відповідального бізнесу. *Галицький економічний вісник*. Т. : ТНТУ, 2019. Том 60. № 5. С. 121–128. URL: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2019.05.121
2. Руденко О. В., Кондратюк О. М., Горева А. С. Соціальна відповідальність бізнесу: сутність, обліковий аспект та нефінансова звітність. *Ефективна економіка*. 2020. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8385>. DOI: [10.32702/2307-2105-2020.11.102](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.11.102)

ЕКОНОМІЧНИЙ ЗМІСТ І КЛАСИФІКАЦІЯ ДОХОДІВ

Доходи є ключовим елементом для будь-якої господарської діяльності, незалежно від організаційно-правової форми, сфери діяльності та інших факторів. Дохід залежить від наступних показників: обсяги реалізації; ціноутворення; собівартість виробленої продукції, наданих послуг; від рівня розвитку підприємства й від низки зовнішніх чинників. Дохід відображає результативність господарської діяльності та фінансову стабільність. Він є індикатором ефективності використання ресурсів у процесі діяльності, управлінських рішень, а також показником здатності підприємства генерувати грошові потоки. Поняття «доходу» є багатограним в економічній літературі, оскільки воно охоплює різні аспекти діяльності підприємств.

Так, у своїх дослідженнях Гуріна Н.В. та Гурін Д.П. визначають дохід, як: «збільшення економічних вигод унаслідок надходження активів і/або збільшення їх вартості та зменшення зобов'язань, які призводять до зростання власного капіталу (за винятком внесків учасників) внаслідок здійснення певного виду діяльності й отриманих конкурентних переваг у результаті прийняття ефективних управлінських рішень» [1]. Яворська Т.І. та Соболевська О.О. вважають, що дохід це «гроші або матеріальні цінності, отримані від виробничої, комерційної, посередницької чи іншої діяльності (виторг)» [2]. Мулик Т.О. трактує дохід, як: «надходження активів одержаних внаслідок його діяльності за певний період часу у вигляді збільшення економічних вигід, що приводить до зростання капіталу суб'єкта господарювання» [3]. Юрчик Г.М. та Самолюк Н.М. пропонують наступне тлумачення досліджуваного поняття: «доходи прийнято розглядати як грошові кошти та матеріальні цінності, отримані різними економічними суб'єктами» [4]. Досить чітко визначення наводить Кучеркова С.О., а саме «дохід – це надходження на підприємство (виручки, дивідендів, штрафів і т. ін.), яке порівнюється з витратами і в складі цього доходу може бути часткою прибутку (а якщо витрати перевищують доходи – то збиток)» [5].

Класифікація доходів дає змогу суб'єктам господарювання більш ефективно аналізувати свої фінансові результати, оптимізувати облікові процеси та приймати обґрунтовані управлінські рішення. Систематизація відіграє ключову роль у точному відображенні доходів у фінансовій звітності, що підсилює прозорість бізнесу та зміцнює довіру з боку інвесторів і партнерів.

Класифікують доходи, виокремлюючи їх у три основні види Савіцька С. та Вещицький І.:

«дохід від реалізації готової продукції, товарів чи інших активів: сюди входять доходи, отримані від продажу продукції або товарів, які були придбані з метою подальшого продажу (за винятком інвестицій у цінні папери);

дохід від надання послуг: це доходи, які виникають внаслідок надання різноманітних послуг клієнтам, наприклад, консультаційних, ремонтних тощо;

дохід від використання активів: цей вид доходу включає дивіденди, роялті або проценти, отримані від надання в користування своїх активів іншим юридичним та фізичним особам» [6].

В основному класифікують доходи за видами діяльності: доходи від операційної діяльності; доходи від фінансової діяльності; доходи від інвестиційної діяльності (рисунком 1). В свою чергу, доходи від операційної діяльності за представленою класифікацією поділяються на: дохід (виручка) від реалізації, чистий дохід від реалізації, інші операційні доходи.

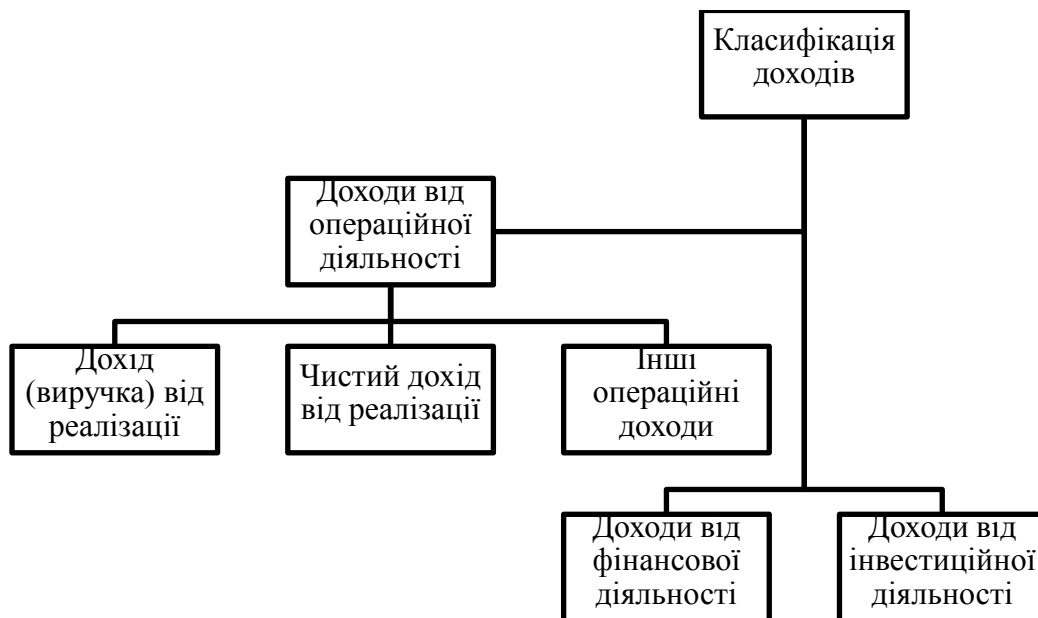

Рисунок 1 - Класифікація доходів підприємства

Джерело: [6].

Проведений аналіз трактувань поняття «дохід» в економічній літературі, демонструє, що досліджуваний термін має багатозначний характер і охоплює різні складові фінансової діяльності підприємства. В більшості акцентують увагу на сумі грошових коштів або інших економічних вигод, отриманих у результаті господарської діяльності.

Наявність різних підходів і концепцій щодо розподілу доходів свідчить про багатовимірність дефініції доходів, що забезпечує точність фінансового планування, виявляє можливі фінансові ризики та забезпечує оперативність у прийнятті управлінських рішень. Кожна представлена класифікації доходів має своє призначення та виходячи з цього підхід до поділу, що дозволяє здійснювати аналіз доходів і примати обґрунтовані рішення. Перевагами розподілу за видами діяльності є можливість здійснювати детальний контроль за доходами, в розрізі кожного наведеного напрямку діяльності. Класифікація полегшує розробку стратегій для кожного виду діяльності, оскільки на основі аналізу доходів можна приймати управлінські рішення щодо оптимізації фінансових ресурсів, зменшення витрат, підвищення рентабельності діяльності.

Список використаних джерел

1. Гуріна Н.В., Гурін Д.П. Доходи торговельних підприємств: проблемні аспекти сутності та класифікації для потреб управління. *Український економічний часопис*. № 3. 2023. С. 27–31.
2. Яворська Т.І., Соболевська О.О. Теоретичні аспекти сутності доходів та їх класифікація. *Збірник наукових праць ТДАТУ імені Дмитра Моторного (Економічні науки)*. №2 (42). 2020. С. 101–107.
3. Мулик Т. О. Методичні підходи до аналітичного забезпечення управління доходами. *Агросвіт*. № 6. 2020. С. 77–86.
4. Юрчик Г.М., Самолук Н.М. Доходи населення: теоретичний аспект, структурно динамічні особливості формування. *Вісник НУВГП. Серія: «Економічні науки»*. Вип. 4 (100). 2022. С. 222–240.
5. Кучеркова С.О. Обліково–аналітичне забезпечення визначення фінансових результатів і оподаткування прибутку. Науково–методологічні засади обліково–аналітичного та фінансово інвестиційного забезпечення сталого розвитку суб'єктів господарювання: Колективна монографія присвячена 25–річчю кафедри обліку і оподаткування (українською та англійською мовами. Мелітополь: ТОВ «Колор Принт», 2020. 268 с. С. 184–192.
6. Савіцька С.І., Вещицький І. Дохід від реалізації продукції підприємства як об'єкт обліку і аналізу. *Актуальні проблеми теорії і практики бухгалтерського обліку, аналізу, контролю й оподаткування в Україні: сучасний стан, тенденції та перспективи розвитку: зб. наук. праць IX Міжнар. наук.–практ. конф. (м. Кам'янець–Подільський, 24 жовтня 2024 року) / ЗВО «ПДУ», 2024. 251с. С. 46–49.*
7. Славінський В.І., Гурич О.С. Фінансові результати в діяльності підприємства. *Економічний простір*. № 181. 2022. С. 202–206.

ПРАКТИЧНИЙ ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ ПРОГРАМНОГО DEBIT+ ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

У сучасних умовах цифрової трансформації облікової діяльності зростає потреба у впровадженні інноваційних рішень для автоматизації бухгалтерського обліку. Особливо це актуально для України, де ринок праці та реалії бізнесу швидко змінюються, а вимоги до якості і швидкості облікової інформації лише зростають. Програмний продукт Debit+ є одним із таких інструментів, який активно впроваджується як у навчальний процес, так і в реальну практику підприємств. Його застосування стає важливим кроком до оволодіння сучасними цифровими компетентностями для майбутніх фахівців з обліку.

Метою цієї роботи є аналіз власного досвіду проходження сертифікованого курсу з Debit+ (отримано сертифікат із результатом 92 бали) та визначення ефективності використання цієї програми для формування практичних компетентностей майбутнього бухгалтера.

У процесі навчання було опрацьовано основні функціональні модулі Debit+, серед яких: введення та обробка первинних документів, автоматизація проведення бухгалтерських операцій, формування фінансової та податкової звітності, ведення аналітичного обліку, а також організація документообігу в електронній формі.

Особлива увага приділялася навчанню роботи з хмарними технологіями, що наразі є ключовим трендом у розвитку облікових систем. Кожен модуль був підкріплений практичними завданнями — лабораторними роботами, які моделювали типові та нетипові ситуації з реальної практики: розрахунок заробітної плати, облік товарно-матеріальних цінностей, складання оборотно-сальдової відомості, формування податкової накладної тощо. Завдяки цьому вдалося набути не лише теоретичних знань, а й практичних навичок, необхідних для повсякденної діяльності бухгалтера.

Debit+ відзначається простим, зрозумілим та інтуїтивним інтерфейсом, що значно полегшує адаптацію нових користувачів і скорочує період навчання. До переваг системи можна віднести:

- можливість автоматизованого виконання рутинних операцій;
- формування різноманітних звітів за короткий час;
- централізоване зберігання даних із захистом інформації;
- підтримку онлайн-доступу для користувачів із різних пристроїв.

Варто зауважити, що Debit+ активно використовується у навчальному процесі ЗВО, зокрема, як основна платформа для виконання індивідуальних і групових завдань на практичних та лабораторних заняттях. Це дозволяє студентам отримати досвід роботи з сучасним програмним забезпеченням ще під час навчання, підвищуючи свою конкурентоспроможність на ринку праці.

Серед недоліків системи слід зазначити періодичні технічні збої та потребу у подальшому розвитку функціоналу, особливо для підприємств із нестандартними або складними бізнес-процесами. Також повноцінне використання всіх можливостей Debit+ вимагає від користувача базових знань у сфері бухгалтерського обліку та аналітичного мислення, а процес освоєння може займати певний час.

Підсумовуючи, досвід проходження сертифікованого курсу з Debit+ підтвердив, що діджиталізація обліку — це не лише виклик, а й реальна можливість зробити роботу бухгалтера ефективнішою, оперативнішою та більш прозорою. Сучасний бухгалтер повинен бути готовим працювати з цифровими інструментами, і саме такі програмні продукти, як Debit+, допомагають швидко опановувати нові технології, удосконалювати професійні компетентності й розвивати здатність до самостійного прийняття рішень в умовах динамічного середовища.

Власний досвід користування Debit+ показав, що його застосування значно полегшує вирішення стандартних облікових задач, підвищує якість облікової інформації, сприяє розвитку навичок самоорганізації та тайм-менеджменту. Практичне використання цього програмного продукту є цінним не тільки для студентів, але й для діючих бухгалтерів, які прагнуть залишатися конкурентоспроможними та професійно розвиватися.

Список використаних джерел

1. Лисенко Ю.В. Використання хмарних технологій в бухгалтерському обліку // Облік і фінанси. – 2023. – №2. – С. 15–19.
2. Офіційний сайт програми Debit+ – <https://debitplus.com.ua/> (станом на 2025 р.)
3. ДСТУ ГОСТ 7.1:2006. Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання.

УДК 657 (477)

Сидорук Тетяна,
студентка 2-го курсу, спец. 071 Облік і оподаткування,
Шацький лісовий фаховий коледж імені В. В. Сулька,

Панасюк Наталія,
викладач-методист вищої категорії,
Шацький лісовий фаховий коледж імені В. В. Сулька

АКТУАЛЬНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В УКРАЇНІ

Бухгалтерський облік є ключовою системою, яка забезпечує збір, обробку, зберігання і передачу інформації про господарську діяльність суб'єктів різних форм власності. В умовах сучасних економічних змін, глобалізації, військових викликів і цифрових трансформацій в Україні зростає потреба у вдосконаленні цієї системи. Його мета полягає не лише у фіксації господарських операцій, але й у забезпеченні прозорості фінансових даних, підвищенні якості управлінських рішень та приведенні до відповідності з міжнародними стандартами. Нині бухгалтерський облік в Україні продовжує процес адаптації до вимог Європейського Союзу, долаючи водночас труднощі, викликані війною, кризами та стрімкою цифровізацією.

Основою ведення бухгалтерського обліку в Україні є Закон України про бухгалтерський облік та фінансову звітність. Останніми роками національна система бухгалтерського обліку активно інтегрується з міжнародними стандартами. Це найбільше відчутно в державному секторі, де поступово реалізується перехід на міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ) та вдосконалюються національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку (НП(С)БО).

У 2025 році було оновлено НП(С)БОДС 122 і 129, які регламентують облік нематеріальних активів та інвестиційної нерухомості. Внесено також зміни до Плану рахунків, що дозволяють забезпечити більш точний облік господарських операцій. Ці нововведення спрямовані на підвищення достовірності й об'єктивності фінансової звітності, що є важливим чинником для ефективної співпраці з міжнародними партнерами.

Окремої уваги заслуговують методичні рекомендації, розроблені для обліку пошкодженого чи зруйнованого майна внаслідок бойових дій. Їх впровадження стало актуальним та необхідним у реаліях війни.

Останнім часом спостерігається активний перехід на цифрові методи ведення обліку. Зростаюча кількість підприємств інтегрує автоматизовані бухгалтерські системи, такі як BAS ERP, 1С:Підприємство, SAP, М.Е.Дос, а також використовує сервіси електронного документообігу. Цей підхід дозволяє:

1. зменшити обсяг рутинних завдань;
2. забезпечити оперативний обмін інформацією між контрагентами;
3. мінімізувати вплив людського фактора на точність обліку;
4. підвищити рівень внутрішнього контролю і вдосконалити аналітичну функцію.

Одночасно держава активно сприяє цифровізації. У державному секторі формується єдина платформа для обміну фінансовими даними між бюджетними установами. Подання

електронної звітності до податкових органів, соціальних фондів і статистики вже стало звичним для більшості компаній.

Бізнес також поступово переходить на використання електронних первинних документів, знижуючи залежність від паперових форм. Такий крок є не лише зручним, а й сприяє екологічності, економії ресурсів та підвищенню безпеки. Водночас цифровізація висуває нові вимоги до кваліфікації бухгалтерів, зокрема володіння спеціалізованим програмним забезпеченням, знання основ кібербезпеки та навички роботи в умовах дистанційної комунікації.

Збройна агресія проти України вплинула на всі сфери економіки, включно з бухгалтерським обліком. В умовах воєнного стану законодавство часто змінюється, звітні форми оновлюються, а терміни подання податкових документів коригуються. У 2025 році запроваджено нову форму щомісячної звітності з податку на доходи фізичних осіб та єдиного внеску, що потребує оновлення внутрішньої облікової політики підприємств.

Також зростає потреба у правильному документуванні знищеного або пошкодженого майна, гуманітарної допомоги, компенсацій мобілізованим працівникам. У таких умовах бухгалтер має бути не лише технічним виконавцем, а й фахівцем, здатним оперативно реагувати на зміни та адаптувати систему обліку під нові виклики.

Російська агресія проти України спричинила значні виклики для економіки країни, зокрема в сфері бухгалтерського обліку. Багато підприємств змушені були припинити свою роботу, частина перемістилася в інші регіони або втратила свої активи. Це призвело до необхідності відображення в звітності таких операцій, як списання знищених основних засобів, втрати активів, страхові відшкодування, гуманітарна допомога та витрати, пов'язані з мобілізацією.

У відповідь на кризу держава запровадила тимчасові спрощення, серед яких перенесення строків подання звітності, введення спрощених податкових режимів та послаблення штрафних санкцій. Однак із 2023–2025 років передбачено повернення до повного дотримання вимог щодо фінансової звітності та облікової дисципліни.

Незважаючи на виклики форс-мажорних обставин, важливо забезпечити належне документальне підтвердження кожної господарської операції. Це не лише гарантує легітимність діяльності підприємства, але й відкриває можливість для отримання компенсацій чи страхових відшкодувань.

Сучасний бухгалтер — це більше ніж просто фахівець зі складання звітів. Він є ключовою ланкою у фінансовому управлінні підприємством, на якого покладено широкий спектр обов'язків: контроль доходів і витрат, підготовка управлінської звітності, податкове планування, участь у фінансовому прогнозуванні.

Фахівець цього рівня повинен глибоко орієнтуватися у сфері оподаткування, економічного аналізу, цифрових технологій, а також міжнародних стандартів обліку. Окрім професійних знань, нині важливими є вміння комунікувати, працювати в команді та швидко адаптовуватися до змін.

У період воєнного часу значення бухгалтера особливо зросло. Він виступає гарантом законного ведення фінансових операцій, що включає облік державної підтримки, цільового фінансування, міжнародної допомоги чи виплат військовим і працівникам, залученим до захисту країни.

Сучасний стан бухгалтерського обліку в Україні визначається активним реформуванням, переходом до цифрових рішень, інтеграцією з міжнародними нормами та адаптацією до викликів війни. Бухгалтерська професія стає дедалі більш важливою, відповідальною та технічно складною. Водночас ці зміни відкривають нові можливості для підвищення прозорості бізнесу, зміцнення довіри інвесторів, ефективного управління фінансами.

Список використаних джерел

1. Кузьмін О. С., Мельник О. Г., Терлецька В. О. Бухгалтерський облік: Навчальний посібник — Львів: Видавництво Львівської Краєвський В. М., Колісник О. П., Гуріна Н. В. та ін.
2. Бухгалтерський облік: Навчальний посібник — Ірпінь: Університет ДФС України, 2021. — 388 с. політехніки, 2018. — 340 с.

ОПЛАТА ПРАЦІ ЯК ІНСТРУМЕНТ МОТИВАЦІЇ ПЕРСОНАЛУ: ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНИЙ АСПЕКТ

Рационально організована система оплати праці виступає важливим фактором підвищення ефективності трудової діяльності та забезпечення конкурентних переваг підприємства. В умовах економічної нестабільності та активної трудової міграції особливої ваги набуває формування результативної мотиваційної моделі, основою якої є чесна та відкрита система винагороди. При цьому обліково-аналітичне супроводження процесів оплати праці сприяє ухваленню зважених управлінських рішень щодо вдосконалення кадрової політики.

Оплата праці виконує одночасно кілька функцій: відтворювальну, стимулюючу, соціальну та регуляторну. З позицій мотивації вона виступає основним матеріальним чинником, що спонукає працівників до досягнення високих результатів. В основі побудови мотиваційної моделі лежать теорії Маслоу, Герцберга, Адамса та Врума, які підкреслюють зв'язок між рівнем винагороди, справедливістю її розподілу та задоволеністю працею. [1]

У трудових відносинах використовуються різноманітні форми оплати праці, серед яких найпоширенішими є погодинна, відрядна та комбінована. Механізми стимулювання у вигляді премій, бонусів, надбавок та інших видів заохочення створюють сприятливе мотиваційне середовище для працівників. Водночас ефективність таких інструментів значною мірою залежить від чіткості та відкритості критеріїв їх призначення, а також від відповідності між винагородою, досягнутими результатами та стратегічними пріоритетами підприємства.

Заробітна плата, як форма винагороди за працю, безпосередньо впливає на рівень задоволеності працівника роботою, його ініціативність, відповідальність, прагнення до професійного розвитку. Якщо працівник чітко розуміє, що його зусилля, продуктивність та якість праці напряду впливу на рівень заробітку, то зростає і його внутрішня мотивація до ефективної праці.

Елементи мотивації	Суть	Мотиваційний ефект
1. Прозора система нарахування	Чітке розуміння працівником складових заробітної плати, надбавок, премій, штрафів	Формує довіру, знижує рівень невдоволення, стимулює відповідальність
2. Диференціація оплати	Оплата праці залежить від кваліфікації, складності завдань, досягнутих результатів	Заохочує до професійного зростання, підвищує ефективність праці
3. Преміальні системи	Премії, бонуси за результат, система КРІ, участь у проектах	Стимулює до досягнення цілей, покращує короткострокову та довгострокову мотивацію
4. Наявність соціального пакета	Додаткові виплати, оплата навчання, медичних послуг, допомоги	Підвищує лояльність до роботодавця, зменшує бажання змінювати місце роботи

Система бухгалтерського обліку оплати праці повинна гарантувати достовірність, повноту та своєчасність відображення інформації щодо нарахувань і виплат працівникам.

Ключовими джерелами даних для управлінського аналізу виступають таблиці обліку робочого часу, розрахункові відомості та штатні розписи. Одним із важливих аспектів обліку є структуризація витрат на оплату праці за об'єктами обліку, статтями витрат і центрами відповідальності, що сприяє більш ефективному контролю й плануванню витрат.

Для оцінки ефективності оплати праці застосовуються такі ключові показники[2]:

Показник	Формула розрахунку	Економічний зміст
Середня заробітна плата працівника	Фонд оплати праці / Кількість працівників	Показує рівень оплати праці одного працівника
Продуктивність праці	Обсяг продукції / Кількість працівників	Визначає ефективність трудових ресурсів
Коефіцієнт співвідношення темпів зростання зарплати і продуктивності	Темп зростання ЗП / Темп зростання продуктивності	>1 — зниження ефективності, <1 - підвищення ефективності
Частка витрат на оплату праці у витратах	Фонд оплати праці / Загальні витрати * 100%	Визначає навантаження оплати праці на фінансові ресурси підприємства

До ключових проблем у сфері оплати праці належить невідповідність заробітної плати фактичним витратам працівників, поширення практики виплати зарплати «в тіні» та відсутність гнучких механізмів стимулювання. Часто спостерігається розрив між трудовими досягненнями персоналу та рівнем матеріального заохочення, що негативно впливає на мотивацію. Додатково, обмежений рівень аналітичного супроводу процесів оплати праці ускладнює виявлення неефективного використання фонду заробітної плати та прийняття своєчасних управлінських рішень.

Для підвищення мотиваційного впливу системи оплати праці рекомендується:

- впроваджувати ключові показники ефективності (KPI) для обґрунтованого нарахування премій;

- комбінувати матеріальні винагороди з нематеріальними стимулами;
- автоматизувати процеси обліку та контролю витрат на оплату праці;
- застосовувати управлінський облік на рівні центрів фінансової відповідальності;
- регулярно здійснювати моніторинг ефективності використання фонду оплати праці.

Отже, оплата праці виступає не лише статтею витрат, а й потужним стратегічним інструментом мотивації, що прямо впливає на продуктивність праці, стабільність персоналу та загальну ефективність діяльності підприємства. Добре налагоджена система винагород сприяє не тільки підвищенню трудової віддачі, а й зменшенню плинності кадрів, формуванню сприятливого мікроклімату в колективі та позитивного іміджу роботодавця. Водночас низький рівень оплати або відсутність стимулюючих елементів можуть зумовлювати демотивацію, трудові конфлікти, невиконання виробничих норм і звільнення працівників. У таких умовах особливої ваги набуває якісне обліково-аналітичне забезпечення, яке дозволяє розробити обґрунтовану політику винагород, контролювати ефективність витрат на персонал і своєчасно реагувати на зміни. Рациональна система оплати праці має базуватися на прозорості, справедливості та гнучкості, що вимагає системного підходу та постійного вдосконалення методів обліку й аналізу.

Список використаних джерел

1. Ковальчук Г. О. Мотивація персоналу: сучасні тенденції та проблеми реалізації в Україні // *Економіка і суспільство*. 2022. № 38. С. 76–81.
2. Мазур Н. І., Гладка О. А. Аналітичні інструменти оцінки ефективності оплати праці на підприємствах // *Бізнес Інформ*. 2020. № 5. С. 112–117.

УПРАВЛІНСЬКИЙ ОБЛІК ВИТРАТ НА ДИЗАЙН У СТРУКТУРІ ВИДАВНИЧИХ ПРОЄКТІВ

В умовах цифрової трансформації економіки та активного впровадження інновацій у поліграфічну та видавничу діяльність особливого значення набуває питання ефективного управління витратами на дизайн. Дизайн у видавничій справі виконує не лише естетичну функцію, а й формує додану вартість продукції, впливає на споживчий вибір і конкурентоспроможність видання. Проте в науковій літературі з питань обліку витрати на дизайн розглядаються фрагментарно, без урахування їх стратегічного значення. Разом з тим, видавнича діяльність є складним багатокомпонентним процесом, у якому етап дизайну займає особливе місце і вимагає значних коштів на його здійснення. Водночас, витрати на дизайн зазвичай відносять до загальновиробничих або адміністративних витрат, що унеможлиблює їх точне визначення, калькуляцію собівартості та подальший аналіз ефективності витрачання ресурсів. В результаті, втрачається аналітична функція обліку, в той час, як можливості його у еру використання цифрових технологій безмежні, а “облікова система не лише відображає економічні реалії, а й формує управлінські уявлення про доцільність і ефективність витрат” [1, с. 443]. В цьому контексті, важливість концептуального переосмислення сутності витрат на дизайн та їх вкладу у вартість видавничої продукції є актуальною науковою проблемою.

У контексті видавничих проєктів ефективне управління витратами на дизайн неможливе без адаптації сучасних підходів до обліку витрат. Як зазначає Яценко Л.В., на поліграфічних підприємствах важливо впроваджувати інформаційну облікову систему, яка не лише акумулює первинну документацію, а й забезпечує управлінців усіх рівнів релевантною інформацією для планування, контролю та прийняття рішень [2, с. 351]. Крім того, автор виокремлює вплив різноманітних зовнішніх і внутрішніх чинників на побудову управлінського обліку, включаючи економічні умови, структуру підприємства, систему відповідальності та рівень автоматизації, що є надзвичайно актуальним для сучасних видавництв в умовах цифрової трансформації [2, с. 353].

З метою удосконалення облікової методики витрат на дизайн, доцільно запропонувати систему класифікації витрат на дизайн, що враховуватиме функціональну специфіку кожного етапу дизайнерського процесу у видавничій справі. Така система повинна охоплювати ключові складові, зокрема: розробку концепції, графічне оформлення, типографічне проєктування, створення інтерфейсів для електронних видань тощо. Кожен із цих етапів чітко пов'язаний із відповідним носієм витрат, що забезпечує можливість їх ідентифікації, оцінки та обліку, формування достовірної собівартості продукції.

Запропонована система класифікації витрат на дизайн у видавничій справі (табл.1) ґрунтується на трьох ключових принципах: функціональній специфіці, виді витрат та центр витрат. Функціональна специфіка реалізується через виокремлення кожного етапу дизайнерського процесу залежно від характеру виконуваних робіт. Вид витрат дозволяє здійснювати їх аналітичне групування в управлінському обліку, а відповідно принципу центру витрат у видавничій справі потрібна ідентифікація витрат відповідно до конкретних об'єктів видавничого процесу, які є носіями функціональної відповідальності або аналітичними одиницями калькулювання. Такими об'єктами можуть виступати: видавничі проєкти, окремі видання, розвороти, сторінки, формати, елементи оформлення (обкладинки, макети), цифрові версії або рекламні кампанії. Облік витрат у розрізі таких центрів забезпечує точну локалізацію витрат, посилює відповідальність за їх виникнення, дозволяє здійснювати порівняльний аналіз ефективності дизайнерських рішень, а також формувати реалістичну собівартість як для друкованих, так і цифрових форматів продукції. Такий підхід забезпечує прозорість у визначенні джерел витрат, підвищує рівень внутрішнього контролю та слугує основою для обґрунтованого прийняття управлінських рішень. Управлінський

облік витрат на дизайн базується на прив'язці кожного виду витрат до конкретного об'єкта обліку, яким може виступати сторінка, макет, обкладинка, формат видання чи електронна версія продукту. Це дозволить досягти точності калькуляції, релевантності та корисності облікової інформації.

Таблиця 1

Система класифікації витрат на дизайн у видавничій справі

№ з/п	Етап дизайнерського процесу	Зміст діяльності	Тип витрат	Об'єкт обліку
1	Розробка концепції дизайну	Створення загальної візуальної ідеї, стилю, кольорової гами, mood board	Концептуальні	Видавничий проєкт / бренд
2	Типографічне проєктування	Вибір шрифтів, верстка текстових блоків, робота з ієрархією контенту	Технічні	Конкретне видання
3	Графічне оформлення	Створення ілюстрацій, інфографіки, фотообробка, художнє оформлення	Технічні	Розворот, сторінка, розділ
4	Інтерактивний дизайн для цифрових видань	UI/UX-дизайн, створення адаптивних шаблонів	Адаптаційні, цифрові	Електронна версія, вебінтерфейс
5	Препрес-підготовка	Перевірка на відповідність друкарським стандартам, кольорокорекція, PDF-export	Технічні, виробничі	Друкований файл, тех. специфікація
6	Адаптація до різних форматів	Для мобільних / друкованих / EPUB	Адаптаційні	Формат
7	Маркетингове оформлення	Розробка обкладинки, рекламних макетів, презентаційних матеріалів	Маркетингові	Обкладинка, презентація
8	Контроль якості дизайну	Перевірка на відповідність ТЗ, тестування у цифрових версіях	Адміністративні	Проєкт, шаблон, оригінал-макет

Практичне значення запропонованої класифікації є дозволяє формувати собівартість видавничої продукції з високим ступенем точності, враховуючи особливості кожного етапу дизайну. Класифікація створює передумови для впровадження системи обліку витрат за видами діяльності (АВС-калькулювання), де кожен витратний елемент пов'язується з відповідним процесом, а така деталізація може бути використана для стратегічного бюджетування дизайнерських проєктів, що включає прогнозування, нормування та контроль витрат. Впровадження такої класифікації сприятиме проведенню порівняльного аналізу витрат залежно від каналів поширення продукції, зокрема, у друкованому та цифровому форматах, може бути ефективним інструментом управління ресурсами у поліграфії.

У контексті високої варіативності продукції та потребою у швидкому переналаштуванні обладнання поліграфічного виробництва, управлінський облік має бути достатньо гнучким, щоб адаптуватися до змінних вимог ринку та виробничих умов [4], що вимагає технологічної адаптації систем створення інформації та їх гнучкості, здатності оперативно фіксувати витрати на переналаштку устаткування, переходи між тиражами та налаштування специфікацій. Таким чином, сучасна парадигма управлінського обліку вимагає перегляду традиційних підходів до класифікації витрат у видавничих проєктах. У контексті дизайну доцільно виокремлювати концептуальні витрати, пов'язані з розробкою ідей, визначенням стилістичних рішень, створенням візуального концепту; технічні витрати, які охоплюють процеси розробки макетів, верстки, графічної візуалізації; адаптаційні витрати, пов'язані з модифікацією дизайнерських рішень під різні формати і носії (друковані, цифрові, інтерактивні); маркетингові витрати на створення дизайну для просування видання, рекламних матеріалів, брендovanого оформлення тощо.

Список використаних джерел

1. Семанюк В. З. Облікова філософія в системі теоретичного знання. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Економіка. 2018. Вип. 1 (51). С. 442-448. DOI: [https://doi.org/10.24144/2409-6857.2018.1\(51\).442-448](https://doi.org/10.24144/2409-6857.2018.1(51).442-448).
2. Яценко Л.В. Особливості методики управлінського обліку витрат на поліграфічних підприємствах. Міжнародний збірник наукових праць. Вип. 1(16), 2021. С. 351–359.
3. Сучасні проблеми розвитку системи обліку в Україні : монографія; за ред. М. С. Пушкаря. Тернопіль : Економічна думка, 2010. 268 с.

БЕНЧМАРКІНГ – ДІЄВИЙ ІНСТРУМЕНТ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ В ДЕРЖАВНОМУ СЕКТОРІ

В умовах децентралізації та посилення вимог до ефективного застосування публічних фінансів зростає потреба у впровадженні інструментів, що сприяють підвищенню результативності управління бюджетними ресурсами. З-поміж дієвих інструментів варто виокремити бенчмаркінг – систематичний і безперервний процес порівняння власних методів, процесів, результатів із найкращими практиками для впровадження ефективних рішень та підвищення результативності діяльності організації.

Дедалі частіше можна зустріти цікаві наукові дослідження за окресленою тематикою. Зокрема, М. Реслер, Н. Остап'юк, О. Цятковська, М. Бондар описують роль інтегрованої звітності у підвищенні фінансової ефективності державного сектору [1].

Аналітики Центру реформи фінансової звітності Світового банку (CFRR) За звітом PULSE “Про оцінку бухгалтерського обліку державного сектору в Україні ”(2024) проводять оцінювання оцінює якості системи бухгалтерського обліку в державному секторі України та прогрес у впровадженні стандартів обліку [2].

М. Лненицька, А. Нікіфорова, М. Лютерек, П. Мілич, Д. Рудмарк, С. Ноймайер, К. Санторо, С. Касіано, М. Янссен, М. Педро, Р. Болівар досліджують бенчмаркінг ініціатив відкритих даних впродовж багатьох років та намагаються виявити закономірності, серед європейських країн, які можуть призвести до диспропорцій у розвитку, зростанні та стійкості екосистем відкритих даних.

Цікавою є праця Л. Шацкової та Д. Драгомир, присвячена порівнянню складу та структури форм фінансової звітності суб'єктів державного сектору за національними та міжнародними стандартами [4].

К. Вінн-Вільямс розкриває елементи оцінки ефективності та бенчмаркінгу в державному секторі економіки на прикладі Нової Зеландії. Зокрема, автор доводить, що “PHARMAC” відповідає за досягнення найкращих результатів у сфері охорони здоров'я, яких можна реально досягти завдяки використанню фармацевтичних препаратів для людей, які мають на це право, в межах наданого фінансування. К. Вінн-Вільямс пропонує поєднувати внутрішній бенчмаркінг, бенчмаркінг процесів і збільшення обсягу публічної документації, що покращить показники звітності в будь-якій організації державного сектору [5].

Отож, процес бенчмаркінгу включає етапи: планування, вибір об'єктів порівняння, збір і аналіз даних, інтерпретація результатів, адаптація кращих практик до конкретних умов установи. Бенчмаркінг застосовують для порівняння показників діяльності різних державних інституцій, територіальних громад, регіонів, що дає змогу виявити відставання та окреслити сфери для поліпшення. Управлінський облік на основі бенчмаркінгу забезпечує інформаційну підтримку прийняття управлінських рішень, дає змогу обґрунтувати вибір найкращих варіантів розвитку та ефективно розподіляти бюджетні кошти. Доволі вдало застосовують бенчмаркінг у сфері місцевого самоврядування, де порівнюють ефективність надання адміністративних послуг, рівень соціально-економічного розвитку територій, що сприяє підвищенню конкурентоспроможності регіонів.

Перевагами застосування бенчмаркінгу є:

- підвищується прозорість інформації про діяльність державних установ, що сприяє зростанню довіри громадськості та зниженню корупційних ризиків;
- допомога під час потреби швидкого реагування на зміни зовнішнього середовища та адаптації управлінських процесів до нових викликів;

- підвищення ефективності управління за рахунок впровадження перевірених і адаптованих кращих практик, що призводить до оптимізації витрат і покращення якості послуг.

Особливістю державного сектору є специфіка цілей (суспільний ефект, суспільний інтерес) і обмеження (бюджетні рамки, нормативно-правове регулювання), що потребує адаптації методів бенчмаркінгу. Тому важливо дедалі більше залучати зацікавлених осіб (юридичних і фізичних), включаючи громадськість, для забезпечення відкритості та підзвітності процесу.

Бенчмаркінг часто застосовують для стратегічного планування розвитку територій, оцінювання дії політики та програм, а також для покращення якості надання адміністративних послуг.

Доречно застосовувати такий алгоритм для введення бенчмаркінгу у державний сектор:

- виокремлення цілей і об'єктів бенчмаркінгу (процесів, функцій, результатів тощо);
- пошук і вибір організацій або територій для порівняння, зокрема тих, які демонструють кращі показники;
- збір кількісної та якісної інформації про діяльність обраних об'єктів;
- аналіз отриманих даних, виявлення причин відставання чи переваг;
- розроблення рекомендацій щодо впровадження кращих практик із урахуванням специфіки державної установи;
- моніторинг результатів впровадження та коригування заходів.

Попри зазначене, варто виокремити й проблеми впровадження бенчмаркінгу в управлінський облік у державному секторі. З-поміж головних проблем – недостатньо якісна, достовірна та порівняльна інформація для ефективного проведення бенчмаркінгового аналізу. В умовах функціонування бюджетних установ часто спостерігається фрагментарність облікових даних, відсутність уніфікованих підходів до формування показників ефективності, а також обмежена відкритість та доступність інформаційних ресурсів.

Також, використання бенчмаркінгу у державному секторі ускладнюється відсутністю чітко визначених “еталонів” або зразків ефективної діяльності для порівняння. Відчутною перешкодою є організаційна інерція, що проявляється у низькому рівні мотивації персоналу до впровадження нових управлінських інструментів, зокрема бенчмаркінгу. Додатково до цього – недостатній рівень підготовки фахівців у сфері управлінського обліку, відсутність досвіду роботи зі сучасними аналітичними інструментами (збалансована система показників, аналіз ефективності на основі методу аналізу оточення тощо) істотно ускладнюють процес впровадження бенчмаркінгу.

Таким чином, ефективне впровадження бенчмаркінгу в управлінський облік державного сектору потребує комплексного підходу, який передбачає методологічну стандартизацію, підвищення кваліфікації персоналу, вдосконалення нормативно-правової бази, розвиток цифрових інструментів та формування культури результативності в системі публічного управління.

Список використаних джерел

1. The role of integrated reporting in improving the financial efficiency of the public sector / M. Resler et al. *Scientific bulletin of mukachevo state university. series “economics”*. 2025. P. 50–60. URL: <https://doi.org/10.52566/msu-econ1.2025.50>.
2. Public sector accounting assessment (PULSE) report of ukraine | centre for financial reporting reform. *Home Centre for Financial Reporting Reform*. URL: <https://cfrf.worldbank.org/publications/public-sector-accounting-assessment-pulse-report-ukraine>.
4. Identifying patterns and recommendations of and for sustainable open data initiatives: A benchmarking-driven analysis of open government data initiatives among European countries / M. Lnenicka et al. *Government information quarterly*. 2024. Vol. 41, no. 1. P. 101898. URL: <https://doi.org/10.1016/j.giq.2023.101898>.
5. Financial reporting of private sector entities according to national and international standards: a comparative aspect / L. Shatskova et al. *Economics: time realities*. 2024. Vol. 1, no. 71. P. 72–79. URL: <https://doi.org/10.15276/etr.01.2024.9>.
6. Wynn- Williams K. L. H. Performance assessment and benchmarking in the public sector. *Benchmarking: an international journal*. 2005. Vol. 12, no. 5. P. 482–492. URL: <https://doi.org/10.1108/14635770510619393>.

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ЕКОНОМІЧНІЙ АНАЛІТИЦІ

Штучний інтелект поступово стає невід'ємною частиною сучасної економіки. Якщо ще десять років тому аналітика здебільшого базувалася на традиційних статистичних методах і людському досвіді, то сьогодні дедалі більше рутинної та складної роботи перебирають на себе алгоритми машинного навчання. Це не просто модна тенденція — це відповідь на запити часу, коли швидкість обробки інформації та здатність реагувати на динамічні зміни стають критично важливими.

В економічній аналітиці штучний інтелект дозволяє аналізувати великі обсяги даних, виявляти приховані закономірності та формувати точні прогнози. Наприклад, замість того, щоб вручну переглядати макроекономічні показники, можна використати модель, яка миттєво врахує інфляцію, динаміку ВВП, споживчу активність, коливання на зовнішніх ринках і навіть новини чи публічні настрої. Завдяки цьому прогнози стають не просто швидшими, а ще й більш комплексними.

У сучасному світі, де все змінюється швидше, ніж ми встигаємо звикнути, штучний інтелект уже давно перестав бути чимось із фантастичних фільмів. Особливо це помітно в економіці. Там, де ще вчора працювали люди з калькуляторами й таблицями, сьогодні діють системи, які самі аналізують цифри, помічають закономірності й навіть підказують, що може трапитися завтра. Це не просто зручно — це суттєво змінює спосіб мислення економістів, фінансистів, підприємців.

Якщо подумати, сучасний аналітик часто вже не самотійно «копає» в даних, а працює з алгоритмами, які підказують: ось тут щось цікаве, а тут варто бути обережним. Прогнозування економічних показників — це більше не справа інтуїції чи десятиліть досвіду. Тепер машинне навчання дозволяє бачити взаємозв'язки, які людина просто не здатна побачити самотужки. Воно може передбачити, наприклад, як зміниться попит на певний товар, або як коливання цін на нафту вплине на економіку країни.

Особливу вагу штучний інтелект має у фінансовому секторі. Він одним із перших почав активно впроваджувати ці технології. Сучасні банківські системи, спираючись на алгоритми штучного інтелекту, автоматично оцінюють кредитоспроможність клієнтів, виявляють підозрілі транзакції, допомагають формувати інвестиційні портфелі. Примітно, що такі системи часто враховують не лише «сухі» цифри, а й поведінкові моделі, що підвищує точність рішень.

Багато банків, навіть не афішуючи це, давно покладаються на нього. Наприклад, якщо хтось намагається зламати чийсь рахунок — система, яка постійно вчиться на нових випадках, може це виявити й заблокувати підозрілу активність за долі секунди. А коли клієнт подає заявку на кредит — алгоритм за мить оцінює його шанси, спираючись на дані, які звичайна людина навіть не встигла б опрацювати.

У бізнесі ситуація аналогічна. Штучний інтелект стає союзником у вирішенні повсякденних питань: скільки товару замовити, які ціни встановити, коли запускати нову кампанію. Це дозволяє компаніям не лише зменшити витрати, а й залишатися на крок попереду конкурентів. Іноді такі рішення здаються дрібницями, але саме з них складається загальна ефективність.

Та попри всі переваги, штучний інтелект — не чарівна паличка. Він не завжди ідеальний, і головне — він не може повністю замінити людину. Важливо, щоби ми не втратили критичне мислення, не почали бездумно довіряти всьому, що «каже» машина. Бо рішення, які впливають на життя людей, все ж мають прийматися з урахуванням людських цінностей, етики, іноді — навіть інтуїції.

Штучний інтелект в економіці — це вже не майбутнє, а щось дуже реальне. Він може допомагати, підказувати, аналізувати, але не повинен вирішувати за нас. І якщо ми навчимося правильно з ним співпрацювати, це дасть шанс будувати більш гнучку, розумну й людяну економіку.

Ще один цікавий момент — це те, як штучний інтелект впливає на роль самих економістів і аналітиків. Раніше фахівець мав володіти знанням формул, статистики, економічної теорії. Зараз до цього додається ще одна важлива навичка — вміння

співпрацювати з технологіями. Не обов'язково самому програмувати алгоритми, але розуміти, як вони працюють, – критично важливо. І це не лише про техніку, а й про відповідальність: як побудована модель, звідки беруться дані, наскільки вона чесна щодо різних груп населення.

Маємо розуміти, що штучний інтелект не є об'єктивним сам по собі. Він навчається на тих даних, які ми йому даємо. Якщо ці дані неповні або упереджені, то й результати можуть бути далекими від реальності. Наприклад, система може неправильно оцінити платоспроможність людини просто тому, що раніше її «навчили» робити висновки на основі обмеженої вибірки. У таких випадках людський контроль – не просто бажаний, а необхідний.

Також не варто забувати про вплив штучного інтелекту на зайнятість. З одного боку, автоматизація скорочує потребу в деяких професіях, особливо там, де робота рутинна. Але з іншого – відкриває нові можливості для тих, хто готовий вчитися і змінюватися. Економісти нового покоління – це вже не просто люди, які читають графіки, а ті, хто розуміє, як ці графіки створюються, і що за ними стоїть. Це фахівці, здатні поєднувати аналітичне мислення з етичним підходом і гнучкістю в нових умовах.

Технології постійно змінюються, але одне залишається незмінним: економіка – це завжди про людей. Про їхні рішення, поведінку, страхи й надії. Штучний інтелект може допомогти краще це розуміти, але не здатен самостійно відчутти контекст чи врахувати нюанси людського вибору. Тому найефективнішою буде саме співпраця: коли розумна машина підтримує мудрого фахівця.

В результаті ми отримуємо нову реальність, у якій технології не просто змінюють способи аналізу, а й переосмислюють саму суть економічного мислення. Світ швидко змінюється, і саме поєднання людського досвіду з можливостями штучного інтелекту дає шанс не загубитися в цьому потоці, а навпаки – вийти з нього сильнішими, більш підготовленими та готовими до викликів майбутнього.

Однак, попри очевидні переваги, використання штучного інтелекту несе й певні ризики. Найбільший із них – це можлива упередженість у результатах через недосконалі або необ'єктивні вхідні дані. Якщо модель навчена на прикладах, у яких були соціальні чи економічні перекося, вона може їх відтворювати. У таких ситуаціях важливу роль відіграє людський контроль – фахівець має не просто покладатися на висновки системи, а й критично їх переосмислювати.

Ще один важливий аспект – вплив штучного інтелекту на структуру ринку праці. Хоча автоматизація дійсно заміщає деякі професії, вона водночас створює запит на нові компетентності. З'являється потреба в економістах-аналітиках, які здатні інтерпретувати дані, взаємодіяти з технічними фахівцями, формулювати завдання для моделей і враховувати етичний вимір застосування технологій. Інакше кажучи, штучний інтелект не замінює людину, а радше змінює її функцію: із виконавця вона перетворюється на координатора складних процесів.

Таким чином, штучний інтелект у сфері економічної аналітики – це не просто інструмент, а ціла парадигма нового мислення. Він відкриває значні можливості для підвищення ефективності, точності й гнучкості економічних рішень. Але, щоби ці можливості не перетворилися на загрози, потрібен збалансований підхід, у якому поєднуються технологічна компетентність, економічна освіта та відповідальне ставлення до даних. Саме така взаємодія між людиною й машиною може стати запорукою стійкого й справедливого економічного розвитку в умовах цифрової трансформації.

Список використаних джерел

1. Андрощук Г. О. Штучний інтелект: економіка, інтелектуальна власність, загрози. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2021. № 2 (2021). С. 56–74. DOI: <https://doi.org/10.33731/22021.236555> (дата звернення 10.05.2025).
2. Від Ш до І: що таке штучний інтелект та як він трансформує світ. URL: <https://speka.media/ai/> (дата звернення 10.05.2025)
3. Храпач, В. Різновиди штучного інтелекту та можливості і проблеми його використання при стратегічному плануванні в економіці. *Економіка та суспільство*. 2023 (54). URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-54-8> (дата звернення 11.05.2025)
4. Як діє штучний інтелект і перспективи його використання. Матеріали конференції «AI conference». URL: <https://aiconference.com.ua> (дата звернення 11.05.2025)

ФОРМУВАННЯ ЗВІТУ ПРО УПРАВЛІННЯ З УРАХУВАННЯМ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Формування звіту про управління з урахуванням цілей сталого розвитку є важливою складовою прозорості та відповідальної діяльності підприємства у сучасних умовах глобальних викликів. Звіт про управління не лише демонструє фінансові результати, а й охоплює екологічні, соціальні та управлінські (ESG) аспекти діяльності компанії, що дозволяє оцінити її внесок у досягнення цілей сталого розвитку.

У сучасному світі сталий розвиток став центральною концепцією для формування державної політики, стратегії підприємств і громадської свідомості. Бізнес, як ключовий учасник економічної системи, відіграє важливу роль у досягненні Цілей сталого розвитку, ухвалених Організацією Об'єднаних Націй. У зв'язку з цим зростає значення звіту про управління, який перетворюється з формального документу на важливий інструмент стратегічної комунікації та прозорості. Його формування з урахуванням цілей сталого розвитку є ознакою відповідального корпоративного управління.

Звіт про управління є складовою частиною річної фінансової звітності підприємства, в якому розкривається інформація про: стратегію розвитку компанії; основні ризики та можливості; систему корпоративного управління; нефінансові аспекти діяльності, зокрема соціальні та екологічні ініціативи.

На відміну від фінансових звітів, звіт про управління дає змогу оцінити цілісну картину діяльності підприємства, зокрема його вплив на суспільство та довкілля.

Традиційний звіт про управління охоплює: опис бізнес-моделі; аналіз ризиків і невизначеностей; основні показники діяльності; події після звітного періоду; цілі та перспективи розвитку.

З урахуванням цілей сталого розвитку до звіту про управління додаються:

- нефінансова звітність (екологічна, соціальна, управлінська складові - ESG);
- відомості про політики сталого розвитку та етичні стандарти;
- вплив діяльності на зацікавлені сторони (stakeholders);
- аналіз відповідності діяльності компанії конкретним цілям сталого розвитку.

Такий підхід передбачає інтегровану звітність, що поєднує фінансові та нефінансові показники. Інтеграція цілей сталого розвитку у звітність про управління дозволяє бізнесу:

- системно відображати свій внесок у сталий розвиток;
- ідентифікувати ризики, пов'язані з кліматичними змінами, регуляторними змінами, репутаційними втратами;
- будувати стратегії ESG (Environmental, Social, Governance);
- забезпечити прозорість перед інвесторами, партнерами та громадськістю.

У звіті про управління підприємства наводять інформацію про: скорочення викидів парникових газів; енергоефективність; рівень зайнятості та інклюзії; корпоративну етику та антикорупційні практики.

Основними етапами формування звіту про управління є:

1. Ідентифікація актуальних цілей сталого розвитку, які стосуються галузі, ринку, регіону діяльності підприємства.
2. Збір релевантної інформації з екологічних, соціальних та управлінських напрямів.
3. Залучення зацікавлених сторін для визначення пріоритетів сталого розвитку.
4. Аналіз впливу діяльності підприємства на ЦСР.

5. Підготовка текстової та візуальної частини звіту, з урахуванням обраного стандарту звітності.

6. Верифікація (аудит) та публікація звіту.

Формування звіту про управління з урахуванням сталого розвитку потребує використання сучасних міжнародних стандартів:

- GRI Standards (Global Reporting Initiative) — найпоширеніша система розкриття нефінансової інформації;

- SASB (Sustainability Accounting Standards Board) — галузеві стандарти розкриття ESG-показників;

- Integrated Reporting Framework (IIRC) — інтеграція фінансової та нефінансової звітності;

- TCFD (Task Force on Climate-related Financial Disclosures) — розкриття кліматичних ризиків;

- Європейські стандарти ESRS, передбачені директивою CSRD ЄС.

Застосування цих стандартів забезпечує зіставність, достовірність і прозорість даних у звітах. У ЄС, відповідно до Директиви CSRD (Corporate Sustainability Reporting Directive), компанії зобов'язані розкривати нефінансову інформацію згідно з єдиними стандартами (ESRS).

В Україні запроваджується гармонізація з європейським законодавством, зокрема через оновлення законодавства про бухгалтерський облік та аудит. Великі підприємства вже зараз готують звіти з урахуванням принципів сталого розвитку.

Незважаючи на очевидні переваги, впровадження практики сталого звітування супроводжується низкою труднощів: відсутність національного регламенту та зобов'язань; обмеженість даних або низька якість обліку ESG-показників; нестача кваліфікованих кадрів; нерозуміння цінності сталого розвитку для малого та середнього бізнесу.

Ці проблеми потребують вирішення через розробку нормативної бази, підвищення обізнаності, освітні ініціативи, спрямування наукових досліджень.

Формування звіту про управління з урахуванням Цілей сталого розвитку — це не лише відповідь на сучасні виклики, але й крок до трансформації бізнесу в сторону відповідальності, відкритості та довгострокової стійкості. Це процес, що потребує стратегічного мислення, внутрішньої трансформації підприємства та активного діалогу із суспільством. У майбутньому саме такі підходи формуватимуть нову модель успішного і сталого бізнесу.

Список використаних джерел

1. Організація Об'єднаних Націй. (2015). *Цілі сталого розвитку 2030*. URL: <https://sdgs.un.org/goals>
2. Global Reporting Initiative. (2021). *GRI Standards*. URL: <https://www.globalreporting.org>
3. Європейська Комісія. (2023). *Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD)*. URL: https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/company-reporting-and-auditing/company-reporting/corporate-sustainability-reporting_en
4. International Integrated Reporting Council (IIRC). (2021). *The International Framework*. URL: <https://integratedreporting.org>
5. Шевченко І.В. (2022). Інтегрована звітність як інструмент досягнення цілей сталого розвитку. *Фінанси України*. № 3. С. 35–45.
6. Ковальчук Т.М., Остапчук Н.П. (2023). Формування нефінансової звітності підприємств в контексті ESG-підходів. *Економіка та держава*. № 6. С. 58–62.

Тишкевич Тетяна,
здобувачка освіти спец. 071 Облік і оподаткування,
Волинський національний університет імені Лесі Українки,

Садовська Ірина,
д. е. н., професор, завідувач кафедри обліку і оподаткування
Волинський національний університет імені Лесі Українки

ПОДАТОК НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ ЯК РЕГУЛЯТОР ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ОПЕРАЦІЙ

У сучасних умовах глобалізації економіки зовнішньоекономічна діяльність (ЗЕД) є важливою складовою національного господарства. Від ефективного податкового регулювання зовнішньоекономічних операцій значною мірою залежить конкурентоспроможність українських підприємств на міжнародному ринку. Особливе місце у системі податкового адміністрування посідає податок на додану вартість (ПДВ) — один із основних непрямих податків, що справляється при переміщенні товарів, робіт і послуг через митний кордон. ПДВ виконує не лише фіскальну функцію, а й регуляторну, адже впливає на експортно-імпорتنі потоки, внутрішнє ціноутворення, податкову дисципліну та інвестиційну привабливість економіки.

ПДВ у ЗЕД виконує важливу роль у гармонізації митно-податкової політики з вимогами ЄС та СОТ. При експорті товарів і послуг за межі України ПДВ застосовується за нульовою ставкою (0%), що забезпечує відшкодування сплаченого податку на попередніх етапах виробництва. Це стимулює розвиток експорту, знижує фінансове навантаження на експортера та сприяє залученню валютної виручки.

При імпорті товарів, навпаки, ПДВ є елементом митного навантаження, яке формує кінцеву ціну імпортованої продукції. Це дозволяє частково захищати вітчизняних виробників від дешевої іноземної продукції, що сприяє розвитку внутрішнього ринку. Зовнішньоекономічні операції підлягають ретельному контролю з боку Державної податкової служби та Державної митної служби.

Основними викликами адміністрування ПДВ є:

- несвоєчасне відшкодування ПДВ експортерам, що призводить до обігових труднощів;
- зловживання схемами фіктивного експорту для незаконного відшкодування податку;
- подвійне оподаткування при недотриманні правил країни походження та неправильному оформленні ЗЕД-документації;
- формальне застосування пільг без фактичного здійснення експорту (схеми “паперового експорту”).

Для мінімізації цих ризиків держава впроваджує електронне адміністрування ПДВ, удосконалює систему автоматичного відшкодування та проводить постійний аналіз ризикових операцій через Єдиний реєстр податкових накладних.

Регуляторна функція ПДВ проявляється у впливі на:

- ціноутворення імпортних товарів (через включення ПДВ до митної вартості);
- експортну активність підприємств, завдяки нульовій ставці та механізму відшкодування;
- інвестиційний клімат, оскільки ефективне відшкодування ПДВ — важливий індикатор податкової прозорості країни;
- поведінку бізнесу, який оцінює ризики у ЗЕД через призму податкових витрат і можливих перевірок.

Податок на додану вартість є не лише джерелом формування дохідної частини державного бюджету, а й ефективним інструментом державного регулювання

зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД). Завдяки механізмам оподаткування імпортованих товарів та застосуванню нульової ставки ПДВ при експорті держава може впливати на структуру та обсяги міжнародної торгівлі, а також стимулювати розвиток вітчизняного виробництва та експансію українських підприємств на зовнішніх ринках. Це, у свою чергу, сприяє підвищенню конкурентоспроможності національної економіки та залученню іноземних інвестицій. Водночас ефективність використання ПДВ як регулятора ЗЕД значною мірою залежить від прозорості процедур адміністрування, своєчасності бюджетного відшкодування експортерам, усунення податкових зловживань, а також рівня цифровізації податкової системи. Надійна система електронного контролю, зокрема через електронне адміністрування ПДВ (СЕА ПДВ), дозволяє зменшити кількість фіктивних операцій, покращити фіскальну дисципліну та створити рівні умови для всіх учасників зовнішньоекономічної діяльності.

Список використаних джерел

1. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
2. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16.04.1991 № 959-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12>.
3. Міністерство фінансів України. Про електронне адміністрування ПДВ. URL: <https://mof.gov.ua>.

УДК 657.471

Тишкевич Тетяна,
здобувачка освіти спец. 071 Облік і оподаткування,
Волинський національний університет імені Лесі Українки,

Садовська Ірина,
д. е. н., професор, завідувач кафедри обліку і оподаткування
Волинський національний університет імені Лесі Українки

ФОРМУВАННЯ ОПТИМАЛЬНОГО БЮДЖЕТУ ПІДПРИЄМСТВА

У сучасних умовах динамічного ринку та високої конкуренції ефективно управління фінансами є ключовим фактором успішної діяльності підприємства. Формування оптимального бюджету виступає важливим інструментом управлінського обліку, що забезпечує планування, контроль та аналіз фінансових ресурсів. Бюджетування дозволяє підприємству не лише передбачити майбутні доходи та витрати, але й оперативно реагувати на зміни зовнішнього та внутрішнього середовища.

Бюджетування — це процес планування майбутніх операцій підприємства та оформлення його результатів у вигляді системи бюджетів. Воно є складовою частиною управлінського обліку і спрямоване на досягнення стратегічних та тактичних цілей підприємства. Основними функціями бюджетування є:

- планування: визначення фінансових цілей та шляхів їх досягнення;
- координація: узгодження дій різних підрозділів підприємства;
- контроль: моніторинг виконання бюджету та аналіз відхилень;
- мотивація: стимулювання працівників до досягнення встановлених цілей.

Формування оптимального бюджету підприємства включає кілька послідовних етапів, які наведені в табл.1.

Етапи формування оптимального бюджету

Етапи формування оптимального бюджету	Функції
Аналіз зовнішнього та внутрішнього середовища	Оцінка ринкових умов, конкурентного середовища, внутрішніх ресурсів та можливостей підприємства
Визначення стратегічних цілей	Встановлення довгострокових цілей, які підприємство прагне досягти
Розробка бюджету продажів	Прогнозування обсягів реалізації продукції або послуг
Складання операційних бюджетів	Планування витрат на виробництво, збут, адміністративні потреби тощо
Формування фінансових бюджетів	Підготовка бюджету грошових коштів, бюджету прибутків і збитків, балансу
Консолідація бюджетів	Об'єднання всіх бюджетів у зведений бюджет підприємства
Контроль та аналіз виконання бюджету	Порівняння фактичних показників з плановими, аналіз відхилень та прийняття коригуючих заходів

Для досягнення оптимального бюджету підприємству слід враховувати такі аспекти:

- гнучкість: можливість швидкого коригування бюджету у відповідь на зміни умов;
- реалістичність: встановлення досяжних та обґрунтованих фінансових цілей;
- залучення персоналу: участь ключових працівників у процесі бюджетування для підвищення відповідальності та мотивації;
- використання сучасних інформаційних систем: автоматизація процесу бюджетування для підвищення точності та ефективності.

Формування оптимального бюджету є невід'ємною частиною ефективного управління підприємством. Воно забезпечує системний підхід до планування, контролю та аналізу фінансових ресурсів, сприяє досягненню стратегічних цілей та підвищенню конкурентоспроможності підприємства. В умовах постійних змін зовнішнього середовища та зростаючої конкуренції важливість бюджетування як інструменту управлінського обліку лише зростає.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 № 996-XIV (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakononline.com.ua>.
2. Бюджетний кодекс України № 2456-VI від 08.07.2010 р. URL: <https://kodeksy.com.ua>.

Ткачук Анастасія,
здобувачка освіти першого освітнього рівня (бакалавр)
спец. 071 Облік і оподаткування,
Волинський національний університет імені Лесі Українки

Науковий керівник: **Фатенок-Ткачук А. О.,**
к.е.н., доцент кафедри обліку і оподаткування
Волинський національний університет імені Лесі Українки

АВТОМАТИЗАЦІЯ ОБЛІКУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

Автоматизація обліку основних засобів є важливим етапом в управлінні підприємством, оскільки дозволяє спростити облікові процеси, знизити ймовірність помилок та підвищити ефективність управління активами.

За умов комп'ютерної технології передбачається вирішення таких завдань з обліку основних засобів [2]:

- Формування і ведення картотеки основних засобів;
- Оприбуткування основних засобів;
- Введення в експлуатацію основних засобів;
- Нарахування зносу (амортизації) основних засобів;
- Вибуття основних засобів через реалізацію, ліквідацію і списання;
- Формування регістрів аналітичного і синтетичного обліку основних засобів.

Автоматизовані системи дозволяють здійснювати моніторинг стану основних засобів, їх використання, планувати ремонти та обслуговування автоматизації, а також генерувати різноманітні звіти (про рух основних засобів, амортизацію, вартість тощо), що полегшує аналіз і прийняття управлінських рішень.

Комп'ютерна система надає відповідні електронні шаблони документів для формування та представлення руху основних засобів, а бухгалтерські та розрахункові завдання виконуються автоматично на комп'ютері за допомогою програмного забезпечення.

Полегшити ведення бухгалтерського обліку, в тому числі й обліку основних засобів, можливо за допомогою застосування комп'ютерних програм («1С:Підприємство», «Галактика» та інших) [1].

Ефективність роботи бухгалтера на підприємстві суттєво підвищується завдяки засобам інформатизації та автоматизації документообігу, які дозволяють оперативно накопичувати відповідні бази даних про наслідки господарської діяльності та використовувати їх для формування, редагування і друку вихідних документів: квартальних, піврічних і річних звітів, а також надавати інформаційні послуги відповідним організаціям, ланкам управління щодо ефективності роботи. На сьогоднішній день дуже важливо при розробці інформаційних систем мінімізувати вплив негативних факторів, що дозволить розвивати і вдосконалювати сучасні комп'ютерні системи бухгалтерського обліку[3].

На підставі первинних даних і нормативно-довідкової інформації, введених в інформативну систему, здійснюється відображення інформації про наявність і рух по підрозділах, матеріально-відповідальних особах, по напрямках, видах діяльності і підприємству в цілому. З цією метою формується «Оборотна відомість по рахунках основних засобів, НМА, ІНМА», «Оборотна відомість руху основних засобів, НМА, ІНМА», «Залишки основних засобів, НМА, ІНМА», «Відомість амортизаційних нарахувань», «Картка основних засобів, НМА, ІНМА», «Обчислення амортизаційних нарахувань», Вибуття основних засобів, НМА, ІНМА», «Інвентаризаційна відомість основних засобів, НМА, ІНМА». Для проведення аудиту ці відомості можна одержати в запитному режимі за вищезазначеними угрупованнями.

Системи автоматизації забезпечують захист даних від несанкціонованого доступу та втрати інформації.

Автоматизація обліку основних засобів є важливим кроком для підвищення ефективності управління активами підприємства. Вона дозволяє зменшити витрати часу на рутинні операції, підвищити точність даних і забезпечити своєчасну звітність.

Таким чином, ефективність роботи бухгалтера на підприємстві суттєво підвищується завдяки засобам інформатизації та автоматизації документообігу, які дозволяють оперативно накопичувати відповідні бази даних про наслідки господарської діяльності та використовувати їх для формування, редагування і друку вихідних документів: квартальних, піврічних і річних звітів, а також надавати інформаційні послуги відповідним організаціям, ланкам управління щодо ефективності роботи.

Список використаних джерел

1. Матюха М. М. Проблеми автоматизації обліку основних засобів. Вчені записки університету «КРОК». Серія: Економіка. 2011. № 13. С. 23–30
2. Герасименко С. С., Єпіфанов А. О. Бухгалтерський облік: актуальні проблеми та рішення. Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2010. 162с.
3. Валькова Н. В., Данілкової А. Ю. Переваги та недоліки впровадження автоматизованої системи ведення обліку в Україні.

УДК 657.15:336.717.1

Ткачук Софія,
здобувачка освіти першого освітнього рівня
спеціальності 071 Облік і оподаткування,
Волинський національний університет імені Лесі Українки

НОВІ АСПЕКТИ ФІНАНСОВОГО ОБЛІКУ У БЕЗГОТІВКОВИХ РОЗРАХУНКАХ

Перехід до безготівкових розрахунків став ключовим напрямком в Україні після прийняття Закону №1591-ХІ «Про платіжні послуги» у 2022 році. Через недостатній розвиток електронних послуг безготівкові розрахунки не використовувались так як готівкові розрахунки, що призводило до певних проблем.

Виникали труднощі в контролі та обліку коштів, через складнощі відстежування руху готівкових коштів була можливість ухилення від податків, що ускладнювало контроль держави над грошовими потоками. Зберігання великих сум коштів призводило до високого ризику крадіжок, шахрайства та фінансових махінацій. Постійні витрати ресурсів на зберігання, транспортування та інкасацію готівки.

Що призвело до впровадження нового закону котрий суттєво оновив підхід до безготівкових розрахунків і розширив можливості у сфері електронних платежів.

Нове законодавство передбачає підтримку безготівкових розрахунків і зменшення готівкових платежів.

Що призведе до зниження тіньової економіки та сприяє зростанню економічної прозорості.

Згідно з цим законом встановлено обмеження готівкових операцій що стимулює перехід на безготівкові розрахунки.

Це зумовило зміни в обліковій політиці підприємств, змушуючи більше уваги приділяти електронним платежам.

Відбулося введення чіткого регулювання платіжних послуг, встановлено обов'язки права надавачів платіжних послуг та стандарти для безготівкових розрахунків. Усі постачальники платіжних послуг тепер зобов'язані отримувати ліцензію від Національного банку України, що підвищує рівень надійності фінансових сервісів і зменшує ризики для користувачів.

Споживачі платіжних послуг мають більше можливостей для ознайомлення з повною інформацією щодо комісії, зборів та вартості послуг загалом. Адже відбулось посилення прав захисту споживачів. Було встановлено нові вимоги до прозорості інформації про платіжні послуги. Що дозволяє уникнути прихованих платежів та створює зручні умови для споживача при виборі послуг.

Впроваджено відкритий банкінг, завдяки якому у користувачів є можливість керувати своїми рахунками, здійснювати перекази та оплачувати покупки через сторонні сервіси або додатки Відкритий банкінг сприяє розвитку інформаційних фінансових продуктів що дає можливість споживачам зручніше здійснювати контроль за фінансами. Банки та розробники повинні відповідати новим вимогам та стандартам захисту даних що робить відкритий банкінг не лише більш зручнішим але й більш контрольованим та безпечним.

Ліцензовані установи тепер можуть випускати електронні гроші які відповідають високим стандартам безпеки, що сприяє поширенню цифрових гаманців та підвищує популярність безготівкових розрахунків. Адже тепер користувачі можуть зберігати кошти в цифровому форматі без ризику для їхніх фінансових даних, та здійснювати оплату товарів і послуг через інтернет або за допомогою мобільних додатків.

Оскільки закон стимулює використання безготівкових операцій, бізнесу тепер легше уникати витрат на інкасацію і зберігання готівки.

Завдяки запровадженним змінам безготівкові розрахунки стали більш доступними та зрозумілими, що створило нові можливості для зростання електронної комерції. Бізнесу довелося адаптуватися до нових умов, що призвело до змін у бухгалтерському обліку, зокрема до впровадження нових форматів звітності та посиленого контролю за електронними платежами.

Загалом, ці нововведення у фінансовому обліку безготівкових транзакцій стимулюють цифрову трансформацію бізнесу, підвищують прозорість економічних процесів та зміцнюють фінансову систему України.

Список використаних джерел

1. Верховна Рада України. Закон України №1591-IX "Про платіжні послуги" – <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20#Text>
2. Огляд політики щодо безготівкових розрахунків- <https://bank.gov.ua>
3. Ініціативи щодо безготівкових розрахунків- <https://www.mof.gov.ua/uk/>

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ СОБІВАРТОСТІ ПОСЛУГ НА ГАЗОРОЗПОДІЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Процес формування собівартості послуг для кожної галузі економіки є особливим, так як характеризується відповідними особливостями надання послуг. Практичний аспект собівартості послуг на газорозподільних підприємствах включає порядок формування собівартості та її відображення у первинному та синтетичному обліку.

Правовий аспект формування та обліку собівартості послуг на газорозподільних підприємствах визначений НП(С)БО 16 «Витрати», яке «визначає склад собівартості наданих послуг й порядок розподілу загальновиробничих витрат» [1] та Методичними положеннями з планування, обліку і калькулювання собівартості робіт (послуг) на підприємствах з газопостачання та газифікації № 394 [2].

При цьому, Методичні положення з планування, обліку і калькулювання собівартості робіт (послуг) на підприємствах з газопостачання та газифікації № 394 [2] мають рекомендаційний характер і «застосовуються з метою дотримання єдиного порядку планування (прогнозування), ведення обліку і калькулювання собівартості транспортування та постачання газу, виробництва продукції (послуг) на підприємствах з експлуатації систем газопостачання і газифікації, що здійснюють виробничу діяльність» [2], однак не завжди їх положення застосовуються на практиці.

Собівартість газорозподільних послуг формується при наданні послуг з розподілу газу, послуг з проведення газу, перевірки лічильників, ремонту газового обладнання. Особливості методики обліку виробничих витрат і собівартості послуг на газорозподільних підприємствах відображають в окремому розділі Наказу про облікову політику та положенні про облік витрат (таблиця 1).

Таблиця 1. – Облікова політика щодо собівартості газорозподільних послуг

Елементи облікової політики	
Облік послуг	За фактичною собівартістю
Методи обліку витрат	Позамовний, попроцесний
Методи калькулювання собівартості продукції	Простий
Розрахунок фактичної собівартості	За місцями виникнення витрат, за об'єктами обліку витрат
Статті калькуляції собівартості послуг	Статті витрат виділені згідно Методичних положень № 394
Перелік і склад змінних і постійних виробничих витрат	Застосовують на вибір підприємства
Розподіл загальновиробничих витрат	Наведені в положенні про облік витрат
Включення загальновиробничих витрат до собівартості	Всі загальновиробничі витрати включаються до виробничої собівартості і щомісячно списуються до дебету субрахунків рахунку 23 «Виробництво» в повній сумі.
Види собівартості	Виробнича, фактична
Синтетичний облік собівартості	Формування витрат може проводитися з використанням рахунків 8 класу «Витрати за елементами», та із застосуванням рахунків класу 9 «Витрати діяльності».

Джерело: сформовано автором.

Крім того, на газорозподільних підприємствах у додатках до облікової політики слід наводити інформацію з деталізацією складу витрат і їх розподілу, а також розширену інформацію про формування собівартості послуг доцільно наводити в положенні про облік витрат (таблиця 2).

Таблиця 2. – Інформація щодо собівартості газорозподільних послуг, яка може наводитися в положенні про облік витрат

Елементи положення про облік витрат	
Поділ витрат на прямі і непрямі	Самостійно встановлюється
Об'єкт обліку витрат	Номенклатурні групи
Розподіл загальновиробничих витрат	Самостійно встановлюється
Статті прямих витрат	Самостійно встановлюється
Статті непрямих витрат	Перелік статей непрямих витрат в розрізі видів діяльності «Загальновиробничі витрати», «Розподіл» та в розрізі підрозділів підприємства
Статті калькуляції	Самостійно встановлюються із використанням статей згідно Методичних положень № 394
Калькуляція собівартості послуг	Самостійно розробляється

Джерело: сформовано автором.

Об'єктом обліку витрат є вид виробництва, окремий виробничий процес або підрозділ. Об'єктом калькулювання є «поставлений, протранспортований споживачам природний газ або реалізований зріджений газ, що визначається в таких калькуляційних одиницях: природний - в тис. м³; - зріджений - в тоннах» [2].

Досить часто на практиці при формуванні собівартості газорозподільних послуг не складають калькуляції послуг а складають документ «Структура тарифу на послуги розподілу природного газу» у якому за плановими витратами визначають собівартість 1 м³ природного газу.

При наданні газорозподільних послуг визначають такі види собівартості: виробнича собівартість (фактична, собівартість реалізації) – включає фактичні прямі і непрямі виробничі витрати; планова собівартість – «розрахунок планової собівартості послуг, транспортування і постачання газу використовуються для визначення потреби в обігових коштах, планового прибутку, визначення економічної ефективності окремих організаційно-технічних заходів, а також для формування цін і тарифів» [2].

Так, планову собівартість послуги з розподілу газу визначають на початку року, а фактичну в кінці року, тоді як по інших послугах щомісяця. При цьому, всі загальновиробничі витрати включаються до виробничої собівартості і щомісячно списуються до дебету субрахунків рахунку 23 «Виробництво» в повній сумі. В кінці року різницю між плановою і фактичною собівартістю списують за калькуляційними різницями на споживачів послуг або за рахунок інших витрат.

Основною для включення витрат до собівартості є первинні документи: накладні, рахунки, лімітно-забірні картки, відомості нарахування амортизації, табель обліку робочого часу, розрахунково-платіжна відомість, договір про надання послуг, акт розподілу природного газу, акт виконаних робіт, розрахунки бухгалтерії. Основним первинним документом який складають при списанні витрат на транспортування газу є Акт розподілу природного газу.

Синтетичний облік собівартості послуг ведуть на рахунку 23 «Виробництво» та рахунку 903 «Собівартість реалізованих робіт і послуг». Аналітичний облік ведуть за номенклатурними групами.

Список використаних джерел

1. Витрати: Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 16 «Витрати». Затв. Наказом МФУ від 31.12.1999р. № 318. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text> (дата звернення: 05.05.2025).
2. Методичні положення з планування, обліку і калькулювання собівартості робіт (послуг) на підприємствах з газопостачання та газифікації від 20 жовтня 2006 р. № 394. Київ: Міністерство палива та енергетики України. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/FIN23911> (дата звернення: 02.05.2025).

ОБЛІКОВІ ПРОЦЕДУРИ В ПАБЛІК РІЛЕЙШНЗ (PABLIC RELATION, PR)

Підприємство – є відкрита система. Її ефективне функціонування залежить в тому числі від активної комунікації із зовнішнім середовищем. Предметом уваги PR є суспільні процеси і відносини задля впливу на ці процеси. У широкому розумінні PR є частиною комунікаційної практики суб'єкта політики, фірми (організації), покликаної сприяти досягненню їх стратегічної мети. Суб'єкти підприємницької діяльності здійснюють таку діяльність у правовому полі держави без окремих рекомендацій щодо її облікування.

Створення нового чи подальший розвиток вже діючого підприємства завжди пов'язаний із проведенням економічних розрахунків, які б дозволили встановити співвідношення між понесеними витратами та одержаними доходами. Адміністрування таких витрат, яке в сучасних умовах потребує значної уваги з боку науковців, є маркетингові витрати, оскільки на сьогодні дуже важко ідентифікувати вигоди і доходи, одержані підприємством, що пов'язані з їх понесенням. Існування такої ситуації не дозволяє на основі використання облікової інформації визначати ефективність маркетингової політики підприємства та виокремлювати її внесок в подальший розвиток діяльності підприємства в цілому та в їх бізнес-адміністрування. Актуальною є розробка системної методики аналізу витрат на маркетингові заходи, основним завданням якого є оцінка затрачених ресурсів та розробка напрямів підвищення ефективності як маркетингових витрат, так і маркетингової діяльності в цілому.

Методика оцінки збутової діяльності та теоретичне обґрунтування облікових процедур в паблік рілейшн прослідковуються у працях Н. Гудзенко, Іваненко, Ю. Огірчук, О. Островської. Особливості обліку витрат на збут представлено в роботах О. Іваненко, Л. Горлової, В. Чубатої та інших авторів. Праці цих вчених здебільшого містять напрацювання з точки зору політики і суспільства. Питанням обліку та аналізу процесі паблік рілейшнз (Pablic relation, PR) приділено не достатньо уваги.

Управлінські рішення, які приймаються в умовах економічної глобалізації, повинні забезпечувати конкурентоспроможність господарюючих суб'єктів. Тому, підготовка та реалізація ефективних управлінських рішень, що стосуються паблік рілейшнз повинна базуватися на плануванні, контролі та аналізі з метою виявлення поточних та стратегічних проблем розвитку підприємства. У зв'язку з цим, удосконалення системи управління потребує не лише удосконалення його основних функцій, але й покращення інформаційного забезпечення, зокрема системи інформації паблік рілейшнз.

Відомо, що в умовах постіндустріальної економіки визначальним для одержання фінансового результату є не лише забезпечення процесу виробництва продукції, а її реалізація, зокрема, доведення її до споживача, що є однією із цілей паблік рілейшн. За таких умов у підприємств зростають обсяги витрат, які здійснюються для розвитку управлінських систем, що підтримують основне виробництво. До таких систем відносяться маркетинг, логістика, наукові дослідження та розробки, управління підприємством тощо. Одну із найважливіших ролей в підвищенні ефективності діяльності підприємства відіграють маркетингові витрати.

Слід зазначити, що основною метою маркетингових витрат є створення і підтримка позитивного іміджу організації, максимізації використання її ресурсів для визначення напрямів руху і задоволення потреб ринку в продуктах і послугах на прибутковій основі.

Провівши аналіз поглядів дослідників щодо співвідношення маркетингових та збутових витрат, виділено три основних підходи:

1) Маркетингові витрати ототожнюються із витратами на збут. За таких умов чинна методика обліку, представлена в НП(С)БО 16 «Витрати», є правильною, та не потребує удосконалення чи здійснення будь-яких коригувань.

2) Маркетингові та збутові витрати розглядаються як рівнозначні категорії, які не можна об'єднувати між собою, оскільки вони мають дещо іншу природу виникнення, а механізм одержання вигод в результаті їх здійснення значно відрізняється. Для реалізації такого підходу в чинній системі бухгалтерського обліку необхідним є відокремлення витрат на збут та маркетингових витрат в системі бухгалтерських рахунків.

3) Представники третього підходу наголошують на тому, що збут – це хоча й найважливіша, але все ж таки одна із функцій маркетингової діяльності. Тому потрібно у складі маркетингової діяльності виділяти один із її видів – збутову діяльність. Для впровадження такого підходу в чинну систему обліку необхідним є перейменування рахунку 93 «Витрати на збут» в рахунок «Маркетингові витрати», у складі якого слід виділити субрахунки для витрат на збут та інших видів витрат, що в цілому стосуються маркетингової діяльності в такому широкому розумінні.

Можна вважати, що в системі бухгалтерського обліку має бути реалізований другий підхід, виходячи з якого маркетингові витрати слід розглядати як рівнозначний вид витрат відносно витрат на збут. Для впровадження такого підходу в національну систему обліку слід чітко розрізняти маркетингову і збутову діяльність.

Структура маркетингових витрат, в тому числі паблік рілейшнз, які повинні бути покладені в основу аналітичного обліку підприємства, системи його внутрішньої звітності, залежать від сутності самої маркетингової діяльності, адже маркетингова діяльність – це комплекс заходів, орієнтованих на рішення наступних питань: здійснення дослідницько-аналітичної діяльності; вибір цільового сегмента й позиціонування; розробка комплексу рішень по продукту; формування цінової політики фірми, що полягає в розробці систем і рівнів цін на товари, визначенні «технології» використання цін, строків кредиту, знижок тощо; розробка політики руху товарів і структури каналів збуту продукції фірми. Розробка політики просування шляхом комбінації реклами, стимулювання попиту, PR, особистих продажів; управління маркетинговою діяльністю (маркетингом) як системою, тобто планування, організація, контроль й аналіз маркетингової програми й індивідуальних обов'язків кожного учасника, оцінка ризиків і доходів, ефективності маркетингової діяльності.

Варто зазначити, що виділення маркетингових витрат як окремої облікової категорії не повинно порушувати (дублювати, суперечити, частково повторювати) діючу концепцію обліку витрат, що використовується в національній системі обліку. Виходячи з цієї позиції, до маркетингових витрат як облікової категорії запропоновано включати такі види витрат: витрати на рекламу; витрати на бренд; витрати на торгову марку; витрати на паблік рілейшнз; інші маркетингові витрати.

Зокрема, для просування, популяризації торгових марок товарів, здійснюються витрати на рекламу, на бренд, на торгову марку. А для торгових марок товарів, які вже досягнули своєї «маркетингової зрілості» і здійснюються витрати на паблік рілейшнз.

Дана номенклатура створюватиме передумови для побудови такої системи обліку маркетингових витрат, яка дозволить перейти від опису ретроспективних фактів господарського життя до прогнозування розвитку ситуації, що скрадатиметься на ринку, який виступатиме зовнішнім середовищем відносно підприємства.

Для практичної реалізації запропонованого підходу деякі автори рекомендують перейменувати рахунок 93 «Витрати на збут» на рахунок «Витрати на збут та маркетингові витрати», а у його складі виділити два субрахунки: 931 «Витрати на збут» і 932 «Маркетингові витрати».

Ведення бухгалтерського обліку маркетингових витрат в розрізі запропонованих синтетичних рахунків дозволить проводити детальний аналіз цих витрат з метою визначення ефективності маркетингової політики підприємства, необхідності та доцільності їх здійснення, адже маркетингові витрати є не накладними, а такими витратами, що забезпечують реалізацію товарів та мають інвестиційний характер, що в майбутньому можуть принести чималі прибутки [1].

З метою врахування податкового законодавства, під час укладання договору слід вказати, що такі витрати мають поточний характер. У податковому обліку їх можна віднести на податкові витрати, але витрати на маркетинг відображаються у складі податкових витратах лише тоді, коли вони відповідають витратам на передпродажні і рекламні заходи.

Ст. 3.8 Методичних рекомендацій № 145 містить такий перелік витрат на маркетингові дослідження: на проведення маркетингових досліджень ринку, конкурентних переваг, перспектив розвитку товарного асортименту; на оформлення вітрин, виставок-продажів, кімнат, де знаходяться зразки товарів (продукції), відрядження працівників підприємства на виставку-продаж і вартість зразків товарів (продукції), які передані безпосередньо покупцям або посередницьким організаціям відповідно до контрактів і угод безоплатно і які не підлягають поверненню; на розроблення і видання рекламних виробів (ілюстрованих прейскурантів, каталогів, брошур, альбомів, проспектів, плакатів, афіш, рекламних листів, листівок тощо); на розроблення і виготовлення ескізів етикеток, зразків фірмових пакетів та упакування; на рекламу в засобах масової інформації (оголошення у пресі, теле- і радіопередачах); на придбання, виготовлення, копіювання, дублювання рекламних кіно-, відео- та діафільмів; на оформлення світлової, щитової, комп'ютерної, транспортної та іншої зовнішньої реклами; на утримання автовідповідачів для покупців; на проведення інших маркетингових заходів, пов'язаних зі збутом товарів [4].

Підтвердженням фактичного отримання маркетингових послуг можуть бути, зокрема, але не виключно, такі документи: акт приймання-передачі послуг або інший документ, що підтверджує фактичне надання таких послуг; звіт про проведення маркетингових досліджень, у якому мають бути викладені результати таких досліджень і надані рекомендації замовнику.

У звіті про проведення маркетингових досліджень повинна міститися інформація про: аналіз конкуренції між найбільшими виробниками на оптовому та роздрібному ринках продажу і оцінку рівня конкуренції; основні тенденції розвитку ринку, динаміку зміни цін, асортимент продукції (товару); політику ціноутворення, аналіз імпорту й експорту продукції (товарів) та їх вплив на ринок; потенційних споживачів і кількісні показники (місткість ринку) планованого продажу; прогнозний план продажу; оцінку ризиків, фінансовий план, аналіз ефективності проекту; прогнозний рівень рентабельності, термін окупності проекту; висновки та рекомендації за результатами проведеного дослідження.

Отже, лише при дотриманні вищезазначених умов платники податку на прибуток мають право віднести витрати на маркетинг до складу податкових витрат. При цьому їм потрібно пам'ятати, що всі первинні документи, пов'язані з відповідними операціями, зокрема накладні, роздавальні відомості, акти списання запасів тощо, також дадуть можливість підтвердити понесення таких витрат [3].

Список використаних джерел

1. Банасько Т. М. Проблемні питання бухгалтерського обліку маркетингових витрат. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2015. Вип. 12. С. 239-242 URL: <http://www.vestnik-econom.mgu.od.ua> (дата звернення 20.05.2025).
2. Методичні рекомендації з формування складу витрат і порядку їх планування у торговельній діяльності: наказ Мінекономіки №145 від 22.05.2002 р. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/ME02094> (дата звернення 20.05.2025).
3. Притиченко Т. І., Руденко Ю. В. Підходи до визначення витрат на маркетинг: *матеріали XXVII Міжнародної науково-практичної конференції для студентів, аспірантів та молодих вчених «Удосконалення механізмів регулювання фінансової системи»* (Київ, 8–9 листопада 2013 р.). Київ: Аналітичний центр «Нова економіка». 2013. С. 54-58. URL: <http://repository.hneu.edu.ua> (дата звернення 20.05.2025).
4. Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки : Закон України № 537- V від 09.01.2007 року. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2007, № 12, ст.102. URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення 20.05.2025).

Фатенок-Ткачук Алла,
к. е. н., доцент кафедри обліку і оподаткування,
Волинський національний університет імені Лесі Українки,

Тишкевич Тетяна,
здобувачка освіти спеціальності 071 Облік і оподаткування,
Волинський національний університет імені Лесі Українки

ОБЛІКОВИЙ СУПРОВІД РЕАЛІЗАЦІЇ ЦСР №9 «ІННОВАЦІЇ ТА ІНФРАСТРУКТУРА» НА ОСНОВІ КОМПАНІЇ «KROMBERG & SCHUBERT»

Ціль сталого розвитку (ЦСР) 9 «Інновації та інфраструктура» спрямована на створення надійної, стійкої та сучасної інфраструктури, підтримку інновацій та розвиток індустріалізації. Інфраструктура відіграє ключову роль у забезпеченні економічного зростання та підвищенні добробуту суспільства. Інновації та технологічний розвиток сприяють підвищенню продуктивності, створенню нових робочих місць та розширенню доступу до сучасних технологій. Для досягнення цієї мети важливо мати прозорий та якісний облік результатів інноваційної діяльності й ефективності інфраструктурних змін, що впроваджуються підприємствами.

Компанія Kromberg & Schubert активно впроваджує інновації та сприяє сталому розвитку у своїй діяльності. Приклад того, як підприємство ефективно впроваджує інновації через:

- розробку екологічних виробничих рішень (власна лабораторія KROlab);
- інтеграцію Індустрії 4.0 — цифровізація, автоматизація, зниження витрат;
- виробництво високовольтних кабелів та зарядних пристроїв для електромобілів;
- використання перероблених матеріалів та сонячних технологій (кабелі KROsol).

У системі обліку компанії враховуються екологічні індикатори (наприклад, зниження енергоспоживання), а також витрати на інноваційні розробки й ефективність їх впровадження. Це відповідає принципам нефінансової звітності та ESG (Environmental, Social, Governance) показників.

Компанія Kromberg & Schubert приділяє значну увагу розвитку своєї інфраструктури, що безпосередньо впливає на ефективність та якість робочих процесів.

Інтеграція системи енергетичного менеджменту в компанії Kromberg & Schubert забезпечує здійснення кількісного обліку споживаної енергії на всіх етапах виробничого процесу. Це дозволяє не лише фіксувати рівень енергоспоживання, а й проводити аналітику з виявлення потенційних резервів енергозбереження. Отримані дані використовуються для формування внутрішніх звітів, прийняття управлінських рішень та вдосконалення виробничих стратегій. Наприклад, компанія поставила за мету зменшення питомого енергоспоживання на 10% до 2025 року на кожен кілометр виробленого кабелю, що є чітким кількісним показником результативності сталого управління.

Інвестиції у розширення виробничих потужностей, як, зокрема, у випадку з будівництвом другої черги заводу в місті Луцьк із загальним обсягом інвестицій 11,5 млн євро, потребують комплексного облікового супроводу. До таких елементів належать: бухгалтерський облік капітальних вкладень, розрахунок і відображення амортизаційних відрахувань, податковий облік, а також економічний аналіз ефективності інвестиційного проєкту. Подальший аналіз впливу нових виробничих потужностей на собівартість продукції, прибутковість та рівень зайнятості є необхідним для прийняття обґрунтованих рішень щодо оптимізації операційної діяльності та підвищення загальної конкурентоспроможності підприємства.

На основі вищенаведеної інформації можна зробити висновок, що бухгалтерський супровід відіграє ключову роль у реалізації Цілі сталого розвитку №9, оскільки саме через систему обліку забезпечується достовірне та структуроване відображення процесів індустріалізації, інновацій та модернізації інфраструктури. Компанія Kromberg & Schubert є

прикладом того, як системний і комплексний підхід до бухгалтерського обліку дозволяє не лише контролювати витрати, пов'язані з упровадженням новітніх технологій, але й об'єктивно оцінювати ефективність прийнятих рішень. Завдяки чіткому документуванню результатів реалізації інноваційних проєктів, включаючи цифровізацію виробничих процесів, енергоефективність, використання екологічних матеріалів та розвиток інфраструктури, компанія забезпечує прозорість фінансової та нефінансової звітності. Такий підхід сприяє формуванню довіри з боку інвесторів, партнерів та інших зацікавлених сторін, а також відповідає міжнародним стандартам у сфері сталого розвитку. У підсумку, ефективний бухгалтерський супровід стає не лише інструментом контролю, а й засобом стратегічного управління сталими перетвореннями.

Список використаних джерел

1. ООН. Цілі сталого розвитку: 9. Промисловість, інновації та інфраструктура. URL: <https://sdgs.un.org/goals/goal9>.
2. Kromberg & Schubert – Офіційний сайт компанії. URL: <https://www.kroschu-cable.de>.
3. Global Reporting Initiative (GRI). (2021). *GRI Standards*. URL: <https://www.globalreporting.org>.
4. United Nations. (2015). *Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development*. URL: <https://sdgs.un.org/2030agenda>.

УДК 657:502.131.1:637.3

Фатенок-Ткачук Алла,
доцент кафедри обліку і оподаткування,
Волинський національний університет імені Лесі Українки,

Ткачук Софія,
здобувачка освіти спеціальності 071 Облік і оподаткування,
Волинський національний університет імені Лесі Українки

ОБЛІКОВИЙ СУПРОВІД ЦІЛІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ №12: «ВІДПОВІДАЛЬНЕ СПОЖИВАННЯ ТА ВИРОБНИЦТВО» В КОНТЕКСТІ ТДВ «РОЖИЩЕНСЬКИЙ СИРЗАВОД»

Ціль №12 "Відповідальне споживання та виробництво" є одною з головних цілей ООН у сфері сталого розвитку котра спрямовна на забезпечення екологічної та економічної стабільності, що є важливим для підприємств які прагнуть не лише підвищувати свою ефективність, а й мінімізувати негативний вплив на довкілля. Головна мета цілі - оптимізація використання природних ресурсів, підвищення екологічної відповідальності, досягнення безвідходного виробництва.

Основними напрямками цієї цілі є:

- зменшення утворення відходів, переробка та повторене використання відходів,
- використання вторинної сировини,
- раціональне використання енергоресурсів,
- зменшення викидів що несуть шкідливий вплив на довкілля,
- впровадження екологічного виробництва,
- оптимізація виробничих процесів та відповідальне виробництво і споживання.

Ця ціль є важливою для підприємств, оскільки впровадження екологічно відповідальних рішень дозволяє не лише знижувати витрати на ресурси та утилізацію відходів, але й забезпечує стабільність і сталий розвиток компанії. Дотримання екологічних стандартів допомагає уникати штрафів, що може позитивно вплинути на фінансовий стан, а також сприяє створенню позитивного іміджу на ринку.

Підприємства які активно працюють у напрямку сталого розвитку, мають більші шанси на фінансову підтримку. Крім того, застосування екологічно чистих технологій та

ресурсозберігаючих практик підвищує репутацію серед споживачів та партнерів, що є основою для подальшого росту і розвитку підприємства.

У рамках реалізації ЦСР №12 ТДВ "РОЖИЩЕНСЬКИЙ СИРЗАВОД" сформувало чітку стратегію - мінімізувати утворення відходів, переробляти вторинну сировину та створювати нові продукти з виробничих залишків.

Зменшення відходів виробництва. Виготовлення сирних та інших молочних продуктів супроводжується утворенням значної кількості органічних відходів, тому підприємству було важливим зменшити обсяг непридатних для подальшого використання відходів. Для цього були здійснені заходи встановлення фільтраційних установок для очищення органічних відходів, локальні очисні споруди для зменшення навантаження на зовнішні системи утилізації, внутрішній контроль якості сировини на етапі приймання та виробництва для уникнення браку. Ці дії забезпечили зменшення загального обсягу відходів.

Вторинна переробка сировини та матеріалів. Завдяки установці очесних споруд відбувається переробка частки органічного відходу молочної сироватки яка в подальшому використовується як цінна сировина. Зокрема, вона проходить етапи фільтрації, концентрування та сушіння. Після чого слугує сировиною для виготовлення сухих лактозних концентратів, інгредієнтів для подальшого харчового виробництва. Це відображає впровадження циркулярної економіки на підприємстві, що дозволяє не лише зменшити кількість відходів та навантаження на довкілля, а й отримувати додатковий дохід від використання вторинної сировини.

У межах реалізації ЦСР №12 ТДВ "РОЖИЩЕНСЬКИЙ СИРЗАВОД" налагодив партнерство з ТОВ "ВТОРМА-ВОЛИНЬ" про передачу перових відходів на вторинну переробку, замість утилізації. Що також відображає інтегрування в циркулярну економіку. Завдяки цій ініціативі відбулося зменшення обсягу відходів для утилізації, забезпечення відповідності принципам ресурсоефективного управління. Це поєднує економічну доцільність із відповідальністю перед довкіллям.

На основі цих ініціатив можна виокремити певні показники які є доцільними для оцінки реалізації ЦСР №12, а саме: обсяг відходів, частка утилізованих відходів, частка зменшення відходів, частка втрати сировини у виробництві, частка вторинної сировини у виробництві, обсягпереробленої сировини, кількість продуктів виготовлених з вторинної сировини, обсягпереданої мукалатури у переробку.

Дані ініціативи повинні бути відображені у:

- Річний звіт зі сталого розвитку;
- Форма №1-ВТ (Відомості про утворення та поводження з відходами);
- ESG-звітності;
- Додатки до ліцензій, декларацій з охорони довкілля;
- Акти передачі відхоів на переробку;
- Внутрішні щоквартальні аналітичні звіти тощо.

ЦСР №12 «Відповідальне споживання і виробництво» — є надзвичайно важливою у сучасних умовах, коли світ стикається з проблемами виснаження природних ресурсів, перевиробництва та зростання обсягів відходів. Її впровадження дозволяє зменшити тиск на довкілля, знизити витрати підприємств і зробити виробничі процеси більш ефективними та безпечними. Реалізація цілі на ТДВ «Рожищенський сирзавод» демонструє, що сучасне українське підприємство може поєднувати економічну ефективність із екологічною відповідальністю.

Список використаних джерел

1. Про Ціль №12 "Відповідальне споживання та виробництво" : <https://sdg.ukrstat.gov.ua/uk/12/>
2. Завдання та індикатори: <https://sdg.ukrstat.gov.ua/uk/12/>
3. Товариство з додатковою відповідальністю "РОЖИЩЕНСЬКИЙ СИРЗАВОД": <https://terrafood.ua/archives/factory/rozhishhenskij-sirzavod>

ЦІЛЬ СТАЛОГО РОЗВИТКУ 3: МІЦНЕ ЗДОРОВ'Я В КОНТЕКСТІ ПІДПРИЄМСТВА KROMBERG & SCHUBERT

Ціль сталого розвитку 3 «Міцне здоров'я» (далі ЦСР 3) була однією з пріоритетних у глобальному порядку денному ООН на період до 2030 року. Вона передбачала забезпечення всіх людей незалежно від віку, статі, соціального статусу або місця проживання доступом до якісної медичної допомоги. Основними завданнями цієї цілі було зниження рівня материнської та дитячої смертності, боротьба з епідеміями, профілактика хронічних хвороб, охоплення імунізацією, а також розвиток систем психічної підтримки. Важливу роль відігравало забезпечення стійких систем охорони здоров'я, доступності ліків та медичних технологій, а також фінансової захищеності людей у сфері медичних послуг. Реалізація ЦСР 3 створювала передумови для економічної стабільності, соціальної згуртованості та загального добробуту населення.

Одним із прикладів реалізації ЦСР 3 на корпоративному рівні стала діяльність компанії Kromberg & Schubert[1], досліджена у рамках аналітичної роботи групи бухгалтерів, економістів та HR-спеціалістів підприємства під керівництвом фінансового відділу за підтримки незалежних аудиторів. Компанія визнавала здоров'я працівників як один із ключових чинників сталого розвитку та системно впроваджувала політику охорони здоров'я. Було організовано регулярні медичні огляди, профілактичні заходи, інформаційні кампанії з психічного здоров'я, а також забезпечено безпечні умови праці відповідно до міжнародних стандартів. Зокрема, у сфері охорони праці впроваджувалася система на основі стандарту DIN EN ISO 45001[2], яка дозволяла знижувати рівень травматизму та підвищувати безпеку персоналу.

З урахуванням актуальності теми психічного здоров'я, у 2023 році в Україні було запроваджено Національну програму психосоціальної підтримки[3], яка інтегрувалася і в корпоративне середовище. Програма включала онлайн-курси, навчання для лікарів первинної ланки та цифровий моніторинг психоемоційного стану громадян, у тому числі працівників компанії. У межах міжнародного співробітництва Kromberg & Schubert брала участь у ініціативах, спрямованих на підтримку системи охорони здоров'я в Україні. Наприклад, у партнерстві з Project C.U.R.E. країна отримала понад 150 вантажів медичних засобів на загальну суму понад 45 мільйонів доларів США, що значною мірою покращило медичну інфраструктуру, зокрема в регіонах присутності компанії.

Протягом 2023–2024 років компанія активно реалізовувала заходи, спрямовані на оздоровлення працівників, пропаганду здорового способу життя, підтримку спортивної активності та покращення побутових умов. Статистичні дані за цей період представлені у таблиці 1.

Таблиця 1

Зміна показників заходів із підтримки здоров'я працівників Kromberg & Schubert у 2024 році
(до 2023 року)

Напрямок	Заходи	Зміна, %
Профілактика захворювань	Безкоштовні медогляди	+6,7
	Виявлення онкопатологій	+7,1
Медичне партнерство	Реабілітація працівників	+7,7

Матеріальна допомога	Кількість отримувачів	+14,3
	Сума допомоги (тис. грн)	+14,3
Профілактика COVID-19	Проведені тести	-14,3
Здоровий спосіб життя	Спортивні заходи	+12,5
	Користувачі знижок	+12,5
Оздоровлення	Пільгові путівки	+11,1
Інфраструктура та побут	Компенсація харчування	+7,7

Джерело: [1].

Із погляду бухгалтерського обліку, реалізація ЦСР 3 була економічно виправданою. Витрати на медичні огляди та охорону праці відповідно до пп. 140.1.1 Податкового кодексу України[4] включалися до обов'язкових і зменшували базу оподаткування. Попри зростання витрат на медичні послуги, це компенсувалося зменшенням лікарняних листів і підвищенням продуктивності працівників. Збільшення кількості отримувачів матеріальної допомоги відповідало умовам колективного договору та обліковувалося на рахунку 949 як інші витрати операційної діяльності. Крім того, добровільне медичне страхування у межах 1500 грн на місяць не підлягало оподаткуванню ПДФО відповідно до пп. 165.1.19 ПКУ.

Зменшення витрат на COVID-19 дозволило компанії перерозподілити фінансові ресурси на інші напрями, пов'язані зі здоров'ям працівників, як-от спортивні заходи, реабілітація та харчування. За наявності внутрішнього положення, ці витрати обліковувалися на рахунку 949 і включалися до соціального пакета. Показники, пов'язані з довозенням працівників та організацією харчування, залишалися стабільними, а витрати могли частково включатися до зарплатних проєктів або покриватися відповідно до договорів.

Усі зазначені заходи належали до обов'язкового звітування підприємства у фінансових документах. Вони були відображені у пояснювальній записці до фінансової звітності (форма №5), корпоративній соціальній звітності (ESG), колективному договорі, звітах з ЄСВ, деклараціях з податку на прибуток, а також у річному бюджеті відповідних підрозділів компанії.

У підсумку, дослідження реалізації ЦСР 3 у діяльності компанії Kromberg & Schubert[1] показало, що системна турбота про здоров'я працівників, впровадження міжнародних стандартів охорони праці, участь у профілактичних та оздоровчих програмах, а також ефективний бухгалтерський супровід створили не лише соціальну цінність, а й економічну ефективність. Це сприяло довгостроковому зростанню, підвищенню лояльності персоналу та формуванню позитивного іміджу компанії як соціально відповідального роботодавця.

Список використаних джерел

1. Kromberg & Schubert Луцьк [Електронний ресурс]. URL: <https://kroschu.com.ua/lutsk/> (дата звернення 17.05.2025).
2. Міжнародний стандарт ISO 45001 [Електронний ресурс]. URL: https://iso-certify.com/ua/iso-45001/?gad_source=1&gad_campaignid=2081778400&gbraid (дата звернення 17.05.2025).
3. Міністерство охорони здоров'я України. Національна програма психосоціальної підтримки [Електронний ресурс]. URL: <https://moz.gov.ua/uk> (дата звернення 17.05.2025).
2. Податковий кодекс України [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення 17.05.2025).

Цвек О.В.,
здобувач наукового ступеня доктора філософії
ОНП Облік і оподаткування
спеціальності 071 Облік і оподаткування,
Львівський торговельно-економічний університет

Науковий керівник: д. е. н., проф. **Воронко Р.М.,**
Львівський торговельно-економічний університет

ОСНОВНІ АСПЕКТИ ОБЛІКОВО-КОНТРОЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ МЕНЕДЖМЕНТУ ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Постійна динаміка змін у бізнес-середовищі вимагає від торговельних підприємств гнучкості та вираженості в ухваленні управлінських рішень, особливо коли йдеться про сферу операційної діяльності. В сучасних умовах ключову роль у цьому процесі відіграє система обліково-контрольного забезпечення, яка покликана забезпечити менеджмент не лише ретроспективною, а й прогностичною, актуальною і цільовою інформацією. Питання не стільки в обсягах даних, скільки в їх релевантності та практичному значенні. Облік сьогодні не може залишатися лише інструментом для звітності; його функція набагато глибша — це механізм, що генерує управлінські рішення, контролює ресурси та формує економічну логіку підприємства.

Обліково-контрольне підґрунтя менеджменту підприємства вимагає набагато більшого, аніж традиційне ведення бухгалтерського обліку. Воно повинно вміщувати всю палітру операцій: від занесення відомостей про господарську подію до її детального вивчення, експертної оцінки ефективності та визначення її впливу на подальший курс розвитку компанії. Цей все охопний метод дає можливість не просто слідкувати за рухом фінансів, але й миттєво визначати обґрунтованість певних рішень у реальному часі. З огляду на це, успіх управління операційною діяльністю напряму пов'язаний із якістю та повнотою відомостей, які формує система обліку. Відтак, визначення місця та важливості обліково-контрольного забезпечення потребує абсолютно нового теоретичного підходу до розуміння його сутності та функцій у процесі управління операційною діяльністю торгових підприємств.

Питання обліково-контрольного забезпечення діяльності суб'єктів господарювання завжди були та залишаються надзвичайно важливими. Значний внесок у вивчення теоретичних аспектів та самої сутності «облікової інформації» зробили науковці: Ф.Ф. Бутинець, В.В.Сопко, П.О. Куцик, Н. М. Лисенко, С.Ф. Голов та інші дослідники.

Вагомість обліку та контролю як окремих функцій менеджменту полягає у постачанні ланки управління високоякісною і своєчасною інформацією для ухвалення рішень в процесі діяльності підприємств. Водночас, слід зазначити, що у сучасних наукових роботах переважно використовують термін «обліково-аналітичне забезпечення», у тлумаченні якого єдиної точки зору поки що не склалося.

Між обліково-аналітичною системою та користувачами економічної інформації існує тісний і безперервний зворотний зв'язок. Недостатнє постачання відповідних ланок управління якісною інформацією та одночасне надходження зайвої для них інформації, а також нераціональне використання даних перешкоджають прийняттю раціональних управлінських рішень. Адже кожен керівник підприємства мусить реалізовувати послідовну політику управління підприємством, враховуючи різноманітні фактори, та своєчасно приймати рішення щодо мінімізації негативного впливу внутрішніх та зовнішніх явищ. Саме якісне обліково-аналітичне забезпечення дає змогу не тільки своєчасно відслідковувати стабільне функціонування підприємства, але й гарантує відповідність бізнес-діяльності визначеним стандартам після досягнення поставлених цілей.

На торговельних підприємствах, де є значні обсяги товарно-матеріальних цінностей особливого значення має контрольна функція облікової системи. Вона слугує запобіжником зловживань, недостовірного відображення даних і порушень фінансової дисципліни. Обліково-контрольне забезпечення охоплює комплекс заходів, процедур і методик,

спрямованих на формування достовірної інформації про фінансово-господарську діяльність суб'єкта господарювання. Його основними функціями є: документування операцій, ведення бухгалтерського обліку, здійснення внутрішнього контролю та підготовка аналітичних звітів для потреб менеджменту.

Ефективне обліково-контрольне забезпечення сприяє підвищенню рівня фінансової безпеки ритейлу, забезпечує своєчасне виявлення відхилень і оперативне реагування на них.

Таким чином, обліково-контрольне забезпечення є основою для прийняття виважених управлінських рішень, гарантією фінансової стабільності та інструментом стратегічного розвитку підприємства в умовах ринкової невизначеності.

Для забезпечення ефективного управління, обліково-контрольне забезпечення має бути гнучким і децентралізованим. Тобто здатним працювати на рівні структурних підрозділів, центрів відповідальності, окремих технологічних етапів. Ідеальним підходом є створення системи, де підґрунтям для кожного рішення є дані ретельного аналізу. Тому важливо не лише реєструвати витрати чи доходи, а розуміти їх структуру, динаміку, вплив на загальний результат. Контроль, в свою чергу, повинен бути не лише формальним, а інтегрованим у саму логіку бізнес-процесів. Це означає постійний моніторинг ключових показників, своєчасну ідентифікацію відхилень та реакцію на них.

Важливим кроком до підвищення результативності системи управління є створення обліково-інформаційних центрів на підприємствах. Вони концентрують у собі функції аналізу, планування, контролю, і можуть слугувати ефективною платформою для формування оперативної управлінської інформації. Такі центри дають змогу керівництву не просто бачити загальні цифри, а й оцінювати ефективність діяльності кожного підрозділу, кожного напрямку.

Не менш важливим є і питання впровадження обліково-аналітичної політики на рівні підприємства. На думку П. О. Куцика, сьогодні інформація у системі бухгалтерського обліку створюється, переважно, під тиском нормативів і регламентів, а не з ухвалення економічних інтересів суб'єкта господарювання. Тому обліково-аналітична політика повинна не лише регламентувати методи ведення обліку, а й визначати його філософію — які питання він має вирішувати, яку роль відігравати у системі управління. Адже в умовах ринку облік — це не просто «хроніка минулого», а інструмент майбутнього. Його завдання — не тільки фіксація, а й прогнозування, моделювання, управління.

Слід наголосити, що успішне функціонування обліково-контрольного забезпечення можливе лише за умови гармонійної взаємодії усіх його компонентів: методичного, організаційного, інформаційного, технічного. Це передбачає впровадження автоматизованих систем обліку, регулярне навчання персоналу, стандартизацію внутрішніх регламентів та інструментів контролю. В умовах цифровізації така інтеграція стає не перевагою, а необхідністю.

Відтак, обліково-контрольне забезпечення можна розглядати як стратегічний ресурс підприємства, який здатен забезпечити не лише стабільність, а й конкурентоспроможність у довгостроковій перспективі.

Отож, розбудова дієвої системи обліково-контрольного супроводу - неодноразовий крок, а перманентний процес вдосконалення. Це область, де перетворення повинні бути не відповіддю на виклики, а упередженням потенційних загроз. Це інтелектуальний фундамент управління підприємством, який перетворює дані на знання, а знання - на управлінські рішення.

Список використаних джерел

1. Корнєв Ю.Г. Проблеми формування загальнонаціональної системи інформаційного забезпечення розвитку підприємництва. Економіка: проблеми теорії та практики. Дніпропетровськ, 2010. Вип. 187. Т. IV. с.857-865.
2. Куцик П. О. Концепція уніфікованої системи обліку і звітності в корпоративному управлінні: монографія. Львів, Видавництво Львівського торговельно-економічного університету, 2017. 408 с.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ

Дебіторська заборгованість є важливою частиною майна підприємства. Важливо чітко розуміти, що таке дебіторська заборгованість, уміти її правильно поділяти на види та точно оцінювати, щоб своєчасно виявляти проблеми з оплатою та приймати ефективні управлінські рішення. Згідно з НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість», «дебіторська заборгованість – це сума заборгованості дебіторів на певну дату» [1]. На думку Кравченко О. та Кобець Т. «дебіторська заборгованість – це сума боргів, належних підприємству, виникнення яких відбулось внаслідок ведення господарської діяльності, а погашення відбудеться в майбутньому» [2]. Марчук У. та Куріптя Д. вважають, що: «дебіторська заборгованість – це сума зобов'язань, які виникають у результаті господарських операцій між підприємством та його контрагентами, внаслідок наданих товарів, послуг або кредитів, що підлягають оплаті у визначений термін» [3].

Отже, дебіторська заборгованість – це сукупність фінансових зобов'язань фізичних або юридичних осіб перед підприємством; вона відображає обсяг коштів, що мають бути отримані підприємством за поставлену продукцію, (роботи, послуги) і підлягає погашенню в встановлені терміни; вона фіксується на конкретну дату.

Дебіторська заборгованість визнається активом, якщо існує ймовірність отримання підприємством майбутніх економічних вигод та може бути достовірно визначена її сума. Згідно з НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість», «поточна дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги визнається активом одночасно з визнанням доходу від реалізації продукції, товарів, робіт і послуг та оцінюється за первісною вартістю» [1]. Проте у процесі господарської діяльності виникає ризик неповернення певної частини цієї заборгованості, тому підприємства зобов'язані створювати резерв сумнівних боргів. Величина резерву сумнівних боргів визначається за одним із методів: «застосування абсолютної суми сумнівної заборгованості - величина резерву визначається на підставі аналізу платоспроможності окремих дебіторів; застосування коефіцієнта сумнівності - величина резерву розраховується множенням суми залишку дебіторської заборгованості на початок періоду на коефіцієнт сумнівності» [1].

Дебіторську заборгованість класифікують за різними ознаками, однак переважно виділяють такі її види: «за термінами погашення – поточна і довгострокова; за своєчасністю повернення – нормальна та – прострочена; за можливістю стягнення – надійна, сумнівна та безнадійна; за економічним змістом – аванси видані, заборгованість покупців та замовників та інша; за об'єктами виникнення заборгованості – товарна і безтоварна; за суб'єктами – внутрішні та зовнішні дебітори, дебіторська заборгованість фізичних або юридичних осіб; за контрагентами – заборгованість вітчизняних або іноземних дебіторів» [4].

Отже, дебіторська заборгованість є невід'ємною частиною активів підприємства, а її оцінка та класифікація дають змогу ефективно управляти фінансами та мінімізувати ризики.

Список використаних джерел

1. Дебіторська заборгованість: Національне положення (стандарту) бухгалтерського обліку № 10, затв. Наказом МФУ від 08.10.1999 № 237. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99#Text> (дата звернення: 19.05.2025).
2. Кравченко О., Кобець Т. Організація обліку дебіторської заборгованості та шляхи її вдосконалення. *Економіка та суспільство*. 2021. № 25. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/289/277> (дата звернення: 19.05.2025).
3. Марчук У., Куріптя Д. Сутність та економічна природа дебіторської заборгованості. *Collection of Scientific Papers with the Proceedings of the 2nd International Scientific and Practical Conference «Scientific Exploration: Bridging Theory and Practice»*, Berlin, 9–11 December 2024. P. 57.
4. Чепець О., Юрченко С., Волчанська Л. Теоретико-методологічні основи визначення дебіторської заборгованості та її класифікація. *Економіка та суспільство*. 2024. № 61. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3863/3783> (дата звернення: 19.05.2025).

Чугай Анна,
здобувачка освіти спец. 071 Облік і оподаткування,
Волинський національний університет імені Лесі Українки,

Шматковська Тетяна,
к.е.н., доцент кафедри обліку і оподаткування,
Волинський національний університет імені Лесі Українки

РЕАЛІЗАЦІЯ ЦИФРОВИХ РІШЕНЬ В ОБЛІКУ І ОПОДАТКУВАННІ

Реалізація цифрових рішень в обліку та оподаткуванні є комплексним процесом, що охоплює кілька ключових етапів. Починається все з ретельного аналізу поточних бізнес-процесів, виявлення вузьких місць та визначення конкретних потреб підприємства. На цьому етапі важливо залучити всі зацікавлені сторони, включаючи бухгалтерів, фінансистів та IT-фахівців, щоб забезпечити всебічне розуміння проблем та можливостей. Цей аналіз включає в себе оцінку існуючої інфраструктури, програмного забезпечення, робочих процесів та кадрових ресурсів. Результати цього аналізу стають основою для розробки стратегії цифрової трансформації, яка визначає цілі, пріоритети та підходи до впровадження нових технологій.

Наступним кроком є вибір відповідних технологій та програмного забезпечення. Ринок пропонує широкий спектр рішень, від хмарних сервісів та систем електронного документообігу до інструментів автоматизації та аналізу даних. При виборі важливо враховувати такі фактори, як функціональність, масштабованість, інтеграційні можливості, вартість та підтримка. Також слід звернути увагу на відповідність обраних рішень нормативним вимогам та стандартам безпеки даних. Важливо провести детальне порівняння різних варіантів, можливо, включаючи пілотні проекти або тестування, щоб переконатися, що обрані рішення найкращим чином відповідають потребам підприємства.

Після вибору технологій настає етап їх впровадження та інтеграції з існуючими системами. Цей процес може включати налаштування програмного забезпечення, міграцію даних, розробку інтерфейсів та навчання персоналу. Важливо забезпечити плавний перехід на нові системи, мінімізувавши перебої в роботі та ризики втрати даних. Ретельне тестування та налагодження є критично важливими для забезпечення коректної роботи всіх компонентів. Цей етап також вимагає тісної співпраці між IT-фахівцями та представниками бізнес-підрозділів для забезпечення відповідності впроваджених рішень бізнес-процесам та вимогам користувачів.

Успішна реалізація цифрових рішень неможлива без належної підготовки персоналу.[1] Співробітники повинні бути навчені ефективно використовувати нові інструменти та розуміти їх вплив на облікові та податкові процеси. Навчальні програми повинні бути адаптовані до різних ролей та рівнів знань, а також передбачати постійну підтримку та оновлення. Крім технічних навичок, важливо також розвивати у співробітників здатність до адаптації до змін та готовність до постійного навчання.

Нарешті, важливо забезпечити постійний моніторинг та оцінку ефективності впроваджених цифрових рішень. Це дозволяє виявляти можливі проблеми, вносити необхідні корективи та оптимізувати роботу систем. Регулярний аналіз ключових показників ефективності (KPI)[2], таких як час обробки транзакцій, рівень помилок та економія витрат, допоможе оцінити досягнуті результати та визначити подальші напрямки розвитку. Цей процес моніторингу має бути безперервним, щоб забезпечити максимальну віддачу від інвестицій у цифрові технології.

Подальший розвиток цифрових рішень в обліку та оподаткуванні передбачає інтеграцію новітніх технологій, таких як штучний інтелект (ШІ) та блокчейн. При цьому штучний інтелект може автоматизувати складні аналітичні завдання, прогнозувати фінансові

показники та виявляти шахрайські операції, тоді як блокчейн забезпечує прозорість та незмінність даних, підвищуючи довіру до фінансової інформації. Ці технології мають потенціал кардинально змінити спосіб ведення обліку та податкового адміністрування, роблячи їх більш ефективними, надійними та прозорими. Розвиток штучного інтелекту та блокчейну також відкриває можливості для створення нових бізнес-моделей та послуг, які раніше були неможливі.

Окрім технологічних аспектів, важливу роль відіграє нормативно-правове середовище. Уряди та регулюючі органи по всьому світі активно працюють над розробкою правил та стандартів для регулювання використання цифрових технологій в обліку та оподаткуванні. Це включає в себе питання, пов'язані з електронним документообігом, електронними підписами, захистом даних та аудитом. Гармонізація цих правил на міжнародному рівні є важливою для забезпечення сумісності та ефективності цифрових рішень в глобальному масштабі. Розробка та впровадження відповідних політик та процедур, а також використання сучасних технологій захисту, є необхідною умовою для забезпечення довіри до цифрових рішень та їх широкого впровадження.

Важливим елементом успішної реалізації цифрових рішень є також управління змінами в організації. Впровадження нових технологій часто супроводжується змінами в організаційній структурі, робочих процесах та корпоративній культурі. Ефективне управління цими змінами, включаючи залучення співробітників, чітке визначення ролей та відповідальностей, а також забезпечення підтримки з боку керівництва, є критично важливим для забезпечення гладкого переходу та мінімізації опору.

Окрім того, особливу увагу слід приділити інтеграції цифрових рішень з іншими корпоративними системами, такими як системи управління ресурсами підприємства (ERP), системи управління процесами співробітництва з клієнтами (CRM) тощо. Забезпечення безперебійного обміну даними між цими системами є ключем до створення єдиного інформаційного простору, який забезпечує цілісне бачення бізнесу та підтримує прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Це може вимагати розробки спеціальних інтерфейсів, використання стандартних протоколів обміну даними або навіть модернізацію існуючих систем.

В підсумку зауважимо, що реалізація цифрових рішень в обліку та оподаткуванні є неперервним процесом. Технології постійно розвиваються, з'являються нові можливості та виникають нові виклики. Тому підприємствам необхідно постійно відстежувати ці зміни, адаптувати свої стратегії та інвестувати в подальший розвиток своїх цифрових можливостей, щоб залишатися конкурентоспроможними та ефективними в реаліях сучасності.

Список використаних джерел

1. OCR та IDP для роботи з документами: як перетворити гори паперів на цінні дані (2023) URL: https://inbase.com.ua/post_product/megapolis-docnet-ua/ (дата звернення: 19.05.2025).
2. Що таке KPI (ключові показники ефективності) (2024) URL: <https://hurma.work/blog/shho-take-kpi-klyuchovi-pokazniki-efektivnosti/> (дата звернення: 19.05.2025).
3. Використання CRM та ERP систем для ефективності бізнесу (2024) URL: <https://inproject.org/vykorystannya-crm-ta-erp-system/> (дата звернення: 19.05.2025).

СУЧАСНЕ РОБОЧЕ МІСЦЕ БУХГАЛТЕРА В УКРАЇНІ: СИНЕРГІЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ

У сучасних умовах трансформації економіки України та активної цифровізації усіх сфер ведення бізнесу істотних змін зазнає професійне середовище бухгалтерів [1; 2]. Робоче місце бухгалтера трансформується із традиційного офісного простору на багатофункціональне цифрове середовище, що поєднує інноваційні технологічні інструменти з високим рівнем професійної експертизи. Така еволюція зумовлена необхідністю оперативного прийняття рішень, забезпечення достовірності фінансової інформації, а також відповідності сучасним нормативно-правовим вимогам. У цьому контексті синергія цифрових технологій і професійних компетентностей виступає визначальним чинником ефективності бухгалтерської діяльності.

Цифрові технології стали невід'ємною складовою повсякденної роботи сучасного бухгалтера [2; 3]. Застосування хмарних облікових систем, платформ автоматизованої звітності, інструментів електронного документообігу, аналітичних сервісів та елементів штучного інтелекту істотно підвищує продуктивність праці, мінімізує людські фактори та вивільняє ресурси для виконання завдань, що потребують професійного судження. Зокрема, інтеграція банківських та податкових API, автоматизація розрахунків заробітної плати, податків та формування управлінської звітності вказує на глибоку цифрову трансформацію традиційних функцій бухгалтерського обліку.

Водночас підвищення ступеня автоматизації не призводить до зменшення ролі бухгалтера. Навпаки, зростає значення його аналітичного мислення, здатності до інтерпретації даних, розуміння ризиків та прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Сучасні професійні компетентності бухгалтера охоплюють не лише знання національних та міжнародних стандартів обліку, податкового законодавства та корпоративного управління, а й цифрову грамотність, гнучкість до змін, комунікативні навички та здатність працювати в міждисциплінарному середовищі. З огляду на це, робоче місце бухгалтера дедалі частіше розглядається як аналітична платформа для стратегічної підтримки бізнес-рішень.

Особливістю національного контексту є необхідність адаптації до цифрових змін в умовах воєнного стану, економічної турбулентності, змін податкового та валютного регулювання. Бухгалтери змушені швидко опановувати нові інструменти, вивчати оновлені регламенти та забезпечувати безперервність облікових процесів в умовах віддаленої роботи та часткової диджиталізації державних сервісів. Зокрема, активне використання електронного кабінету платника податків, електронних підписів, онлайн-інтеграцій із банками та контролюючими органами демонструє нову парадигму організації бухгалтерської діяльності.

У свою чергу, цифровізація змінює не лише інструменти, а й організаційні форми зайнятості. Поширення дистанційної роботи, гнучкого графіку, використання аутсорсингових моделей сприяє розширенню доступу до професії, однак водночас підвищує вимоги до цифрової етики, управління особистим робочим простором та захисту конфіденційної інформації. Це формує потребу в розвитку цифрової культури як невід'ємного компонента професійної ідентичності бухгалтера.

Окремим викликом стає необхідність опанування великої кількості різномірних програмних продуктів, які можуть мати різну логіку функціонування, інтерфейс та рівень автоматизації. У зв'язку із цим від бухгалтера вимагається не лише технічна обізнаність, але й розуміння цифрових процесів, принципів роботи алгоритмів, а в окремих випадках — базова обізнаність з програмування або налаштуванням цифрових сервісів. Відтак цифрова компетентність перетворюється на ключову умову професійної мобільності та кар'єрного зростання.

Цифрові технології водночас відкривають нові можливості для забезпечення прозорості обліку, внутрішнього контролю та запобігання фінансовим правопорушенням. Використання

інструментів автоматичного моніторингу, блокчейн-рішень та алгоритмів виявлення аномалій у фінансових даних підвищує рівень довіри до бухгалтерської звітності, однак вимагає від фахівців нових знань у сфері кібербезпеки, управління ризиками та цифрової відповідальності.

Таким чином, сучасне робоче місце бухгалтера в Україні є результатом інтеграції інтелектуального людського капіталу та цифрових технологій. Цей симбіоз формує нову модель професійної діяльності, що ґрунтується на гнучкості, адаптивності, стратегічному мисленні та цифровій грамотності. У межах цієї моделі бухгалтер виконує не лише технічні функції, а й бере активну участь у формуванні економічної політики підприємства, управлінні фінансовими ризиками, забезпеченні прозорості бізнесу та сталого розвитку.

В умовах цифрової трансформації економіки, зовнішніх викликів і високої конкуренції ключову роль відіграє здатність бухгалтера до постійного професійного розвитку, відкритості до інновацій та ефективної взаємодії в цифровому середовищі. Ці якості визначають не лише ефективність його щоденної роботи, а й потенціал впливу на загальний успіх організації. Успішна адаптація до цифрових змін можлива лише за умови підтримки професійної спільноти, стимулювання цифрової культури та інституційної підтримки з боку держави.

У контексті глобалізації економічних процесів та гармонізації облікових стандартів особливої ваги набуває здатність бухгалтера ефективно використовувати цифрові інструменти для трансформації фінансової інформації у стратегічні управлінські ресурси. Інтеграція бізнес-аналітики, прогнозного моделювання та автоматизованого аналізу Big Data вимагає нових підходів до підготовки облікової інформації, її структурування та візуалізації. Такий підхід дозволяє керівництву організацій своєчасно приймати обґрунтовані рішення, що базуються не лише на ретроспективних даних, а й на прогнозних сценаріях.

У практиці бухгалтерської діяльності зростає роль цифрових екосистем, що об'єднують різноманітні функціональні модулі: облік, бюджетування, управління грошовими потоками, звітність, контроль та аудит. Серед найбільш поширених на українському ринку платформ варто відзначити хмарні рішення, які забезпечують мобільність, масштабованість та можливість роботи в реальному часі. При цьому бухгалтер все частіше виступає не лише як користувач таких систем, а й як консультант, здатний оцінити доцільність їх впровадження, адаптувати до потреб підприємства та забезпечити їхнє ефективне використання. Таким чином, сучасне робоче місце бухгалтера постає не лише як фізичний або цифровий простір, а й як динамічне середовище постійного навчання, розвитку та співпраці.

Отже, формування сучасного робочого місця бухгалтера в Україні має розглядатися як системний процес, що передбачає одночасну цифровізацію технічного середовища, модернізацію компетентнісного профілю фахівця та зміну парадигми професійної ідентичності. У цьому контексті особливої актуальності набуває міжсекторальна взаємодія — держави, бізнесу та науки, спрямована на створення умов для підготовки бухгалтера нового покоління. На нашу думку, такий фахівець повинен поєднувати глибоке знання облікових принципів, володіння цифровими інструментами, етичну відповідальність та здатність до стратегічного мислення, що забезпечить його конкурентоспроможність на внутрішньому та міжнародному ринках праці.

Список використаних джерел

1. Патута М., Шматковська Т. Особливості використання та реєстрації РРО та ПРРО в системі розвитку сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. *Галицький економічний вісник*, Т. : ТНТУ, 2023. Том 81. № 2. С. 58–70. URL: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2023.02.071
2. Шматковська Т., & Коробчук Т. Сучасні інформаційні та комунікаційні технології в моделюванні бізнес-процесів. *Економічний форум*, 2023. 1(3), 156-161. URL: <https://doi.org/10.36910/6775-2308-8559-2023-3-20>
3. Шматковська Т., Коробчук Т., & Борисюк О. Сучасні інформаційно-комунікаційні технології в системі обліково-аналітичного забезпечення щодо моделювання бізнес-процесів. *Економіка та суспільство*, 2023. (53). URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-53-68>

Шматковська Т. О.,
кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування,
Волинський національний університет імені Лесі Українки;

Ракубовчук Ю. І.,
здобувачка освіти, III курс спеціальності 071 Облік і оподаткування,
Волинський національний університет імені Лесі Українки

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОБЛІКУ, АУДИТІ ТА ОПОДАТКУВАННІ: ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

У сучасних умовах цифрової трансформації економіки, коли інформація стає головним ресурсом, інформаційні технології (ІТ) відіграють ключову роль у розвитку обліку, аудиту та оподаткування. Вони забезпечують автоматизацію процесів, покращують точність фінансових операцій, пришвидшують обробку великої кількості даних та підвищують прозорість фінансової звітності. Це стає особливо актуальним в умовах високої конкуренції та глобалізації, де швидкість ухвалення рішень залежить від якості та доступності фінансової інформації.

У бухгалтерському обліку впровадження інформаційних технологій дозволяє автоматизувати рутинні процеси, зменшити вплив людського чинника на фінансову звітність та покращити контроль за веденням документації. Сучасне програмне забезпечення, таке як 1С:Підприємство, BAS ERP, SAP, QuickBooks та інші, надає можливість здійснювати облік у реальному часі, формувати автоматизовану звітність, вести облік основних засобів, товарно-матеріальних цінностей, операцій з банками та контрагентами. Завдяки хмарним сервісам бухгалтери можуть отримувати доступ до інформації з будь-якої точки світу, що особливо важливо в умовах дистанційної роботи. Інтеграція бухгалтерського обліку з іншими управлінськими модулями дає змогу сформувати єдину інформаційну базу підприємства та приймати оперативні управлінські рішення.

Окрему увагу заслуговує впровадження штучного інтелекту та технологій машинного навчання, які дають змогу прогнозувати фінансові результати, аналізувати ефективність витрат, оцінювати ймовірність ризиків. Автоматизовані системи можуть самостійно класифікувати операції, контролювати відповідність даних нормативним вимогам та подавати сигнали при виявленні відхилень. Це дозволяє зменшити ризики помилок і підвищити якість звітності.

У сфері аудиту використання інформаційних технологій призвело до появи так званого цифрового аудиту. Сучасне програмне забезпечення, наприклад IDEA, ACL, або власні аналітичні інструменти великих аудиторських фірм, дозволяє аналізувати весь масив бухгалтерських даних, виявляти нетипові операції, формувати аналітичні висновки на основі статистичних та економетричних моделей. Це дає змогу аудиторам не обмежуватись вибірковою перевіркою, а здійснювати повний контроль за всіма записами у реєстрах. До того ж, завдяки розвитку електронного документообігу, аудиторам можуть проводити дистанційні перевірки, отримуючи доступ до цифрових копій первинних документів та звітності через захищені канали зв'язку. Такий підхід значно економить час і ресурси, забезпечує більшу гнучкість та відкриває нові можливості для ефективної взаємодії з клієнтами.

Інформаційні технології також активно впроваджуються у податковій сфері. Сьогодні вже є звичним електронне декларування, подання звітності через особисті кабінети платників податків, облік податкових накладних у системі електронного адміністрування ПДВ. Податкові органи використовують спеціальні аналітичні платформи для автоматичного виявлення помилок у деклараціях, зіставлення інформації з різних джерел, контролю за

сплатою податків. Завдяки цьому держава може ефективніше боротися з ухиленням від оподаткування, виявляти фіктивні операції та забезпечувати фіскальну прозорість. З боку платників податків електронні сервіси значно полегшують виконання зобов'язань перед державою та зменшують імовірність випадкових помилок.

Щодо перспектив розвитку, то однією з найважливіших технологій майбутнього є блокчейн. Його використання в обліку дозволить забезпечити незмінність записів, створити захищені децентралізовані реєстри, унеможливити несанкціоноване втручання в облікову інформацію. У податковому адмініструванні блокчейн також може стати основою для створення прозорих систем контролю та автоматизації обміну інформацією між державними структурами. Також активно розвиваються технології цифрових асистентів і чат-ботів, які допомагають користувачам у реальному часі знаходити відповіді на податкові питання, формувати звітність, здійснювати пошук нормативної інформації.

Водночас зростає значення кібербезпеки, адже з поширенням цифрових рішень зростає і кількість кіберзагроз. Саме тому підприємства та державні органи повинні інвестувати в захищені ІТ-системи, впроваджувати багаторівневу автентифікацію, шифрування даних, резервне копіювання інформації та навчати персонал основам цифрової безпеки.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що інформаційні технології докорінно змінюють підходи до обліку, аудиту та оподаткування. Вони підвищують точність, прозорість, швидкість обробки фінансової інформації, знижують операційні витрати та відкривають нові можливості для розвитку фінансової аналітики. Разом з цим виникають і нові виклики, які вимагають від фахівців постійного вдосконалення знань, адаптації до змін, глибокого розуміння як економічних процесів, так і цифрових інструментів. Майбутнє фінансової сфери — за інтеграцією людського інтелекту з можливостями сучасних технологій.

Крім професійних переваг, впровадження інформаційних технологій у сфері обліку, аудиту та оподаткування має і соціально-економічне значення. Завдяки автоматизації процесів зменшується потреба у виконанні рутинних завдань, що сприяє зростанню продуктивності праці та зміні ролі фахівців: від виконавців технічних операцій до аналітиків, стратегів і консультантів. Це також відкриває нові можливості для дистанційної зайнятості, розвитку фрилансу та інтеграції у глобальний ринок фінансових послуг, що особливо актуально для молодих спеціалістів і регіонів з обмеженим доступом до традиційних робочих місць.

З огляду на динамічні зміни у сфері ІТ, вкрай важливою стає адаптація системи освіти до нових вимог. Вищі навчальні заклади мають інтегрувати до навчальних програм курси з цифрових технологій, програмування, роботи з аналітичними платформами та основ кібербезпеки. Безперервне професійне навчання, сертифікація знань з ІТ-інструментів, участь у спеціалізованих тренінгах та форумах є необхідною умовою для підтримання конкурентоспроможності сучасного бухгалтера, аудитора або податкового консультанта. Тільки за таких умов можлива повноцінна трансформація фінансової системи, здатної ефективно функціонувати в цифрову епоху.

Список використаних джерел

1. Бутинець, Ф. Ф. (2021). Бухгалтерський облік в Україні: сучасний стан і перспективи розвитку. Житомир: ЖДТУ.
2. Савченко, В. Ф., & Гуцайлюк, З. В. (2022). Інформаційні технології в обліку та аудиті. Економіка та держава, (9), 55–58.
3. Жук, О. А., & Мельник, О. Г. (2020). Інформаційні системи і технології в обліку. Київ: КНЕУ.

ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОБЛІКУ І ОПОДАТКУВАННІ: РЕАЛІЗАЦІЯ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

У сучасних умовах стрімкого розвитку інформаційних технологій цифровізація обліку та оподаткування стала однією з ключових тенденцій, що визначає напрямок розвитку фінансової сфери. Цифрова трансформація економіки ставить перед державою та бізнесом нові виклики й відкриває широкі можливості для підвищення ефективності управління фінансами та податковою дисципліною. Особливого значення в цьому процесі набуває автоматизація податкового адміністрування, запровадження електронного документообігу, а також активне використання передових технологій, таких як штучний інтелект (ШІ).

Питання цифровізації у сфері обліку й оподаткування активно досліджуються провідними вітчизняними та зарубіжними науковцями. Серед них – І. Ф. Баланюк [1], С. В. Бардаш, С. Я. Король [3], І. Є. Чугунов, Т. Л. Іванюк [1], О. А. Кириленко, І. В. Жиглей, С. В. Куценко, В. Ю. Базилевич, А. О. Ключко [3], В. П. Синчак, І. О. Лук'яненко, Н. В. Кузьмінська, Л. В. Нападовська, Т. О. Болотіна, І. В. Синяк тощо. Їхні дослідження спрямовані на аналізування сучасних тенденцій цифровізації, оцінювання її впливу на процеси бухгалтерського обліку та оподаткування, а також визначення шляхів подальшого розвитку.

Важливо зазначити, що цифрові технології в обліковій сфері охоплюють широкий спектр функцій. Зокрема, сьогодні використовуються різноманітні програмні продукти – від систем для автоматизації первинного документообігу до комплексних ERP-систем, які інтегрують всі підсистеми підприємства та забезпечують повний цикл обробки фінансових даних. Сучасне бухгалтерське програмне забезпечення дозволяє оперативно відображати господарські операції, формувати фінансову звітність у відповідності з міжнародними стандартами та чинним законодавством, що підвищує точність і достовірність облікових даних. Завдяки цьому бухгалтерський облік перестає бути рутинною процедурою і набуває статусу стратегічного інструменту управління.

В сфері оподаткування цифрові технології реалізуються через електронне декларування, створення електронних кабінетів платників податків, використання автоматизованих систем обміну інформацією між бізнесом і контролюючими органами. Одним із найважливіших прикладів є Єдиний реєстр податкових накладних [2] — система, що допомогла знизити рівень фіктивного документообігу та підвищити прозорість податкових процедур. Електронний кабінет платника податків забезпечує зручний доступ до різноманітних сервісів – подання звітності, реєстрація податкових накладних, отримання консультацій – без необхідності фізичної присутності у державних установах. Також слід відзначити систему електронних чеків (E-Receipt) та програмні рішення для реєстрації розрахункових операцій (ПРРО), що сприяють автоматизації контролю та покращенню фіскального моніторингу.

Переваги цифровізації податкового адміністрування очевидні – в першу чергу, це підвищення ефективності контролю. Використання аналітичних інструментів, у тому числі з елементами штучного інтелекту, надає змогу виявляти ризикові операції і потенційні порушення у реальному часі. Завдяки цьому значно підвищується оперативність реагування контролюючих органів, а також зменшується рівень податкових правопорушень. Окрім того,

цифровізація суттєво знижує витрати на адміністрування як для державних структур, так і для підприємств. Електронний документообіг дозволяє суттєво скоротити витрати на паперову роботу, зменшити кількість помилок, що виникають через людський фактор, та прискорити обробку інформації. Ще одним вагомим аспектом є полегшення доступу до податкових сервісів: електронні платформи надають можливість підприємцям подавати звітність, реєструвати накладні, отримувати консультації онлайн, що особливо актуально в умовах пандемій чи географічної віддаленості.

Проте цифровізація обліку та оподаткування не позбавлена й певних викликів. Найсуттєвішим є питання кібербезпеки. Інформаційні системи, що зберігають податкові дані, піддаються ризику кібератак, які можуть призвести до втрати або компрометації конфіденційної інформації. Тому одним із пріоритетів залишається впровадження надійних механізмів захисту даних і забезпечення їх цілісності. Окрім того, викликає певне занепокоєння недостатній рівень цифрової грамотності серед частини підприємців, особливо у малому та середньому бізнесі. Вважаємо, що окремо доцільно звернути увагу на нерівномірність технічного забезпечення підприємств у різних регіонах України. Відсутність стабільного інтернет-з'єднання або сучасного обладнання ускладнює уніфіковане впровадження електронних сервісів і створює нерівні умови для розвитку бізнесу [4].

Перспективи розвитку цифрових технологій у сфері обліку й оподаткування пов'язані із подальшою автоматизацією процесів. Зокрема, прослідковується активне застосування штучного інтелекту для аналізу великих обсягів фінансових даних, автоматичного виявлення аномалій і прогнозування фінансових показників. Важливим напрямом є також запровадження блокчейн-технологій, які забезпечать високу надійність зберігання й обміну фінансовою інформацією завдяки децентралізованому та незмінному характеру записів.

Окрім того, інтеграція податкових даних із національними та міжнародними інформаційними системами надасть змогу більш ефективно протидіяти ухиленню від оподаткування, зокрема шляхом трансфертного ціноутворення та посилити міжнародне співробітництво в податковій сфері.

Отже, підсумовуючи зауважимо, що цифрові технології відкривають широкі можливості для трансформації традиційних моделей обліку та оподаткування. Їхнє ефективне впровадження сприятиме не лише оптимізації процесів формування фінансової звітності, а й забезпеченню прозорості податкових надходжень, що, в свою чергу, зміцнює фіскальну стабільність держави і сприяє розвитку національної економіки в цілому. Водночас успішність цифрової трансформації значною мірою залежить від здатності держави та бізнесу подолати існуючі виклики – зокрема у сфері кібербезпеки, цифрової грамотності та належного технічного забезпечення.

Список використаних джерел

1. Баланюк І. Ф., Іванюк Т. Л. Застосування цифрових технологій в консалтингу з обліку і оподаткування. Івано-Франківськ: *Вид-во Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника*, 2022. Вип. 18. Т. 2. С. 8-15.
2. Єдиний реєстр податкових накладних. URL: <https://cabinet.tax.gov.ua/> (дата звернення: 15.05.2025).
3. Король С. Я., Клочко А. О. Цифрові технології в обліку й аудиті. *Економіка та підприємство*. 2020. №1. С. 170-176.
4. Міністерство фінансів України. Про цифрову трансформацію у сфері бухгалтерського обліку та аудиту: аналітичний звіт. URL: <https://mof.gov.ua> (дата звернення: 15.05.2025).

ОСОБЛИВОСТІ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ ЗАПАСІВ В ПІДПРИЄМСТВАХ ТОРГІВЛІ

У сучасних умовах розвитку економічної системи України провідне місце займають підприємства, що здійснюють торговельну діяльність, адже вони характеризуються найбільшим рівнем рентабельності та прибутку на сьогоднішній день. Торгівля забезпечує формування специфіки ринку, яка характеризується обміном товарів, в якості одного із яких, як правило, виступають грошові кошти [1, с.85].

За сучасних умов, торгівля здійснюється переважно на базі ринкової конкуренції та характеризується різноманітністю форм власності. У системі національної економіки торгівля є саме тією рушійною силою, яка спроможна визначати економічне зростання в Україні та темпи ВВП, а тому, її дослідження та розвиток набуває особливої актуальності в нинішніх складних кризових умовах нашої країни. Загалом, внутрішня торгівля здобула риси і ознаки складної соціально-економічної системи, що в собі вміщує соціальні, функціональні, організаційні, територіальні підсистеми, велику кількість взаємопов'язаних структур, специфічні механізми, зв'язки та відносини.

Дослідження питань організації аудиту запасів містяться у працях вітчизняних (М.Білухи, Ф.Бутинця, Н.Дорош, А.Кузьмінського, С.Голова, В. Завгороднього, С.Зубілевич, В.Рудницького та ін.) і зарубіжних учених. Проте постійні зміни умов господарювання підприємств торгівлі вимагають додаткових досліджень питань організації аудиту запасів.

Як зазначають окремі фахівці, в даний час аудиторська діяльність в Україні знаходиться на стадії, що передбачає підтвердження фінансової звітності з поступовим переходом до системно-орієнтованого аудиту, тобто аудиту бізнесу підприємства в цілому.

Особливістю системно-орієнтованого аудиту є його часова спрямованість, тобто прогнозний характер, а також те, що він передбачає аналіз та прогноз господарських ризиків підприємства торгівлі. Особлива увага приділяється організації внутрішнього аудиту запасів на підприємствах торгівлі.

Теоретичні дослідження економічних джерел інформації та практичного матеріалу дають змогу констатувати, що внутрішній аудит руху товарів і законності здійснення операцій з надходження та вибуття товарних запасів відіграє важливу роль в досягненні як стратегічних, так і оперативних цілей, які спрямовані на підвищення платоспроможності та ефективне управління підприємством [2, с.724].

Організація внутрішнього аудиту на підприємстві торгівлі вимагає формування окремого підрозділу у тих випадках, коли на даному підприємстві має місце значна кількість операцій із запасами за розрахунковий період, операції є не однотипними; є декілька центрів обліку запасів; за результатами перевірок операцій із запасами мали місце штрафні санкції; спостерігається часта зміна адміністративного персоналу тощо, тобто операції із запасами мають досить складну структуру. Якщо ж операції із запасами не складні, не вимагають поглибленої уваги, то контрольні функції можуть бути покладені адміністрацією підприємства на конкретного працівника (або групу працівників).

До функцій внутрішнього аудиту на підприємствах торгівлі доцільно включати оцінку ефективності управління запасами (враховуючи цінову, товарну, рекламну політику тощо). Організаційні засади внутрішнього аудиту на конкретному підприємстві враховують його тактичну та стратегічну мету, суб'єктів та їх підпорядкованості, об'єктів аудиту тощо. Наступним кроком є дослідження сформованої на конкретному підприємстві облікової політики, якою регламентовані засади внутрішньої організації обліку запасів.

На стадії організації аудиту запасів на підприємствах торгівлі визначається напрям збору аудиторських доказів (рис. 1) , відповідно до якого плануються строки, методи тощо. Вибір напрямку перевірки залежить від певних чинників, а саме: сфери та обсягів діяльності підприємства; способу організації матеріальної відповідальності; розташування місць зберігання запасів; складу запасів, що використовується на підприємстві; обраного методу оцінки списання запасів; напрямів документоруку щодо операцій із запасами; періодичності та дотримання всіх формальних вимог до проведення інвентаризації; наявності виявлених відхилень; ступеня довіри аудитора до системи обліку на підприємстві, що перевіряється тощо. Наведені напрями мають відмінності у черговості застосування методів аудиторської перевірки.

Дослідження порядку проведення аудиту товарних запасів дозволило узагальнити послідовність операцій, якої доцільно дотримуватись аудитору, під час виявлення невідповідності об'єкта перевірки вимогам чинного законодавства (розробленим на підприємстві планам тощо (рис. 1).

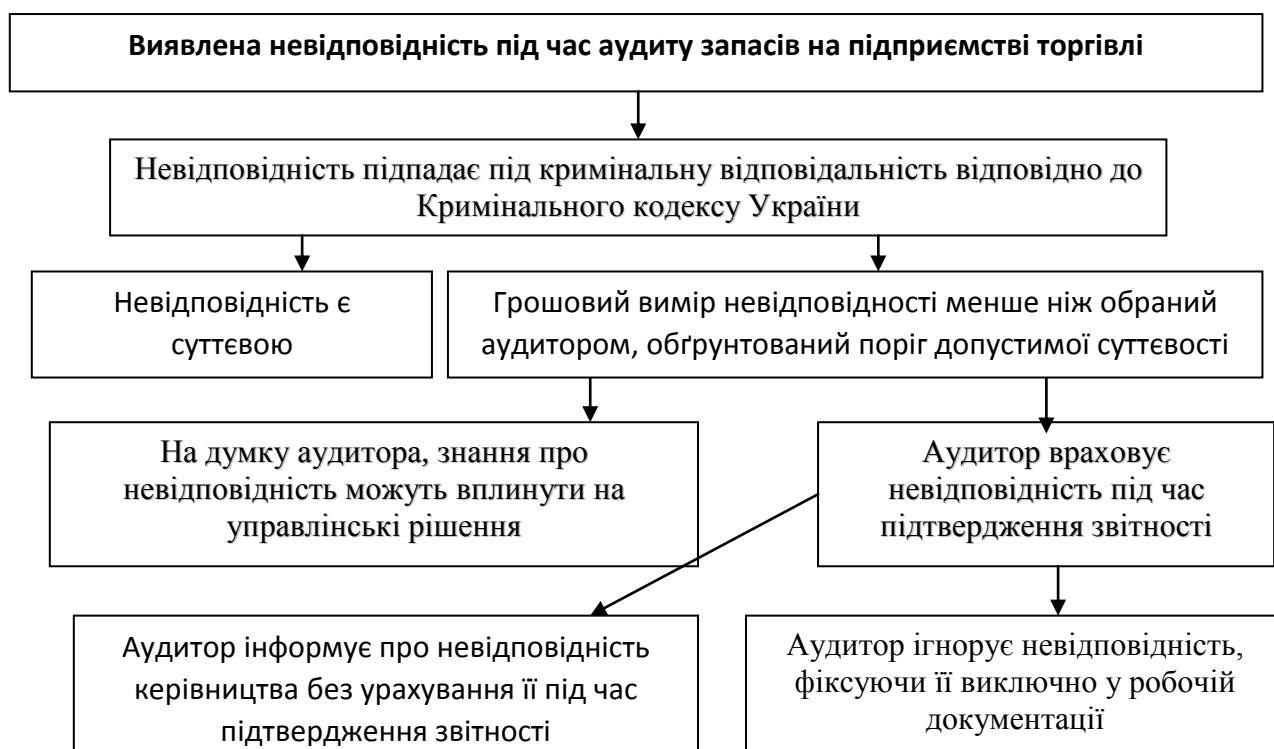

Рис. 1 Послідовність дій аудитора у випадку виявлення невідповідності об'єкту перевірки (запасів) вимогам чинного законодавства

Виявлені на будь-якому етапі аудиту запасів на підприємствах торгівлі невідповідності мають грошове вираження, отже, перелічені дії можуть бути здійснені за наявності встановленого критерію суттєвості. В міжнародній (крім Австралії, де законодавчо встановлений наступний рівень суттєвості: до 5 відсотків – відхилення не суттєві, від 5 до 10 % – суттєвість є предметом професійного судження аудитора, понад 10 % – відхилення суттєве) та у вітчизняній практиці відсутні законодавчо (нормативно) встановлені рівні суттєвості.

Список використаних джерел

1. Даценко Г., Кудирко О. Методика проведення аудиту й внутрішньогосподарського контролю товарних запасів на торговельних підприємствах. *Таврійський науковий вісник*. . Серія: Економіка. 2022. (12), 84-90. <https://doi.org/10.32851/2708-0366/2022.12.12>
2. Шендригоренко М.Т. Товари як об'єкт обліку та внутрішнього аудиту на підприємстві. *Економіка і суспільство*. 2017. Випуск 12. С. 722-726. https://economyandsociety.in.ua/journals/12_ukr/121.pdf

Маркєєва Тетяна,
юрисконсульт, старший викладач циклової комісії
правничих дисциплін ФКТБП ВНУ імені Лесі Українки,

Мойсеєць Наталія,
відділення обліку та права,
викладач-методист циклової комісії фінансів,
обліку та оподаткування ФКТБП ВНУ імені Лесі Українки

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ЮРИДИЧНОМУ АУДИТІ

Діджиталізація охопила більшість аспектів суспільного та економічного життя, не залишаючи поза увагою й процес проведення юридичного аудиту. Юридичний аудит - це комплексна перевірка правового стану підприємства або його окремих складових, що проводиться кваліфікованими юристами. Актуальність юридичного аудиту проявляється в забезпеченні відповідності господарської діяльності підприємства законодавчим вимогам, що забезпечить недопущення потенційних ризиків штрафів, санкцій, судових процесів та мінімізує ймовірності виникнення ризиків в результаті порушення підприємством законодавчих актів або невиконання ним своїх цивільно-правових зобов'язань.

З метою якісного виконання поставлених завдань аудиторам необхідно провести якісний аналіз даних діяльності. Збільшити швидкість обробки даних та документів, автоматизувати велику кількість завдань, в деяких моментах зменшити людський фактор можна з використанням штучного інтелекту в аудиті, що значно прискорить процес і дозволить мінімізувати навантаження на аудитора. Варто відзначити, що позитивним є той фактор, що такі технології, в першу чергу, оптимізують найбільш рутинні та трудомісткі завдання. Наприклад, технології автоматизації обробки масивів даних дають можливість не просто обробити всі документи, що наявні в електронному вигляді але й оброблювати їх швидко, сортувати та класифікувати їх і виявляти несумісності та інші аномалії в таких даних, документи, дослідження яких вже потребуватиме втручання фахівця.

Розвиток автоматизації в обліку, аналізі та аудиті несе нові виклики та ризики для всіх галузей економіки. Якщо програма зможе сама перевірити та проаналізувати значні масиви даних, то клієнти будуть вимагати від аудиторів додаткових переваг, вміння перевірити ті чинники та дані, які не може перевірити машина, вміння роботи з даними програмами та аудит автоматизованих систем обліку та аналізу та інші можливості. До того ж, аудиторська діяльність потребуватиме більше вкладень та уваги до підвищення технічної та комп'ютерної грамотності, здійснення заходів щодо підвищення інформаційної безпеки. При цьому, впровадження штучного інтелекту в аудит уже стикається з певними обмеженнями та проблемами. Штучний інтелект не зможе повністю замінити аудитора, але може значно полегшити його роботу та підвищити її якість та швидкість здійснення і у нього є потенціал для радикальних змін у аудиторській діяльності.

Штучний інтелект – це технологія, яка дозволяє комп'ютерам виконувати завдання, які зазвичай потребують людського інтелекту, такі як навчання, розпізнавання образів, прийняття рішень тощо [2]. Впровадження штучного інтелекту в аудит відкриває нові можливості для автоматизації рутинних процесів, аналізу великих обсягів даних, виявлення аномалій та ризиків, а також для підвищення якості аудиторських послуг. Основними характеристиками штучного інтелекту є здатність до самонавчання, автоматизація складних процесів та можливість виявлення закономірностей у великих обсягах даних.

Ми вбачаємо значні переваги впровадження рішень на основі штучного інтелекту в аудиті: впровадження штучного інтелекту дозволяє автоматизувати рутинні та часом затягнуті процеси, звільняючи аудиторів від монотонної роботи та дозволяючи їм зосередитись на більш складних та стратегічних завданнях; штучний інтелект забезпечує більш точний та об'єктивний аналіз даних, уникнення людських помилок та забезпечення більш надійних результатів аудиторських перевірок; автоматизація деяких процесів аудиту допомагає знизити витрати на ресурси та робочу силу, що може позитивно вплинути на

бюджет компанії; штучний інтелект дозволяє оперативно аналізувати великі обсяги даних, що допомагає здійснювати більш швидкий та ефективний аудит; штучний інтелект може бути використаний для проведення фінансового розслідування у разі виявлення фінансових махінацій чи порушень.

В той же час спостерігаються недоліки впровадження рішень на основі штучного інтелекту в аудиті, серед яких впровадження нових технологій штучного інтелекту є трудомістким та вимагає значних зусиль для інтеграції з існуючими аудиторськими процесами та системами; штучний інтелект може пропустити деякі аспекти чи нюанси, які досвідчений аудитор міг би помітити завдяки власному досвіду та інтуїції; використання штучного інтелекту вимагає ретельного контролю та захисту конфіденційної інформації, що може створити ризик порушення конфіденційності даних; впровадження штучного інтелекту може потребувати значних фінансових витрат на закупівлю програмного забезпечення та навчання персоналу; автоматизація деяких процесів може вплинути на кількість робочих місць та вимагати перекваліфікації працівників; деякі аспекти аудиторської діяльності можуть бути складні для повноцінного автоматизованого виконання штучним інтелектом.

Зрозумівши переваги та недоліки впровадження штучного інтелекту в аудиторську діяльність, підприємства можуть розробити обґрунтовану стратегію, яка покращить якість та ефективність аудиту, забезпечить надійність даних і задоволеність клієнтів. Використання технологій на базі штучного інтелекту буде все більш розповсюдженою практикою в аудиті. Для зниження ризиків, пов'язаних з цим, важливо встановлювати чіткі рамки використання нових технологій, забезпечувати адекватне навчання та підготовку аудиторів, а також проводити ретельну перевірку результатів, отриманих за допомогою штучного інтелекту. Успішне впровадження штучного інтелекту вимагатиме не тільки технічної компетентності, а й гнучкості та здатності адаптуватись до швидкозмінного середовища.

Штучний інтелект суттєво змінює професію аудитора, автоматизуючи рутинні процеси, покращуючи аналіз даних та забезпечуючи більш ефективне виявлення ризиків. Одним із ключових напрямів застосування штучного інтелекту є аналіз великих обсягів фінансової інформації.

Успішні аудитори майбутнього мають опанувати цифрові навички та навчитися використовувати можливості штучного інтелекту для ефективного фінансового контролю. Використання штучного інтелекту в аудиті супроводжується низкою викликів, пов'язаних із безпекою даних, етичними аспектами та необхідністю адаптації фахівців до нових реалій.

Завдяки штучному інтелекту аудит стає не лише ретроспективним, а й превентивним інструментом, що допомагає організаціям уникати фінансових порушень і штрафних санкцій. Застосування штучного інтелекту також сприяє оптимізації процесу прийняття рішень та зниженню витрат на аудит. Крім того, автоматизація дозволяє зменшити витрати на аудит без втрати його ефективності. Важливим аспектом є й те, що штучний інтелект допомагає забезпечувати відповідність підприємств нормативним вимогам, автоматично оновлюючи бази законодавчих документів та стандартів [2].

Як висновок варто відзначити той фактор, що штучний інтелект має потенціал для підвищення ефективності, точності та результативності процесів аудиту, але для його належного використання потрібні знання та досвід. Впровадження штучного інтелекту революціонізує роботу й процедури аудиту, забезпечуючи такі переваги, як підвищення ефективності, більша точність, виявлення шахрайства, поліпшені результати. Однак тлумачення та оцінювання результатів аудиту залишаються за людиною-фахівцем.

Список використаних джерел

1. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність: Закон України від 21.12.2017 № 2258-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19>.
2. Здирко Н. Г., Мулик Т. О., Мулик Я. І. Використання штучного інтелекту в аудиторській діяльності: переваги і виклики. Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2024. № 3 (69). С. 39–53.